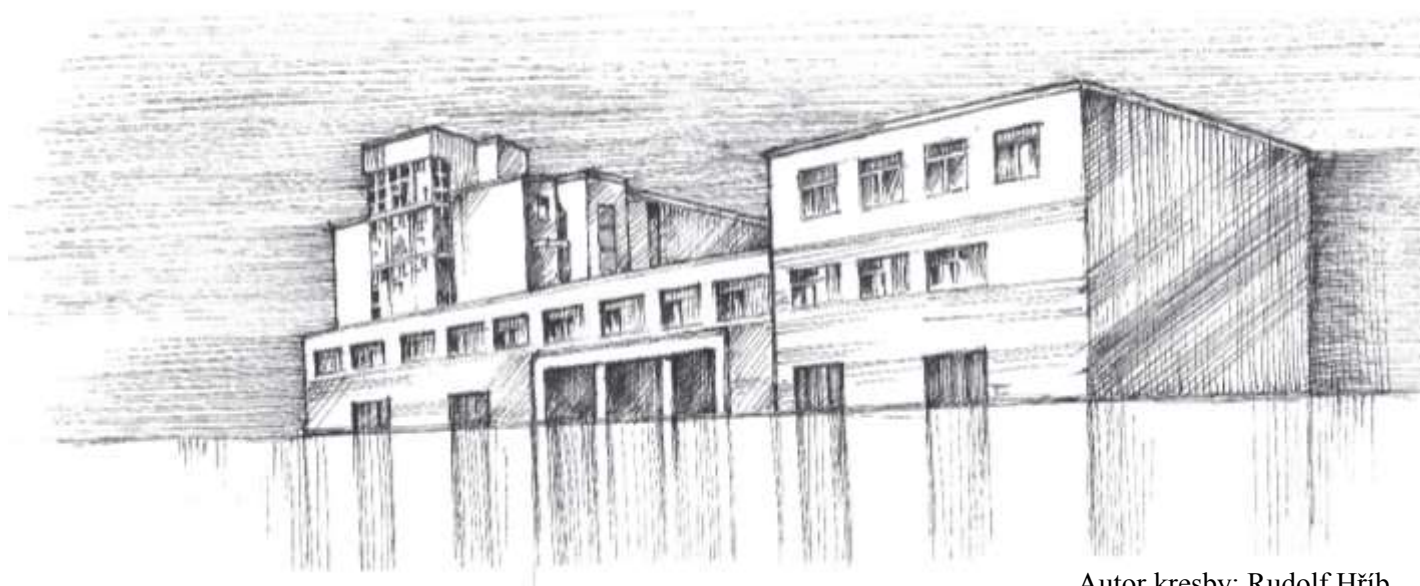

Zborník príspevkov z IX. ročníka
Vedeckej študentskej konferencie
Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v
Trnave

Autor kresby: Rudolf Hříb

LENKA VRÁBLOVÁ (ed.)

Zborník z IX. ročníka Vedeckej študentskej konferencie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave

Editor: Bc. Lenka Vráblová

Recenzenti: Mgr. Lucia Berdisová, PhD.

JUDr. Mgr. Kristián Blaškovič, PhD.

prof. PhDr. Gustáv Dianiška, CSc.

JUDr. Pavol Horňák, LL.M.

doc. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.

doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Mgr. Marek Káčer, PhD.

JUDr. Viktor Križan, PhD.

doc. JUDr. Miriam Laclavíková, PhD.

doc. JUDr. Dagmar Lantajová, PhD.

Mgr. Marek Maslák

JUDr. Michal Maslen, PhD.

JUDr. Zuzana Nevolná, PhD.

doc. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

doc. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

JUDr. Eva Szabová, PhD.

JUDr. Peter Varga, PhD.

JUDr. Pavol Zloch, CSc.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovat', ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv.

Za odbornú a jazykovú stránku publikácie zodpovedajú autori jednotlivých príspevkov. Rukopis neprešiel redakčnou a jazykovou úpravou.

Vydavateľ: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Umiestnenie: <http://iuridica.truni.sk/index.php/sk/zborniky>

Dostupné od: 29.11.2016

ISBN

978-80-8082-991-9

Vážení čitatelia,

do rúk sa Vám dostáva Zborník príspevkov zo Študentskej vedeckej konferencie, konanej dňa 15. marca 2016. V tomto, už v poradí IX. ročníku Študentskej vedeckej konferencie sa študenti Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave zapojili v spolu štyroch sekciách, a to v sekcii ústavného práva a teórie práva, sekcii občianskeho práva, obchodného práva a pracovného práva, sekcii medzinárodného práva a európskeho práva a v neposlednom rade v sekcii správneho práva a trestného práva.

Zborník pozostáva spolu z dvadsaťjeden príspevkov, za ktorých odbornú garanciu zodpovedajú recenzenti príspevkov, ktorými sú odborní asistenti, docenti, profesori pôsobiaci na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave a odborníci z právnej praxe.

Napriek skutočnosti, že v prípade tohto zborníka ide o príspevky, ktorých autormi sú študenti Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, odbornosť týchto príspevkov je na vysokej úrovni, čo značí o obdivuhodnej aktivite študentov podieľať sa na vedeckej činnosti fakulty.

Vzhľadom na praktický prínos týchto príspevkov a na kvalitne odvedenú odbornú prácu autorov, Vám želim príjemné čítanie a obohacovanie svojich vedomostí aj z informácií obsiahnutých v jednotlivých príspevkoch tohto zborníka.

Bc. Lenka Vráblová

editorka Zborníku

Obsah

SEKCIA TEÓRIE PRÁVA A ÚSTAVNÉHO PRÁVA	11
O slobodnom psíčkovi a zodpovednej mačičke (alebo pár postrehov k otázke priznania právnej subjektivity zvieratám)	12
Úvod.....	13
1. Iba pes a mačka?	14
2. Deklarácia slobody a zodpovednosti zvierat?	24
Záver.....	33
Použitá literatúra	34
Čo sa pokazilo pri kreácii sudcov Ústavného súdu SR?	36
Úvod.....	37
1. Skutkové okolnosti	37
2. Právne posúdenie pléna ÚS vo veci sp. zn. PL. ÚS 45/2015.....	39
3. Hodnotiť či nehodnotiť? To je otázka!	41
4. Kandidatúra na post ústavného sudcu alebo Hodina matematiky pre ústavných právnikov.	48
Záver.....	54
Použitá literatúra	55
O „mimoriadnej“ výstavbe diaľnic - vlastnícke právo <i>erga omnes</i> alebo svätenie prostriedkov účelom?	57
Úvod.....	58
1. <i>Dominium</i> ako prirodzené právo od čias antiky.....	59
2. Obmedzenie vlastníckeho práva a jeho podmienk.....	60
3. Obmedzenie vlastníckeho práva zo strany štátu v praxi	62
Záver.....	72
Použitá literatúra	72
SEKCIA OBČIANSKEHO PRÁVA, OBCHODNÉHO PRÁVA A PRACOVNÉHO PRÁVA.....	75

Úprava učňovského pracovného pomeru v socializme.....	76
1. Význam učňovského pomeru	77
2. Vznik a zmena učňovského pomeru	78
3. Vzájomné práva a povinnosti organizácie a učňa	79
4. Zakázané práce.....	80
5. Zodpovednosť za škodu.....	81
6. Zánik učňovského pomeru	83
7. Úprava podľa súčasného ZP 311/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov.....	86
Záver.....	87
Použitá literatúra	88
Sudca ako zákonodarca?	90
Vyjadrenie princípu zákazu <i>denegatio iustitiae</i> v rekodifikovanom civilnom konaní	90
1. Od Justície k <i>denegatio iustitiae</i>	91
2. Princíp zákaz odopretia spravodlivosti v slovenskom právnom poriadku	93
3. Sudca ako subjekt zabezpečovania princípu zákazu odopretia spravodlivosti	99
Záver.....	105
Použitá literatúra	106
Doručovanie podľa nového Civilného sporového poriadku Komparácia právnej úpravy doručovania v civilnom súdnom konaní podľa všeobecne záväzných právnych predpisov účinných do 30. júna 2016 (Občiansky súdny poriadok) a v novej právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 (Civilný sporový poriadok) s osobitým zameraním na problematiku doručovania platobného rozkazu.....	109
1. Právna úprava doručovania podľa Občianskeho súdneho poriadku.....	111
2. Právna úprava doručovania podľa Civilného sporového poriadku	115
3. Medzinárodné (a európske) právo súkromné a procesné.....	123
Záver.....	124
Použitá literatúra	125

Záložné právo na obchodný podiel	127
Úvod.....	128
1. Záložné právo na obchodný podiel v právnom poriadku Slovenskej republiky	129
2. Záložné právo v právnom poriadku Českej republiky	137
3. Záložné právo v právnom poriadku Spojených arabských emirátov	141
4. Úvahy de lege ferenda v súvislosti so záložným právom na obchodný podiel	146
Použitá literatúra	148
Vybrané problémy zákona o športe Niektoré zmluvné typy	152
Zoznam použitých skratiek	153
Úvod.....	153
1. Zmluvy o výkone športu	154
Záver.....	160
Použitá literatúra	160
Šikana na pracovisku.....	162
ÚVOD	163
1. Šikana na pracovisku	163
2. Pojem mobbing a bossing	167
3. Prevencia	169
4. Právna ochrana pred mobbingom	171
5. Odporúčanie.....	172
Záver.....	172
Použitá literatúra	173
SEKCIA MEDZINÁRODNÉHO A EURÓPSKEHO PRÁVA	175
Zánik členstva v EÚ: Právna realita?	176
Zoznam použitých skratiek a značiek	177
Úvod.....	177
1. Vystúpenie z Európskej únie.....	179

2. Vylúčenie z Európskej únie	186
Záver.....	190
Použitá literatúra	191
Ochrana klímy v medzinárodnom práve a jej súčasná podoba v duchu záverov parížskej Konferencie OSN o klimatických zmenách z roku 2015	195
Úvod.....	196
1. Stručný exkurz do medzinárodnoprávnej úpravy v oblasti zmeny klímy	197
2. Parížska dohoda- nové smerovanie medzinárodnoprávnej úpravy zmeny klímy?....	200
Záver.....	207
Použitá literatúra	208
Bezpečnostná rada OSN a jej úloha v zachovávaní medzinárodného mieru a bezpečnosti Mierové misie- prípadová štúdia UNSMIS.....	211
Úvod.....	212
1. Postavenie Bezpečnostnej rady v oblasti zachovávaní medzinárodného mieru a bezpečnosti	213
2. Zásady mierových misí	214
3. Misia UNSMIS.....	215
Záver.....	220
Použitá literatúra	221
Medzinárodné aspekty neuznania štátov	223
Úvod.....	224
1. Neuznanie v medzinárodnoprávnom kontexte	225
2. Komplexné zhrnutie.....	239
Použitá literatúra	240
Monografie.....	240
SEKCIA SPRÁVNEHO PRÁVA A TRESTNÉHO PRÁVA	243
Drony – lietadlá spôsobilé lietať bez pilota na území Slovenskej republiky	244
Úvod.....	245

1. Lietadlá spôsobilé lietať bez pilota	246
2. Letová spôsobilosť.....	249
3. Drony na európskom trhu	253
Záver.....	254
Použitá literatúra	254
Žaloba proti nečinnosti orgánu verejnej správy	257
Zákaz donucovania k sebaobvineniu (Nemo tenetur se ipsum accusare)	269
1. Zákaz donútenia k sebaobvineniu v historickom kontexte.....	270
2. Výpoveď obvineného a iné dôkazné prostriedky v kontexte zásady <i>nemo tenetur</i>	273
Záver.....	278
Použitá literatúra:	279
Restoratívna justícia vo sfére trestného práva hmotného	281
Úvod.....	282
1. Teoreticko – metodologické východiska restoratívnej justície.....	282
2. Restoratívna justícia vo sfére trestného práva hmotného	287
Záver.....	294
Použitá literatúra	295
Analýza práva na osobnú slobodu na vybranom trestnom prípade	297
Úvod.....	298
1. Skutková podstata prípadu Kučera proti Slovenskej republike.....	298
Záver.....	307
Použitá literatúra	308
Postavenie poškodeného v nemeckom trestnom práve – vzor pre slovenského zákonodarcu?.....	310
1. Právne postavenie poškodeného v právnom poriadku Nemeckej Spolkovej republiky	311
Použitá literatúra	324
Dôkazné prostriedky (nezákonné dôkazy)	327

1. Úvod do problematiky	328
2. Hodnotenie nezákonných dôkazov	332
3. Nezákonný dôkaz v prospech obvineného.....	340
Kriminálna geografia ukladania alternatívnych trestov v Bratislave a Košiciach	344
Použitá literatúra	355

SEKCIA TEÓRIE PRÁVA A ÚSTAVNÉHO PRÁVA

O slobodnom psíčkovi a zodpovednej mačičke (alebo pár postrehov k otázke priznania právnej subjektivity zvieratám)

Fabian Dominik, Martišková Monika*

Abstrakt

Príspevok vo svojom úvode mapuje spôsoby identifikácie právnych subjektov a zohľadňuje biologické, historické, sociálne a právne hľadisko vnímania zvierat, výsledkom čoho je téza, že zviera má bližšie k človeku ako k veci. Reflektujúc súčasný právny stav a požiadavky doby preto autori príspevku prichádzajú s koncepciou, ktorá umožní priznanie právnej subjektivity zvieratám a zakotví do právneho poriadku samostatný katalóg práv a povinností pre vymedzený okruh zvierat. Cieľom navrhovanej koncepcie je odzrkadliť skutočnú podstatu a povahu zvierat a zefektívniť ich právnu ochranu.

Kľúčové slová: právna subjektivita, právne postavenie zvierat, koncepcia právnej subjektivity zvierat, katalóg práv a povinností, právna ochrana

Abstract

The paper presents an overview of the approaches of identification of legal entities and makes provision for the biological, historical, social and legal aspects of perception of animals, resulting in a thesis that an animal is closer to man than to things. Reflecting the current legal situation and the demands of our time, therefore, the authors of this paper are coming up with a concept that will grant animals the legal capacity and bring into the legal order separate catalogue of rights and duties for a defined group of animals. The aim of the proposed concept is to reflect the true essence and nature of animals and strengthen their legal protection.

Key words: legal capacity, legal status of animals, concept of legal capacity of animals, catalogue of rights and duties, legal protection

---

* recenzent príspevku: Mgr. Marek Káčer, PhD.

Úvod

Názov príspevku, vzhľadom na podobnosť s milými detskými rozprávkami, môže byť mäťúci, no dokonale vystihuje zvolenú tému, pohľad autorov na ňu, a to, čo chcú svojou koncepciou právnej subjektivity zvierat dosiahnuť. Nebol to však jediný názov, ktorý sa zrodil v hlavách autorov, keď sa rozhodli, že prispedia svojou troškou do študentskej vedeckej konferencie. Od prvotného názvu, Chlpatý príbeh, autori príspevku upustili, keďže všetky chlpaté príbehy sú už súčasťou veľkej „Chlpatej knihy“,¹ ktorá vznikla ako projekt Ústavu štátu a práva Akadémie vied v Českej republike.

Reflektujúc súčasný právny stav a požiadavky doby, dospeli sme k záveru, že právne postavenie zvierat ako vecí, prípadne špecifickej veci, neodzrkadľuje skutočnú podstatu a povahu zvierat, ktoré sa po biologickej stránke v určitých ohľadoch podobajú viac ľuďom ako veciam. Taktiež súčasnú právnu ochranu, ktorá je zvieratám poskytovaná, sme posúdili ako nedostatočnú a nie úplne presnú. Nezainteresovanému pozorovateľovi by sa mohlo zdať, že odbornému diskurzu ohľadne právneho postavenia a ochrany zvierat v práve chýba akási iskra, glanc či kreativita.² No nie je tomu tak. Konceptom právnej subjektivity zvierat obsiahnutým v tomto príspevku by sme radi upriamili pozornosť na jednu z netradičných možností riešenia právneho postavenia zvierat tak, aby vo väčšej miere odzrkadľoval reálny, objektívny stav zvierat s ohľadom na ich biologické vlastnosti. Tvrdíme, že ak by zvieratám bola priznaná právna subjektivita, už by viac neboli len objektmi práva, ale aj jeho subjektmi, a teda mohol by sa na ich ochranu vzťahovať celý katalóg práv, čo by otváralo nové možnosti tak samotným „právnym zvieratám“ ako aj právnej vede. Hovoríme o katalógu práv sui generis, prispôbenému potrebám súčasnosti s perspektívnou vyhlídkou do budúcnosti.

Cieľom tohto príspevku je poukázať na jednu z alternatív súčasného riešenia právneho postavenia zvierat v Slovenskej republike a zároveň predložiť koncepciu katalógu práv zvierat, ktoré majú ambíciu byť reálnym podkladom pre ďalšie budúce úvahy v oblasti rozvoja práv zvierat v právnom poriadku Slovenskej republiky.

---

¹ Müllerová, H. - Stejskal, V.: Ochrana zvierat v právu. Praha: Nakladatelství Academia, 2013.

² K obtiažnostiam konštrukcie práv zvierat a nekreatívneho posudzovania pozri viac: Müllerová, H.: Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. In: Právník 10/2012, s. 1091.

1. Iba pes a mačka?

Čo alebo kto je človek? Je zviera svojím biologickým charakterom bližšie k človeku, alebo k veci? Ako spoločnosť vníma zvieratá? A čo postoj práva? Zodpovedanie týchto esenciálnych otázok považujeme za zdravý základ pre ďalšie možné úvahy vo vzťahu k rozšíreniu ochrany zvierat možno až za hranice uznania ich samostatnej či zdieľanej právnej existencie a možnosti v zmysle práva konať.

1.1. Spôsob identifikácie právnych subjektov

Existuje viacero prístupov, na základe ktorých je možné priznať právnu subjektivitu. Tým najprirodzenejším prístupom je zohľadnenie znakov, ktoré definovaný faktický subjekt spĺňa a na základe ktorých sa potom vytvorí „právny subjekt“ bez akejkoľvek zákonnej definície. Za klasický model je možné označiť človeka ako fyzickú osobu. Jej definičnými znakmi sú rozum, vôľa, autonómia, sloboda, sebauvedomenie a zodpovednosť za svoje konanie.³ Až po kumulatívnom naplnení týchto znakov bola fyzickej osobe priznaná právna subjektivita. V určitých historických obdobiach sa okrem uvedených znakov zohľadňoval aj sociálny status, ktorý svojou povahou narušoval tento prirodzeno-právny koncept. Až v čase, keď priznanie právnej subjektivity už nebolo posudzované vzhľadom na sociálny status osoby, možno hovoriť o finálnom posudzovaní fyzickej osoby výlučne na základe biologických, psychologických a sociálnych znakov človeka.

A čo pozitívno-právny pohľad? Ten spočíva v tom, že zákonodarca určí definičné znaky, na základe ktorých sa potom faktická osoba stáva tou právnou.⁴ No má zákonodarca moc len tak (v podstate svojvoľne) definovať znaky, na základe ktorých bude následne možné priznať človeku právnu subjektivitu, a to bez ohľadu na biologické znaky? Ved' definovaním celkom nových znakov vo všeobecne záväznom právnom predpise bola priznaná právna spôsobilosť osobe, s ktorou právny poriadok ako s osobou, ktorá môže vstúpiť do právnych vzťahov, predtým nepočítal. Môže zákonodarca takéto definovanie osoby odôvodniť potrebami doby a požiadavkami spoločnosti?

---

³ Müllerová, H.: *Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat*. In: *Právník* 10/2012, s. 1079.

⁴ *Ibidem*, s. 1081.

Aplikáciou pozitívno-právneho prístupu došlo k priznaniu právnej subjektivity právnickým osobám, ktoré vznikli „umelo“, na základe vôle zákonodarca bez ohľadu na biologické črty. Treba však poukázať na skutočnosť, že aj takéto umelé subjekty, akými právnické osoby sú, potrebujú určitých „tlmočníkov“, ktorí sú schopní preložiť vôľu právnickej osoby do reči zrozumiteľnej pre ostatných členov spoločnosti. Domnievame sa, že práve z tohto dôvodu aj pri identifikovaní znakov umelých konštruktov právo vždy dbá na určitý prírodný a biologický poriadok a do role tlmočníka, osoby, ktorá pozná a vyjavuje vôľu umelého konštruktú, je z pravidla kladená fyzická osoba. S ohľadom na uvedené je preto podľa nášho názoru zrejmé, že hoci zákonodarca nie je limitovaný biologickými znakmi čo do určenia črt nového právneho subjektu, nevyhnutne na biologickú povahu jednotlivých subjektov musí prihliadať. Nič nám teda nebráni v tom, aby sme sa pokúsili odôvodniť právnu subjektivitu aj pre zvieratá.

1.2. Biologické hľadisko

Zohľadnenie biologického hľadiska považujeme v rámci našej koncepcie za to najdôležitejšie. Odvodenie právnej subjektivity z prirodzeno-právnej koncepcie vysvetlenej vyššie spočíva v naplnení určitých znakov. Právna veda najčastejšie za znaky určujúce a definujúce osobu považuje: rozum, vôľu, autonómiu, slobodu, sebauvedomenie a zodpovednosť za svoje vlastné konanie.⁵

Pri odôvodnení našej koncepcie práv zvierat vychádzame z prirodzeného práva.⁶ Keďže vyššie spomenuté vlastnosti potrebné pre definíciu osoby, ktorej bola priznaná právna subjektivita, má sčasti aj zvieratá (nie akékoľvek zvieratá, ale zvieratá z okruhu, ktorý bude určený neskôr), možno aj práve preto by malo mať právnu subjektivitu. Na základe atribútov, ktoré sú spoločné ľuďom aj zvieratám, možno v istom zmysle stotožniť zvieratá s človekom. Podobnosť možno vidieť v tom, že zvieratá môžu mať podobne ako človek city, rozum, vôľu, svoju vlastnú vyvinutú kultúru, je primerane schopné sebauvedomenia a hodnotenia následkov svojich činov a je schopné učenia (či už na kognitívnej úrovni alebo pri vedomom vyrábaní nástrojov).

Vyššie uvedené biologické podobnosti zároveň považujeme za esenciálne prvky právneho zvieratá, ktoré bude schopné byť nositeľom práv a prípadne aj určitých povinností. Právne zvieratá by preto nemalo byť v zmysle biologického hľadiska, podľa nášho názoru, viazané na

---

⁵ Ibidem, s. 1079.

⁶ Pri jej uvedení do praxe navrhujeme využiť pozitívno-právnu koncepciu.

hierarchické triedy zvierat, ale práve na vlastnosti, ktorých prítomnosť je predpokladom funkčnosti našej koncepcie. O zvyšnej časti zvierat by sme mohli aj naďalej uvažovať ako o veciach. Nevylučujeme však rozšírenie takto priznanej subjektivity o ďalšie druhy zvierat v budúcnosti, ak nami vytvorený koncept bude fungovať.

Pre ilustráciu si spomenieme niektoré výskumy či pozorovania toho, ako niektoré zvieratá reagujú na podnety, zvládajú učenie či preukazujú svoju schopnosť vedome vyrábať nástroje, a na základe toho preukážeme, akú veľkú rolu hrá biologický a sociálny faktor v podobnosti zvierat s ľuďmi.

Najdôležitejším faktorom približujúcim zvieratá k ľuďom je podľa nášho názoru využívanie rozumu a schopnosť učenia. Ako relevantné formy učenia sme pre naše potreby zohľadnili kognitívne učenie a schopnosť naučiť sa vedome vyrábať nástroje a používať ich.

Kognitívnu schopnosťou v učení je zapamätanie si modelu správania, a to používaním aktívnej stratégie vybavovania si v pamäti, kontroly a organizovania správania.⁷ Ako príklad môže poslúžiť to, ako pes s určitosťou vie rozlíšiť situácie, kedy s ním ide vlastník na prechádzku a kedy sa napríklad len chystá do mesta, ale aj to, kedy dostane jedlo, to, v ktorých prípadoch vlastník reaguje na jeho prejavy vôle či uvedomenie si situácie, keď robí niečo, čo by nemal, resp. čo si jeho vlastník nepraje. Ďalším príkladom učenia môže byť napríklad gorila vychovaná v zajatí, ktorá rozumie niekoľkým stovkám znakov v posunkovej reči a dokáže riešiť abstraktné problémy. V jednom z mnohých výskumov bolo napríklad dokázané, že gorila je schopná na základe pokynov v posunkovej reči, ktorej bola naučená, zobrať jablko z vedľajšej izby a preniesť ho do chladničky.⁸ Takéhoto konania nie sú schopné ani mnohé malé deti, pre ktoré je to nesmierne zložitá na pochopenie. Voľne žijúcej kaledónskej vrane v prírode zasa dali vedci test, ktorý spočíval v tom, že do polovice pohára naliali vodu, v ktorej plávali červíky a vrana sa mala dostať k tým červíkom. Zobákom ani nohami ich nedočiahla, pohár nemohla prevrhnúť, ani ho rozbiť. Čo teda urobila, aby sa dostala k červíkom? Mala k dispozícii to, čo je v prírode, a tak sa vynašla a začala do vody hádzať kamienky, kým hladina nestúpila a tak sa jej naskytla možnosť červíky zjesť. Je pozoruhodné, že v druhom prípade, keď bol do pohára namiesto vody umiestnený piesok, si vrana dokázala uvedomiť, že ide o iné skupenstvo látok a hádzanie kameňov by jej nepomohlo. Obyčajná vrana teda a priori

⁷ Heldová, D., Kašiarová, N., Tomengová, A., a kol.: *Metakognitívne stratégie rozvíjajúce procesy učenia sa žiakov*. Metodická príručka. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2011, s. 12.

⁸ *Gorila, ktorá se naučila mlúvit*. [online]. [Cit.2016.03.10]. Dostupné na internete: <www.national-geographic.cz/clanky/gorila-ktera-se-naucila-mluvit.html>.

použila fyzikálny zákon o telesách ponorených do kvapaliny a vznášajúcich sa nad jej hladinou. Kaledónske vrany mali vo svojej ďalšej úlohe splniť tri úkony, aby sa dostali k pochúťke. Psy tieto úlohy splniť nedokázali, 2,5-ročné dieťa to taktiež nespravilo, a pri pokuse s vranami bolo potrebné spustiť vysokorýchlostnú kameru, aby zachytila ich expresné splnenie týchto úkonov.⁹ Príkladom, ako si vrany dokážu vedome vyrobiť nástroje, je opäť situácia, keď sa chcú dostať k potrave. Na to, aby si dokázali vytiahnuť larvy z útrobov stromov, si dokážu vytvoriť háčik z vetvičiek, pomocou ktorého larvu vyberú. Je pozoruhodné, že si dokážu vytvoriť nespočetné množstvo špecifických háčikov v závislosti od veľkosti a tvaru týchto dier. Je dokázané, že vrana je na objem svojho tela a mozgu dokonca inteligentnejšia ako šimpanz (pri použití definičného kritéria o veľkosti objemu mozgu k veľkosti tela – zviera s menším mozgom môže byť inteligentnejšie ako zviera s väčším mozgom). Mnohé zvieratá si teda vedia vedome vyrobiť nástroje na určitej technologickej úrovni, a to vzhľadom na ich možnosti. Aj v tom spočíva rozdiel medzi nami a zvieratami – ľudstvo dosiahlo technologickú úroveň, prostredníctvom ktorej sa povýšilo nad ostatné tvory a teraz ich ovláda. Pritom rozdiel medzi nami a zvieratami môže byť chápaný rovnako ako rozdiel medzi jadrovým fyzikom a Pygmejom, kde je tento rozdiel v tom, že Pygmej je považovaný za technologicky menej vyspelú bytosť. Takými sú aj zvieratá v porovnaní s ľuďmi. A to sa asi ani vývojom nezmení, vzhľadom na fakt, že zvieratá nemajú predpoklady pre dosiahnutie vyššej technologickej vyspelosti (napríklad taká vrana môže byť v riešení niektorých situácií rozumnejšia ako človek, no nikdy nebude mať ruky, ktoré by mohla využívať vo svoj prospech), napriek tomu schopnosť rozumného myslenia, podľa nášho názoru, vytvára predispozíciu pre možné priznanie právnej subjektivity.

Výskumy boli robené napríklad aj s hyenami, ktoré v kooperácii museli prísť na to, že musia zatiahnuť za jeden povraz, aby sa dostali k jedlu. Na to, aby vyriešili problém, museli spolupracovať. Avšak ak nízko postavenej hyene ukázali, v ktorej nádobe je potrava, tá dokázala klamať, aby si ju uchránila pre seba. Čo znamená, že vzhľadom na vedomé klamstvo bola schopná rozmýšľať na vysokom stupni. U hyen škvrnitých bola odpozorovaná aj schopnosť rozoznať počet zvukov. Hyeny žijúce v klanoch túto schopnosť využívajú na rozpoznanie blížiaceho sa nebezpečenstva.¹⁰

⁹ *Vrany jsou chytřejší než šestileté děti. Tady je důkaz.* [online]. [Cit.2016.03.10]. Dostupné na internete: <zo-om.iprima.cz/clanky/vrany-jsou-chytrejsi-nez-sestilete-deti-tady-je-dukaz>.

¹⁰ *Hyeny dokážu počítat do troch.* [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <matejdolinay.blog.sme.sk/c/275219/Hyeny-dokazu-pocitat-do-troch.html>.

Je taktiež dokázané, že zvieratá majú city. Napríklad na slonoch bolo odpozorované, že ak nájdu kosti svojho príbuzného, správajú sa k nim inak ako k ostatným kostiam.¹¹ To znamená, že si uvedomujú smrť a rozdielne pristupujú k zvieratám, s ktorými sú viazané pokrvne. Ak teda nájdu kosti svojich blízkych, prejavujú im úctu, obracajú ich, dotýkajú sa ich, ovoniavajú ich, zatiaľ čo kosti ostatných slonov iba obídu. Súčasný vedecký poznatky hovoria aj o tom, že gorily v zajatí dokonca posunkovou rečou dokázali vyjadriť pocity – hnev, radosť, sklamanie, nešťastie, smútok – bolo teda už na viacerých prípadoch dokázané, že zvieratá majú city a sú schopné ich relevantným spôsobom vyjadriť.

Sebauvedomenie zvierat je obsiahnuté v tom, že spoznajú samé seba v zrkadle a sú si do istej miery vedomé následkov svojich činov. Zvieratá z hľadiska ich vnímania v plnej miere žijú samy pre seba a samy osebe. V tejto súvislosti podotýkame, že už Kant tvrdil, že aj človek by mal byť svojím vlastným účelom, svojím vlastným cieľom, bytosťou žijúcou sama pre seba a sama osebe.¹² Je tu teda ďalšia podobnosť. Preto by aj zvieratám mala byť priznaná vlastná hodnota a dôstojnosť, aby mohli byť vlastným účelom, a nie prostriedkom na dosahovanie účelov iných.

Vzhľadom na výsledky doposiaľ známych výskumov by sa teda mali nanovo urobiť testy zamerané na skúmanie špecifických vlastností rôznych druhov zvierat, napríklad na najinteligentnejšie šimpanzy bonobo, ktoré majú podobnú DNA ako ľudia, a na ostatné im podobné alebo nami definované tvory, ktoré by sa mali vyhlásiť za tvory blízke ľudom, a ich uväznenie, týranie a usmrtenie by sa malo posudzovať odlišne, ako usmrtenie iných zvierat, ktorým vyššie menované biologické a psychologické vlastnosti nie sú vlastné.

Tieto zvieratá by nemali byť chránené len momentálne, ale právne trvalo v zmysle záujmu na zachovaní ich náznakov kultúry. Pokiaľ sú schopné prenášania zvykov, nie podmienených reflexov, na ďalšie generácie, možno hovoriť o tom, že majú vyvinutú svoju vlastnú kultúru. Do ich prostredia by teda nemalo byť zasahované, aby sa nezničilo tak toto prostredie, ako aj ich zvyky, a napokon zvieratá samotné. Je potrebné vytvoriť viac izolovaných oblastí, zachovať alebo znovu vytvoriť viac pôvodných biotopov, tak ako je to napr. u primitívnych kmeňov v Amazonskom dažďovom pralese, kde je styk iných ľudí s nimi a prístup do tohto teritória zakázaný.

---

¹¹ *Slon africký. (Loxodonta africana).* [online]. [Cit.2016.03.10]. Dostupné na internete: <www.afrikaonline.cz/view.php?cisloclanku=2005122701>.

¹² Müllerová, H.: *Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat.* In: *Právník* 10/2012, s. 1079.

Keďže teda mnohé zvieratá z obrovskej ríše zvierat spĺňajú atribút sociálneho a kultúrneho cítenia, vedia využívať rozum, sú schopné uvedomiť si následky svojich činov, dokonca sú schopné prejaviť city, mali by mať priznanú väčšiu ochranu práv ako iné. A nielen svoju ochranu, ale aj ochranu svojho prostredia, a to aj proti potrebám a záujmom ľudí.

1.3. Historické a sociálne hľadisko

Na úvod tejto časti príspevku by sme radi zdôraznili osobité a významné miesto zvierat v histórii ľudskej spoločnosti. V dávnej minulosti boli zvieratá zbožšťované a uctievané.¹³ Dokonca aj v dnešných dňoch v mnohých náboženstvách majú zvieratá stále významné postavenie, prípadne sú uznávané za posvätné zvieratá.¹⁴ Sme toho názoru, že túto úlohu, ktorú zvieratá v dejinách zohrali, nemožno prehliadať.

Pri pohľade do histórie práv zvierat treba zohľadniť najmä fakt, že kedysi bolo všetko územie ich územím. Jedným spoločným územím, v ktorom sa skrývali, ktoré si medzi sebou strategicky delili a o ktoré bojovali. Všetko dostupné územie patrilo zvieratám a bolo len úlohou prírody, aby jeho „obyvateľov“ korigovala. Kým sa jedného dňa človek s diktátorskými sklonmi nerozhodol, že určitú časť územia ohraničí a nazve ju svojou. Jednoducho si ju privlastní. A takýchto ľudí bolo viac a na rôznych miestach. História bojov a vojen o územia si na tomto mieste nepotrebujeme detailnejšie pripomínať. Myšlienka, na ktorú chceme poukázať, je totiž tá, že my ľudia sme zvieratám zobrali „ich“ územie a postupom času sme začali vymedzovať priestranstvá pre jednotlivé druhy zvierat a ich život. Zobrali sme im teda územie a začali obmedzovať ich slobodu. No neuvedomili sme si, aké následky to môže priniesť. Ovce, kozy, kravy, prasce či iné úžitkové zvieratá sme mohli pravidelne využívať ich uzatvorením v rámci umelo vytvorených ohrád. Produkty zo sliepok, husí, kačíc či mäso zo zajacov sme mali dostupné hneď vo dvore. A domácich miláčikov sme si napokon zavreli za dvere vlastných domov. Keby sa toto ohraničovanie pohybu zvierat skončilo tu, možno by bolo dnes všetko v poriadku. No ako je známe, kto má veľa, chce ešte viac. Ľuďom nestačilo takéto využívanie zvierat v rámci základného potravinového reťazca (pre svoje potreby), našli

---

¹³ Príkladmo možno uviesť staroveký Egypt, v ktorom boli mnohé božstvá vykresľované ako čiastoční ľudia a čiastočné zvery – Bastet, Sachmet, Set a iné.

¹⁴ Napríklad kravy v hinduizme, ale aj symbolické postavenie holubice a baránka v kresťanstve.

spôsoby ako na zvieratách zarábať, a tak sa v rozpore s prírodnými zákonmi začalo neprimerané umelé reprodukovanie.

Je všeobecne známe, že ak v prírode stúpne počet dravcov, počet koristií klesne a naopak. Chamtivosťou ľudstva však nastal stav, kedy stúpol počet dravcov, a pokles počtu koristií sme si nechceli pripustiť. A tým sa otvorili nožnice. Musíme si teraz svoje koristi „dorábať“, preto chováme zvieratá v nedôstojných podmienkach vo veľkochovoch a pestujeme rastliny v obrovských skleníkoch. Narúšame tým prirodzenú rovnováhu, a to čo tým hrozí je veľmi nebezpečné. Hrozí, že ľudstvo vymrie, lebo vyčerpá svoje zdroje. Preto je nutné dať zvieratám práva. V dnešnej dobe majú ľudia právo robiť si so zvieratami v podstate všetko.¹⁵ Máme právo zabiť opel'ovača, môžeme urobiť čokoľvek, len čo následky? Ľudia boli lovci a zberači a príroda si vytvárala svoju rovnováhu potrebnú pre jej zachovanie, dnešný stav je nevypočítateľný. Počkať, počkať – o akom opel'ovačovi to tu bola reč? Aha, o zdanlivo bezvýznamnej strate, ktorá môže spôsobiť naše vyhynutie. V Číne už v súčasnosti kvôli znečisťovaniu pesticídmi, činnosti roztočov varoa a ďalším neznámym príčinám nastal stav, kedy vyhynuli opel'ovači a ich prácu v opel'ovaní stromov musia nahrádzať ľudia.¹⁶ Pretože ak vyhynie opel'ovač, zahynie aj rastlina. Často citovaný výrok pripisovaný Albertovi Einsteinovi varuje, že „*keď vymrú včely, o štyri roky neskôr zahynú aj ľudia*“, keďže viac ako tretina našich potravín je závislá od opelenia včelami.¹⁷ Včely chýbajú aj Európe, keďže sa rozrástli polia, kde sa pestujú rastliny pre biopalivá a včely nestíhajú opel'ovať. Súčasná správa hlásia, že potrebujeme vhodnú stratégiu na zachovanie divokých včiel a opel'ovačov v celej Európskej Únii.¹⁸

To, že sme zvieratám zobrali územie a že sa ich snažíme ovládať, nie je dôvod na to, aby sme im za to priznávali práva a ochranu. Veď v prírode prežije vždy ten silnejší. Ale tým, že to preženieme, postupne vyhubíme aj sami seba, našu ľudskú rasu. Tú, ktorú sme určili za tú najinteligentnejšiu, najvýznamnejšiu. Netreba však zabúdať aj na to, že biodiverzita v prírode je nutná. Vyhynutím druhov sa naruší rovnováha v prírode. Ľudstvo si síce dnes pláva s plne naloženou loďou, no je to loď na ceste do neznáma.

¹⁵ Ak sa k iným živým bytostiam správame hrubo ako k zvieratám, robí to z nás samých zvieratá. In: Coetzee, J. M.: *The Lives of Animals*. The Tanner Lectures on Human Values. Princeton University, 1997, s. 119.

¹⁶ *Včely dávajú viac než len med*. [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <<http://kultura.sme.sk/c/7792422/vcely-davaju-viac-nez-len-med.html>>.

¹⁷ *Vymieranie včiel – záhuba ľudstva?* [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <http://www.chelemendik.sk/Vymieranie_vciel__zahuba_ludstva_30985594.html>.

¹⁸ *Európe chýbajú včely, nestíhajú opel'ovať*. [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <<http://tech.sme.sk/c/7064856/europe-chybaju-vcely-nestihaju-opelovat.html>>.

V súčasnosti už bojujeme s érou veľkochovov, nerešpektovaním základných podmienok pre dôstojný život a smrť zvierat, (častokrát zákerným) šľachtením čistých či nových druhov, neľudským zaobchádzaním v rámci predvádzania zvierat v cirkusoch či ZOO, a s mnohým ďalším; a pri tom všetkom neprihliadame na prirodzené inštinkty zvierat či na ich túžbu po voľnosti. Súčasná ochrana zvierat vo svojej podstate podľa nášho názoru nereflektuje určité zohľadnenie záujmov zvierat, resp. aspoň tých zvierat, ktoré sú schopné vytvoriť si určitú formu postoja a dať ju relevantným spôsobom najavo. Práve koncepciou práv zvierat by mohlo dôjsť k právne relevantnému prepojeniu spoločenského sveta so živočíšnou ríšou, a zvieratá by do určitej miery boli schopné presadzovať svoje práva tak proti spoločnosti, ako aj proti svojim vlastníkom v prípade, že tieto subjekty ich práva nerešpektujú, porušujú alebo ohrozujú. Spoločenská dôležitosť priznaná zvieratám aj v symbolickej rovine formou uznania ich právnej subjektivity môže v konečnom dôsledku prospieť tak spoločnosti, ako aj samotným zvieratám a ich ochrane.¹⁹

Úvahy o právnej subjektivite zvierat vo svojej podstate narážajú na koncepciu ľudskej dôstojnosti a antropocentrického vnímania sveta. Je však takéto vnímanie prekážkou uznania právnej subjektivity zvierat? Má byť však akákoľvek morálka vždy odvodená len od „ľudskej dôstojnosti“, od hodnoty človeka osebe, má byť len antropocentrická? Ak áno, aj v rámci takejto morálky dokážeme chrániť zvieratá, ale vždy len ako prostriedky na dosahovanie ľudských cieľov. Ak však pripustíme, že morálka by nemala byť antropocentrická, potom pripustíme aj to, že aj zvieratá majú nejakú dôstojnosť, že sú hodnotou osebe, že by sme ich mali chrániť aj ako tvory, ktoré neslúžia ľudským potrebám, ale žijú. V európskej filozofii s touto požiadavkou prišiel Arthur Schopenhauer – tvrdil, že zvieratá si nevážime len kvôli dedičstvu židovstva a kresťanstva, v rámci ktorého sa človek považoval za vrchol tvorstva a zviera len za jeho prostriedok. Takéto zmýšľanie považoval za zvrhlé.

1.4. Všemocný človek

Pred tým ako pristúpime k samotnému zadefinovaniu práv a povinností zvierat a spôsobu ich výkonu, považujeme za potrebné zodpovedať si základnú otázku: „*Potrebuju zvieratá, aby im boli priznané práva?*“

---

¹⁹ Zas a znova sme teda dospeli k tomu, aké dôležité je ochrániť ľudstvo. Nie zvieratá ako také, ale zvieratá, aby umožnili ľudstvu prežiť.

Ak by sme uznali zvieracím a ľudským právam rovnaký pôvod v samotnej povahe týchto tvorov, je vôbec potrebné akési priznanie ich práv? Nestačí fakt, že ľudia aj zvieratá svoje práva de facto žijú? Existencia človeka by preto v zmysle vyššie uvedeného nepodmieňovala existenciu práv zvierat, tie by tu boli vždy prítomné. Možno v každom čase v inej podobe. S ohľadom na konkrétny okruh chránených hodnôt odsúhlasených spoločnosťou a na reálny účinok práv. Úvahy a názory prezentované v tomto príspevku by potom bolo možné považovať za stereotypnú ilúziu človeka o svojej všemocnosti a všeovplyvniteľnosti (schopnosti človeka ovplyvniť všetko). Ak teda priznanie právnej subjektivity zvierat nevychádza z ich potreby, vychádza z potreby ľudí?

V tejto súvislosti možno uvažovať o potrebe spoločenského zadefinovania zvieratá, s ohľadom na jeho špecifické vlastnosti a významnú úlohu, ktorú zohrávalo v dejinách ľudstva. Samotné zviera v zmysle biologickej definície nepotrebuje práva a povinnosti, ono ich žije. Je to práve spoločnosť, ktorá si vyvinula závislosť na práve, pričom prostredníctvom práva v určitom zmysle chápe okolie. Preto priznaním právnej subjektivity zvieratám do určitej miery korigujeme pohľad spoločnosti cez sklíčko práva na zvieratá tak, aby ich nebolo možné chápať ako nemysliace a nekonajúce veci.

Je teda potrebné, aby sme pre účinnú ochranu zvierat zakotvovali ich práva do pozitívneho poriadku? Ponúka sa odpoveď, že priznanie práv zvieratám je „odškodnením“ zvierat za to, čo sme im spôsobili my ľudia. Príroda to vymyslela tak, aby zvieratá v rámci jej prirodzeného kolobehu prežili. Tie silnejšie, rýchlejšie, prefikanejšie, či tie pre prírodu potrebné. Človek vytvoril spoločnosť, ľudstvo, civilizáciu ako nové pravidlá hry a tak obrátil kolobeh prírody k svojmu vlastnému prospechu, čo nezostalo bez následkov. Preto je možno potrebné do určitej miery sa s týmito následkami vysporiadať. Možno by pôvodne zvieratá nepotrebovali právnu subjektivitu, no ľudia spôsobili stav, ktorý iní (nie je vylúčené ani to, že s odstupom času aj tí istí) ľudia musia napraviť na základe kolektívnej viny - zodpovednosti, a to práve priznaním práv zvieratám v prospech ich ochrany a v prospech zmeny ich spoločenského vnímania, čím by potenciálne uľavili kolektívnemu svedomiu ľudstva. A súčasne by sa tým zachránili (ako sme uviedli už vyššie).

1.5. Právne hľadisko

Nedajú sa zvieratá účinne chrániť aj bez toho, aby sme im priznávali nejaké práva? Napríklad tak ako kultúrne pamiatky či životné prostredie vo všeobecnosti? Podľa názoru autorov

nie, pretože súčasný stav ukazuje, že súčasný systém nastavenia ochrany zvierat nefunguje a má svoje trhliny.

Dôkazom je nespočetné množstvo petícií,²⁰ ktoré sú organizované Slobodou zvierat a podporované množstvom ľudí. Podľa ministerstva poľnohospodárstva v súčasnosti predstavuje prekážku pre zefektívnenie právnej úpravy fakt, že tvorba nového zákona o ochrane zvierat si vyžaduje veľa práce.²¹ Snahy ochranárov majú za cieľ, aby bol prijatý dôslednejší zákon na ochranu zvierat, ktorý by zviera definoval a chápal ako cítiacu bytosť.²²

Za jednu z kľúčových trhlín v súčasnej právnej úprave považujeme fakt, že ako taká nevníma bližšiu biologickú podobnosť určitých zvieracích druhov s ľuďmi skôr ako s vecami. Zároveň taktiež nereflektuje vnútorné členenie zvierat, kde niektoré zvieracie druhy môžu vyžadovať vyššiu formu právnej ochrany, a to nielen s ohľadom na ich nízky výskyt, ale najmä s ohľadom na skutočnosť, že týranie takýchto zvierat môže mať s ohľadom na ich psychické vnímanie iné rozmery.²³ Do určitej miery by preto ako týranie napr. gorily mohlo byť vnímané aj jej uzavretie v ZOO. Právny stav teda nereflektuje diferenciáciu u samotných zvierat, ich rôzne formy vnímania a odlišnú úroveň vývoja, čo sa prejavuje aj v potrebe rôzneho zaobchádzania.

Potreba odlišného právneho vnímania zvierat a vecí podľa nášho názoru pôsobí aj v samotnej podstate vlastníckeho práva ako absolútneho práva. Vlastnícke právo k veci a v takomto vnímaní aj k zvierat'u už ako také predpokladá, že s vecou bude nakladané, a nie že vec nakladá sama so sebou. Toto vnímanie budí dojem, že existencia zvierat závisí práve od výlučnej vôle ich vlastníka. Toto podľa nášho názoru vytvára predispozíciu pre vznik možného týrania zvierat a určitú bezohľadnosť k ich existencii.

Poukazujeme tiež na skutočnosť, že vec ako taká má v práve garantovanú preventívnu ochranu skôr minimálne, väčšinou sú prípadné právne následky spojené až s poškodením alebo odňatím veci. Taktiež poukazujeme na skutočnosť, že v súčasnej situácii je prakticky pomerne zložité, aby bola voči vlastníčkovi zvierat'a ako veci vyvodená zodpovednosť aj za

---

²⁰ Petície možno nájsť na internetovej stránke Slobody zvierat: <<http://slobodazvierat.sk/Peticie.2.0.html>>.

²¹ *Zviera zostane vecou aj naďalej*. [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/332325-zviera-zostane-vecou-aj-nadalej/>>.

²² Ibidem.

²³ Ochránárske združenia za ich prvoradú úlohu považujú docielenie takého stavu právneho poriadku, v ktorom bude zviera definované ako cítiaca bytosť. In: *Zviera zostane vecou aj naďalej*. [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/332325-zviera-zostane-vecou-aj-nadalej/>>.

ohrozenie zvierat'a, ktoré by nevyhnutne nemuselo mať negatívne následky na zvierati, ale takéto následky by mohli prísť, ak by sa v predmetnej činnosti pokračovalo. Domnievame sa, že u zvierat takéto ochrana nestačí, a mala by byť preto postavená na predchádzaní porušovania práv zvierat a aj na možnej ochrane zvierat v prípade ich ohrozenia, nie len usmrtenia či utýrania.

Netreba opomenúť fakt, že právnu subjektivitu nadobudli aj právnické osoby. Zo sociologického hľadiska sú však recipientmi právnych noriem stále ľudia, a to tí, ktorí konajú v mene právnickej osoby, tí, ktorých správanie sa právnickej osobe pričítava. Ľudia sa teda právne relevantne správajú buď ako jednotlivci alebo ako predstavitelia právnickej osoby. Za umelo vytvorený útvar teda stále koná človek. Rovnako by to tak bolo v nami navrhnutom koncepte právnej subjektivity zvierat.

Prečo je teda aj z právneho hľadiska potrebné priznať zvieratám právnu subjektivitu? Súčasná ochrana nie je postačujúca, najmä s ohľadom na podobnosť zvierat a PO a FO v niektorých aspektoch. Právo by malo reflektovať objektívny stav, nie ho ignorovať (podobne ako v prípade práv homosexuálov). Aj ľudská spoločnosť reagovala v histórii na nové poznatky, je teda nevyhnutnosťou práva reagovať tiež.

1.6. Človek – zvierat – vec

Prečo by malo byť zvierat s ohľadom na vyššie uvedené subjektom práv a povinností? Teda nielen pes a mačka, ale akýsi „pán pes“ a „slečna mačka“.

Účelom nami navrhnutej právnej úpravy je symbolika priznania väčšieho práva zvieratám, ktoré sú viac ako veci, no zároveň ich nepovýšenie na úroveň práv ľudí. Okrem symboliky je dôvodom požiadavky väčšej právnej ochrany aj hierarchia – aby právo odzrkadľovalo aj hierarchiu v prírode. Právo predsa musí reflektovať stav, ktorý tu je, nežiadame od neho, aby konštruovalo niečo nové.

2. Deklarácia slobody a zodpovednosti zvierat?

Aj niekedy nepredstaviteľné veci sú dnes skutočnosťou. Tak prečo by zvieratá nemohli právne relevantným spôsobom vyjadrovať vôľu? Ved' napríklad taká gorila vie vyjadriť svoju

vôľu, že chce banán do určitej miery podobne ako človek. Takéto vyjadrenie vôle gorily alebo iného zvierat'a je vždy pre jeho druh zrozumiteľné podobne ako ľudská reč pre ľudí a má svoje určité špecifické črty, ktoré je človek schopný na základe pozorovania, učenia a pochopenia rozpoznať a náležite si ich spojiť s prejavenu vôle alebo zámerom zvierat'a. Ide teda len o vyjadrenie vôle v inom druhu komunikácie, a preto treba zvieratám akýchsi „spoločenských tlmočníkov“, ktorí predmetné zvieratá dostatočne poznajú a dokážu ich vôľu spoločnosti pretlmočiť.²⁴

Na základe vyššie uvedeného, ako aj na základe skutočností uvedených v prvej časti tohto príspevku, sme dospeli k záveru, že uznanie právnej subjektivity zvierat je nielen možné, ale aj potrebné. Táto časť bude zameraná na vytvorenie konceptu práv a povinností zvierat, ktorý by mohol byť podkladom pre ďalšie úvahy v tejto téme.

2.1. Zviera vs. právne zviera

Pred samotným identifikovaním práv a povinností zvierat ako právnych subjektov považujeme za potrebné tieto „právne zvieratá“ najprv zadefinovať. Už s ohľadom na výklad v predchádzajúcich častiach tohto príspevku, najmä s ohľadom na biologické a sociálne hľadisko, je zrejmé, že samotné zvieratá sa v rámci jednotlivých druhov diferencujú, a nie každé zviera je reálne schopné byť právnym zvierat'om, a zároveň nie každé zviera aj reálne potrebuje ochranu v podobe ich vlastných a vymožitelných práv. Považujeme preto za nemožné zadefinovať právnú subjektivitu výlučne prostredníctvom taxonomických resp. klasifikačných kategórii, nakoľko najmä v rámci podkmeňa stavovcov existujú medzi jednotlivými zvieracími triedami a zvieracími druhmi obrovské rozdiely najmä v oblasti psychického vnímania. Na základe vyššie uvedeného pre účely tejto koncepcie „právne zviera“ definujeme ako:

---

²⁴ Taktiež poukazujeme na skutočnosť, že v niektorých prípadoch sa môže javiť vôľa vyjadrená zvieratami (napr. vôľa gorily, že chce banán) dokonalejšia ako vôľa vyjadrená určitými ľuďmi, ktorým právo garantuje právnú subjektivitu. Pod tento okruh spadajú napríklad ľudia v kóme, novorodenci, nepričetné alebo inak psychicky postihnuté osoby a pod. Napriek tomu nemožno povedať, že by boli zvieratá v určitých situáciách právne alebo fakticky nadradené človeku. Skôr sa domnievame, že takéto extrémne prípady, keď sú rozumové a psychické črty človeka oslabené, len potvrdzujú skutočnosť, že zvieratá majú do značnej miery podobné schopnosti ako ľudia a ľudská reč nie je jediným možným a relevantným spôsobom vyjadrenia vôle.

„Živý organizmus z podkmeňa stavovcov, ktorý je na preukázateľne podobnej úrovni ako človek schopný sebauvedomenia, učenia, cítenia a je schopný si uvedomovať následky svojich činov.“

Nakoľko vyššie uvedená definícia a jej aspekty presne nevymedzujú, ktoré konkrétne druhy zvierat spadajú pod takéto vymedzenie, naša koncepcia predpokladá vznik odbornej vedeckej skupiny, ktorá by preskúmala prípadnú existenciu predmetných znakov u jednotlivých druhov zvierat a uzniesla by sa na zozname druhov zvierat, ktoré by v zmysle uvedenej definície bolo možné považovať za právne zvieratá. Takýto zoznam by samozrejme nebol konečný a v primeraných časových obdobiach s ohľadom na pokrok vedy by bolo potrebné ho prehodnocovať.

Spôsobilosť na práva a povinnosti, ako aj obmedzenú spôsobilosť na právne úkony, by takéto právne zviera získavalo narodením, aby mu bolo možné poskytovať primeranú ochranu počas celého života, od momentu narodenia až po moment smrti. Domnievame sa, že spôsobilosť na právne úkony nie je nevyhnutne potrebné limitovať vekom, nakoľko právne relevantným spôsobom bude konať v mene tohto právneho zvierat'a v zmysle našej právnej koncepcie určený kurátor.

2.2. Kurátor

Vyžadovať od akéhokoľvek zvierat'a, aby vyjadrovalo svoju vôľu v ľudskej reči je prakticky nemožné,²⁵ sme preto toho názoru, že by právnym zvieratám mal byť zo zákona určený kurátor. Naša koncepcia predpokladá dva základné typy takýchto kurátorov, a to zákonného kurátora a štátneho kurátora.

2.2.1. Zákonný kurátor

---

²⁵ Nielen prakticky. Je všeobecne známe, že reč je jedným z mála prejavov, ktorý človeka jednoznačne odlišuje od zvierat. Mnohými výskumami bolo dokázané, že zvieratá nemajú vyvinutý gén, ktorý by im umožňoval vyvinúť si reč tak ako ľudský druh. In: TASR: *Našiel sa prvý gén reči*. [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <<http://tech.sme.sk/c/139662/nasiel-sa-prvy-gen-reci.html>>.

Zákonný kurátor by mal byť v zmysle našej koncepcie základným typom kurátora, pričom tento post by mohla zastávať tak fyzická ako aj právnická osoba. Iba vtedy, ak by právne zvieria nemalo zákonného kurátora, mohol by mu byť ustanovený štátny kurátor.

Vznik zákonnej kurately k právnenému zvierat'u by mal byť v prvom rade viazaný na terajší stav. Preto by sa na základe zákona mal súčasný stav vlastníctva právnych zvierat zmeniť na zákonnú kuratelu. Druhým spôsobom vzniku zákonnej kurately by malo byť narodenie právneho zvierat'a, a to tak, že zákonným kurátorom mlád'at'a by sa mal vždy stať zákonný kurátor jeho matky. Taktiež prichádza do úvahy možnosť zdedenia zákonnej kurately k určitému právnenému zvierat'u alebo kúpa, či darovanie takejto zákonnej kurately. V prípade, ak by niekto prejavil záujem o zákonnú kuratelu v prospech voľne žijúceho právneho zvierat'a, takýto postup by bol možný len za splnenia zákonných podmienok, a to so súhlasom štátneho kurátora. Takýto súhlas by žiadateľ o zákonnú kuratelu v prospech voľne žijúceho zvierat'a nemusel mať v prípade, ak by sa jednalo o právne zvieria v útulku.

So vznikom právneho postavenia zákonného kurátora právneho zvierat'a by logicky súvisel aj vznik nových práv a povinností, ktoré by takýto kurátor musel dodržiavať. V prvom rade by išlo o právo a povinnosť zákonného kurátora vychovávať a starať sa o zvieria, ktoré zastupuje, a to vždy takým spôsobom, aký je pri danom druhu zvierat potrebný a obvyklý. S predchádzajúcim oprávnením taktiež súvisí právo na to, aby sa právne zvieria u neho nachádzalo. Taktiež je potrebné, aby zákonný kurátor dohliadal na dodržiavanie a rešpektovanie práv zvereného právneho zvierat'a, hájil jeho práva a oprávnené záujmy ako aj spravoval jeho prípadný majetok. V súvislosti s predchádzajúcou povinnosťou zákonného kurátora taktiež súvisí jeho povinnosť zastupovať právne zvieria pred súdnymi orgánmi a orgánmi verejnej moci. Zákonný kurátor by mal byť z titulu svojej funkcie nielen sám povinný dohliadať na to, aby práva jeho zverenca neboli poškodené, či vážne ohrozené, ale mal by byť súčasne povinný správať sa tak, aby sám neohrozoval a neporušoval práva jemu zvereného právneho zvierat'a. Povinnosti zákonného kurátora by mali úzko súvisieť s povinnosťami právneho zvierat'a. Domnievame sa preto, že je potrebné medzi povinnosti zákonného kurátora zaradiť aj dohľad nad zvierat'om, aby zverené zvieria neporušovalo práva fyzických a právnických osôb a zároveň by mal zákonný kurátor dohliadať na to, aby právne zvieria dodržiavalo svoje povinnosti. Práve takto konštruovaná povinnosť by mohla byť základným predpokladom pre vyodenie zodpovednosti voči zákonnému kurátorovi v tom prípade, ak by právne zvieria porušilo práva fyzických či právnických osôb, poškodilo ich majetok, alebo ak by nedodržalo povinnosti zákonom mu uložené.

Pri zákonnej kuratele v prípade právnych zvierat je, podľa nášho názoru, potrebné počítať aj s prípadným stretom záujmov zákonného kurátora so záujmami právneho zvierat'a, alebo so stretom záujmov viacerých právnych zvierat, ktoré zastupuje. V takomto prípade by mal v predmetnej otázke prevziať zastupovanie právneho zvierat'a štátny kurátor.

Úprava práv a povinností právnych zvierat by nemala brániť obchodu so zvieratami, prípadne ich hospodárskemu využitiu. Preto tvrdíme, že so zákonnou kuratelou by malo byť možné disponovať (predaj, darovanie, dedenie zákonnej kurately), a to aj za odplatu. Je možné súčasne uvažovať o obmedzení takéhoto obchodu v prípade, ak by s tým súviselo zhoršenie postavenia alebo ohrozenie práv právneho zvierat'a, čomu sa celým predloženým konceptom snažíme predísť.

Domnievame sa, že prípadné porušenie povinností zákonného kurátora, alebo ohrozenie či porušenie práv a oprávnených záujmov zvereného právneho zvierat'a by malo mať priestupkové alebo trestnoprávne následky. V takýchto prípadoch by mala byť možnosť podať podnet alebo trestné oznámenie v súvislosti s činnosťou zákonného kurátora garantovaná širokej verejnosti, ale aj štátnemu kurátorovi.

Zánik zákonnej kurately by bolo možné viazať jednak na smrť právneho zvierat'a, či na smrť zákonného kurátora v prípade, ak by zákonná kuratela nebola predmetom dedenia. Zákonná kuratela by taktiež mohla zaniknúť len vo vzťahu k pôvodnému zákonnému kurátorovi v prípade, ak by došlo k predaju alebo darovaniu zákonnej kurately v prospech tretej osoby. Domnievame sa, že do úvahy by mohlo prichádzať aj vzdanie sa zákonnej kurately, ale len za vymedzených podmienok so súhlasom štátneho kurátora tak, že sa z právneho zvierat'a stane voľne žijúce právne zviera. Taktiež prichádza do úvahy vzdanie sa zákonnej kurately v prospech útulku pre zvieratá, kde by zároveň nebol potrebný súhlas štátneho kurátora.

2.2.2. Štátny kurátor

Druhým typom kurately k právnym zvieratám je podľa našej koncepcie štátna kuratela, ktorá by sa primárne mala vykonávať voči voľne žijúcim právnym zvieratám, výlučne voči právnym zvieratám, ktoré zákon označuje za ohrozené druhy a k ostatným právnym zvieratám, u ktorých nebola ustanovená zákonná kuratela. Štátny kurátor by zároveň mal prebrať kuratelu za právne zviera, ktorého zákonný kurátor sa ocitol v konflikte záujmov, a to až do zániku takéhoto konfliktu.

Štátnymi kurátormi by mali byť podľa nášho názoru hierarchicky usporiadané štátne orgány, čomu sme zároveň prispôbili aj nami navrhované oprávnenia a povinnosti, ktoré sú v určitej miere modifikované.

Sme toho názoru, že štátny kurátor by mal byť povinný dohliadať na to, aby neboli práva a oprávnené záujmy zvierat mu zverených poškodené ani závažne ohrozené. Mal by byť tiež povinný zabezpečiť jemu zvereným zvieratám adekvátnu starostlivosť porovnateľnú s obvykle poskytovanou starostlivosťou takýmto zvieratám. V prípade ak má jemu zverené právne zviera majetok, nakladá s týmto majetkom v prospech zvereného právneho zvierat'a. Ak dôjde k ohrozeniu alebo porušeniu práv právneho zvierat'a, zastupuje toto právne zviera pred súdnymi orgánmi alebo inými orgánmi verejnej moci. Zároveň by štátny kurátor mal vykonávať svoju funkciu tak, aby nedošlo k ohrozeniu ani porušeniu práv a oprávnených záujmov právnych zvierat. Na rozdiel od zákonného kurátora, štátny kurátor nevykonáva dohľad nad dodržovaním a rešpektovaním práv fyzických a právnických osôb jemu zvereným právnym zvierat'om, a preto ho nie je možné za takéto správanie právneho zvierat'a sankcionovať. Zodpovednosť teda možno vyvodiť len v zákonne vymedzených prípadoch voči samotnému právnemu zvierat'u.

Štátny kurátor by mal byť oprávnený dávať súhlas so vznikom zákonnej kurately voči voľne žijúcim právnym zvieratám za splnenia zákonných podmienok a zároveň dávať súhlas so vzdaním sa zákonnej kurately voči právnemu zvierat'u. Má oprávnenie vykonávať dohľad nad obchodom so zákonnou kuratelou, ako aj oprávnenie vykonávať dohľad nad zákonnou kuratelou. V súvislosti so zistenými pochybeniami by mal mať oprávnenie či už dať návrh na začatie konania príslušným orgánom alebo sám začať ex offio konanie, ktorého výsledkom by bolo odstránenie nedostatkov a prípadné uloženie sankcie. Medzi oprávnenie štátneho kurátora nepatrí výchova zvereného právneho zvierat'a ani právo mať takéto zviera u seba, čo vyplýva z povahy funkcie.

Domnievame sa, že v prípade vzniku konfliktu záujmov by mal štátny kurátor, ktorý mal na starosti právne zviera v súvislosti s ktorým konflikt vznikol, štátnu kuratelu postúpiť hierarchicky nadradenému štátnemu kurátorovi, aby on toto právne zviera zastupoval.

V súvislosti s dispozíciou štátnej kurately je podľa nášho názoru potrebné, aby bola obmedzená najmä vo vzťahu k právnym zvieratám, ktoré by zákonom boli označené za ohrozené druhy. Voči takýmto zvieratám by spravidla bola štátna kuratela výlučnou kuratelou. Možnou

výnimkou by mohla byť zákonná kuratela vykonávaná zoologickou záhradou za podmienok ustanovených zákonom.

Kontrolu nad dodržiavaním povinností štátneho kurátora by mala vykonávať široká verejnosť, štátni kurátori vyššej inštalácie a iné štátne orgány, ktorým takúto právomoc zverí zákon. V prípade zistenia pochybení by malo byť možné vyvodiť voči takémuto štátnemu kurátorovi zodpovednosť v závislosti od závažnosti previnenia. Za týmto účelom by malo byť umožnené vyššie uvedeným subjektom podávať podnety a návrhy štátnym kurátorom vyššej inštalácie, prípadne iným príslušným orgánom v rámci trestného či priestupkového konania.

2.3. Konceptia práv a povinností právneho zvierat'a

Prípadný katalóg práv právnych zvierat by mal podľa nášho názoru pozostávať z týchto práv:

- Právo na dôstojný život a dôstojné zaobchádzanie

Obsah tohto práva by sa mal nevyhnutne odvíjať od druhu právneho zvierat'a a jeho potenciálneho hospodárskeho využitia. Za nedôstojné by mali byť považované také životné podmienky a také zaobchádzanie, ktoré porušujú všeobecne spoločensky akceptovaný štandard v otázke starostlivosti a zaobchádzania so zvierat'om daného druhu. Treba zároveň podotknúť, že alternatíva, ktorú týmto katalógom navrhujeme, by mala taktiež zabezpečiť ochranu zvierat pred ohrozením ich práv. Domnievame sa preto, že ohrozením takéhoto práva by mala byť činnosť alebo konanie, ktoré vyvolávajú odôvodnené obavy, že dôjde k porušeniu práva na dôstojný život a dôstojné zaobchádzanie.

- Zákaz bezdôvodného usmrtenia

Význam garancie práv právneho zvierat'a spočíva aj v obmedzení dôvodov na usmrtenie právneho zvierat'a. V zmysle nášho katalógu práv a povinností možno za dôvodné usmrtenie právneho zvierat'a považovať len usmrtenie z dôvodu:

- a) verejnej bezpečnosti a zdravia,
- b) z hygienických dôvodov,
- c) z dôvodu hospodárskeho využitia, účelu a určenia právneho zvierat'a,
- d) za účelom udržania prijateľného stavu a rovnováhy v životnom prostredí,

- e) bezprostredného ohrozenia zdravia a života človeka,
- f) predchádzania škodám na majetku,
- g) závažnej smrteľnej alebo závažnej nevyliciteľnej choroby či iného zdravotného problému právneho zvierat'a,
- h) trestu za závažné porušenie jeho povinností.

Vyššie uvedené dôvody zároveň predpokladajú úpravu podmienok, ktoré musia byť naplnené pre využitie dôvodu usmrtenia a úpravu procesu, na základe ktorého môže dôjsť k ich uplatneniu. Pri kreovaní podmienok a procesu aplikácie jednotlivých dôvodov usmrtenia právneho zvierat'a by mala byť vylúčená svojvôľa, pričom dôvody písm. a), b), d) a h) podľa nášho názoru predpokladajú predchádzajúce rozhodnutie príslušných orgánov o tom, že takýto dôvod vôbec existuje. Naopak dôvody usmrtenia právneho zvierat'a písm. e) a f) priamo súvisia s adekvátnym posúdením situácie, pričom v prípade týchto dôvodov by mala byť vylúčená iba neprimeranosť.

- **Zákaz mučenia**

Zákaz mučenia úzko súvisí s právom na dôstojné zaobchádzanie, avšak postihuje zákaz takej činnosti, ktorá je kvalitatívne horšia ako len bežné nedôstojné zaobchádzanie. Nejedná sa teda len o porušenie všeobecne spoločensky akceptovaných štandardov v otázke zaobchádzania s právnymi zvieratami určitého druhu, ale o jeho závažné a významné porušenie. Výsledkom takéhoto členenia práv by malo byť aj odstupňovanie sankcií za porušenie týchto práv.

- **Právo na dôstojnú smrť**

I keď existuje dôvod na usmrtenia právneho zvierat'a, spôsob usmrtenia právneho zvierat'a nesmie byť neprimeraný k druhu právneho zvierat'a, dôvodu usmrtenia a spoločensky akceptovanému spôsobu usmrtenia takého druhu zvierat z predmetného dôvodu. Jedná sa o právo, ktorého účelom je určitým spôsobom regulovať spôsoby usmrtenia právnych zvierat najmä podľa dôvodu usmrtenia v písm. c).

- **Právo na adekvátne životné prostredie**

Prostredníctvom práva na adekvátne životné prostredie by bol právnym zvieratám garantovaný prostriedok, akým by sa dalo zasahovať resp. brániť sa voči negatívnym vplyvom, ktoré nemusia závisieť od ich vôle, nie sú podmienené ich súhlasom, ale sú to práve zvieratá, ktoré nimi môžu byť najviac dotknuté. V súvislosti s týmto právom by sa malo dbať na zachovanie

prirodzených biotopov zvierat, a v prípade, že takéto už boli zničené, poskytnúť im primeranú náhradu.

- **Právo na sebaobranu**

Sme toho názoru, že právne zviera by malo mať určitú formu právnej ochrany pre prípad, že bude napadnuté či už iným právnym zvierateľom alebo človekom. Vo vzťahu k človeku by sa v tomto práve podľa nášho názoru mala prejavovať určitá minimálne biologická nerovnosť týchto subjektov. Právne zviera by v prípade napadnutia zo strany človeka nezodpovedalo za menšiu ujmu na zdraví človeka, avšak v prípade ťažkej ujmy alebo smrti človeka by jeho zodpovednosť nebolo možné vylúčiť. Voči zvierateľu by nemohla byť vyvodzovaná zodpovednosť za ujmu na zdraví alebo živote iného právneho zvierateľa v prípade, ak by sebaobrana bola primeraná.

- **Právo vlastníť majetok**

Právne zviera by podľa nášho názoru za zákonom vymedzených možností mohlo nadobúdať majetok, s ktorým by nakladal jeho zákonný či štátny kurátor v prospech právneho zvierateľa.

- **Právne zvieratá majú zaručené dedenie**

Domnievame sa, že táto koncepcia práv a povinností zvierat umožňuje taktiež zavedenie možnosti dedenia v prospech právnych zvierat. S takto zdedeným majetkom by následne v prospech zvierateľa nakladal jeho kurátor. Smrťou právneho zvierateľa však línia končí. Majetok, ktorý právne zviera vlastní v čase smrti, prípadne ako účelovo určená odúmrt' v prospech štátu. Štát by mal povinnosť takýto majetok využiť v prospech všetkých zvierat, teda nielen právnych zvierat. Takýmto spôsobom by bolo podľa nášho názoru možné predísť a zamedziť prípadným špekuláciám ohľadom dedenia majetku zvierateľa.

- **Právo na spravodlivý a zákonný proces**

Toto právo by podľa nášho názoru predstavovalo procesnú garanciu pre prípadný procesný postup uplatňovania práv zvierat v praxi. Ako také by sa toto právo nevzťahovalo len na súdne konania, ale aj na akékoľvek iné druhy konaní.

Prípadný katalóg povinností právnych zvierat by podľa nášho názoru mohol pozostávať z týchto povinností:

- **Povinnosť rešpektovať život, zdravie a práva fyzických osôb, ako aj práva právnických osôb**

Takto formulovaná povinnosť podľa nášho názoru tvorí predpoklad pre možné sankcionovanie právnych zvierat alebo ich zákonných kurátorov v súvislosti s činnosťou právnych zvierat, ktoré nie je spoločensky prípustná. V tejto súvislosti upozorňujeme na dôvod usmrtenia právneho zvieratá písm. h). Práve vyodenie zodpovednosti voči konkrétnemu zvieratú je predpoklad pre to, aby mohlo byť usmrtené. Zároveň upozorňujeme aj na nami navrhované povinnosti zákonného kurátora, medzi ktoré patrí aj dohľad nad dodržiavaním povinností právny zvieratóm. Preto ak právne zviera poruší túto svoju povinnosť konkretizovanú v iných predpisoch, tak môže byť postihnutý aj samotný zákonný kurátor.

- **Povinnosť primerane rešpektovať život, zdravie a práva právnych zvierat**

Predmetná povinnosť predstavuje prispôsobenie predchádzajúcej povinnosti ríši zvierat tak, aby bolo možné postihovať ich konanie proti právam ostatných zvierat, ale v takej forme, aby sa prípadné postihovanie a nároky na právne zvieratá nevymykali ich reálnym možnostiam a povahe. Na základe uvedeného sa preto medzi právnymi zvieratami vyžaduje primeranosť rešpektovania ostatných právnych zvierat, pričom primeranosť je možné vyvodzovať len na základe zohľadnenia druhu zvieratá, jeho prirodzeného správania a možností kurátora ovplyvniť toto správanie voči iným právnymi zvieratám.

Záver

Ak by sa myšlienka nášho konceptu jedného dňa stala podkladom pre úvahy spejúce k legislatívnemu procesu, ktorého výsledkom by bolo uzákonenie nami navrhovaných (možno snád' odbornejším pohľadom modifikovaných) zvieracích práv a priznanie ich právnej subjektivity, bol by to začiatok konca nerovného zaobchádzania so zvieratami. Živými bytosťami, ktoré, ako sme preukázali, majú bližšie k človeku ako k veci. Aspoň teda začiatok formálneho zrovnoprávnenia v rozumnej miere. Efektivitu a reálny výkon takto navrhnutých práv zvierat by bolo možné posúdiť až po čase, a to vzhľadom na mieru rešpektovania týchto práv a posúdenie aplikácie stanovených prostriedkov ich ochrany. Napriek tomu sme toho názoru, že táto ochrana zvierat ako právna téma si zaslúži, aby jej bola venovaná väčšia pozornosť a možno aj trošku kreatívneho a uleteného prístupu. Veď práve uskutočňovanie kedysi nepredstaviteľného posúva spoločnosť vpred.

Použitá literatúra

Knižné zdroje:

1. Coetzee, J. M.: *The Lives of Animals*. The Tanner Lectures on Human Values. Princeton University, 1997. s. 113-166.
2. Heldová, D., Kašiarová, N., Tomengová, A., a kol.: *Metakognitívne stratégie rozvíjajúce procesy učenia sa žiakov*. Metodická príručka. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2011. 60 s. ISBN 978-80-8052-372-5.
3. Müllerová, H. - Stejskal, V.: *Ochrana zvierat v právu*. Praha: Nakladatelství Academia, 2013. 492 s. ISBN 978-80-200-2317-9.
4. Müllerová, H.: *Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvirat*. In: *Právník* 10/2012, s. 1074-1103.

Internetové zdroje:

1. *Európe chýbajú včely, nestihajú opel'ovať*. [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <<http://tech.sme.sk/c/7064856/europe-chybaju-vcely-nestihaju-opelovat.html>>.
2. *Gorila, ktorá se naučila mlúvit*. [online]. [Cit.2016.03.10]. Dostupné na internete: <www.national-geographic.cz/clanky/gorila-ktera-se-naucila-mluvit.html>.
3. *Hyeny dokážu počítať do troch*. [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <matejdolinay.blog.sme.sk/c/275219/Hyeny-dokazu-pocitat-do-troch.html>.
4. *Našiel sa prvý gén reči*. [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <<http://tech.sme.sk/c/139662/nasiel-sa-prvy-gen-reci.html>>.
5. *Slon africký. (Loxodonta africana)*. [online]. [Cit.2016.03.10]. Dostupné na internete: <www.afrikaonline.cz/view.php?cisloclanku=2005122701>.
6. *Včely dávajú viac než len med*. [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <<http://kultura.sme.sk/c/7792422/vcely-davaju-viac-nez-len-med.html>>.
7. *Vymieranie včiel – záhuba ľudstva?* [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <http://www.chelemendik.sk/Vymieranie_vciel__zahuba_ludstva_30985594.html>.

8. *Vrány jsou chytřejší než šestileté děti. Tady je důkaz.* [online]. [Cit.2016.03.10]. Dostupné na internete: <zoom.iprima.cz/clanky/vrany-jsou-chytrejsi-nez-sestilete-deti-tady-je-dukaz>.
9. Zoznam petícií Slobody zvierat dostupný na: <<http://slobodazvierat.sk/Peticie.2.0.html>>.
10. *Zviera zostane vecou aj naďalej.* [online]. [Cit.2016.03.13]. Dostupné na internete: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/332325-zviera-zostane-vecou-aj-nadalej/>>.

Čo sa pokazilo pri kreácii sudcov Ústavného súdu SR?

Katarína Kuklová*

Abstrakt

Práca sa venuje problematike menovania sudcov Ústavného súdu SR. V prvej časti ponúka kritický pohľad na problematiku riadneho chodu ústavných orgánov a možnosť aplikovania rozhodnutia o menovaní generálneho prokurátora aj na problematiku menovania sudcov Ústavného súdu. Druhá časť textu rieši najmä vzťah medzi konaniami podľa čl. 128 a čl. 127 ústavy, rovnako sa tak venuje aj trvaniu (ukončeniu) kandidatúry na post sudcov ÚS.

Kľúčové slová: riadne fungovanie ústavných orgánov, Ústavný súd, sudcovia, menovanie, kandidatúra, právomoc prezidenta

Abstract

The work is devoted to the issue of appointment of judges of the Constitutional Court. The first part offers a critical view on the issue of the proper functioning of constitutional bodies and the possibility of applying the decision about the appointment of the General Prosecutor on the issue of appointment of judges of the Constitutional Court. The second part of the text deals with the particular relationship between the procedures under Article 127 and Article 128 of the Constitution, as well as the dedicated and duration (completed) candidature for the post of judges of the Constitutional Court.

Key words: the proper functioning of constitutional bodies, the Constitutional Court, judges, appointment, candidacy, the competence of the President.

---

* recenzent príspevku: Mgr. Lucia Berdisová, PhD.

Úvod

Predkladaný text sa snaží reagovať na súčasnú situáciu, ktorá vznikla pri kreácii sudcov Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len ÚS), pričom na problematiku sa pozerá cez optiku ústavných princípov a zásad obsiahnutých tak v ustanoveniach Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústava), ako aj vo všeobecných pilieroch fungovania demokratického právneho štátu.

V nasledujúcich častiach práce sa budeme snažiť skromne prispieť do diskusie k problematike kreácie sudcov ÚS, a to cez kritický pohľad na uznesenie PL. ÚS 45/2015, ktorého podstata bola vo výklade častí ústavy, ktoré sa týkali právomoci prezidenta a zároveň sa zaoberalo problematikou trvania kandidatúry na sudcov ÚS.¹

Práca je rozdelená do niekoľkých častí. Po načrtnutí skutkových okolností a právneho posúdenia pléna ÚS vo veci PL. ÚS 45/2015, nasledujú dve časti.

Prvá časť je krokom späť a ponúka kritický pohľad na nález III. ÚS 571/2014 a zároveň sa snaží načrtnúť iný pohľad na problematiku riadneho chodu ústavných orgánov, pričom sa čiastočne vyjadruje k možnosti aplikovať nález PL. ÚS 4/2012 aj na menovanie ústavných sudcov.

Druhá časť súhrnom kritických poznámok k uzneseniu PL. ÚS 45/2015, rieši najmä vzťah medzi konaniami podľa čl. 128 a čl. 127 ústavy, rovnako sa tak venuje aj trvaniu (ukončeniu) kandidatúry na post sudcov ÚS.

1. Skutkové okolnosti

V júli 2014 uplynulo funkčné obdobie trom sudcom ÚS. Národná rada SR (ďalej len NR SR) predložila na menovanie dvojnásobný počet kandidátov prezidentovi. Prezident ešte v ten mesiac menoval na post sudcu ÚS Janu Baricovú, pričom ostatných kandidátov odmietol menovať, nakoľko sa domnieval, že odborná spôsobilosť nie je dostatočná na zastávanie postu sudcu ÚS.

---

¹ Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 28.10.2015 sp. zn. PL. ÚS 45/2015.

V prvej polovici septembra 2014 podali neúspešní kandidáti sťažnosti na ÚS pre porušenie ich individuálnych práv. Sťažnosti troch kandidátov boli spojené v jednom konaní, v ktorom rozhodoval III. senát ÚS a sťažnosti zvyšných dvoch kandidátov boli spojené a pridelené na prejednanie II. senátu ÚS. Prezident argumentoval, že konal v súlade s ústavou, pričom sa opieral o uznesenie ÚS sp. zn. PL. ÚS 4/2012, ktoré sa týkalo menovania generálneho prokurátora, a ÚS uviedol, že je možné, aby prezident odmietal menovať kandidáta, ktorý nespĺňa zákonné predpoklady, ale zároveň nemusí menovať kandidáta, na ktorého sa vzťahujú závažné skutočnosti, ktoré zakladajú dôvodnú pochybnosť o spôsobilosti vykonávať funkciu a zabezpečiť riadne fungovanie orgánu.

Nálezom sp. zn. III. ÚS 571/2014 bolo rozhodnuté, že prezident porušil práva troch kandidátov, jeho rozhodnutia o nemenovaní boli senátom zrušené, taktiež tento nález vo svojom odôvodnení uviedol, že na problematiku menovania sudcov ÚS nie je možné aplikovať rozhodnutie vo veci menovania generálneho prokurátora. Medzičasom zvyšní dvaja kandidáti vzali späť svoje sťažnosti a toto konanie bolo právoplatne zastavené ÚS.

Dňa 11.8.2015 bolo doručené ÚS podanie prezidenta, ktorým sa domáha výkladu ústavy podľa čl. 128, ktorý hovorí, že ÚS podáva výklad ústavy alebo ústavného zákona, ak je vec sporná, pričom podľa čl. 131 ods. 1 rozhoduje o takomto návrhu plénum ÚS. Prezident republiky spor medzi ním a Národnou radou SR videl v dvoch veciach.

Prvou vecou je otázka, či je prezident povinný bez ďalšieho vymenovať sudcov ÚS z navrhovaných kandidátov, ak títo spĺňajú ústavou ustanovené predpoklady, alebo či môže preskúmať ich vhodnosť a spôsobilosť na vykonávanie tejto funkcie.

Druhou vecou je otázka, či je povinnosťou NRSR zabezpečiť prezidentovi na každé uvoľnené miesto sudcu ÚS dvojnásobný počet kandidátov, ktorých by mal prezident menovať.

Prezident svoju argumentáciu oprel o uznesenie ÚS z 24.10.2014 sp. zn. PL. ÚS 4/2012 (ďalej len kauza generálny prokurátor), v ktorom plénum ÚS rozhodlo, že prezident preskúma pri kandidátovi na ústavnú funkciu aj iné, než len zákonné či ústavné kritériá. Druhým rozhodnutím, o ktoré sa prezident opieral je nález sp. zn. III. ÚS 571/2014 zo dňa 17.3.2015, ktoré ustanovilo, že prezident porušil práva troch kandidátov na sudcov ÚS, pričom zrušil jeho rozhodnutia o nevymenovaní, avšak na verejnom vyhlásení nálezu bolo toto rozhodnutie inak odôvodnené, ako bolo odôvodnené v písomnom vyhotovení. Tretím argumentom, o ktorý sa prezident opieral bol fakt, že v spojenej veci zvyšných dvoch kandidátov (sp. zn. II. ÚS 718/2014) nebolo právoplatne rozhodnuté, nakoľko kandidáti ako sťažovatelia vzali späť svo-

je podanie, v dôsledku toho bolo konanie zastavené a rozhodnutia prezidenta o ich nevymenovaní zostali stále v platnosti. Nakoľko NR SR odmietla prezidentovi doplniť kandidáta do požadovaného počtu štyri na dve uvoľnené miesta sudcov ÚS.

NR SR naopak tvrdila, že nemá povinnosť doplniť ďalšieho kandidáta, nakoľko podľa jej názoru v tejto situácii, ich nedostatok je preto, že v menovacom procese prezident nevymenoval práve polovicu navrhovaných kandidátov, NR SR sa domnieva, že to bola povinnosť prezidenta.

2. Právne posúdenie pléna ÚS vo veci sp. zn. PL. ÚS 45/2015

ÚS konštatoval, že medzi prezidentom a NR SR neexistuje právne relevantný spor, a teda návrh prezidenta nespĺňa zásadnú náležitosť predpísanú zákonom na začatie konania o výklad ústavy a ústavných zákonov (19 – 20 s.). Plénum odvodzuje takéto závery najmä z dvoch vecí.

Prvým argumentom je fakt, že ÚS poukazuje na to, že otázka prezidenta, s ktorou sa obrátil na ÚS už bola právoplatne vyriešená, a to v rámci konania so sp. zn. III. ÚS 571/2014. ÚS uvádza: *„tento spor už ústavný súd právoplatne vyriešil nálezom sp. zn. III. ÚS 571/2014, v rámci odôvodnenia ktorého ústavný súd o.i. výslovne konštatoval, že z čl. 134 ods. 2 ústavy a čl. 139 ústavy jednoznačne vyplýva povinnosť prezidenta, aby z dvojnásobného počtu kandidátov vymenoval presne polovicu za sudcov ústavného súdu, pričom v odôvodnení tohto rozhodnutia ústavný súd zároveň osobitne zdôraznil, že právomoc podľa čl. 102 ods. 1 písm. s) ústavy je prezident povinný uplatniť v súlade s podmienkami vymedzenými ústavou, ktorá mu poskytuje možnosť voľnej úvahy v dimenziách čl. 134 ods. 2 a čl. 139 ústavy, na rozdiel od menovania (resp. nemenovania jediného) kandidáta na funkciu generálneho prokurátora Slovenskej republiky, teda výber medzi dvoma kandidátmi navrhnutými národnou radou na jedno uvoľnené miesto.“* (20 s.).

Podľa ÚS z tohto nálezu jednoznačne vyplýva, že rozhodovanie prezidenta o vymenovaní sudcov ÚS sa nepodriaduje výkladu ústavy v kauze generálny prokurátor, a teda prezident má povinnosť menovať polovicu kandidátov aj napriek tomu, že sa domnieva, že existujú dôvody závažnej skutočnosti vzťahujúce sa na osobu kandidáta, ktoré relevantne spochybňujú jeho schopnosť vykonávať funkciu ústavného sudcu spôsobom neznižujúcim vážnosť funkcie sudcu a ÚS (21 s.).

Hoci ÚS nepriznáva spor na základe tohto nálezu medzi prezidentom a NR SR, tak zároveň paradoxne dodáva, že medzi prezidentom a NR SR predsa len spor existuje, a to vo veci či existujú len traja kandidáti, alebo piati kandidáti, kedy sa prezident domnieva, že sú len traja a NR SR zastáva názor, že sú piati (22 s.).

Druhým argumentom ÚS zdôvodňujúcim odmietnutie výkladu ústavy je podľa väčšiny pléna fakt, že: "me-dzi dvoma štátnymi orgánmi existuje akýkoľvek spor týkajúci sa výkladu konkrétneho ustanovenia, keďže *conditio sine qua non* je to, že ústavný súd môže interpretovať len to, čo tvorí súčasť ústavnej úpravy. Ak je potrebné riešiť otázku, ktorá nie je upravená ústavou, resp. ústavnými zákonmi, a teda ak daná otázka nie je súčasťou ústavnej úpravy, ale je súčasťou „len“ zákonnej úpravy, nie je splnená nevyhnutná podmienka existencie relevantného (ústavného) sporu a takýto návrh na začatie konania o výklad je potrebné považovať za zjavne neopodstatnený." (22 s.).

ÚS konštatuje, že predmetný spor nemá požadovanú kvalitu, a teda nejde o spor týkajúci sa výkladu ústavy alebo ústavného zákona, ale ide len o spor o výklade zákonnej, resp. podzá-konnej právnej úpravy (23 s.).

Na margo problému, či existujú traja alebo piati kandidáti na sudcov ÚS, plénum zvolilo argumentáciu materiálnou ochranou ústavnosti a uviedlo, že si je vedomé faktu, že nálezom sp. zn. III. ÚS 571/2014 boli zrušené len tri rozhodnutia prezidenta, ktoré sa týkali daných kandidátov ako navrhovateľov, pričom zvyšní dvaja svoje návrhy vzali späť, a teda rozhodnutia prezidenta voči nim existujú (23-24 s.).

Avšak ÚS pokračuje k danej problematike smerom k nálezu III. ÚS 571/2014, kedy uvá-dza, že situácia všetkých kandidátov je rovnaká, pričom voči tretím osobám nevznikli žiadne práva ani povinnosti, a teda ÚS vyvodzuje, že by nebolo spravodlivé, aby dvom kandidátom na sudcov, ktorý vzali svoje sťažnosti späť, bola rozhodnutiami prezidenta odobratá šanca zostať kandidátmi na sudcov (24 s.).

ÚS ďalej ustanovuje povinnosť prezidentovi zrušiť svoje rozhodnutia aj voči týmto dvom kandidátom a spomedzi piatich menovať dvoch ústavných sudcov, pričom pri výbere nemá použiť výklad ústavy z kauzy generálny prokurátor (24 s.). ÚS má zato, že takýmto navrho-vaným postupom prezidenta by bol odstránený tak protiústavný stav, ktorý vznikol v dôsled-ku nemenovania kandidátov na sudcov, ako aj by bol odstránený spor medzi ním a NR SR (24 s.).

3. Hodnotiť či nehodnotiť? To je otázka!

Takúto otázku si pravdepodobne kládol aj prezident, keď mu na stôl prišlo oznámenie od NR SR s menami kandidátov na sudcov ÚS. Prezident sa rozhodol podľa rozhodnutia ÚS v kauze generálneho prokurátora hodnotiť aj kandidátov na ÚS. Keďže menoval len jednu sudkyňu z kandidátov², zvyšní kandidáti sa obrátili na ÚS a domáhali sa ochrany svojich porušených práv zo strany prezidenta. Na ÚS začali dve konania, a to pod sp. zn. III. ÚS 571/2014 (spoločné podanie urobené Evou Fulcovou, Miroslavom Ďurišom a Jurajom Sopoligom) a pod sp. zn. II. ÚS 718/2014 (spoločná vec Jána Bernáta a Imricha Volkaia). Avšak po stiahnutí sťažností Bernáta a Volkaia bolo konanie zastavené a rozhodovalo sa len v konaní troch kandidátov.³

Tretí senát ÚS v náleze sp. zn. III. ÚS 571/2014 zo dňa 17.3.2015 rozhodol, že prezident nesmie použiť výklad posudzovania vhodnosti kandidátov na sudcov ÚS v zmysle rozhodnutia v kauze generálneho prokurátora, nakoľko práve týmto postupom boli porušené práva kandidátov ako navrhovateľov. Svoje rozhodnutie opieral o výklad ústavy čl. 101 ods. 1, ktorý určuje, že prezident zabezpečuje riadny chod ústavných orgánov, taktiež senát uviedol, že medzi zabezpečením riadneho chodu ústavných orgánov a menovacích právomocí prezidenta je príčinná súvislosť, a teda prezident svojou aktívnou činnosťou pri menovaní má napĺňať ústavu a zabezpečiť riadny chod ústavných orgánov (55 s.).

Nález ďalej vykladá povinnosť prezidenta zabezpečovať riadny chod ústavných orgánov vo svetle problematiky menovania sudcov ÚS, len ako možnosť diskrecie medzi dvoma kandidátmi na jedno miesto sudcu, pričom hlavným limitom je samotné postavenie ÚS ako orgánu ochrany ústavnosti so širokými právomocami aj pri ochrane práv jednotlivcov ako aj jeho právomoc pri výklade ústavy.

---

² Pre úplnosť treba dodať, že zvyšným kandidátom prezident poslal rozhodnutie s odôvodnením, prečo ich nemenoval. Je možné sa domnievať, že toto by pravdepodobne nerobil, ak by menoval dostatočný počet, nakoľko to ani z doterajšej praxe neplynulo. Hoci by mohlo byť predmetom diskusie, či by takáto prax nepriniesla väčšiu transparentnosť vo výbere sudcov ÚS.

³ Treba dodať, že k stiahnutiu podnetov došlo až potom, čo tretí senát ÚS rozhodol vo veci troch kandidátov, pričom druhý senát podal odlišný prístup ako tretí, keď naznačil, že tieto konania prijal len preto, že rozhodnutie v kauze generálneho prokurátora považuje za východiskové. Na toto upozornil vo svojom podaní aj prezident vo veci PL. ÚS 45/2015 (pozri 7 – 8 s.).

K danému ÚS uvádza: "*Národná rada prezidentovi predkladá na rozdiel od kandidáta na generálneho prokurátora nie jedného, ale dvoch kandidátov, aby vybral vhodného kandidáta na uvoľnené miesto sudcu, a tak zabezpečil nerušený riadny chod ústavného orgánu. V opačnom prípade hromadné (alebo väčšinové) odmietnutie kandidátov by mohlo viesť k narušeniu chodu ústavného súdu, ktorý by nebol spôsobilý byť inštitúciou podľa čl. 124 ústavy a neplnil by ani rozsiahle právomoci zverené mu ústavou. Otázkou riadneho chodu ostatných ústavných orgánov, pokiaľ ide o zachovanie základných princípov fungovania materiálneho právneho štátu, možno považovať za súčasť "materiálneho jadra" ústavy. Ústava zabezpečením aktívneho fungovania brzd a protiváh zaisťuje činnosť celého mechanizmu verejnej moci.*"(66 s.).

Podľa názoru senátu je práve toto hranicou možného výberu prezidenta, ktorá neumožňuje menovať všetkých kandidátov, ale len jedného na uvoľnené miesto sudcu, pričom takýmto postupom má byť zabezpečená stála funkčnosť (či kontinuita) ústavného súdu (66 s.).

Podľa názoru senátu hranice možného a povinného výberu ustanovuje ústava a právomoc prezidenta pri menovaní generálneho prokurátora a sudcov ÚS sa od seba zásadne odlišuje, z tohto senát vyvodzuje záver: "*Prezident môže, ba je povinný vybrať najvhodnejších sudcov ústavného súdu z kandidátov zvolených národnou radou.*" (69 s.).⁴

O toto rozhodnutie sa v plnom rozsahu opieralo plénum v uznesení PL. ÚS 45/2015. Avšak domnievame sa, že toto posúdenie je prinajmenšom v mnohých bodoch sporné, preto sa budeme snažiť predostrieť iný pohľad na problematiku prezidentovej povinnosti zabezpečenia riadneho chodu ústavných orgánov.

V prvom rade by sme chceli poukázať na zvláštnosť výkladu čl. 134 ods. 2, pri ktorom senát uviedol, že tento článok ustanovuje limit prezidenta pri menovaní. Tento článok znie: "*Sudcov ústavného súdu vymenúva na návrh Národnej rady Slovenskej republiky na dvanásť rokov prezident Slovenskej republiky. Národná rada Slovenskej republiky navrhuje dvojnásobný počet kandidátov na sudcov, ktorých má prezident Slovenskej republiky vymenovať.*".

Podľa nášho názoru tento článok nevyjadruje limit právomoci prezidenta, nie je explicitne vyjadrením povinnosti menovať, skôr sa nazdávame, že tento článok určuje podmienky menovacieho procesu, a teda počet kandidátov a od koho má smerovať návrh (NR SR) kandidá-

---

⁴ Čiastočná kontroverznosť tohto rozhodnutia je aj v tom, že senát rozhoduje v zložení troch sudcov, pričom v tomto rozhodnutí bolo pripojené aj jedno odlišné stanovisko sudcu Rudolfa Tkáčika, ktorý sa nestotožňuje s takýmto rozhodnutím v najpodstatnejších veciach. Čiže by sa dalo povedať, že toto rozhodnutie stojí na súhlasnom stanovisku len dvoch ústavných sudcov.

tov voči prezidentovi. Určite súhlasíme s tým, že ústava zakotvuje jedine pri sudcoch ÚS takúto špeciálnu procedúru, resp. počet kandidátov. Avšak domnievať sa, že práve toto je dôvodom prečo by mala byť obmedzená diskreícia prezidenta je mierne zavádzajúce.

Prvý dôvod vidíme práve v tom, že ak má prezident právomoc vyberať z dvoch kandidátov namiesto jedného, tak bez ďalšieho nemôžeme povedať, že jeho možnosť vyberať je menšia ako pri jednom kandidátovi, zvlášť ak samotný čl. 134 ods. 2 neustanovuje limity.

Taktiež je potrebné predostrieť fakt, že úprava navrhovania dvojnásobného počtu kandidátov na sudcov ÚS bola prebraná z ústavnej úpravy z čias Československa, kedy tento počet bol odôvodnený s ohľadom na dva národy, ktoré sa podieľali na kreovaní ÚS.

Týmto nechceme spochybniť opodstatnenosť navrhovania dvojnásobného počtu kandidátov, práve naopak. Túto opodstatnenosť vidíme v tom, že ÚS je kolektívny orgán, a teda prezident má možnosť zohľadňovať rôzne faktory (filozofické smerovanie, politická rôznorodosť, národnostná príslušnosť a pod.), vzťahujúce sa na osobu kandidáta s prihliadnutím na zabezpečenie názorového spektra, ktoré obohacuje a stmeluje jednotlivé senáty ako aj plénum ÚS.

Druhým dôvodom je samotná rozhodovacia činnosť ÚS pri kauzách, ktoré sa týkali menovacích právomocí prezidenta, kde rozhodol, že prezident posudzuje splnenie zákonných podmienok kandidáta a ak dospeje k názoru, že kandidát podmienky nespĺňa, tak návrhu nevyhoví (PL. ÚS 14/06). Pri rozhodovaní v kauze generálneho prokurátora ÚS uviedol, že nemožno právomoci prezidenta pri menovaní chápať len ako notariálne, ale že prezident má možnosť nevyvolať kandidáta aj z dôvodu závažnej skutočnosti vzťahujúcej sa na osobu kandidáta, ktorá dôvodne spochybňuje jeho schopnosť vykonávať funkciu. Treba dodať, že hoci senát v dotknutom rozhodnutí odmietol aplikovať rozhodnutie v kauze generálny prokurátor s odôvodnením, že toto rozhodnutie rieši len špecifickú situáciu pri voľbe generálneho prokurátora, tak samotný výrok a odôvodnenie tohto rozhodnutia sa neopiera len na voľbu generálneho prokurátora, ale vychádza z celkového statusu prezidenta a jeho miery diskreície s ohľadom na kreačné právomoci pri ústavných orgánoch, a opiera svoje odôvodnenie o ústavu ako celok.

Taktiež sa nestotožňujeme s názorom senátu ÚS, v ktorom tvrdil, že prezident má naplňať svoju povinnosť zabezpečovania riadneho chodu ústavných orgánov tým, že má (podľa rozhodnutia musí) menovať z dvojnásobného počtu kandidátov na sudcov ÚS presne polovicu, aby tak zabezpečil riadne fungovanie a chod ÚS. S takýmto výkladom sa nestotožňujeme v

niekoľkých podstatných otázkach, preto sa v nasledujúcich odsekoch budeme snažiť predostrieť tento koncept.

Jedným z cieľov celkového procesu výberu a menovania verejného funkcionára alebo člena ústavného orgánu je zabezpečenie riadneho chodu tohto orgánu, aby mohol plniť svoje právomoci a povinnosti, ktoré mu určujú právne predpisy.

Povinnosťou prezidenta je zabezpečenie riadneho chodu ústavných orgánov.⁵ Článok 101 ods. 1 Ústavy ustanovuje : "*Hlavou Slovenskej republiky je prezident. Prezident reprezentuje Slovenskú republiku navonok i dovnútra a svojím rozhodovaním zabezpečuje riadny chod ústavných orgánov. Prezident vykonáva svoj úrad podľa svojho svedomia a presvedčenia a nie je viazaný príkazmi.*". Samotné zabezpečenie riadneho chodu ústavných orgánov sa stalo jedným z hlavných kameňov úrazu tak pri kauze menovania generálneho prokurátora (ďalej v texte generálny prokurátor len ako GP), ako aj pri kauze menovania sudcov ÚS.

Zabezpečenie riadneho chodu ústavných orgánov chápeme ako naplnenie podmienky personálnej a podmienky vhodnosti. Personálna podmienka riadneho chodu ústavných orgánov spočíva v tom, že orgán je len vtedy schopný riadneho chodu, keď pozície, ktoré sú nevyhnutné na jeho fungovanie, sú obsadené riadne menovanými (voleným) osobami. Podmienka vhodnosti týkajúca sa riadneho fungovania ústavných orgánov hovorí o tom, že nie každá osoba je spôsobilá, a teda vhodná, zastávať určitý post v danom orgáne. Máme na mysli tak vhodnosť po odbornej, morálnej ako aj vedomostnej stránke.

Splnenie personálnej podmienky riadneho chodu ústavného orgánu vo všeobecnosti závisí od druhu orgánu a najmä jeho organizačnej štruktúry, ktorú upravujú jednotlivé právne predpisy. Pod druhom orgánu v tomto prípade máme na mysli skutočnosť, či ide o kolektívny orgán alebo monokratický orgán, resp. či osoba má postavenie vrcholného funkcionára orgánu alebo len člena, ktorý je hierarchicky rovný inému členovi daného orgánu.

Pri hodnotení napĺňania personálnej podmienky je preto nevyhnutné si všímať odpovede na otázky postavenia osoby v rámci daného orgánu, kto bude vykonávať (zastávať) jej funkciu v prípade okamžitého neobsadenia tohto postu a aký vplyv má neobsadenie postu na celkové fungovanie ústavného orgánu.

---

⁵ Viac pozri Drgonec, J. 2012. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 3. vyd. Šamorín: Heuréka, 2012. 1086 s., ISBN 80-89122-73-8

Personálna podmienka riadneho chodu sa pri ÚS napĺňa iným spôsobom ako pri GP. Ústava v článku 134 ods. 1 určuje, že ÚS tvorí trinásť sudcov.⁶ Sudcovia ÚS rozhodujú o veciach v pléne (tvorené všetkými sudcami) alebo senátoch (tvorené tromi sudcami, pričom je možné vytvoriť štyri senáty).⁷

GP je vrcholným predstaviteľom, ktorého právomoci v čase neobsadenia postu prechádzajú na prvého námestníka.⁸ Situácia je odlišne riešená pri neobsadení postu sudcu ÚS, kedy povinnosti neprechádzajú na zástupcov sudcov, ale povinnosti prechádzajú na ostatných jednotlivých sudcov ÚS, ako členov tohto orgánu.⁹

Dlhodobé neobsadenie postu GP by mohlo mať za následok zníženie vážnosti celého orgánu prokuratúry najmä v očiach verejnosti, nakoľko legitimita ostatných prokurátorov je odvodzovaná od legitimacy GP, ktorý vymenúva ostatných prokurátorov do funkcie bez časového obmedzenia.¹⁰

Samotné napĺňanie personálnej podmienky je rozdielne tak pri ÚS ako aj pri GP, preto sa domnievame, že je nevyhnuté na ňu prihliadať, zvlášť ak nie je možné vykonávať post v dočasnom zastúpení inou osobou bez toho, aby bolo narušené bežné fungovanie tohto orgánu.¹¹

Podmienka vhodnosti, na rozdiel od personálnej podmienky, sa vzťahuje k subjektívnej stránke riadneho chodu ústavného orgánu, pričom subjektívna stránka chodu orgánu je podmienená vnútornými (špecifickými) stránkami jednotlivých členov, resp. vrcholného funk-

---

⁶ Článok 134 ods. 1: Ústavný súd sa skladá z trinástich sudcov.

⁷ § 2 zákona číslo 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších noviel (ďalej len zákon o organizácii ÚS).

⁸ Pozri § 9 zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších noviel.

⁹ § 5 ods. 5 zákona o organizácii ÚS: Nepřítomného člena senátu dočasne zastúpi iný sudca, ktorého určí predseda Ústavného súdu. Rovnako sa postupuje, ak je člen senátu vylúčený z výkonu sudcovskej funkcie.

¹⁰ Viac Svák, J. - Cibulka, E. 2009. Ústavné právo Slovenskej republiky. Osobitná časť. 4. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2009. 808 s., ISBN 987-80-89447-06-0.

¹¹ Na myslí máme hlavne tú skutočnosť, že povinnosti pri sudcoch ÚS neprechádzajú na zástupcov, ale tieto povinnosti dočasne zabezpečujú ostatní sudcovia. Pričom legislatíva nereflektuje pri rozhodovaní pléna fakt, že môže nastať situácia, že bude spolu menej ako sedem sudcov, ktorí sú v súčasnosti podmienkou pre rozhodovanie v pléne. Čiže pri nižšom počte je fakticky narušené fungovanie senátov ako aj pléna. Avšak mohlo by byť predmetom diskusie, či takáto personálna nedostatočnosť je dôvodom obmedzenia diskrecie prezidenta.

cionára ústavného orgánu.¹² Naplnenie podmienky vhodnosti eliminuje situácie, kedy by síce boli obsadené všetky posty nevyhnutné na fungovanie orgánu (naplnená personálna podmienka), avšak osoby zastávajúce tieto posty by neboli spôsobilé (vedomostne, morálne, odborne a pod.) zabezpečiť uplatňovanie právomocí a výkon povinností prameniacych z ich postavenia v rámci daného orgánu.

Ústava v článku 134 odsek 3 ustanovuje taxatívnym spôsobom podmienky, ktoré musí kandidát na post sudcu ÚS spĺňať. Tieto podmienky musia byť splnené kumulatívne a ide o pasívne volebné právo do NR SR, vek 40 rokov, vysokoškolské právnické vzdelanie a 15 ročnú činnosť v právnickom povolání, pričom osoba nesmela už raz zastávať post sudcu ÚS.

Postavenie a úlohy ÚS v systéme súdnej moci, ako aj charakter, podstata a dôležitosť funkcie ústavného sudcu odôvodňujú opodstatnenosť ďalších dvoch požiadaviek - bezúhonnosti a vysokého morálneho profilu kandidáta na funkciu ústavného sudcu. Splnenie oboch predpokladov utvára v demokratickej spoločnosti záruku riadneho výkonu jednej z najdôležitejších ústavných funkcií.¹³

Legislatívna úprava neurčuje morálne podmienky, ktoré musí osoba spĺňať ak chce zastávať post sudcu ÚS. Takéto posúdenie preto leží na pleciach členov Ústavnoprávneho výboru a z nášho pohľadu by malo ležať aj na pleciach prezidenta.

Sudca ústavného súdu je základnou jednotkou funkčnosti každého ústavného súdu.¹⁴ Pri procese ustanovovania osôb na post sudcu ÚS sa využíva v troch fázach tak menovací ako aj volebný princíp.¹⁵ Slovenská republika využíva tzv. zmiešaný systém, čo znamená, že na

---

¹² Veľmi zjednodušene pod objektívnou stránkou riadneho chodu ÚS máme na mysli okruh vecí, ktoré majú vplyv na "kvantitu" vydaných právnych stanovísk. Pod subjektívnou stránkou naopak máme na mysli okruh vecí, ktoré majú vplyv na "kvalitu" vydaných právnych stanovísk.

¹³ Čič, M. a kol. 2012. Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Bratislava: Eurokódex, 2012. 743 s., ISBN 978-80-89447-93-0.

¹⁴ Drgonec, J. 2010. Ochrana ústavnosti Ústavným súdom Slovenskej republiky. Bratislava: Eurokódex, 2010. 73 s., ISBN 978-80-894447-45-1.

¹⁵ Pozri viac Klučka, J. 2001. Organizácia ústavného súdnictva v Slovenskej republike. 14 s. In. Brösl, A. - Klučka, J. - Mazák, J. 2001. Ústavný súd Slovenskej republiky. Organizácia, proces, doktrína. Košice: Pont, 2001. ISBN 80-967396-8-9. Porovnaj s Čič, M. a kol. 2012. Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Bratislava: Eurokódex. 2012. 741 s., ISBN 978-80-89447-93-0.

procesu ustanovovania sa podieľa parlament a exekutíva, ktorú predstavuje prezident ako hlava štátu.¹⁶

Dalo by sa tvrdiť, že tento systém je odrazom deľby moci v štáte. Zmyslom deľby moci je zároveň uviesť oddelené moci do systému vzájomnej závislosti a brzd (historicky checks and balances) tak, aby žiadna z týchto mocí nemohla prekročiť hranice ustanovené právom bez toho, aby nebola účinne obmedzovaná ostatnými mocami.¹⁷ Drgonec obdobe uvažuje aj pri procese navrhovania personálneho obsadenia orgánu, kedy v základných zásadách demokratického štátu sú implikované pravidlá, z ktorých možno vyvodit' požiadavku zachovania spravodlivej rovnováhy medzi postavením navrhovateľa kandidátov a postavením subjektu ustanovujúceho (menujúceho) osoby na čele orgánu verejnej moci.¹⁸

Prezident pri kontrasignovaných úkonoch má pozíciu "brzdy" voči rozhodnutiam vlády, resp. parlamentu, avšak pri nekontrasignovaných úkonoch má prezident pozíciu nezávislého arbitra.¹⁹ Takéto postavenie prezidentovi priznáva aj ÚS vo svojej judikatúre, rovnako tak sa vyjadruje aj Wagnerová na pozíciu prezidenta pri procese ustanovovania ústavných sudcov.²⁰

Keď na prijatí určitého rozhodnutia podľa ústavy participuje prezident a národná rada, závisí výsledné rozhodnutie na ich vzájomnej zhode.²¹ V kontexte uznesenia PL. ÚS 4/2012 je potrebné dodať, že zodpovednosť za to, aby post nebol dlhodobo neobsadený nesie tak prezident ako aj NRSR (pozri bod 48 tohto uznesenia).

Prezidentov rozsah uváženia presahuje posúdenie toho, či kandidát spĺňa zákonom stanovené podmienky, avšak akékoľvek ďalšie podmienky, pre ktoré by sa prezident rozhodol ne-

---

¹⁶ Viac k mechanizmom ustanovovania sudcov pozri Kvasničková, J. 2000. Konstituovanie ústavného súdu a najčastejšie typy konania pred ním. 125 s. In. Drgonec, J. - Kvasničková, J. 2000. Mutácie ústavnosti. Vybrané právne inštitúty na Slovensku a vo svete. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2000. ISBN 80-88935-12-1.

¹⁷ Čič, M. a kol. 2012. Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Bratislava: Eurokódex, 2012. 29 s. ISBN 978-80-89447-93-0.

¹⁸ Drgonec, J. 2012. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 3. vyd. Šamorín: Heuréka, 2012. 48 s. ISBN 80-89122-73-8.

¹⁹ Viac k danej problematike pozri Kanárik, I. 2009. Forma vlády v Slovenskej republike. Ústavné postavenie a vzájomné vzťahy najvyšších ústavných orgánov - súčasný stav, perspektívy. 235 – 236 s. In. Orosz, L. a kol. 2009. Ústavný systém Slovenskej republiky (doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektívy). Košice: UPJŠ, 2009. ISBN 978-80-7079-777-4.

²⁰ Wagnerová, E. 1996. Ústavní soudnictví. Vznik, význam a některé organizační a procesní aspekty v komparativním pohledu. Praha: Linde, 1996. 36 s.

²¹ Uznesenie ÚS sp. zn. PL. ÚS 4/2012, bod 37.

menovať kandidáta musia obstať s ohľadom na jeho povinnosť zabezpečovať riady chod ústavných orgánov.²²

Podľa nášho názoru strata balansu medzi napĺňaním personálnej podmienky a podmienky vhodnosti má priamo za následok porušenie povinnosti prezidenta zabezpečovať riadny chod ústavných orgánov.

Z vyššie uvedeného sa preto domnievame, že odpoveď na otázku: „hodnotiť či nehodnotiť?“ je zásadne v pozitívnom smere voči prezidentovi. Tieto závery vyvodzujeme najmä z postavenia prezidenta pri procese voľby kandidátov ako aj z konštantnej judikatúry ÚS vo veciach právomoci prezidenta menovať ústavných funkcionárov či členov ústavných orgánov.

Za mierne problematickú vidíme legislatívnu nedostatočnosť pri vzniku situácie okamžitého neobsadenia postu sudcu ÚS, na ktorú by mal pri rozhodovaní prihliadať tak prezident, ale aj NR SR, ak prezident odmietne menovať kandidátov na post sudcu ÚS.

Nesúhlasíme s výkladom, ktorý podal senát v náleze sp. zn. III. ÚS 571/2014, a ktorý tiež podporilo plénum v uznesení PL. ÚS 45/2015, nakoľko sa domnievame, že takýto výklad nebol v súlade s doterajšou judikatúrou, a tiež, ako sme poukázali vyššie v odsekoch, nevychádzalo z celkového postavenia prezidenta a vzájomných vzťahov medzi ustanoveniami ústavy. Podľa nášho názoru nemala byť predmetnou otázkou či prezident môže posudzovať kandidátov na post sudcov ÚS, ale ako posudzoval vhodnosť kandidátov, či jeho posudzovanie spĺňalo podmienky transparentnosti, dôvodnosti a právnej istoty kandidátov, ktoré pramenia z princípu právneho štátu, ku ktorému sa tiež hlási Slovenská republika.

4. Kandidatúra na post ústavného sudcu alebo Hodina matematiky pre ústavných právnikov.

Plénum ÚS v uznesení PL. ÚS 45/2015 vyjadrilo názor, že návrh prezidenta treba považovať za zjavne neopodstatnený, keďže žiada o výklad ustanovení, koho možno považovať za kandidáta, ktoré nie sú predmetom ústavnej úpravy, ale len zákonnej úpravy, a teda podľa názoru pléna spor nemá požadovanú kvalitu, čiže nejde o spor týkajúci sa výkladu ústavy ale zákonnej úpravy (23 s.). S takýmto právnym posúdením sa nestotožňujeme a to z nasledujúcich dôvodov.

---

²² Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 24.10.2012 sp. zn. PL. ÚS 4/2012, bod 46.

Ako sme uviedli vyššie samotný proces ustanovovania kandidátov na post ústavných sudcov sa uskutočňuje v niekoľkých fázach a využíva zmiešanú formu, a teda na tomto procese sa zúčastňuje parlament a prezident.

Viacstupňový proces výberu sudcov ÚS sa uplatňuje v podmienkach Slovenskej republiky, pričom v prvej fáze nastáva realizácia práva predkladať NR SR návrhy na osoby kandidátov, v druhej fáze sa uskutočňuje posudzovanie vhodnosti kandidátov NR SR a v tretej fáze NR SR predkladá konkrétny počet kandidátov prezidentovi, ktorý má menovať z okruhu kandidátov na postu sudcu ÚS.

Tento proces je upravený v niekoľkých právnych predpisoch rôznej právnej sily. Zákon o organizácii ÚS v § 11 ustanovuje subjekty, ktoré môžu predkladať návrhy Ústavnoprávnemu výboru, ktorý ich následne posudzuje.²³ Toto ustanovenie upravuje prvú fázu procesu.

Druhú fázu procesu upravuje zákon o rokovacom poriadku NR SR v štvrtej časti - návrhy na sudcov ústavného súdu - konkrétne v § 115 a § 116. Tieto ustanovenia upravujú fázu výberu osôb, ktoré predložili subjekty oprávnené navrhovať NR SR potenciálnych kandidátov. Následne v § 115 ods. 1 poznámka 71 odkazuje zákon na čl. 134 ods. 2 ústavy.

Tretiu fázu môžeme nazvať predkladaním návrhu kandidátov a následné menovanie prezidentom na post ústavného sudcu. A práve túto finálnu fázu upravuje ústava v čl. 134 ods. 2, ktorý hovorí: "*Sudcov ústavného súdu vymenúva na návrh Národnej rady Slovenskej republiky na dvanásť rokov prezident Slovenskej republiky. Národná rada Slovenskej republiky navrhuje dvojnásobný počet kandidátov na sudcov, ktorých má prezident Slovenskej republiky vymenovať.*".

Z vyššie uvedeného možno vyvodit', že samotný proces výberu v prvých dvoch fázach síce zakotvuje zákonná úprava, avšak poslednú fázu upravuje výslovne len ústava, na ktorú odkazujú aj zákony. Rovnako tak právomoci prezidenta pri menovaní sudcov ÚS upravuje len ústava a nie zákony, taktiež úprava samotného inštitútu a limitov kandidatúry absentuje v zákonnej úprave, a preto sa domnievame, že ju môžeme len odvodzovať od ústavných noriem.

A práve v tomto vidíme nenahraditeľnú úlohu ÚS, ktorý sa mohol, ľudovo povedané, chopiť šance a obohatiť svojím ústavným výkladom problematiku kandidatúry a právomocí prezidenta pri menovacom procese.

---

²³ Týmito subjektmi sú poslanci NR SR, vláda SR, predseda ÚS, predseda Najvyššieho súdu SR, GP, záujmové organizácie právnikov a vedecké inštitúcie.

Plénum sa tiež vyjadrilo k otázke postavenia kandidátov, ktorý vzali späť svoje návrhy na začatie konania podľa čl. 127 ústavy. V uznesení sa vyjadril ÚS nasledovne: "Ústavný súd však, vychádzajúc zo zásady materiálnej ochrany ústavnosti, v záujme právnej istoty nad rámec uvádza, že si je vedomý zdanlivého problému spočívajúceho v tom, že nálezom sp. zn. III. ÚS 571/2014 zrušil rozhodnutia o nevyemenovaní len troch z piatich kandidátov na sudcov ústavného súdu a ďalší dvaja (Ján Bernát a Imrich Volkai), o ktorých ústavný súd konal v inom konaní, vzali svoje sťažnosti späť, čo nevyhnutne viedlo k zastaveniu konania ústavným súdom, a tým i k pretrvávajúcej existencii rozhodnutí navrhovateľa o ich nevyemenovaní. Ústavný súd v tejto súvislosti konštatuje, že je nepochybné, že skutková i právna situácia všetkých piatich nevyemenovaných kandidátov na sudcov ústavného súdu je rovnaká (v zásade identickosť jednotlivých rozhodnutí navrhovateľa o nevyemenovaní), pričom z rozhodnutí navrhovateľa o ich nevyemenovaní dosiaľ tretím osobám nevznikli žiadne práva ani povinnosti. Podľa názoru ústavného súdu by preto nebolo spravodlivé, aby dvom kandidátom na sudcov ústavného súdu, ktorí vzali svoje sťažnosti späť, bola rozhodnutiam navrhovateľa, ktoré sú podľa nálezu sp. zn. III. ÚS 571/2014 zjavne protiústavné, odobratá šanca zostať kandidátmi na sudcu ústavného súdu. (23 – 24 s.)."

Zjednodušene môžeme povedať, že ÚS síce priznal, že späťvzatím návrhov pretrvávajú právne akty prezidenta o nevyemenovaní, avšak bolo by nespravodlivé konať s týmito kandidátmi odlišne od tých, o ktorých veci sa právoplatne rozhodlo. S uvedeným právnym posúdením sa nestotožňujeme taktiež v niekoľkých častiach.

Prvým okruhom, ktorý vidíme problematický je vzťah medzi účelom a možnými limitmi účelu konania o výklade ústavy a konania o individuálnych sťažnostiach. Druhým okruhom je posúdenie otázky právoplatnosti rozhodnutia prezidenta voči kandidátom, ktorí vzali späť svoje sťažnosti, pričom čiastočne sa dotkneme problematiky trvania kandidatúry. Tieto dva okruhy sú v danej veci čiastočne podmienené s ohľadom na výklad, ktorý uviedol v predmetnom rozhodnutí ÚS.

Konanie o výklade ústavy alebo ústavného zákona upravuje čl. 128 ústavy, ktorý taktiež ustanovuje, že takéto rozhodnutie sa vyhlasuje spôsobom ustanoveným na vyhlasovanie zákonov (uverejnenie v Zbierke zákonov) a výklad ÚS je všeobecne záväzný odo dňa jeho vyhlásenia. Naproti tomu konanie o individuálnych sťažnostiach fyzických alebo právnických

osôb upravuje čl. 127, ktorý hovorí, že takúto sťažnosť môžu osoby podať ako námietku voči porušovaniu základných práv a slobôd (plynúcich z ústavy) alebo ľudských práv a základných slobôd (plynúcich z medzinárodných dokumentov).

Účel konania o individuálnych sťažnostiach osôb možno vyabstrahovať z jednotlivých odsekov čl. 127, a teda účelom takéhoto konania je ochrana práv a slobôd osôb, kedy ÚS rozhoduje o tom, či tieto práva a slobody boli porušené, a ak dospeje k záveru, že porušené boli, ústava mu poskytuje možnosti či nástroje, ktorými môže pôsobiť na zmenu takéhoto protiústavného stavu priamo. Týmito možnosťami je zrušenie rozhodnutia (opatrenia, zásahu), ktorým boli porušené práva, môže prikázať konať vo veci, ak práva boli porušené nečinnosťou, môže tiež vec vrátiť na ďalšie konanie a taktiež ak je to možné môže prikázať obnovenie stavu pred porušením dotknutých práv a slobôd (čl. 127 ods. 2).

Konanie o individuálnych právnych sťažnostiach je nazývané aj konkrétna kontrola ústavnosti. Pričom ako plynie zo samotnej povahy a účelu tohto konania, tak rozhodnutie je záväzné inter partes.²⁴

Naproti tomu výkladová právomoc ÚS spočíva v pozitívnej tvorbe ústavného práva.²⁵ ÚS pri svojej rozhodovacej činnosti vyvodil účel konania o výklade ústavy alebo ústavného zákona takto: "*Účelom konania o výklade ústavy podľa čl. 128 Ústavy Slovenskej republiky je odstrániť možnosť opakovania sporu o právne záväzný spôsob vysvetlenia ústavnej normy v budúcnosti po tom, ako spor naozaj nastal a štátne orgány s právomocou spornú normu uplatniť ju vysvetlili rozdielne.*

[Ústavný súd] Podáva len výklad sporného ustanovenia ústavného zákona. Vychádzajúc z uvedeného preto výkladové uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky nemajú (a ani nemôžu mať) akékoľvek právne účinky vo vzťahu k tým konaniam, opomenutiam alebo rozhodnutiam orgánu štátu, ktoré viedli k vzniku sporu".²⁶

Obdobne sa ÚS vyjadril, keď uviedol: "*Rozhodnutím o výklade ústavného zákona nie je možné priamo ukladať, meniť alebo rušiť práva a povinnosti účastníkov konania vo veci vý-*

²⁴ Čím však nijako nevylučujeme argumentačnú silu takéhoto rozhodnutia, a taktiež význam pri presadzovaní právnej istoty a kontinuity v rozhodovacej činnosti ÚS.

²⁵ Svák, J.- Cibulka, E. 2013. Ústavné právo Slovenskej republiky. Osobitná časť. 5. vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013. 593 s. ISBN 978-80-8155-006-5.

²⁶ Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 15.7.1999 sp. zn. II. ÚS 69/99.

*kladu. Rozhodnutie sa nemôže dotýkať ani práva a povinnosti upravených v zákonoch prijatých na vykonanie konkrétneho základného práva."*²⁷

Z takejto formulácie účelu oboch konaní dokážeme vidieť rozdiel medzi konaniami, a práve sa odhaľuje Achillova päta rozhodnutia pléna, nakoľko sa domnievame, že prikázanie prezidentovi konať a vymenovať z piatich kandidátov išlo nad rámec a celkovo je za limitom, ktorý je uvedený v účele. Takéto prikázanie voči prezidentovi by bolo možné len v konaní o individuálnych sťažnostiach, kde táto právomoc prislúcha senátom, nie však plénu pri výkladovom konaní. Pričom takéto prikázanie povinnosti prezidentovi by muselo plynúť z výroku (ak by išlo o konanie podľa čl. 127), pričom v tomto rozhodnutí plynulo len z odôvodnenia pléna (samozrejme, že výrok príkazu pre prezidenta by vo výkladovom konaní nebol možný, avšak v konaní podľa čl. 128 je všeobecne záväzná aj odôvodnenie). Domnievame sa, že v tomto prípade išlo o čiastočnú svojvôľu zo strany pléna ÚS.

Taktiež mierne absurdná situácia vznikla pri tom, ako sa vo svojom odôvodnení plénum opakovane odvoláva na rozhodnutie senátu vo veci individuálnej sťažnosti troch kandidátov na sudcu ÚS. Toto senátne rozhodnutie bolo prijaté fakticky dvoma sudcami, pričom jeden zo sudcov bol v hlasovaní proti a pridal odlišné stanovisko, avšak rozhodnutie pléna sa na toto rozhodnutie odvolalo celkovo deväť krát, pričom v podstatných častiach kladie dôraz na toto senátne rozhodnutie.²⁸ Takýto postup pléna ÚS považujeme prinajmenšom za neštandardný, ak nie priamo v rozpore so súčasnou právnou úpravou.

Predchádzajúca právna úprava umožňovala, aby o výklade ústavy a ústavných zákonov rozhodoval senát. Takáto prax však vyvolávala kritiku medzi právnou vedou, nakoľko senát, resp. postačovalo, aby sa zhodli dvaja sudcovia, mohol podávať záväzný výklad ústavy, ktorý mal byť smerodajný pri ďalšej rozhodovacej činnosti iných senátov aj samotných súdov či orgánov verejnej moci. Po novele v roku 2001 však o výklade ústavy môže rozhodovať iba plénum (čl. 131 ústavy).²⁹ Plénum zabezpečuje pri výklade ústavy rôznorodosť názorov, kedy výklad ústavy by mal byť výsledkom snahy zachytiť zo spektra názorov ten výklad, ktorý najviac zodpovedá ústavnému systému a princípom, ktoré sú v ústave uvedené.

Avšak rozhodnutie pléna, ktoré sa podstatne opiera a opakovane cituje rozhodnutie senátu ide podľa nášho názoru proti podstate výsledku výkladu ústavy, ktoré by malo vychádzať

²⁷ Nález Ústavného súdu SR zo dňa 22.1.1998 sp. zn. I. ÚS 60/97.

²⁸ Porovnaj názor s Odlišným stanoviskom sudkyne Ľudmily Gajdošikovej k PL. ÚS 45/2015.

²⁹ Viac k zmene právomoci zo senátov na plénum pozri Svák, J. - Cibulka, Ľ. 2013. Ústavné právo Slovenskej republiky. Osobitná časť. 5. vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013. 594 s. ISBN 978-80-8155-006-5.

práve z názorového spektra viacerých sudcov. Drgonec dodáva, že ÚS záväzným spôsobom volí z alternatívy, prípadne z variantov ústavne prijateľných možností interpretácie normy uvedenej v ústave.³⁰

Ďalšiu problematickú rovinu rozhodovania pléna vidíme v smere ku kandidátom, ktorí stiahli svoje sťažnosti a ich konanie bolo pre ÚS zastavené. Plénum rozhodlo, že síce prezidentove rozhodnutia o nevyemenovaní kandidátov zostávajú v platnosti, ale bolo by nespravodlivé s týmito dvomi kandidátmi zaobchádzať rozdielne, keďže sú v totožnej situácii ako zvyšný traja, a teda plénum prikazuje prezidentovi zrušiť aj tieto dve rozhodnutia o nevyemenovaní a menovať z celkového počtu piatich kandidátov dvoch ústavných sudcov.

Takúto interpretáciu odmietame, nakoľko podľa nášho názoru kandidatúra zaniká momentom vyhlásenia rozhodnutia o nevyemenovaní daného kandidáta, prípadne ako plynie z doterajšej praxe pri menovaní, kandidatúra zanikne momentom vyhlásenia rozhodnutia o menovaní iných kandidátov na post. Takýto postup považujeme za celkom prirodzený, nakoľko v opačnom prípade by sme museli priznať, že kandidatúra nezanikne a trvá aj po rozhodnutí o menovaní iného kandidáta, čo by v praktickej rovine znamenalo, že osoba by sa mohla opakovane domáhať toho, aby bola menovaná na daný post (keďže je kandidátom) a proces voľby by tým prakticky nebol ukončený.

Druhú rovinu problematike dáva možnosť zrušiť právne akty prezidenta o nevyemenovaní osoby na post, čím by prakticky trvala ich kandidatúra. Takáto možnosť, ako sme už uviedli vyššie, plynie pri konaní o individuálnych sťažnostiach, kedy má senát ÚS právomoc takéto rozhodnutia právoplatne zrušiť. Takýto postup poskytuje právnu istotu kandidátom (vedia v akej pozícii sa nachádzajú a čoho sa môžu domáhať) ako aj orgánom verejnej moci (orgány sú si vedomé svojej zodpovednosti za právny akt a rovnako vedia, či osoba má možnosť sa dožadovať voči nim plnenia alebo nie). Takýto postup spolu s inštitútom právoplatnosti právnych aktov orgánov verejnej moci (právny akt sa považuje za právoplatný a zákonný, pokiaľ nie je príslušným orgánom rozhodnuté o jeho zrušení, resp. určení nezákonnosti) je súčasťou doktríny a princípov právneho štátu.³¹

S ohľadom na vyššie uvedené skutočnosti sa domnievame, že plénum ÚS v tomto prípade nemalo právomoc vyjadriť stanovisko, v ktorom považuje právne akty prezidenta za protiús-

³⁰ Drgonec, J. 2008. Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky. Šamorín: Heuréka, 2008. 102 s. ISBN 978-80-89122-48-6.

³¹ Porovnaj tento názor s Svák, J.- Cibulka, E. – Klíma, K. 2013. Ústavné právo Slovenskej republiky. Všeobecná časť. 4. vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013. 228s. a nasl. ISBN 987-80-8155-055-8.

tavné, a taktiež nepovažujeme za vhodné a už vonkoncom nie za spravodlivé rozhodnutie, z ktorého vyplýva, že z rozhodnutia o individuálnych sťažnostiach troch kandidátov by mali práva nadobudnúť aj ďalší dvaja kandidáti a prezident, ako druhý účastník, by mal byť zaviazaný aj voči týmto dvom kandidátom. Precedens takto vytvorený plénom ÚS by v teoretickej rovine priznával možnosť, že by postačila rovnaká skutková a právna situácia na to, aby sa osoby domáhali priamo práv a iné osoby by boli zaviazané, aj bez právoplatného rozhodnutia orgánov resp. súdov.

Hodiny matematiky pre ústavných právnikov v problematike kandidatúry na post ústavného sudcu môžu byť v podaní pléna ÚS veľmi zmätočné. Nakoľko odpoveď na otázku aké interpunkčné znamienko je nevyhnuté použiť v rovnici je podľa pléna nie odčítanie dvoch kandidátov, ktorý stiahli svoje sťažnosti, ale pričítanie týchto kandidátov z dôvodu nespravodlivosti rozlišovania danej situácie.

Avšak pozorný riešiteľ rovnice môže prísť aj na iné riešenie, a teda že traja kandidáti so zrušenými rozhodnutiami o nevyzmenovaní na post, nemožno pričítať spolu s tými, ktorých rozhodnutia neboli zrušené, a teda výsledok nikdy nebude môcť byť číslo päť.

Záver

Záverom by sme chceli aspoň stručne načrtnúť odpovede na pár zásadných otázok, ktoré vyplývajú tak z práce, ale tiež sa snažia hľadiet v istom zmysle do budúcnosti.

Sme názoru, že v náleze III. ÚS 571/2014 senát mal vyložiť právomoc prezidenta v zmysle konštantnej judikatúry, čiže nemal obmedzovať diskreciu prezidenta pri menovaní sudcov ÚS, ale mal sa zamerať na to, či odôvodnenie prezidentových rozhodnutí o nevyzmenovaní kandidátov spĺňa požiadavky ustanovené podľa rozhodnutia vo veci menovania generálneho prokurátora.

Uznesenie PL. ÚS 45/2015 podľa našej mienky nemalo prekročiť rámec účelu konania podľa čl. 128, a teda plénum nemalo právomoc rozhodnúť o tom, že na dvoch kandidátov, ktorý späť vzali svoje sťažnosti sa vzťahuje nález III. ÚS 571/2014, nakoľko podľa názoru senátu išlo o totožnú skutkovú a právnu situáciu, ako v prípade troch kandidátov, o ktorých tretí senát právoplatne rozhodol.

Z tohto plynie aj to, ako vnímame následný postup prezidenta v súčasnom stave. Sme názoru, že prezident by mal vykonať povinnosť uloženú nálezom III. ÚS 571/2014 a mal by vo

veci troch kandidátov konať a menovať nového sudcu. Taktiež sa domnievame, že prezident nemá povinnosť plniť, tak ako rozhodlo plénum vo svojom uznesení, nakoľko plénum svojvoľne rozhodlo nad limit stanovený ústavou pre konanie podľa čl. 128.

Na poslednú a možno najzávažnejšiu otázku prečo samotná situácia vznikla je možné nájsť niekoľko odpovedí. Domnievame sa, že svoju úlohu zohralo politicko-mocenské pozadie. Po ujatí sa funkcie nový prezident mal rozdielne názory na fungovanie ústavného súdu ako NR SR, a toto pnutie sa pretavilo aj do kompetencií pri voľbe sudcov ÚS, kde sa majú na procese zúčastňovať obe tieto zložky moci.

Ďalším faktorom, ktorý mohol podnietiť akútnosť tohto stavu, je legislatívna nedostatočnosť pri organizácii ÚS a tiež legislatíva, ktorá upravuje proces voľby sudcov ÚS a ktorá ne-reflektuje postavenie a povinnosti jednotlivých zložiek moci, ktoré sa podieľajú na procese voľby sudcov ÚS.

A v neposlednom rade treba spomenúť aj prístup samotného ÚS, ktorý v tak delikátnej situácii, ktorá sa ho bytostne dotýka postupoval veľmi necitlivo a neracionálne.

Preto otázka, čo sa pokazilo pri kreácii sudcov ÚS je stále otvorená a bez jasnejšej odpovede, ktorú nám ani ÚS dostatočne neposkytol, ale možno o to väčší by mal byť apel na právnu vedu, aby diskusia na túto tému neutíchala ani po niekoľkých vyjadreniach ÚS.

Použitá literatúra

Monografie

1. Bröstl, A. - Klučka, J.- Mazák, J. 2001. Ústavný súd Slovenskej republiky. Organizácia, proces, doktrína. Košice: Pont, 2001. ISBN 80-967396-8-9.
2. Čič, M. a kol. 2012. Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Bratislava: Eurokódex, 2012. 743 s. ISBN 978-80-89447-93-0.
3. Drgonec, J. 2008. Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky. Šamorín: Heureka, 2008. 102 s. ISBN 978-80-89122-48-6.
4. Drgonec, J. 2010. Ochrana ústavnosti Ústavným súdom Slovenskej republiky. Bratislava: Eurokódex, 2010. 73 s. ISBN 978-80-894447-45-1.

5. Drgonec, J. 2012. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 3. vyd. Šamorín: Heuréka, 2012. 1086 s. ISBN 80-89122-73-8.
6. Drgonec, J. - Kvasničková, J. 2000. Mutácie ústavnosti. Vybrané právne inštitúty na Slovensku a vo svete. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2000. ISBN 80-88935-12-1.
7. Orosz, L. a kol. 2009. Ústavný systém Slovenskej republiky (doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektívy). Košice: UPJŠ, 2009. ISBN 978-80-7079-777-4.
8. Svák, J. - Cibulka, Ľ. 2009. Ústavné právo Slovenskej republiky. Osobitná časť. 4.vyd. Bratislava: Eurokódex, 2009. 808s. ISBN 987-80-89447-06-0.
9. Wagnerová, E. 1996. Ústavní soudnictví. Vznik, význam a některé organizační a procesní aspekty v komparativním pohledu. Praha: Linde, 1996. 36 s.

Judikatura

1. Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 28.10.2015 sp. zn. PL. ÚS 45/2015
2. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 24.10.2012 sp. zn. PL. ÚS 4/2012
3. Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 15.7.1999 sp. zn. II.ÚS 69/99
4. Nález Ústavného súdu SR zo dňa 22.1.1998 sp. zn. I. ÚS 60/97

Zákony

1. Zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, a konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších noviel
2. Zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších noviel

O „mimoriadnej“ výstavbe diaľnic - vlastnícke právo *erga omnes* alebo svätenie prostriedkov účelom?

Michaela Vieriková*

Abstrakt

Autorka sa v príspevku zameriava na problematiku konfliktu medzi vlastníckym právom ako jedným zo základných práv jednotlivca a privilégium štátu toto právo obmedziť. Pomocou judikatúry približuje a rozvíja ústavne a taxatívne garantované podmienky takéhoto typu obmedzenia. Na konkrétnom zákone, ktorého ustanovenia boli Nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky uznané za neústavné v súvislosti s neoprávneným obmedzením vlastníckeho práva, vyjadruje možnosť a aj reálne vznikajúce situácie takmer svojvoľného obmedzenia vlastníckeho práva štátom vo verejnom záujme.

Kľúčové slová: Vlastnícke právo. Podmienky obmedzenia vlastníckeho práva. Vyvlastnenie. Neústavnosť. Diaľnice.

Abstract

Author focuses issue of conflict between the right of property as one of the fundamental individual rights and privilege of state to restrict this right. She uses judicature and presents and develops exhaustively and constitutionally guaranteed conditions of this type of restriction. With using a particular law, the provisions of which were recognized as unconstitutional by Slovak Constitutional Court in relation to an unjustified restriction on the right to property, she reflects possibility and also real evolving situations almost arbitrary restrictions on the ownership rights by state in the public interest.

Key words: Proprietary. Conditions of restriction of right to property. Expropriation. Unconstitutionality. Motorways.

---

* recenzent príspevku: Mgr. Lucia Berdisová, PhD.

Úvod

Predstavme si situáciu vlastníka pozemku nachádzajúceho sa v oblasti plánovanej výstavby diaľnice. Zákonodarca prijme zákon, z ktorého je zrejmé budúce vyvlastnenie pozemku hneď a dobrovoľne alebo po výstavbe diaľnice a „nasilu“. Náhrada za vyvlastnenie je zákonom nejasne určená. Výstavba diaľnice začne bez súhlasu vlastníka pozemku, výstavba prebehne, diaľnica stojí. Samotný zákon umožňuje, aby diaľnice boli spojzdrnené ešte pred rozhodnutím stavebného úradu o vyvlastnení, teda ešte v čase, keď vlastnícke právo patrí pôvodnému vlastníkovi a nie štátu. Úplne nezmyselne vyznie predstava, že vlastník pozemku by si musel zaplatiť napríklad diaľničnú známku pri prechode po diaľnici, teda po svojom vlastnom pozemku. *Argumentum ad absurdum?*

V súčasnom svete uvedomelej, občianskej spoločnosti a právneho štátu garantujúceho základné práva a slobody svojich občanov je ťažké predstaviť si situáciu, kedy jednotlivec nemá možnosť či nádej domôcť sa svojho práva, domôcť sa svojej prirodzenej slobody. V súčasnom poňatí Slovenskej republiky ako materiálneho právneho štátu s právom na súdnu ochranu od všeobecného súdu až po Európsky súd pre ľudské práva, spravodlivý súdny proces, s právom podať odvolanie či dovolanie a s právom na právnu pomoc je pre občana samozrejmosťou pomoc a ochrana štátu v prípade ingerencie do jeho základných práv a slobôd.

Vlastnícke právo patrí k jedným zo základných ľudských práv a patrilo k prirodzeným právam fyzickej osoby už v období starovekého Ríma. Jeho ochrana je zakotvená vo vnútroštátnom a aj medzinárodnom práve. Historicky legitimovaný, pozitívny záväzok štátu toto právo chrániť vyjadruje silu a dôležitosť tohto práva ako jedno zo stelesnení slobody jednotlivca.

Čo však v prípade, keď je základné právo obmedzované a odobraté priamo štátom? Keď do vlastníckeho práva zasahuje práve jeho garant a argumentuje verejným záujmom? A čo v prípade, keď zákonné podmienky takéhoto zásahu sú zjavne nad ústavne povolený rámec? Je vlastnícke právo skutočne *erga omnes* ako sa dočítame v učebniciach občianskeho práva? Alebo je verejný záujem *vis maior*, skutočnosť, ktorej je nutné sa bezpodmienečne podriaďiť?

Túto tému sme sa rozhodli načrtnúť v našej práci a veríme, že prinesie minimálne sčasti odpoveď na položené otázky.

1. *Dominium* ako prirodzené právo od čias antiky

„Nedá sa slovami vyjadriť skutočnosť, aké uspokojenie prináša človeku, keď môže niečo nazvať svojím.“

(Aristoteles)¹

„Vlastnícke právo predstavuje dôležitý predpoklad sebarealizácie človeka, ktorému zaisťuje nezávislosť, a tak vytvára priestor pre realizáciu jeho slobody.“² Podľa Johna Locka je samotným zmyslom štátu ako takého ochrana vlastníctva v zmysle triády vlastníctva majetku, slobody a života. Každý útok na vlastníctvo človeka je útokom na jeho slobodu.³ Štát ako garant ochrany práv svojich občanov prijíma právne normy, prostredníctvom ktorých udržuje stav rovnováhy medzi vlastníckym právom a právom štátu na uskutočňovanie svojich, teda verejných záujmov. Niet divu, že od čias vzniku štátu je ochrana vlastníckeho práva zároveň jeho povinnosťou. Vlastnícke právo považované za jedno z najprirodzenejších práv človeka je markantnou súčasťou právnych poriadkov a občania sa na štát s dôverou obracajú pri riešení vzniknutých vlastnícko-právnych sporov. Už v starovekom Ríme bolo *dominium* najdôležitejším vecným právom a ostatné vecné práva boli zámerné konštruované ako jeho obmedzenia, preto len vlastnícke právo mohlo byť kvalitatívne najsilnejším subjektívnym právom, a to do kvantity najširším (neexistovalo žiadne iné rozsiahlejšie právo) a do kvality najvyšším (v systéme absolútnych subjektívnych práv zohrávalo mimoriadnu úlohu).⁴ Pravdou zostáva, že Rimania boli prví, ktorí dali vlastníctvu právnu povahu a podrobne vypracovali mechanizmus jeho nadobudnutia a právnej ochrany, ale ako obvykle, pojem vlastnícke právo právne nevy-medzili. Stalo sa tak až v 14. storočí, keď jeden z najvýznamnejších stredovekých právnikov Bartolus de Saxoferrato definoval vlastnícke právo na podklade prameňov rímskeho práva nasledovne: „čo je vlastnícke právo? Odpoveď (vlastnícke právo) je právo s hmotnou vecou rozsiahlo nakladať, pokiaľ (nakladanie s vecou) zákon nezakazuje.“⁵

¹ ARISTOTELÉS, Politika 1236a/40 cit. podľa PIPES, R. *Vlastníctví a sloboda*. Praha: 2008. s. 25

² Nález Ústavného súdu PL. ÚS 19/09 z 26. januára 2011

³ PIPES, R. *Vlastníctví a sloboda*. Praha: 2008. s. 17

⁴ REBRO, K., BLAHO, P. *Rímske právo*. Iura edition, 2010. s. 259

⁵ Tamtiež. s. 260

V našom súčasnom právnom systéme nenájdeme *expressis verbis* definíciu vlastníckeho práva. Jeho obsah je však jednoznačne možné vyvodit' z Ústavy Slovenskej republiky⁶ a právnych predpisov. Ústava vyhlasuje za základné ľudské právo byť vlastníkom a vlastníctvo každého má požívať rovnakú ochranu ako vlastníctvo porovnateľnej veci iného.⁷ Vlastník ako pán veci *erga omnes* je oprávnený predmet svojho vlastníctva držať, užívať, požívať jeho plody a úžitky a nakladať s ním.⁸ Každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne svoj majetok užívať.⁹ Výkon vlastníckeho práva teda neznamena len majetok vlastníť, ale s ním aj právne relevantným spôsobom svojvoľne nakladať k účelu, na ktorý bol nadobudnutý.¹⁰ Prirodzeným záväzkom právneho štátu v zmysle vnútroštátneho aj medzinárodného práva zostáva zabezpečenie ochrany vlastníckeho práva pri akejkoľvek negatívnej ingerencii zo strany iných. Štátu však aj naďalej zostáva právo na prijímanie zákonov, ktoré považujú za nevyhnutné na úpravu užívania majetku v súlade s verejným záujmom.¹¹

Ústavnoprávna ochrana slobody vlastníť a byť vlastníkom nie je len ochranou zužujúcou sa na pojem vlastníctvo *stricto sensu*. Právo na ochranu vlastníctva a právo na pokojné užívanie majetku je základným právom, ktoré musí byť vnímané v čo najužšej súvislosti s ochranou slobodnej sféry a súkromia jednotlivca–vlastníka.¹² „*Vlastnícke právo je súčasťou jadra personálnej autonómie jednotlivca vo vzťahu k verejnej moci. Obmedzenia práva na ochranu vlastníctva a práva na pokojné užívanie majetku musia rešpektovať aj ústavnú hodnotu personálnej autonómie.*“¹³

2. Obmedzenie vlastníckeho práva a jeho podmienk

Rovnováha verejného a súkromného záujmu je dôležitým kritériom na určenie primeranosti obmedzenia každého základného práva a slobody.¹⁴ *Prima facie* taxatívne určené všeobecne známe podmienky obmedzenia vlastníckeho práva poskytujú dostatočnú hranicu na udržanie sféry súkrom-

⁶ zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“)

⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 38/95 z 3. apríla 1996

⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 8/97 z 26. marca 1997

⁹ Dodatokový protokol k Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd, čl. 1

¹⁰ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL.ÚS 37/1999 z 25. mája 1999

¹¹ Dodatokový protokol k Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd, čl. 1

¹² Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 19/09 z 26.januára 2011

¹³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 19/09 z 26.januára 2011

¹⁴ Ustálená judikatúra Ústavného súdu Slovenskej republiky, pozri napr. PL.ÚS 19/09,PL. ÚS 7/96, II. ÚS 28/96, III.ÚS 169/03 atď.

ného vlastníctva v bezpečí a umožňujúcu jedno zo základných ľudských práv akokoľvek obmedziť jedine v prípadoch verejného záujmu tak závažných a dôležitých, že vyžadujú aj zákonnú úpravu. „*Vyvlastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu.*“¹⁵ ¹⁶ Verejný záujem už na prvý pohľad evokuje možnosť širokého výkladu. Možnosť extenzívnej interpretácie tohto pojmu je čiastočne oklieštený judikatúrou súdov. Verejný záujem nie je podmienkou formálnou, teda nestačí uviesť ľubovoľný dôvod označený ako verejný záujem.¹⁷ Podmienka verejného záujmu musí mať obsah slúžiaci na dosiahnutie akéhosi vyššieho cieľa, ktorý je v súlade s ústavou, prevyšuje ciele jednotlivca a samozrejme zároveň vykazuje znaky legitímnosti a proporcionality voči zamýšľaným obmedzeniam. Verejný záujem musí byť nadčasový, trvalý alebo aspoň dlhodobý a relevantný.¹⁸ „*Pojem verejného záujmu je právne vymedziteľný len vo vzťahu ku konkrétnemu základnému právu alebo slobode. Ak účel zamýšľaný obmedzením vlastníckeho práva vlastniť majetok nie je možné dosiahnuť prostriedkami, ktoré zasahujú miernejšie do ústavou chráneného vlastníckeho práva, a ak verejný záujem je nadradený a objektivizovaný voči záujmom vlastníka, podmienku verejného záujmu možno považovať za splnenú.*“¹⁹

Nevyhnutná miera ako podmienka vyvlastnenia alebo obmedzenia vlastníckeho práva v sebe zahŕňa požiadavku nevyhnutnosti a miery.²⁰ Nevyhnutnosť možno zadefinovať ako naliehavú spoločenskú potrebu prijať obmedzenie základného práva alebo slobody

¹⁵ zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky, čl. 20 ods. 4

¹⁶ Spojitosť vlastníckeho práva s riešením verejných problémov aj v najstaršej dobe, napríklad aj v období Zákona XII tabúl, viedla k verejnoprávnym obmedzeniam súkromného vlastníctva. Patrili k nim najmä stavebné a sanitné príkazy zákazy, napríklad minimálny odstup medzi domami, zákaz spaľovať mŕtvolu vnútri mesta a pod. Verejnoprávne obmedzenia obsahovali aj obmedzenia bojujúce proti luxusu, napríklad zákaz okázalých pohrebných slávností, ako aj predpisy sakrálneho charakteru, napríklad v blízkosti Kapitulu ponechať voľný horizont na pozorovanie letu vtákov. Účinné vlastnícke obmedzenia v rámci svojej právomoci do neskorej republiky zavádzal cenzor, ktorý dbal najmä o riadne využívanie poľnohospodárskych pozemkov. Zneužívanie práva trestal vylúčením zo senátu, premiestnením do horšej daňovej triedy a pod. Na konci republiky a za princípátu, teda v období klasického práva, malo vlastnícke právo do značnej miery individuálny charakter a verejné právo ho takmer neokliešťovalo. Potvrďuje to aj najostrejší zásah štátu do vlastníctva v podobe vyvlastnenia. Táto všeobecná povinnosť odstúpiť vlastníctvo vo verejnom záujme rímske právo nikdy nezaviedlo. REBRO, K., BLAHO, P. *Rímske právo*. Iura edition, 2010. s. 260

¹⁷ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 3. vydanie*. Šamorín: Heuréka, 2012. s.426

¹⁸ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava: C..H.Beck, 2015. s.540

¹⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL.ÚS 33/95 z 20. decembra 1995

²⁰ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava: C..H.Beck, 2015. s.540

a sledovaný cieľ nemožno dosiahnuť iným spôsobom.²¹ Podmienka nevyhnutnej miery dôslednejšie sleduje princíp proporcionality ako jeden zo základných pilierov inštitútu vyvlastnenia. Vyžaduje, aby zásah do vlastníctva nebol väčší a netrval dlhšie ako je potrebné a nutné.

Ďalším predpokladom konformného vyvlastnenia alebo núteného obmedzenia vlastníckeho práva je primeraná náhrada. Právna úprava ceny vyjadrujúcej primeranú náhradu by mala poskytovať takú náhradu, ktorá je spravodlivá v mieste a čase vyvlastnenia a zároveň dostatočne vyvažuje ujmu zapríčinenú zásahom štátu do vlastníckeho práva.²²

Za formálnu podmienku akéhokoľvek obmedzenia vlastníckeho práva sa považuje prijatie obmedzenia Národnou radou Slovenskej republiky v právnom predpise so silou zákona.²³ Ústava síce povoľuje vyvlastnenie na základe zákona, ale nedovoľuje vyvlastnenie zo zákona. Takýto názor prijal vo svojich rozhodnutiach aj Ústavný súd Slovenskej republiky, a to tak, že „úlohou zákona predpokladaného v čl. 20 ods. 4 Ústavy je... umožniť, aby oprávnený orgán zasiahol do výkonu vlastníckeho práva individuálnych vlastníkov za podmienok určených zákonom. K tomuto však nie je oprávnená Národná rada Slovenskej republiky zákonom, ale iný orgán, t.j. príslušný orgán štátnej správy.“²⁴ Ústava teda v žiadnom prípade neumožňuje vyvlastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva priamo zákonom. Národná rada Slovenskej republiky preto nie je oprávnená priamo prijatím zákona vyvlastniť alebo nútene obmedziť vlastnícke právo.²⁵ Z tohto môžeme vyvodiť aj nemožnosť v zákone priamo predpokladať budúce vyvlastnenie alebo zakotviť „povinnosť“ orgánu získať predmet vyvlastnenia za každých okolností.

3. Obmedzenie vlastníckeho práva zo strany štátu v praxi

Vždy je zaujímavé sledovať ako sa teória uplatňuje v praxi, o to viac, keď ide o tak zaujímavú a kontroverznú tému, akou je zásah do ústavne garantovaných základných práv a slobôd. Taxatívne stanovené podmienky, aj keď na prvý pohľad jasné a striktné, vyvolávajú

²¹ Pozri napr. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL.ÚS 15/1998 z 11. marca 1999

²² DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky*. Teória a prax. Bratislava: C..H.Beck, 2015. s.541

²³ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky*. Teória a prax. Bratislava: C..H.Beck, 2015. s.537

²⁴ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 38/95 z 3. apríla 1996

²⁵ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 8/97 z 26. marca 1997

v praxi značné problémy a aplikácia inštitútu vyvlastnenia a núteného obmedzenia vlastníckeho práva sa často stretáva so všeobecným nesúhlasom. Takisto sa v praxi stretávame aj so „zmytou“ hranicou medzi vyvlastnením a núteným obmedzením vlastníckeho práva. Aj napriek tomu, že právny poriadok nepozná vyvlastnenie *de facto*, existujú prípady kedy vlastnícke právo stratí triádu obsahových zložiek a vlastníkovi zostane len *nuda proprietas*.

Výsledkom toho je často krát konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky, či pred Európskym súdom pre ľudské práva o neústavnosti právneho predpisu ako zásahu štátu do vlastníckeho práva. A podotýkame, že to vo väčšine prípadov končí práve neústavnosťou zákona. Sú teda podmienky vyvlastnenia a núteného obmedzenia neprimerane široké a benevolentnejšie v prospech štátu alebo je problém v ich výklade?

3.1 Inštitút regulovaného nájomného ako porušenie práva na pokojné užívanie majetku

Opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 01/R/2008, ktoré vyšlo v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 158/8008 Z. z. malo za cieľ upraviť výšku nájomného v presne špecifikovaných bytových domoch a tak ochrániť pôvodných nájomcov, ktorým boli pred rokom 1989, teda za bývalého politického režimu, pridelené byty v znárodnených bytových domoch a tieto bytové domy následne prešli na základe reštitučných konaní do rúk pôvodným vlastníkom, pred neúmerným zvýšením nájomného, ktoré by neboli spôsobilí splácať. Existencia takejto právnej úpravy mala neblahý vplyv na vlastníkov bytových domov a spôsobovalo to najmä minimálnu cenovú rentabilitu a cenovú nelukratívnosť týchto bytových domov.²⁶ Bremeno sociálnych úloh štátu bolo prenesené na súkromné subjekty.^{27 28} Slovenská legislatíva takisto nepočítala so žiadnym odškodnením pre vlastníkov bytových

---

²⁶ Na trhu nebol o tieto nehnuteľnosti záujem a postavenie vlastníka sa obmedzilo na údržbára bez nároku na zisk. Dostupné na internete: <http://www.ulpianus.sk/blog/8458/> [05.03.2016 13:20]

²⁷ Dostupné na internete: <http://www.ulpianus.sk/blog/8458/> [05.03.2016 13:23]

²⁸ Následným prijatím deregulačného zákona sa prejavila snaha o vytvorenie legislatívneho mechanizmu s cieľom ukončiť ingerenciu štátu do užívania súkromného majetku a umožniť vlastníkom bytových domov inter alia rozhodnúť o vypovedaní zmlúv s nesolventnými nájomcami. ESLP ju však považoval za nedostatočnú. Dostupné na internete: http://www.ulpianus.sk/blog/8458 [05.03.2016 13:25]

domov,²⁹ teda vlastníkom neprináležala žiadna primeraná náhrada. Európsky súd pre ľudské práva zaoberajúci sa týmto prípadom uznal porušenie práva vlastníkov na pokojné užívanie majetku v zmysle čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd.³⁰ Podľa jeho názoru, štátne orgány nedostatočne zabezpečili spravodlivú rovnováhu medzi sledovaným verejným záujmom a ochranou vlastníckych práv jednotlivcov.³¹ V tomto prípade vlastníci nebytových domov zostali aj naďalej vlastníkmi, nedošlo k ich vyvlastneniu, avšak ich vlastnícke právo bolo natoľko obmedzené, že znemožňovalo využívať jeho obsah, teda disponovať s ním a brať z neho úžitky. Vlastníci týchto nebytových domov boli oproti ostatným vlastníkom znevýhodňovaní natoľko, že vzniknutý rozdiel medzi výdavkami a príjmami uhrádzali z vlastných zdrojov a boli dokonca v strate. Zrejším je teda fakt, že o tieto nehnuteľnosti nebol na realitnom trhu žiadny záujem. V konečnom dôsledku môžeme konštatovať vyvlastnenie *de facto*. Nepochybný je verejný záujem na zabezpečení ubytovania pôvodným nájomcom a vôľa posilniť sociálnu úlohu štátu, no proporcionalita ako základná zložka ingerencie zo strany štátu, v tomto prípade jednoznačne chýbala.

3.2 Verejný záujem v podobe výstavby diaľnic verzus súkromné vlastnícke právo

„Ak má byť jeden vlastník záhradky proti verejnému záujmu, tak poslanci súčasnej koalície dosiahli Pyrrhovo víťazstvo. Poslanci dosiahli len to, že výstavba diaľnic sa ešte viac spomalí. Je všeobecný záujem na výstavbe diaľnic? Je. Slovensko stráca konkurencieschopnosť, lebo spomaľuje výstavbu diaľnic. Vyzývam vládu, aby pripravila zákon a umožnila výstavbu diaľnic.“

(Róbert Fico, vtedajší predseda vlády Slovenskej republiky)³²

²⁹ Bittó proti Slovenskej republike, Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva č. z 28. januára 2014 k sťažnosti č. 30255/09

³⁰ Bittó proti Slovenskej republike, Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva č. z 28. januára 2014 k sťažnosti č. 30255/09, pre celé rozhodnutie pozri napr. <http://www.epi.sk/rozhodnutie-sudu/Bitto-a-dalsi-proti-Slovenskej-republike.htm>

³¹ Dostupné na internete: <http://www.ulpianus.sk/blog/8458/> [05.03.2016 13:40]

³² Dostupné na internete: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/169198-fico-je-to-pyrrhovo-vitazstvo-zahradkar-moze-stopnut-dialnicu/> [05.03.2016 14:30]

V roku 2007 sa Národná rada Slovenskej republiky uzniesla na zákone č. 669/2007 Z. z. o jednorazových mimoriadnych opatreniach v príprave niektorých stavieb diaľnic a ciest pre motorové vozidlá a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „zákon o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic“). Tento zákon sa vzťahoval *ad hoc* na prípravu stavieb diaľnic a ciest pre motorové vozidlá vrátane ich súčastí a vyvolaných úprav.³³ Zákon o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic obsahoval najmä postup stavebných orgánov v stavebnom konaní a postup stavebníka, teda Národnej diaľničnej spoločnosti, pri získavaní stavebného povolenia na výstavbu určených diaľnic. Vyvolávajúcim nesúhlas bolo ustanovenie o preukazovaní práva k pozemkom, na ktorých sa v zmysle vyhotoveného geometrického plánu diaľnice mali stavať. „V žiadosti o stavebné povolenie stavebník okrem všeobecných náležitostí podania a náležitostí podľa stavebných predpisov uvedie zoznam pozemkov, na ktorých sa má uskutočniť stavba diaľnice, s uvedením parcelného čísla a druhu pozemku a údaj o tom, či ku dňu začatia stavebného konania bolo získané vlastnícke právo alebo iné právo k nim, alebo či bol urobený úkon na jeho získanie.“³⁴ „Prílohou žiadosti o stavebné povolenie sú...doklady ...o nemožnosti získať vlastnícke právo alebo iné právo k pozemku zmluvou...“³⁵ V zmysle týchto ustanovení nebolo povinnosťou stavebníka preukazovať existenciu vlastníckeho alebo iného práva k pozemku, na ktorom bude výstavba diaľnice prebiehať. Stačilo ak preukázal, že urobil úkon na získanie takéhoto práva. Nejednoznačnosť tohto pojmu vytváral priestor pre arbitrárnosť jeho výkladu. Avšak skutočnosťou zostávalo to, že stavebník mohol začať so stavbou diaľnice na pozemku, ku ktorému nemal vlastnícke ani iné právo a túto stavbu nielen dokončiť ale aj užívať, keďže preukazovanie práva k pozemku sa podľa ustanovení zákona o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľ-

---

³³ § 1 zákona č. 669/2007 Z.z. o jednorazových mimoriadnych opatreniach v príprave niektorých stavieb diaľnic a ciest pre motorové vozidlá a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov

³⁴ §1 ods. 1 písm.a) vyhláseného znenia zákona č. 669/2007 Z.z. o jednorazových mimoriadnych opatreniach v príprave niektorých stavieb diaľnic a ciest pre motorové vozidlá a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov

³⁵ §2 ods. 2 písm. a) bod 2 vyhláseného znenia zákona č. 669/2007 Z.z. o jednorazových mimoriadnych opatreniach v príprave niektorých stavieb diaľnic a ciest pre motorové vozidlá a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov

nic vyžadovalo až v kolaudačnom konaní.^{36 37}

Zákon o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic sa stal kontroverzným a všeobecne známym aj vďaka konaniu pred Ústavným súdom Slovenskej republiky o jeho súlade s Ústavou. Jeho sporné ustanovenia boli dňa 26. januára 2011 Nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. PL. ÚS 19/09, vyhlásené za neústavné. Zákon o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic je s viacerými novelami platný a účinný dodnes.

3.2.1 Nútené obmedzenie vlastníckeho práva alebo vyvlastnenie *de facto*?

Zákonom o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic boli prijaté zjavne nevýhodnejšie podmienky pre vlastníkov pozemkov nachádzajúcich sa v mieste plánovanej výstavby diaľnic ako pre vlastníkov iných pozemkov. Ústavne daná zásada, že „vlastnícke právo všetkých má rovnaký zákonný obsah a ochranu“³⁸, v tomto prípade akosi stráca na váhe. De facto aj de iure došlo k rozdeleniu vlastníkov pozemkov na dve skupiny, a to vlastníkov, ktorí vlastnia pozemky, na ktorých sa má uskutočniť výstavba diaľnic a vlastníkov, ktorí vlastnia iné pozemky.³⁹ „Zákonodarca prijatím...ustanovení porušil povinnosť priznať vlastníckemu právu k druhovo totožným veciam rovnaký zákonný obsah..a rovnakú zákonnú ochranu.“⁴⁰ Hodným diskusie je však argument, že nie všetky pozemky sú rovnaké a nie je možné aby napríklad „pozemok v centre Bratislavy či Vysokých Tatier bol druhovo rovnaký ako pozemok v Dolných Janíkoch či Čelároch, a teda tieto pozemky nemohli byť podrobené výhodnejším alebo menej výhodným zákonným podmienkam.“⁴¹

³⁶ Návrh skupiny 36 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, zastúpených JUDr. D.L., na začatie konania o súlade právneho predpisu zo dňa 10.januára 2008

³⁷ „Ak nie sú splnené podmienky na skolaudovanie stavby diaľnice z dôvodu, ktorý nebráni bezpečnej skúšobnej prevádzke diaľnice, ani bezpečnej a plynulej premávke na nej, stavebný úrad môže rozhodnúť o predčasnom užívaní diaľnice a určiť podmienky jej užívania a prevádzky na nej.“ §5 ods. 2 zákona o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic

³⁸ zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky, čl. 20

³⁹ Tamtiež.

⁴⁰ Návrh skupiny 36 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, zastúpených JUDr. D.L., na začatie konania o súlade právneho predpisu zo dňa 10.januára 2008

⁴¹ Stanovisko vlády Slovenskej republiky zastúpenej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky k návrhu skupiny poslancov zo dňa 16. júna 2008

Vlastníkom pozemkov, na ktorých sa mala výstavba diaľnice uskutočniť, zostali de iure všetky vlastnícke oprávnenia. Aj naďalej mohli svoje pozemky držať, brať z nich plody a disponovať nimi. Obsah ich vlastníckeho práva sa však de facto výstavbou diaľnice zmenil, keďže triáda vlastníckych oprávnení, „ktoré sú integrálnou a defíničnou súčasťou vlastníckeho práva, budú môcť byť realizované iba v miere, v akej to vzhľadom na výstavbu a prípadné predčasné užívanie diaľnice bude reálne možné...“⁴² Títo vlastníci, teda po vydaní stavebného povolenia zostali aj naďalej vlastníkmi, avšak obsah ich vlastníckeho práva mal len iluzórnu podobu, podobu nuda proprietas.

Ústava neumožňuje pozbaviť vlastníka vlastníckeho práva inak než núteným obmedzením vlastníckeho práva a vyvlastnením. „Pri vyvlastnení dôjde k zmene osoby vlastníka. Pri obmedzení vlastníctva nedôjde k zmene osoby vlastníka. Dôjde len k zásahu do rozsahu oprávnení vyplývajúcich z obsahu ústavou zaručeného práva vlastníť majetok.“⁴³ Hlavným klasifikačným rozdielom medzi nimi je aj intenzita zásahu do vlastníckeho práva. Kým v prípade vyvlastnenia ide o zásah bez časového obmedzenia, pri nútenom obmedzení vlastníckeho práva je to dočasné určenie obmedzujúcich dispozícií s majetkom alebo v dočasnom odňatí časti práv vyplývajúcich z práva vlastníckeho. Zachovanie aspoň jedného z triády vlastníckych oprávnení vylučuje kvalifikáciu obmedzujúceho zásahu do vlastníckeho práva ako vyvlastnenie.⁴⁴ V prípade výstavby diaľnice na pozemkoch vlastníkov o dočasnom obmedzení nie je možné uvažovať. Nie je reálne určiť životnosť diaľnice či čas jej existencie. V tomto prípade a v prípadoch jemu podobných sa súdy uchýľujú k pojmu vyvlastnenie de facto,⁴⁵ teda vlastnícke právo ako také de iure naďalej trvá, avšak bez jeho obsahových zložiek, prípadne jeho obsahové zložky sú takmer nevyužívateľné. Zákonodarca teda prekročil hranicu, pri ktorej by bolo možné hovoriť len o zákonnej úprave obsahu vlastníckeho práva⁴⁶ a nie o de facto vyvlastnení.⁴⁷

---

⁴² Návrh skupiny 36 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, zastúpených JUDr. D.L., na začatie konania o súlade právneho predpisu zo dňa 10.januára 2008

⁴³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 8/97 z 26. marca 1997

⁴⁴ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky*. Teória a prax. Bratislava: C..H.Beck, 2015. s.535

⁴⁵ Pozri napr. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva Vergu c. Roumanie (alebo Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 19/09 z 26. januára 2011)

⁴⁶ Zákonodarca používa dokonca len pojem zákonná úprava obsahu vlastníckeho práva. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 19/09 z 26. januára 2011)

⁴⁷ Návrh skupiny 36 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, zastúpených JUDr. D.L., na začatie konania o súlade právneho predpisu zo dňa 10.januára 2008

3.2.2 (Ne)dodržanie vyvlastňovacích podmienok

Nespochybniteľnou skutočnosťou je, že do vlastníckeho práva bolo zákonom o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic zasiahnuté. Účelom zákona bolo okrem iného najmä jednorazovými mimoriadnymi opatreniami zrýchliť stavebné konanie a tým umožniť rýchlejšiu výstavbu diaľnic a zabránenie zbytočným priet'ahom napríklad z dôvodu odmietania výkupu jedného alebo dvoch pozemkov, keď na trase výstavby diaľnic ich je tisíce.⁴⁸ Podľa vyjadrenia vlády Slovenskej republiky, išlo o predbežné opatrenie na čas, kým dôjde k formálnemu vyvlastneniu. Lenže „*ústava nepozná de facto vyvlastnenie, ktoré by sa dodatočne legalizovalo formálnym vyvlastnením.*“⁴⁹

Verejný záujem na výstavbe diaľnic je takisto jasným argumentom v prospech tohto zákona. Avšak „*verejný záujem nemožno chápať...aritmeticky (je to v záujme väčšieho počtu obyvateľov), ani autenticky (každá diaľnica je vo verejnom záujme, a teda pozemky môžu byť automaticky vyvlastnené).*“⁵⁰ Verejný záujem totižto nie je vždy totožný so záujmom kolektívnym a je potrebné chápať ho v širších súvislostiach ako záujem, ktorý možno označiť ako verejne prospešný.⁵¹

Diskutabilnou je aj otázka splnenia podmienky primeranej náhrady. V zmysle ustanovení zákona o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic, počas vyvlastňovacieho konania, ktoré nebolo časovo limitované, by nepatrila vlastníčkovi pozemku žiadna náhrada a žiadne odškodnenie. Takéto konanie však môže trvať aj niekoľko rokov, pozemok prakticky nebude možné navrátiť do predošlého stavu a reálne ho využívať.⁵² Ďalším sporným opatrením bola ponúkaná odplata za prevod vlastníckeho práva stavebníkovi. Je otázne, či tu môžeme hovoriť o nejakej forme dohody. Národná diaľničná spoločnosť argumentovala zasielaním zmlúv vlastníčkovi pozemkov s výzvou na dobrovoľný predaj pozemku za určenú sumu. Súčasťou zmluvy bola aj skutočnosť, že v prípade nesúhlasu s dobrovoľným prevodom vlastníctva alebo pasívneho postoja vlastníka, nastúpi vyvlastňovacie konanie. Takýmto spôsobom

⁴⁸ Pre viac informácií pozri Stanovisko vlády Slovenskej republiky zastúpenej ministrom spravodlivosti k návrhu skupiny poslancov zo dňa 16. júna 2008

⁴⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 19/09 z 26. januára 2011

⁵⁰ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 19/09 z 26. januára 2011

⁵¹ Tamtiež.

⁵² Argumentácia právneho zástupcu navrhovateľov na ústnom pojednávaní.

boli vlastníci, aj keď možno s náhradou nesúhlasili, takpovediac prinútení k zmluve pristúpiť a zmieriť sa s poskytnutou „primeranou“ náhradou. V tejto súvislosti je potrebné spomenúť aj následnú novelu zákona o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic, a to zákon č. 86/2008 Z. z. Až touto novelou bolo do zákona pridané ustanovenie o poskytovanej náhrade. Či prijatie tejto novely bolo účelové, keďže v tom čase už bol Ústavnému súdu Slovenskej republiky podaný návrh na konanie o súlade zákona s Ústavou, dnes môžeme len odhadovať.

Porušenie proporcionality bolo v tomto prípade takisto namietané. Primeranosť obmedzenie práva je *ex constituone* vylúčená tam, kde ide o zásah do podstaty základného práva. Podstatou vlastníckeho práva je nerušený výkon jeho jednotlivých obsahových zložiek. Neznamená to, že by všetky tieto oprávnenia museli byť za každých okolností garantované súčasne a v plnom rozsahu, avšak ako zásah do podstaty práva postačuje obmedzenie, ktoré vo svojich konečných dôsledkoch zbavuje vlastnícke právo jeho reálneho obsahu.⁵³

3.2.3 Dôsledky neústavnosti zákona o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic

Napadnuté ustanovenia zákona o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic boli uznané za nesúladné s Ústavou a Dodatkovým protokolom k Dohovoru o ochrane základných ľudských práv. Výstavba diaľnic na úsekoch určených v prílohe zákona prebehla bez väčších problémov. Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky⁵⁴ v konaní predložilo stavebné povolenia, z ktorých väčšina obsahovala konštatovanie, že stavebník preukázal právo k pozemkom. V stavebných povoleniach na stavby R4 Košice – Milhost', D1 Lietavská Lúčka – Višňové a D1 Žilina, D1 Hubová – Ivachnová sa uvádza, že stavebník predložil doklady v zmysle ustanovení zákona, neskôr ustanovení neústavných.⁵⁵

---

⁵³ Návrh skupiny 36 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, zastúpených JUDr. D.L., na začatie konania o súlade právneho predpisu zo dňa 10. januára 2008

⁵⁴ v tom čase Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej republiky

⁵⁵ V jednom z odôvodnení sa uvádza, že po oznámení o začatí stavebného konania boli vznesené námietky účastníkov konania J.K. a A.K. Následne na to, nedošlo k dohode o odpredaji, ani k dohode o prenájme k pozemku v ich vlastníctve. Námietky týchto účastníkov stavebný úrad zamietol s tým, že majetkové vyporiadanie je stavebník v zmysle zákona o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic povinný k povoleniu priložiť až pri kolaudácii. Zmluvy o dočasnom prenájme avšak museli byť urobené ešte pred začatím stavby. Účastníci neboli na konanie prizvaní. Námietka protiprávnosti takéhoto stavebného povolenia bola znova zamietnutá s odôvodnením, že nie je predmetom tohto stavebného konania. Vláda Slovenskej republiky v tomto prípade, argumen-

Medializovaný prípad bratov Š. bol objasňovaný prostredníctvom Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR aj v konaní pred Ústavným súdom SR. Vlastníci odmietli spolupracovať a podpísať kúpnu zmluvu k časti k svojich pozemkov, na ktorých sa mala uskutočniť výstavba diaľnice. Žiadali odkúpiť celé pozemky, keďže podľa ich názoru zvyšná časť pozemkov zostane po výstavbe diaľnice znehodnotená. Takýto argument bol považovaný za účelový s cieľom získať majetkový prospech. Vlastníci takisto požadovali náhradu vo výške niekoľko násobne prevyšujúcej znalecký posudok, bez relevantného podloženia tejto požiadavky. Po niekoľkých pokusoch o dohodu, Národná diaľničná spoločnosť podala návrh na vyvlastnenie a začala s výstavbou diaľnice bez uzatvorenia a vyriešenia tohto „sporú“.⁵⁶

Každopádne môžeme konštatovať, že takéto konanie zo strany stavebného orgánu voči vlastníkom pozemkov sa vymyká z bežnej zaužívanej praxe. Pochopiteľný je záujem na bezproblémovej výstavbe diaľnic bez zbytočných prietáhov. Ale takto bez zábran zabráť pozemky a zasahovať do vlastníckeho práva s využívaním verejnej moci a obhajovaním konania verejným záujmom, vzbudzuje rešpekt a zároveň hrôzu, kam až verejná moc a verejný záujem môžu zájsť pri vlastníckom práve. Je pravdou, že zákon o mimoriadnych opatreniach pri výstavbe diaľnic už je v súčasnosti obsolétny, keďže sa vzťahoval na dnes takmer dokončené úseky diaľnic. Obavu však vyvoláva precedens zavedený týmto zákonom, a to konkrétne v prípadoch konfliktu verejného záujmu a súkromného práva, práva vlastníť majetok. A čo potom ostatné základné práva? Sú takisto ľahko „odňateľné“?

Na záver si okrem iného dovoľíme upozorniť na ustanovenie zákona č. 38/1993 Z.z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov. „*Ostatné právoplatné rozhodnutia vydané v občianskoprávnom alebo správnom konaní na základe právneho predpisu, ktorý celkom, sčasti alebo v niektorom ustanovení stratil účinnosť, zostávajú nedotknuté...*“⁵⁷ Z textu zákona vyplýva, že aj napriek neústavných normám zákona, stavebné povolenia vydané za ich základe zostávajú nedotknuté a teda platné a aplikovateľné. Pochybovať však môžeme o efektívnosti zrušenia platnosti takýchto rozhod-

---

tovala zbytočným a zdĺhavým vyjednávaním s účastníkmi konania, ktorí len za účelom vyššieho zisku z pozemkov odmietali zákonne určenú primeranú náhradu a proces dohody predlžovali Stanovisko vlády Slovenskej republiky zastúpenej ministrom spravodlivosti k návrhu skupiny poslancov zo dňa 16. júna 2008

⁵⁶ Pozri napr. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 19/09 z 26. januára 2011

⁵⁷ §41b ods. 2 zákona č. 38/1993 Z.z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov.

nutí. Zásahy do vlastníckych práv v podobe výstavby diaľnic sú nepochybne nenapraviteľné. „Rozhodnutie Ústavného súdu skutočne nie je možné uplatňovať retroaktívne.“⁵⁸

Ponúka sa znova absurdný prípad, ktorý však za takýchto okolností prichádza do úvahy. Kto bude mať hodnotnejšie a absolútnejšie právo k pozemku? Jeho vlastník zapísaný v katastri nehnuteľností a obháňajúci sa listom vlastníctva alebo stavbár s buldozermi za chrbtom chránený stavebným povolením a verejným záujmom?

V úvode sme spomínali všetky možné spôsoby ako sa domôcť ochrany svojho základného práva. V tomto prípade to bol štát a teda garant ochrany, ktorý do práva zasiahol a práva bral. Na koho sa môže obyčajný človek v takomto prípade obrátiť? Ako dokážu princípy právneho a spravodlivého štátu zaručiť aby sa táto moc disponovať pojmom verejný záujem nezneužívala, keď ani rozhodnutie Ústavného súdu o neústavnosti nezaručí zrušenie vydaných neústavných stavebných povolení?

„Na našich pozemkoch sa stavia bez akejkoľvek dohody medzi nami a NDS a proti vôli vlastníkov pozemkov. Nami navrhnutú cenu NDS odmietla a nepoznáme termín, ako a dokedy NDS plánuje zaplatiť.“

(Ladislav Šindler, jeden zo štyroch bratov, ktorým sa na pozemkoch buduje diaľnica)⁶⁰

„Keby Ústavný súd rozhodol skôr, nikdy by som neprišla o pozemok. Predala som ho až v posledný možný deň, keď hrozilo, že ma vyvlastnia. Banujem, že som to urobila.“⁶¹

„Niekoľko miliónov ľudí bude stáť proti niekoľkým občanom, ktorí by bránili tomu, aby sa Slovensko rozvíjalo.“

(Ivan Gašparovič, vtedajší prezident Slovenskej republiky)⁶²

⁵⁸ Tvrdenie právničky Evy Kováčehovej k nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky PL.US 19/09. Dostupné na internete: <http://www.vyvlastnenie.sk/clanok/a/stavat-az-na-doraz/> [11.03.2016 19:30]

⁵⁹ Zo zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov nevyplýva v takomto prípade ani možnosť získať odškodnenie od štátu.

⁶⁰ Dostupné na internete: <http://www.vyvlastnenie.sk/clanok/a/stavat-az-na-doraz/> [11.03.2016 19:30]

⁶¹ Dostupné na internete: <http://ekonomika.sme.sk/c/5738192/ficov-vyvlastnovaci-zakon-je-protiustavny.html> [11.03.2016 19:40]

Záver

V súčasnosti je už väčšina z projektovaných diaľničných úsekov vybudovaná. Infraštruktúra štátu je jedným z jeho najexponovanejších a najdôležitejších cieľov, závisí na nej ekonomika štátu, cestovný ruch, doprava. Verejný záujem na výstavbe diaľnic je nespochybniteľný. Diaľnicu využíva predsa každý.

Diaľnica a jej vybudovanie sa ale musí niekde uskutočniť. Dnes, keď už reálne neexistuje *terra nullius*, je to možné jedine na pozemkoch súkromných vlastníkov, a to zásahom do ich vlastníckeho práva.

Vyvlastnenie predstavuje jeden z najkontroverznejších inštitútov, hlavne z dôvodu zásahu verejnej moci do základného práva a slobody – do práva vlastníckeho. Podľa nášho názoru, vyvlastnenie by malo predstavovať akési *ultima ratio* pri riešení vzniknutého sporu medzi záujmom verejným a záujmom súkromným. Za týmto účelom sú ústavne zadefinované taxatívne podmienky jeho využitia. Podmienky na prvý pohľad jasné a striktné, avšak ako nám vyplýva z judikatúry súdov, interpretačne nie vždy správne pochopené.

Konflikt medzi verejnou mocou a občanmi je vždy citlivou záležitosťou. Na jednej strane chápeme úmysly štátu a všeobecnú potrebu zabezpečiť ich realizáciu, na druhej strane sa dokážeme vžiť do osudov vlastníkov a ich bezmocnosti pri snahe zachovať svoje pozemky svojimi.

V takomto prípade je ťažké zvoliť si názorovú stranu, na ktorej stojíme. Ťažké je to aj pre ústavných sudcov, o čom svedčia aj ich odlišné stanoviská k rozhodnutiam Ústavného súdu o neústavnosti takýchto aktov verejnej moci.

Skúsme sa preto v závere zamyslieť nad zákonom o mimoriadnym opatreniach pri výstavbe diaľnic a jeho myšlienke, a pozrime sa naň z pohľadu, nie toho či to bolo „právne“, ale bolo to správne ?

Sväťí účel prostriedky za takýchto okolností?

Použitá literatúra

---

⁶² Dostupné na internete: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/156143-prezident-zakon-o-dialniciach-nie-je-protiustavny/> [11.03.2016 19:30]

Knižné publikácie:

1. DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax.* Bratislava: C..H.Beck, 2015. 1624 strán. ISBN 978-80-89-603-398.
2. DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 3. vydanie.* Šamorín: Heuréka, 2012. 1620 strán. ISBN 978-80-89-122-738.
3. PIPES, R. *Vlastníctví a sloboda.* Praha: 2008. 369 strán. ISBN 978-80-25-700-174.
4. REBRO, K., BLAHO, P. *Rímske právo.* Iura edition, 2010. 522 strán. ISBN 978-80-80-783-525.

Právne predpisy:

1. zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
2. Dodatkový protokol k Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd
3. zákon č. 669/2007 Z.z. o jednorazových mimoriadnych opatreniach v príprave niektorých stavieb diaľnic a ciest pre motorové vozidlá a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov
4. zákon č. 38/1993 Z.z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov.
5. zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov

Použitá judikatúra:

1. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 19/09 z 26.januára 2011
2. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 38/95 z 3. apríla 1996
3. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 8/97 z 26. marca 1997
4. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL.ÚS 37/1999 z 25. mája 1999
5. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL.ÚS 33/95 z 20. decembra 1995

6. Bittó proti Slovenskej republike, Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva č. z 28. januára 2014 k sťažnosti č. 30255/09

Internetové zdroje:

1. www.ulpianus.sk/blog/8458/
2. spravy.pravda.sk/domace/clanok/169198-fico-je-to-pyrrhovo-vitazstvo-zahradkar-moze-stopnut-dialnicu/
3. <http://www.vyvlastnenie.sk/clanok/a/stavat-az-na-doraz/>
4. <http://ekonomika.sme.sk/c/5738192/ficov-vyvlastnovaci-zakon-je-protiustavny.html>
5. <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/156143-prezident-zakon-o-dialniciach-nie-je-protiustavny/>

Iné zdroje:

1. Návrh skupiny 36 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, zastúpených JUDr. D.L., na začatie konania o súlade právneho predpisu zo dňa 10. januára 2008
2. Stanovisko vlády Slovenskej republiky zastúpenej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky k návrhu skupiny poslancov zo dňa 16. júna 2008

**SEKCIA OBČIANSKEHO PRÁVA, OBCHODNÉHO PRÁVA
A PRACOVNÉHO PRÁVA**

Úprava učňovského pracovného pomeru v socializme

Rebeka Košarišťanová*

Abstrakt

Cieľom príspevku je priblížiť úpravu učňovského pracovného pomeru v socializme. Osobitne sme sa zamerali na vznik, zmenu a zánik pomeru učňa v období socializmu na území Československej republiky od prijatia textu Zákonníka práce č. 65/1965 Zb. do roku 1989. Podrobnejšie sme charakterizovali práce zakázané všeobecne učňom a mladistvým, ktoré boli nepriaznivé pre fyziologický a duševný rozvoj ich osobnosti. Vymedzili sme základné práva a povinnosti oboch subjektov uzatvárajúcich učňovský pomer v spolupráci so zákonnými zástupcami učňa a následky ich porušenia a vzniku zodpovednosti. V závere príspevku sme stručne načrtli úpravu učebného pomeru podľa účinného Zákonníka práce č. 311/2001 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Kľúčové slová: Učeň, socializmus, učňovský pomer, Zákonník práce, práca, výchova

Abstract

The aim of article is to elucidate apprenticeship employment in socialism. Particularly, we focused on the creation, change and demision of employment of apprentice in the period of socialism in Czechoslovakia since the adoption of the text of the Labour Code No. 65/1965 Zb. to 1989. In more detail we described generally prohibited jobs for apprentices and young people that were unfavourable to the physiological and mental development of their personality. We have identified the fundamental rights and duties of both parties concluding apprenticeship in cooperation with the legal representatives of the apprentice and the consequences of violating them, and responsibility which can arise during apprenticeship. In the end of the article, we briefly outline the adjustment of apprenticeship according to efective Labour Code No. 311/2001 Z.z. as amended of later regulations.

Key words: Apprentice, socialism, apprenticeship, Labour code, labour, education.

---

* recenzent príspevku: doc. JUDr. Miriam Laclavíková, PhD.

1. Význam učňovského pomeru

Realizáciou učňovského pomeru spoločnosť zabezpečovala výchovu uvedomelých pracovníkov vychovávaných podľa princípov socialistického štátu. Cieľom poskytovania možnosti pracovať učňom bolo pripraviť ich na budúce povolanie z praktického hľadiska popri teoretickom vzdelávaní v školách. Počas trvania pomeru mali učni nadobudnúť praktické skúsenosti a zručnosť povolania, v ktorom sa vyučili alebo vyučovali v školách. Prípravu na učňovský pomer zabezpečovala sústava škôl podľa školského zákona č. 29/1984 Zb. v znení neskorších predpisov, ktorý zrušil učňovský zákon č. 89/1958 Zb. v znení neskorších predpisov. Stredné odborné učilištia, ktoré mohli byť pridružené k organizáciám, zabezpečovali teoretické a praktické vyučovanie a výchovu aj mimo vyučovania. Organizácia spolu s pridruženým učilištom vo vzájomnej spolupráci vytvárali priaznivé podmienky na uplatnenie a rozvíjanie schopností a iniciatívy žiakov.¹ Za účelom zvyšovania kvalifikácie mladistvých pracovníkov boli organizáciami zriaďované závodné školy práce. Zákonodarca pamätal na technologický pokrok spoločnosti a ako zákonom uvedenú povinnosť zamestnávajúcej organizácií ukladal povinnosť vychovávať odborne zdatných pracovníkov schopných ovládať najnovšiu techniku a moderné technologické postupy.²

Rozsah a obsah bezplatnej výchovy a vzdelávania učňov bol určený podľa učebných osnov a plánov. Podľa plánov sa školská príprava v niektorých odboroch mohla započítať do pracovného času učňa. Výchovu a vzdelávanie učňov v odbore poskytovali okrem stredných učilíšť aj mimoškolské výchovné aktivity. Podľa kritéria vhodnosti a účelnosti socialistického hospodárstva štátu sa vytvárali učebné odbory, v ktorých bolo možné získať výučný list. Ak organizácia nebola schopná zabezpečiť výchovu v danom učebnom odbore, výchovu poskytla iná organizácia, ktorá plnila práva a povinnosti vyplývajúce z učebnej zmluvy.³

Právna úprava učňovského pomeru bola zahrnutá do Zákonníku práce (ZP) ako potreba „... uskutočniť nové právne úpravy určitých doterajších ustanovení pracovného práva.“⁴ ZP prevzal najpodstatnejšie ustanovenia zo školského zákona účinného od 30. decembra 1958 do účinnosti ZP od 1. januára 1966.

¹ § 13 ods. 2 z. č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl v znení neskorších predpisov

² § 217 ods. 1 ZP 65/1965 Zb. v znení neskorších predpisov

³ § 229 ods. 2 ZP 65/1965 Zb. v znení neskorších predpisov

⁴ HROMADA, J. 1965. Ku vzniku Zákonníka práce. In *Právny obzor*. Roč. 48, č. 9, s. 515

2. Vznik a zmena učňovského pomeru

Pri uzatváraní učňovskej pracovnej zmluvy učeň nemal plnú spôsobilosť na právne úkony. Spôsobilosť, ktorú nadobudol v 15 rokoch alebo najneskôr v roku ukončenia povinnej školskej dochádzky⁵, bola obmedzená len na dojednanie učňovského pomeru. Novelou ZP č. 153/1969 Zb. sa upravil zákaz prijatia do učebného pomeru skôr ako dňom skončenia povinnej školskej dochádzky. Organizácia bola povinná vyžiadať si pri vzniku a pri zmene učňovského pomeru vyjadrenie zákonného zástupcu učňa.

Socialistickou organizáciou, s ktorou sa uzatvárala zmluva, bola zamestnávajúca organizácia, ktorá svojou existenciou prispievala k existencii socialistických vzťahov. Boli to predovšetkým štátne, družstevné, spoločenské alebo iné organizácie konajúce vo svojom mene a na vlastnú zodpovednosť pri plnení povinností vyplývajúcich z vzťahov.⁶

Učňovský pomer vznikal medzi učňom a organizáciou uzatvorením písomnej učňovskej pracovnej zmluvy dňom uvedeným v zmluve. Náležitosti taxatívne uvádzal ZP v znení neskorších predpisov v § 220. Učeň a organizácia boli povinní dohodnúť sa na presnom mieste, kde sa bude vykonávať náplň pomeru, ak miest bolo viac, bolo potrebné uviesť všetky. Účastníci boli povinní dohodnúť sa na dni nástupu do učňovského pomeru a dohodnúť sa na učebnom odbore, v ktorom sa mal učeň vychovávať. Zmluva okrem uvedeného obsahovala ustanovenia o dĺžke učebného pomeru, o hmotnom a finančnom zabezpečení a ustanovenie o ďalších povinnostiach účastníkov učňovského pomeru v zmysle znenia ZP. Pre učňovský pomer učňa nebolo možné dojednať skúšobnú dobu. Organizácia ako zamestnávateľ musela úzko spolupracovať najmä s Revolučným odborovým hnutím, Československým zväzom mládeže a s rodičmi, prípadne zákonnými zástupcami učňov. Učebná doba sa podľa §230 ZP delila na prípravné obdobie a obdobie odborného rozvoja. Dĺžka jednotlivých období bola upravená podľa náročnosti odboru, spravidla prípravné obdobie trvalo polovicu alebo dve tretiny učebnej doby.

Za závažných podmienok dochádzalo k zmene pomeru písomnou dohodou len v prípade zániku organizácie, v prípade organizačných zmien v nej, ktoré mali za následok nemožnosť plnenia podmienok dojednaných v učebnej zmluve. Za organizačné zmeny v zmysle ZP považoval zákonodarca zrušenie organizácie, rozdelenie alebo zlúčenie s inou

⁵ Povinná školská dochádzka podľa školského zákona bola desať rokov - § 34 ods. 2 prvá veta z. č. 29/1984 Zb.

⁶ §8 ZP 65/1965 Zb. v znení neskorších predpisov

organizáciou. Na zabezpečenie výchovy učňa v dohodnutom pomere nadriadený orgán organizácie určil inú organizáciu, ktorá prevzala práva a povinnosti pôvodnej organizácie.

V prípade subjektívnych okolností na strane učňa, ak si počas dlhšej doby neplnil povinnosti vyplývajúce z uzavretej zmluvy, bolo možné predĺžiť učebnú dobu písomnou dohodou medzi učňom a organizáciou.

3. Vzájomné práva a povinnosti organizácie a učňa

V zmysle ustanovení ZP o právach a povinnostiach účastníkov učňovskej zmluvy bola organizácia povinná *espressis verbis* v súlade s učebnými osnovami a plánmi zabezpečovať výchovu učňa v určenom odbore v rámci mimoškolských a mimopracovných aktivít. V súlade s verejným záujmom ochrany zdravia každého v spoločnosti bola organizácia povinná vytvárať učňom a mladistvým vhodné podmienky na prácu, ktoré by zabezpečovali ochranu zdravia, bezpečnosť pri práci a zabezpečovali by zdravý fyziologický a duševný vývoj osobnosti učňa. Každý bol povinný pri nástupe do učňovského pomeru podrobiť sa lekárskej prehliadke, či bol spôsobilý na praktické vzdelávanie v odbore. Pri ukladaní pracovných povinností sa bral do úvahy lekársky posudok a v ňom podrobne opísaný zdravotný stav zistený pri vstupnej prehliadke do zamestnania. Okrem vstupnej lekárskej prehliadky bola organizácia povinná zabezpečiť prehliadku každému aspoň raz v kalendárnom roku. Starostlivosť zo strany organizácie mala nadväzovať na školskú zdravotnú službu. Starostlivosť sa vykonávala predovšetkým preventívnymi opatreniami. Najdôležitejšou povinnosťou organizácie v spojitosti s §217 ZP bola výchova učňov k uvedomelej pracovnej disciplíne súvisiacej s vtedajším ponímaním práce ako takej. Pre spoločnosť bolo dôležité vychovávať novú schopnú a triedne uvedomelú generáciu pracovníkov, ktorá by zabezpečovala neustály pracovný a technologický pokrok socialistickej spoločnosti so smerovaním ku komunizmu. Výchova sa v plnom rozsahu mala realizovať len v zmysle učebných plánov a osnov. Pre zabezpečenie príjmu organizácia poskytovala hmotné a finančné zabezpečenie učňom za vykonanú prácu a zlepšovala nimi sociálnu situáciu domácnosti učňa. Poskytovaním odmeny organizácia motivovala učňov k riadnemu výkonu práce. Výška závisela od akosti a množstva vykonanej práce a zvyšovala sa podľa dĺžky trvania pomeru. Rozsah vyplácanej odmeny a hmotného a finančného zabezpečenia upravovalo vyhláškou Ministerstvo práce a sociálnych vecí. Hodnotu príspevku na stravovanie určovala vyhláška Ministerstva práce a sociálnych vecí a jej výška sa stanovovala

podľa účelnosti a potreby daného odboru. Učebné odbory sa delili na učebné odbory kategórie A – zvýhodnené učebné odbory a učebné odbory kategórie B – ostatné učebné odbory. Najvyšší príspevok na stravovanie sa poskytoval učňom v baníckych zariadeniach.

Medzi povinnosťami učňa v súvislosti s ústavným právom každého na vzdelanie bolo svedomité učenie sa základom v danom odbore a osvojovanie si zručností pri práci s technológiami a metódami v práci. Učeň mal dodržiavať zásadu spolupráce v organizácii, rešpektovať predpisy ochrany a bezpečnosti zdravia rovnako ako právne predpisy pre neho záväzné. Bol povinný plniť príkazy nadriadených výchovných pracovníkov a využívať šetrne pracovný materiál, nástroje a prístroje. Podrobná úprava práv a povinností učňa bola upravená učňovským poriadkom, ktorý vydávala organizácia. Hlavným cieľom výchovy v učňovskom pracovnom pomere bolo zloženie učňovskej skúšky. Učeň bol povinný sa jej zúčastniť rovnako ako ostatných predpísaných skúšok.

4. Zakázané práce

ZP taxatívne uvádzal prípady, kedy nebolo možné na výkon konkrétnej práce poveriť učňa. Zamestnávať učňov bolo možné len na práce neohrozujúce ich fyzický a duševný rozvoj osobnosti.⁷ Nemohli pracovať v noci ani nadčas. Práca v noci pripadajúca na obdobie medzi dvadsiatou druhou hodinou a šiestou hodinou pripúšťala výnimku. Výnimka spočívala v povolení predĺženia dennej pracovnej zmeny o jednu hodinu, ktorá zasahovala do stanoveného intervalu nočnej práce. Mladiství a učni nemohli byť poverení výkonom práce v nevhodných, neprimeraných a škodlivých podmienkach škodiacim ich fyziologickému a psychickému vývoju.

Fogaš kategorizuje zakázané práce do troch skupín.⁸ Prvou skupinou boli práce vymedzené v ZP, do ktorých patrili práce pod zemou a ťažba nerastných surovín, razenie tunelov a štôlní.⁹ Mladiství učni nemohli byť zamestnaní na uvedené práce pod úrovňou zeme, to neplatilo pre baníckych učňov starších ako 16 rokov, ak táto práca bola nevyhnutná na prípravu

---

⁷ § 218 písm. b. ZP 65/1965 Zb. Organizácia je povinná najmä vytvárať priaznivé podmienky pre uplatňovanie a rozvíjanie schopností a iniciatívy učňa i pre jeho zdravý vývoj a zaisťovať jeho bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci

⁸ FOGAŠ, L. 1980. Mládež a právo. Bratislava : Smena, 1980. s. 247

⁹ § 167 ods. 1 ZP č. 65/1965 Zb. v znení neskorších predpisov

na budúce povolanie. Rovnako zákaz platil pre dievčatá. Iná práca vykonávaná pod povrchom zeme, ktorá súvisela s úpravou zariadení pod povrchom, nebola mladistvým zakázaná. Druhá skupina prác zakázaných mladistvým spadala do úpravy predpisov vydávaných ústrednými orgánmi v spolupráci s Ministerstvom zdravotníctva. Práce sa uvádzali v zoznamoch. Zákonnodarca predpokladal technologický pokrok spoločnosti a pokrok pracovných metód, preto sa museli zoznamy prác priebežne aktualizovať. Podľa uznesenia vlády č. 32/1967 Zb. boli schválené zásady, ktorými sa upravoval postup vypracovania zoznamov zakázaných prác pre mladistvých. Výnimku zo zákazu výkonu práce predstavoval prípad nevyhnutnej prípravy na povolanie učňa, a to len v obmedzenom časovom rozsahu osobitne určenom pre každý odbor. Zákaz na zamestnanie učňa do zakázanej práce trval aj po skončení jeho výchovy v učňovskom pomere. Poslednou skupinou zakázaných prác boli práce určené posúdením lekára ako nepriaznivé práce pre konkrétneho učňa. Individuálne určenie zákazu práce malo za cieľ obmedziť a zrušiť výkon práce mladistvým učňom aj vtedy, ak to ZP alebo iný právny predpis nepovažoval za zakázanú prácu. Organizácia bola povinná preradiť učňa na inú jeho kvalifikácií primeranú prácu, ak výkon práce uvedený v učebnej zmluve bol pre učňa nepriaznivý vzhľadom na jeho fyzický a duševný stav, kým nepominul dôvod vydania lekárskeho posudku.

Dovolenka na zotavenie pre učňov podľa ustanovení ZP bola štyri týždne v kalendárnom roku. Nárok na o týždeň dlhšiu dovolenku mali banícki učni, ak z dôvodu výučby pracovali pod zemou. V zmysle znenia §231 ZP o prípustnosti analógie legis sa na splnenie nároku na dovolenku uplatňovalo ustanovenie §100. V jeho zmysle nárok na dovolenku bol splnený, ak čakacia lehota pracovníka bola aspoň 5 mesiacov a za kalendárny rok vykonával prácu v zamestnávajúcej organizácii aspoň 75 dní. Dovolenka sa určovala podľa kalendárnych týždňov, teda sedem po sebe nasledujúcich kalendárnych dní vrátane víkendu.

5. Zodpovednosť za škodu

ZP osobitne neupravoval zodpovednosť za škodu učňom v osobitnej úprave.¹⁰ Podľa analógie legis v §231 sa zodpovednosť riadila pravidlami platnými pre pracovníkov organizácie. Ak učeň pri výkone povinností vyplývajúcich z učebného pomeru spôsobil škodu organizácií, vznikla mu povinnosť škodu organizácií nahradiť. Učeň a mladistvý do 18 rokov nebol právne spôsobilý na uzavretie dohody o hmotnej zodpovednosti. Zodpovednosť nadobúdala dovŕšením plnoletosti. Učeň zodpovedal za škodu v plnom rozsahu, len ak ju úmyselne spôsobil, a ak mohla vzniknúť pri výchove alebo v súvislosti s ňou počas prípravného obdobia alebo počas obdobia odborného rozvoja. Jednou z povinností učňa vyplývajúcich zo ZP bola povinnosť vykonávať prácu tak, aby nedochádzalo k poškodeniu výrobných nástrojov, prístrojov a materiálu, a aby nedošlo k neoprávnenému použitiu osobou na úkor spoločnosti alebo jednotlivca. Učeň mal v uvedených situáciách zabrániť poškodzovaniu, inak od neho mohla organizácia požadovať príspevok na náhradu vzniknutej škody.

Keďže sa učeň v prípravnom období zúčastňoval aj na výrobe výrobkov alebo iných manuálnych prác, nebolo v súlade s pravidlami socialistického spolužitia uvedených v čl. 3 ZP¹¹, od neho požadovať náhradu škody v plnej výške. Nebolo to vhodné na výchovný charakter prípravného obdobia a tiež z dôvodu odlišnej úpravy odmeňovania podľa sústavy miezd robotníkov. Pri vzniku nepodarku sa malo prihliadať na ešte nedostatočne osvojené zručnosti a schopnosti, alebo či škoda vznikla v dôsledku nezabezpečenia odborného dohľadu nad prácou majstrom, alebo či škodu zaviniť učeň neplnením si povinností. Organizácia mala brať do úvahy pri uzatváraní učebnej zmluvy možný vznik nepodarkov a škody z nich vyplývajúcich. Suma, ktorú organizácia mohla požadovať od učňa na vyrovnanie straty, mohla dosiahnuť výšku polovice odmeny učňa. „*Ak vznikol nepodarok ospravedlniteľnou chybou pracovníka, ktorý je inak v práci svedomitý, môže mu organizácia náhradu škody primerane znížiť.*“¹²

Pri strate učňovi zverených predmetov potrebných na výkon práce bol povinný nahradiť škodu v plnej výške hodnoty predmetu v zmysle § 178 ZP.¹³ Pri vymeriavaní sumy požadovanej od učňa ako náhrady škody stratenia predmetu nebolo potrebné upovedomiť zákon-

¹⁰ Učebný pomer upravovala tretia časť ZP

¹¹ Čl. 3 ZP 65/1965 Zb. - Pracovnoprávne vzťahy, v ktorých sa pracovníci zúčastňujú na spoločenskej práci podľa tohto zákonníka, môžu vzniknúť len so súhlasom občana a socialistickej organizácie. Výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov musí byť v súlade s pravidlami socialistického spolužitia

¹² §184 ods. 3 ZP 65/1965 Zb. v znení neskorších predpisov

¹³ § 178 ods. 1 ZP - Pracovník zodpovedá za stratu nástrojov, ochranných pracovných prostriedkov a iných podobných predmetov, ktoré mu organizácia zverila na písomné potvrdenie.

ného zástupcu o tejto skutočnosti. Organizácie zástupcov v praxi informovali, čo bolo prejavom spolupráce zákonného zástupcu a organizácie pri riešení dôležitej otázky v zmysle § 163 ZP.

Organizácia mohla byť zodpovedná učňovi najmä v prípadoch zodpovednosti za pracovný úraz a chorobu z povolania, zodpovednosti za odložené veci ... Pri zodpovednosti za pracovný úraz a chorobu z povolania sa neskúmalo zavinenie organizácie a jej protiprávny úkon, ale skúmala sa objektívna skutočnosť, v dôsledku ktorej došlo k úrazu alebo k chorobe. „Pracovným úrazom učňa je úraz, ktorý učeň utrpí pri výchove na povolanie alebo v priamej súvislosti s ňou.“¹⁴ Za pracovný úraz sa považovalo nielen zranenie spôsobené neočakávaným krátkodobým vplyvom nezávislým od vôle učňa, ale aj porušenie zdravia pri výkone práce a vyučovaní aj počas štúdia na strednom odbornom učilišti alebo na učňovskej škole. Utrpieť pracovný úraz bolo možné aj počas prestávok pri výchove a práci. Ak učeň utrpel pracovný úraz, organizácia bola povinná nahradiť mu stratu na zárobku, odškodnenie za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia a iné peňažné dávky s účelom kompenzácie.

6. Zánik učňovského pomeru

Učňovský pomer sa mohol skončiť spôsobmi uvedenými v ZP. Podľa §222 pomer končil vykonaním učňovskej skúšky alebo uplynutím dohodnutej učebnej doby, výpoveďou s výpovednou lehotou jeden mesiac pre oboch účastníkov, okamžitým zrušením zo strany učňa a písomnou dohodou.¹⁵ Pri udelení výpovede a pri okamžitom zrušení učňovského pomeru bola organizácia povinná upovedomiť zákonného zástupcu učňa o právnej skutočnosti zániku pomeru najneskôr pri doručení učňovi. Vyjadrenie zákonného zástupcu bola organizácia povinná vyžadovať v prípade rozviazania pomeru zo strany učňa, alebo ak sa učňovský pomer končil dohodou. Nedodržanie upovedomenia alebo získania súhlasu zákonného zástupcu nemalo vplyv na platnosť zmluvy. Získanie súhlasu a upovedomenie zákonného zástupcu slúžilo ako prejav spolupráce organizácie a zákonného zástupcu učňa, ktorá mala výchovný charakter.¹⁶

¹⁴ FOGAŠ, E. 1980. Mládež a právo. s. 259

¹⁵ §222 ods. 1 ZP 65/1965 Zb. v znení neskorších predpisov

¹⁶ FOGAŠ, E. 1980. Mládež a právo. s. 245

Vykonanie záverečnej učňovskej skúšky pred uplynutím učebnej doby malo za následok skončenie učňovského pomeru. Ak počas plynutia učebnej doby učeň skúšku nevykonal, alebo ju nevykonal úspešne, pomer sa skončil uplynutím doby dohodnutej v zmluve. Záverečnou učňovskou skúškou učeň preukazoval osvojené zručnosti a organizácia mu na základe úspešného absolvovania vystavila výučný list. Vydanie výučného listu deklarovalo úspešné absolvovanie záverečnej učňovskej skúšky a priznávalo učňovi status kvalifikovaného pracovníka v odbore. Ak učňovi uplynula učebná doba a nevykonal skúšku, ale uzatvoril pracovnú zmluvu, bola organizácia povinná poskytnúť lehotu na doplnenie praktických zručností a vedomostí a lehotu na odloženie vykonania skúšky.

Po úspešnom vykonaní záverečnej skúšky alebo po uplynutí učebnej doby podľa ZP účinného od 1.1.1966 bola organizácia povinná uzavrieť s učňom pracovnú zmluvu.¹⁷ Zabezpečoval sa tým ďalší odborný rast učňa v kolektíve a poskytovaním práce sa odstraňoval neželaný stav nezamestnanosti občana v socialistickej spoločnosti. V období socializmu sa mali všetci zapájať do spoločenskej práce a tým prispievať k celkovému pokroku spoločnosti. Preto aj ponímanie učňovského pomeru bolo značne ovplyvnené ideológiou. Dojednaná pracovná zmluva sa uzatvárala najviac jeden rok pred skončením učebnej doby a dohodnutá práca súvisela s odborom, v ktorom sa učeň vyučil. Dôvodom na uzatváranie pracovnej zmluvy v poslednom roku učebnej doby bolo adekvátne rozumovej vyspelosti učňa. Mladistvý učeň si nemusel uvedomovať následky, ktoré by mu z pracovnej zmluvy plynuli. K absolvovaniu učňovskej skúšky boli vedení aj mladiství pracovníci bez absolvovania učňovského pracovného pomeru, ktorí ihneď po skončení povinnej školskej dochádzky uzavreli pracovnú zmluvu. Novelou ZP č. 153/1969 Zb. sa pri uzatváraní zmluvy učeň mohol zaviazat', že bude pracovať v organizácii určitý čas, najviac po dobu troch rokov.

Dohodnutý učňovský pomer mohla organizácia rozviazať, ak nebola schopná plniť svoje záväzky plynúce z učňovskej zmluvy, a to v prípade zmenenia jej úloh alebo organizačných zmien. Organizácia bola povinná s ohľadom na socialistické zmýšľanie rozviazať pomer výpoveďou, ak učeň porušoval pracovnú disciplínu. Za porušenie pracovnej disciplíny sa považovalo hrubé a aspoň dvakrát opakujúce sa konanie. Podmienka opakovanosti nemusela byť splnená a neuplatnilo sa kárne opatrenie, ak porušenie disciplíny bolo obzvlášť hrubé a zotrvanie učňa v pomere mohlo mať negatívny vplyv na morálku pri práci ostatných učňov. Pred výpoveďou v tomto prípade sa najskôr udeľovalo výchovné kárne opatrenie podľa §76 ZP. Opakovaním porušenia disciplíny s nižšou intenzitou mohla organizácia vyvodiť dôsled-

¹⁷ §227 ods. 1 ZP 65/1965 Zb. v znení neskorších predpisov

ky a ukončiť pomer s učňom. Spoločnosť dbala na riadnu výchovu učňov, preto bolo neprípustné ponechať v pomere učňa, ktorý porušoval pracovnú disciplínu a mohol ovplyvňovať svojim správaním aj ostatných spolupracovníkov, a tým ohrozovať ciele štátu napredovať. Organizácií plynula objektívna lehota na skončenie pomeru jeden rok a subjektívna lehota jeden mesiac, odkedy sa o skutočnosti dozvedela. Objektívnym dôvodom organizácie na skončenie pomeru výpoveďou bol zdravotný stav učňa a jeho dlhodobá nespôsobilosť plniť povinnosti voči organizácií a voči celej spoločnosti. Za nespôsobilosť učňa sa považovala aj nedostatočná zručnosť, nepostačujúce predpoklady na osvojenie si pracovných návykov k povolaniu. V takom prípade mohla organizácia pristúpiť k zmene učebnej zmluvy a preradiť učňa na iné vhodné miesto.

Podmienky na rozviazanie pomeru výpoveďou zo strany učňa boli: organizácia porušovala povinnosť vyplývajúcu z učebnej zmluvy, porušovala právne predpisy vo vzťahu s učňom alebo nebola schopná plniť svoje povinnosti z dôvodu organizačných zmien. Výpoveď učeň podával, ak mu vznikli zdravotné komplikácie nezlučiteľné s vykonávaním učebného pomeru, alebo z iných vážnych a z rodinných dôvodov. Dôvodom na skončenie učebného pomeru učňa bolo prijatie na strednú alebo vysokú školu, okrem štúdia možného pri zamestnaní. V prípade sporu o vážnosť dôvodu podnetného na ukončenie pomeru rozhodoval súd. Na súd sa mohla obrátiť organizácia do pätnástich dní od doručenia výpovede, ak mala pochybnosti o vážnosti dôvodu.

Učeň mohol zrušiť učňovský pomer okamžite, ak mu bol vydaný lekársky posudok, podľa ktorého nebolo možné plniť povinnosti vyplývajúce z pomeru bez vážneho ohrozenia zdravia, a ak nedošlo k zmene učebného pomeru dohodou. Ak pomer skončil výpoveďou alebo okamžite, bol ONV v spolupráci s organizáciou povinný nájsť nové pracovné miesto v inej organizácii, s výnimkou ukončenia pomeru z dôvodu prijatia na strednú alebo vysokú školu. Ak nebolo možné nájsť nové pracovné miesto a dojednať nový učňovský pomer, organizácia bola povinná uzavrieť pracovnú zmluvu s učňom.¹⁸ Stanovená povinnosť na umiestnenie učňa na vhodné miesto vyplývala z §58 ods. 2 z. č. 55/1956 Zb. o sociálnom zabezpečení. ZP túto povinnosť prebral. V prípade uzavretia pracovnej zmluvy mohla organizácia uzavretie odmietnuť len so súhlasom Závodného výboru, v prípade, ak nemala vhodné pracovné miesto alebo učeň bol zdravotne nespôsobilý na výkon povinností na danom mieste.

---

¹⁸ § 227 ods. 2 druhá veta ZP 65/1965 Zb. - Ak nemožno z vážnych dôvodov takto zabezpečiť pokračovanie výchovy učňa, je organizácia povinná dojednať s učňom pracovný pomer.

V prípade, keď učeň ukončil učňovský pracovný pomer vyššie uvedenými spôsobmi, s výnimkou ukončenia záverečnou skúškou, a následne uzatvoril učňovskú zmluvu s inou organizáciou, do novej učebnej doby sa mu zarátala už uplynutá učebná doba v predchádzajúcej organizácii. Pri uzatvorení pracovnej zmluvy s inou organizáciou ešte počas učebnej doby bola organizácia povinná nahradiť pôvodnej organizácií náklady vynaložené na výchovu učňa. Ak sa učňovský pomer skončil inak ako vykonaním učňovskej skúšky, organizácia vystavila potvrdenie s obsahom o dĺžke trvania učebného pomeru a o odbore, v ktorom sa výchova realizovala.

Ak sa učňovský pomer ukončil dohodou, bolo potrebné dodržať písomnú formu dohody. Nedodržanie písomnej formy malo za následok neplatnosť právneho úkonu. Učňovský pomer sa skončil dňom určeným v dohode po vzájomnom súhlase oboch zúčastnených strán.

Zákaz výpovede učňov sa upravoval subsidiárne podľa §48 ZP. Výpoveď nemohla byť udelená v prípade, keď bol učeň práceneschopný pre chorobu alebo úraz, bol povolaný do ozbrojených síl, ak bola pracovníčka tehotná, alebo sa starala o dieťa mladšie ako jeden rok, alebo sa ako osamelá matka starala o dieťa mladšie ako tri roky. „*Pri skončení pomeru bol učeň povinný vrátiť len osobné vybavenie, pokiaľ mu ho organizácia poskytla*¹⁹.“

7. Úprava podľa súčasného ZP 311/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov

V súčasnosti je možné uzavrieť pracovnú zmluvu so žiakom stredného odborného učilišťa alebo strednej školy najskôr dňom dovŕšenia 15 rokov. Povinnosť uzavrieť pracovnú zmluvu ako uplatnenie výnimky zo zásady zmluvnosti v pracovnom práve má len ten zamestnávateľ, pre ktorého sa žiak pripravoval na povolanie. Účastníci sa môžu pri uzatváraní zmluvy dohodnúť na obsahu výkonu práce, ktorá teda nemusí zodpovedať odboru, v ktorom sa žiak vyučil. Uzavretím zmluvy o budúcej pracovnej zmluve sa žiak zaväzuje, že po ukončení štúdia maturitnou, záverečnou alebo absolventskou skúškou bude vykonávať prácu v postavení zamestnanca v takom odvetví, ktoré zodpovedá jeho kvalifikácií získanej skúškou. Zmluva sa uzaviera so súhlasom zákonného zástupcu, inak je sankcionovaná neplatnosťou podobne ako v období socializmu.

---

¹⁹ TEJKAL, J. a kol. 1972. Novelizovaný zákonník práce v otázkach a odpovediach. Bratislava : Práca. 1979, s.

„*Odmietnutie uzatvorenia pracovnej zmluvy zo strany zamestnávateľa je možné ...*“²⁰, ak je splnený aspoň jeden z uvedených dôvodov. Ak žiak nevykonal úspešne skúšku, alebo zamestnávateľovi nevzniklo pracovné miesto, na ktoré mal byť žiak zamestnaný, môže zamestnávateľ odmietnuť uzatvoriť zmluvu. Uzavrieť pracovnú zmluvu zamestnávateľ nemusí ani vtedy, ak sa zdravotný stav učňa zhorší natoľko, že nebude schopný vykonávať prácu. „*Zdravotná nespôsobilosť žiaka ... musí byť preukázaná.*“²¹ Pracovná zmluva sa neuzatvára ani v prípade, ak zamestnávateľovi v dôsledku menenia úloh alebo organizačných zmien nevzniklo dohodnuté pracovné miesto. Žiak sa zaväzuje, že v pracovnom pomere bude po dobu maximálne troch rokov od uzavretia pracovnej zmluvy. Rovnako ako v socializme nie je možné dojednať skúšobnú dobu podľa všeobecného pracovnoprávneho ustanovenia ZP § 45.²² Prednosť pred všeobecným ustanovením má § 53 ods. 1.

Mladiství zamestnanci všeobecne požívajú rovnakú ochranu zdravia a bezpečnosti pri práci ako v období socializmu. V zmysle § 171 má zamestnávateľ povinnosť vytvoriť také podmienky pre prácu mladistvým, ktoré budú vhodné pre ich všestranný rozvoj schopností.²³ Rovnako je potrebné spolupracovať so zákonnými zástupcami mladistvého pri riešení otázok nich sa týkajúcich

V súčasnej dobe mladiství vo väčšine prípadov neštudujú na odborných školách za účelom získania výučného listu a následného uplatnenia na tuzemskom trhu práce. Je možné pozorovať odliv mladej kvalifikovanej pracovnej sily do zahraničia s vidinou vyššieho zárobku za rovnako odvedenú prácu. Aj keď zamestnávateľia poskytujú uzavretie pracovnej zmluvy učňom, tí ponuku odmietajú a odchádzajú do zahraničia. Druhým problémom je nezáujem mladých o určité odbory. Zákonodarcia by mohol problém vyriešiť vyššou motiváciou k vyberaniu odborov mladistvými.

Záver

²⁰ RYBÁROVÁ, M. – VOJNÁROVÁ, A. – MAČUHA, M. 2013. *Zákonník práce. Komentár*. Bratislava : Epos, 2013. ISBN 978-80-8057-988-3. s.117

²¹ BARANCOVÁ, H. 2007. *Zákonník práce. Komentár*. 5. vyd. Bratislava : Sprint, 2007. ISBN 978-80-89085-94-1. s. 421

²² BARANCOVÁ, H. 2013. *Zákonník práce. Komentár*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-89603-10-7, s. 395

²³ § 171 ods. 1 ZP 311/2001 Z.z. v znení neskorších predpisov

Podrobnejším analyzovaním úpravy učňovského pomeru obdobia socializmu sme objasnili najdôležitejšie prvky právnej úpravy. V období socializmu bol výkon práce jednou z najdôležitejších povinností občanov. Treba dodať, že inštitúty pracovného práva so zreteľom na úpravu pomeru učňov boli silne poznačené ideologickými vplyvmi. V období socializmu nebol výkon práce len nevyhnutným zdrojom príjmu občanov. Práca bola ponímaná ako poslanie členov spoločnosti, cez ktorú sa mal zabezpečiť pokrok a komunistické právno-ekonomické spoločenské zriadenie spoločnosti.

Použitá literatúra

1. BARANCOVÁ, H. 2007. *Zákonník práce. Komentár*. 5. vyd. Bratislava : Sprint, 2007. ISBN 978-80-89085-94-1. s. 1040,
2. BARANCOVÁ, H. 2013. *Zákonník práce. Komentár*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-89603-10-7. s. 1075
3. FOGAŠ, L. 1980. *Mládež a právo*. Bratislava : Smena. 1980. 332 s.
4. HROMADA, J. 1965. Ku vzniku Zákonníka práce In. *Právny obzor*. roč. 48, č. 9. s. 513 – 519
5. RYBÁROVÁ, M. – VOJNÁROVÁ, A. – MAČUHA, M. 2013. *Zákonník práce. Komentár*. Bratislava : Epos. 2013. ISBN 978-80-8057-988-3. 556 s.
6. TEJKAL, J. a kol. 1979. *Novelizovaný zákonník práce v otázkach a odpovediach*. Bratislava : Práca. 1979. 380 s.
7. *ZÁKONNÍK PRÁCE A SÚVISIACE PREDPISY*. Bratislava : Práca. 1970. 568 s.
8. 65/1965 Zb. : Zákonník práce v znení neskorších predpisov
9. 11/1971 Zb. : Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej socialistickej republiky o učebných odboroch a o organizácii výchovy učňov
10. 29/1984 Zb. : Zákon o sústave základných a stredných škôl v znení neskorších predpisov
11. 36/1982 Zb. : Vyhláška. Ministerstva práce a sociálnych vecí Slovenskej socialistickej republiky a Ministerstva školstva Slovenskej socialistickej republiky, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva práce a sociálnych vecí Slovenskej socialistickej republiky a Ministerstva školstva Slovenskej socialistickej republiky č. 95/1979 Zb. o odmeňovaní

a hmotnom zabezpečení žiakov a učňov pripravujúcich sa na robotnícke povolania v učebných a študijných odboroch v znení vyhlášky č. 167/1979 Zb. a vyhlášky č. 50/1981 Zb.

12. 96/1982 Zb. : Vyhláška Ministerstva práce a sociálnych vecí Slovenskej socialistickej republiky a Ministerstva školstva Slovenskej socialistickej republiky, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva práce a sociálnych vecí Slovenskej socialistickej republiky a Ministerstva školstva Slovenskej socialistickej republiky č. 95/1979 Zb. o odmeňovaní a hmotnom zabezpečení žiakov a učňov pripravujúcich sa na robotnícke povolania v učebných a študijných odboroch v znení vyhlášky č. 167/1979 Zb., vyhlášky č. 50/1981 Zb. a vyhlášky č. 36/1982 Zb.

13. 311/2001 Z. z. : Zákonník práce v znení neskorších predpisov

Sudca ako zákonodarca?

Vyjadrenie princípu zákazu *denegatio iustitiae* v rekodifikovanom civilnom konaní

Petra Lukáčiková*

---

* recenzent príspevku: Mgr. Marek Maslák

Abstrakt

Princíp „zákaz odopretia spravodlivosti súdom“ (zákaz *denegatio iustitiae*) je imanentnou súčasťou práva na spravodlivý proces zakotveného v článku 46 Ústavy Slovenskej republiky¹ a v článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.² Autorka sa venuje jeho významu a vyjadreniu v slovenskom právnom poriadku, ako aj jeho aplikácii súdmi. Analýza tohto princípu prináša odpovede na jeho polemizované explicitné vyjadrenie v rekodifikovanej právnej úprave civilného konania, ktoré od 1. júla 2016 tvoria tri samostatné kódexy. V príspevku sa autorka zaoberá hranicami sudcovskej moci a dôsledkami porušenia princípu zákazu *denegatio iustitiae*.

Kľúčové slová: zákaz *denegatio iustitiae*, odopretie spravodlivosti, sudcovské právo, civilné konanie

Abstract

The principle “prohibition of denial of justice by court” (prohibition of *denegatio iustitiae*) is an immanent part of the right to a fair trial enshrined in Article 46 of the Constitution of the Slovak Republic, as well in Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The author deals with its meaning and expression in the Slovak legal system, but also to its application by the courts. Analysis of this principle gives the answers to its polemic explicit statement into there-codified rules of civil procedure, which from 1. July 2016 comprises three separate codes. The author also deals with the boundaries of judicial power and the consequences of breaching the prohibition of *denegatio iustitiae* principle.

Keywords: prohibition of *denegatio iustitiae*, denial of justice, judicial law making, civil procedure

1. Od Justície k *denegatio iustitiae*

Primárnym cieľom každého konania pred súdom je spravodlivé, zákonné a presvedčivé rozhodnutie. Súd postupuje zákonom stanoveným postupom a rozhoduje podľa

¹ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. z 1. septembra 1992 v znení neskorších predpisov.

² Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

hmotného práva upraveného v právnych predpisoch. Takto ideálne popísaný postup a výsledok súdu je hlavným pilierom ústavného práva na spravodlivý proces podľa čl. 46 od. 1 Ústavy SR, čl. 36 od. 1 Listiny základných práv a slobôd a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Medzi čiastkové princípy práva na spravodlivý proces patrí i právo na prístup k súdu, to znam. aj právo, aby sa súd nami predloženou vecou zaoberal. Princíp zákazu *denegatio iustitiae*³ znamená zákaz súdu **odopriet spravodlivosť**, t.j. *súd je povinný o veci, na ktorej rozhodnutie je príslušný, rozhodnúť a nemôže o nej nevydať rozhodnutie iba z dôvodu mlčania či nejasnosti zákona.*⁴

Popísaný princíp má historický základ v diele Aristotela – *Etika Nikomachova* (V kniha). Aristoteles konštatuje, že v prípade, ak sa zákonodarca dopustil chyby a hovoril všeobecne tam, kde nemal, mala by sa takto vzniknutá medzera vyplňať aplikovaním slušnosti, ktorú on považuje za formu spravodlivosti.⁵ Prvýkrát bol zákaz *denegatio iustitiae* normatívne vyjadrený vo francúzskom občianskom zákonníku *Code civil* (orig. Code civil des Français) z roku 1804, ktorý v článku 4 zakazuje sudcom odmietnuť rozhodnúť vec, a to aj v prípade, ak zákon prejednávany prípad neupravuje, zákon je nejasný alebo je nedostatočný. V takej situácii má sudca postupovať podľa širšieho výkladu ustanovení zákonníka⁶ Obdobné ustanovenia nachádzame v španielskom *el Código civil*⁷ či švajčiarskom *Schweizerisches Zivilgesetzbuch*,⁸ ktorý ako príklad uvádza aj dôvodová správa k Civilnému sporovému poriad-

³Iustitia – z latinského jazyka znamená spravodlivosť. Spravodlivosť (Iustitia) bola v starovekom Ríme bohyňou spravodlivosti. V iných európskych krajinách sa pre pojem súdna moc, súdnictvo zakotvil pojem - anglicky: Justice, nemecky: die Justiz, španielsky: la justicia, francúzsky: la justice. Denegare lat. - popierať. Obsahovo zhodné termíny, ktoré sa používajú striedom *abenegatio iustitiae, iustitianeminiganda*.

⁴Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. II. ÚS 371/2014-11 zo dňa 9. júla 2014.

⁵ARISTOTLE, Nicomachean Ethics, str. 71 a nasl. Dostupné online na: <http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/aristotle/Ethics.pdf> [cit.10.03.2016].

⁶V originálnom znení: „*Le juge qui refuse de juger, sous prétexte de silence, de l'obscurité ou de l'insuffisance de la loi, pourra être poursuivi comme coupable de déni de justice.*“ Dostupné online na <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?idArticle=LEGIARTI000006419283&cidTexte=LEGITEX000006070721> [cit.10.03.2016].

⁷„*Procederá la aplicación analógica de las normas cuando éstas no contemplan un supuesto específico, pero regulen o se refieren a los que se aproximan a ellas.*“ Uvedené ustanovenie prikazuje použitie analógie v prípade, ak zákon pre rozhodnutie takého prípadu mlčí, pričom má byť zachovaná úmernosť, rozumnosť. Dostupné online na: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763>

⁸*Anwendung des Rechts – 1. Das Gesetz findet auf alle Rechtsfragen Anwendung, für die es nach Wortlaut oder Auslegung eine Bestimmung enthält; 2. Kann dem Gesetz keine Vorschrift entnommen werden, so soll das Gericht nach Gewohnheitsrecht und, wo auch ein solches fehlt, nach der Regelentscheiden, die es als Gesetzgeber aufstellen-*

ku. Tieto zákonníky ustanovujú povinnosť sudcov konať a rozhodnúť aj v prípade absencie zákonného ustanovenia uplatniteľného na prejednávajúcu vec. V súčasnosti princíp zákaz *dene-gatioiustitiae* môžeme aplikovať v civilnom konaní, ktorý sa prejavuje napr. v zamietnutí žaloby, zastavením konania z dôvodu nedostatku právomoci všeobecného súdu bez toho, aby vec postúpil príslušnému orgánu,⁹ ako aj úsudok súdu, že námietka zaujatosti je neopodstatnená. Najvyšší súd SR konštatoval, že právo na súdnu ochranu nie je absolútne. Z dôvodu záujmu zabezpečenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha obmedzeniam, resp. podmienkam (čl. 46 ods. 4 v spojení s čl. 51 ods. 1 Ústavy SR). Právo na súdnu ochranu sa v občianskoprávnom konaní účinne zaručuje len vtedy, ak sú splnené všetky procesné podmienky, za splnenia ktorých občianskoprávny súd môže konať a rozhodnúť o veci samej, to platí pre všetky štádiá konania pred občianskoprávnym súdom.¹⁰

V aktuálnej právnej úprave civilného konania (ďalej len O.s.p.)¹¹ sa nachádza obdobný pojem „*odňatie možnosti konať pred súdom*.“ Konať pred súdom je jedno zo základných práv účastníka konania, preto jeho porušenie je dôvodom zrušenia rozhodnutia odvolacím súdom a zakladá prípustnosť dovolania. Tieto ustanovenia O.s.p. ho spájajú s postupom súdu, nie s jeho rozhodovacou činnosťou.

2. Princíp zákaz odopretia spravodlivosti v slovenskom právnom poriadku

Od 1. júla 2016 nadobúdajú účinnosť tri kódexy civilného práva procesného, ktoré predstavujú rekodifikáciu civilného sporového konania, civilného nespоровého konania a správneho súdnictva. Tieto tri samostatné zákony nahradia v celom rozsahu O.s.p. z roku 1963, ktorý bol početne novelizovaný. Všeobecným právnym predpisom bude *Civilný sporový poriadok* (ďalej len „CSP“)¹², ktorý má postavenie *lex generalis* k *Civilnému mimosporovému poriadku* (ďalej len „CMP“)¹³ a s vylúčením inštitútu intervencie i k *Správnemu súdnemu poriadku* (ďalej len „SSP“).¹⁴ Pozornosť budeme upriamovať na vymedzenie princípu, ktorý je formulovaný v CSP (čl.4) ako aj v CMP (čl.3). Na konanie podľa SSP sa bude tiež aplikovať,

---

würde; 3. Es folgt dabeibewährter Lehre und Überlieferung. Dostupné online na: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19070042/index.html> [cit. 10.03.2016].

⁹FICOVÁ, S, ŠTEVČEK M, a kol. Občianske súdne konanie. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 8.

¹⁰Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn.:3Cdo 18/2013 zo dňa 5. decembra 2013.

¹¹Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

¹²Zákon č. 160/2015 Z. z. zo dňa 21. mája 2015 Civilný sporový poriadok.

¹³Zákon č. 161/2015 Z. z. zo dňa 21. mája 2015 Civilný mimosporový poriadok.

¹⁴Zákon č. 162/2015 Z. z. zo dňa 21. mája 2015 Správny súdny poriadok.

a to prostredníctvom § 7, ktorý odkazuje na primerané použitie základných princípov CSP. Z hľadiska systematického výkladu čl. 4 tvorí jeden zo Základných princípov CSP, ktoré sú výkladovými pravidlami zákona a ich záväznosť pre postup a rozhodnutie súdu zákonodarca zakotvil v ustanovení čl. 16 CSP.

Čl. 4

(1) Ak sa právna vec nedá prejednať a rozhodnúť na základe výslovného ustanovenia tohto zákona, právna vec sa posúdi podľa ustanovenia tohto alebo iného zákona, ktoré upravuje právnu vec čo do obsahu a účelu najbližšiu posudzovanej právnej veci.

(2) Ak takého ustanovenia niet, súd prejedná a rozhodne právnu vec podľa normy, ktorú by zvolil, ak by bol sám zákonodarcom, a to s prihliadnutím na princípy všeobecnej spravodlivosti a princípy, na ktorých spočíva tento zákon, tak, aby výsledkom bolo rozumné usporiadanie procesných vzťahov zohľadňujúce stav a poznatky právnej náuky a ustálenú rozhodovaciu prax najvyšších súdnych autorít.

Na základe uvedeného môžeme zostaviť nasledovnú **hierarchiu, ktorá stanovuje postup súdu pri prejednávaní a rozhodovaní právnej veci:**

1. súd postupuje a rozhoduje podľa výslovných ustanovení zákona,
2. ak takéto ustanovenia neexistujú, súd postupuje a rozhoduje podľa obsahom a účelom najbližšieho ustanovenia CSP,
3. ak ani CSP na základe jeho ustanovení neposkytuje potrebnú právnu úpravu, súd siahne po právnej úprave iného právneho predpisu, pri zachovaní najbližšieho obsahu a účelu hľadanej právnej normy k prejednáwanej právnej veci,
4. v prípade, že takáto právna norma neexistuje, súd sa stáva *kvázizákonodarcom* pre jednotlivý prípad a vytvára tak pravidlo, ktoré zodpovedá rozumnému usporiadaniu týchto vzťahov. CSP napomáha súdu tým, že vymenúva čoho sa má súd pridržiavať, ak vznikne takáto medzera v zákone:
  - princípy všeobecnej spravodlivosti a
  - princípy, na ktorých spočíva tento zákon,

tak, aby výsledkom bolo rozumné usporiadanie procesných vzťahov zohľadňujúce stav a poznatky právnej vedy a ustálenú rozhodovaciu prax najvyšších súdnych autorít.

Body 2, 3 a 4 sa týkajú situácie, keď zákon mlčí a súdu je uložená povinnosť právnu vec neodmietnuť. V opačnom prípade by išlo o závažné porušenie článku 46 Ústavy SR. V nasledujúcom texte sa budeme zaoberať jednotlivými situáciami, najmä bodom 4.

2.1 Použitie analógie

Prvým riešením medzery v zákone je použitie analógie. Analógiu v právnej teórii rozoznávame podľa toho, či pre riešenie daného problému siahame po inom právnom predpise, resp. právnom odvetví, t.j. **analógia iuris** alebo riešenie nachádzame v rovnakom právnom predpise, v ktorom zákonodarca opomína riešenie prejednávanej právnej veci, t.j. **analógia legis**. Dostávame sa do roviny použitia analógie podľa článku 4 ods. 1 CSP, ktorý predstavuje situáciu, keď právnu vec, ktorú má súd rozhodnúť, nemožno prejednať podľa výslovného ustanovenia CSP. V tom prípade súd posúdi vec podľa iného ustanovenia CSP alebo iného zákona, ktoré upravuje obdobný prípad, ktorý je **obsahovo** a **účelom** najbližšie k prejednávanej veci. Občiansky zákonník¹⁵ ako základný prameň občianskeho práva hmotného obsahuje v ustanovení § 853 ods. 1 *analógiu legis*, čo znamená, že občianskoprávne vzťahy, pokiaľ nie sú osobitne upravené ani Občianskym zákonníkom ani iným zákonom, sa spravujú ustanoveniami Občianskeho zákonníka, ktoré upravujú vzťahy obsahom aj účelom im najbližšie.

Judikatúra súdov, napr. Najvyšší súd SR vo svojom rozhodnutí sp. zn. 5 Cdo 62/2007 zo dňa 31. januára 2008, riešil situáciu, kedy sú súdy povinné postupovať podľa všeobecných výkladových pravidiel tak, aby nedošlo k odopretiu spravodlivosti. Najvyšší súd v tomto rozhodnutí judikoval, že nedostatok právomocí súdov nemožno zamieňať s nedostatkom hmotnoprávnej úpravy, ktorá bráni súdu o konkrétne uplatnenom nároku rozhodnúť. Takýto nedostatok „*musí vyriešiť len meritórnym rozhodnutím vo veci podľa všeobecných výkladových pravidiel (analógie legis, iuris).*“ Ak súd zistí nedostatok svojej právomoci, musí existovať iný štátny orgán, ktorému súd vec postúpi. Ak taký orgán nezistí, vec patrí do právomoci súdov. „*Zásadne ochrana práv občanov musí byť v konečnej fáze ponechaná nezávislým súdom*

---

¹⁵ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

av prípadoch pochybností sa musí dať prednosť právomoci súdov, ak sa nemá vysloviť denegatio iustitiae“.

2.2 Medzery v práve

Ak nemožno aplikovať analogické ustanovenie z dôvodu, že obsah a účel je odlišný, alebo z dôvodu, že takéto ustanovenie neexistuje, súd použije čl. 4 odsek 2 CSP. Súd v takomto prípade postupuje a právnu vec rozhodne *podľa normy, ktorú by zvolil, ak by bol sám zákonodarcom, a to s prihliadnutím na princípy všeobecnej spravodlivosti a princípy, na ktorých spočíva CSP*. Výsledkom tejto aplikácie má byť **rozumné usporiadanie procesných vzťahov**, ktoré zohľadňujú stav a poznatky právnej náuky a ustálenú rozhodovaciu prax najvyšších súdnych autorít. Sme názoru, že takáto situácia sa v praxi vyskytuje zriedka, avšak s vývojom spoločnosti sa nedarí zákonodarcovi zachytiť všetky spoločenské vzťahy, ktoré by potrebovali právnu reguláciu a javila by sa ako nevyhnutná. V ďalšom texte sa budeme venovať len niektorým dôvodom, pre ktoré dochádza k vzniku medzier práve:

- a) neúmyselné opomenutie úpravy vzťahov,
- b) nečinnosť zákonodarcu, resp. *ignorácia* rozhodnutí súdov,
- c) zámerné vytváranie medzier v práve.

Ad a) V právnom poriadku právneho a demokratického štátu sa môže vyskytnúť situácia, na ktorú zákonodarný zbor pri tvorbe právneho predpisu nehľadel. Je pochopiteľné, že pri kvante spoločenských vzťahov, ktoré majú byť upravené mnohými zákonmi je nemožné, aby bol uchopený každý právny vzťah, ktorý sa môže v praxi vyskytnúť a je potrebná jeho normatívna regulácia. Zákonodarca pri tvorbe práva upravuje najskôr vzťahy, ktoré sa najčastejšie vyskytujú, ako aj tie, ktorých výklad by mohol byť problematický. Pri zákonodarnej činnosti tak nemožno obsiahnuť všetky právne vzťahy, s ktorými sa súd v budúcnosti môže stretnúť. Ako príklad uvádzame rozhodnutie Ústavného súdu SR¹⁶ v právnej veci zabezpečenia výkonu záložného práva. „*Napriek tomu, že vecnému právu záložného veriteľa pôsobiacemu erga omnes zodpovedá povinnosť záložcu strpieť predaj zálohu na uspokojenie pohľadávky záložného veriteľa vyplývajúcu z ustanovenia § 151f ods. 1 Občianskeho zákonníka, v*

¹⁶ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 464/2011-16 zo dňa 20. októbra 2011.

*záujme zabezpečenia jej reálneho presadenia v rámci budúceho vykonávacieho konania ju až samotná súdna prax rozvinula do procesnoprávnej podoby ako povinnosť na peňažné plnenie. Takéto výnimočné „dotvorenie“ zákona bolo nielen potrebné, ale z ústavnoprávneho hľadiska zároveň nevyhnutné a akceptovateľné.“ Ústavný súd SR v ďalšom texte rozhodnutia poukazuje na význam princípu zákazu *denegatio iustitiae*, ktorý je znakom právneho štátu. Tento princíp je potrebné aplikovať aj vo vykonávacom, t. j. exekučnom konaní. Ústavný súd SR princíp zákaz *denegatio iustitiae* pomenúva ako základný princíp výkonu spravodlivosti. V rozpore s týmto princípom by bola taká interpretácia zákona, ktorý by znemožňovala nárok garantovaný hmotným právom presadiť prostredníctvom oprávnených orgánov.*

Ad b) V praxi sa často vyskytujú prípady, kedy zákonodarný súd neprihliada na rozhodnutia Ústavného súdu SR o pozastavení účinnosti časti právneho predpisu, resp. právneho predpisu z dôvodu nesúlady s ostatnými právnymi predpismi a Ústavou SR. Namiesto zmeny právneho predpisu tak „pohodlne“ vyčká dobu šiestich mesiacov od vyhlásenia rozhodnutia Ústavného súdu SR a časť právneho predpisu, resp. právny predpis sa stáva neplatným. Zaujímavé otázky ponúka Ústavný súd SR vo svojej rozhodovacej činnosti načrtne riešenie právnej situácie *de lege ferenda*. Napríklad vo veci vedenej pod sp. zn. PL ÚS 1/2010-57 zo dňa 20. apríla 2011 vyhlásil ustanovenie § 86 ods. 1 zákona o rodine¹⁷ za nesúladne s čl. 6 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej ako „Dohovor“). Národná rada SR neuviedla toto ustanovenie do súladu s Dohovorom, čo viedlo po šiestich mesiacoch k strate platnosti ustanovenia. V uvedenom prípade išlo o zapretie otcovstva manželom matky, ktorým mal na podanie návrhu na zapretie otcovstva lehotu troch rokov plynúcu od momentu narodenia dieťaťa. Táto lehota však podľa nálezu Ústavného súdu SR nezohľadňovala prax a bola neprimeraným zásahom do jeho práv. Takmer päť rokov zákonodarca ignoroval tento aplikačný problém, spôsobujúci právnu neistotu, kedy manžel matky mohol podľa jedného z výkladov zaprieť otcovstvo bez časového obmedzenia. Zákonodarca až od 01.01.2016 zavádza nanovo okamih začiatku plynutia lehoty a viaže ho na nadobudnutie pochybnosti manžela o tom, že je biologickým otcom, t. j. akceptuje argumentáciu Ústavného súdu SR.

---

¹⁷ Zákon č.36/2005 Z.z. o rodine v znení neskorších predpisov

Ďalším zaujímavým príkladom je veľké množstvo rozhodnutí českých súdov,¹⁸ ktoré súvisia s jednostranným zvýšením nájmu prenajímateľom. V Českej republike nastala situácia absencie právnej úpravy vzťahu prenajímateľa a nájomcu vo veciach jednostranného zvýšenia nájomného prenajímateľom. Ústavný súd ČR vo svojom náleze¹⁹ konštatoval, že dlhodobá nečinnosť Parlamentu Českej republiky spočívajúca v neprijatí osobitného právneho predpisu upravujúceho prípady, v ktorých je prenajímateľ oprávnený jednostranne zvýšiť nájomné ako aj meniť ďalšie zmluvné podmienky nájomnej zmluvy je protiústavné.²⁰ V dôsledku tohto rozhodnutia boli všeobecné súdy povinné rozhodovať o zvyšovaní nájomného s prihliadnutím na miestne podmienky, a to aj napriek absencii právnej úpravy. Ústavný súd ČR v citovanom rozhodnutí preventívne „poučuje“ sudcov pred svojvoľným rozhodovaním a judikuje, že rozhodnutie sa musí zakladať na racionálnej argumentácii a dôkladnom uvážení všetkých okolností prípadu, za použitia prirodzených zásada zvyklostí občianskeho života, záverov právnej náuky a ustálenej ústavnokonformnej súdnej praxe. Ústavný súd ČR dodal, že pri rozhodovaní v uvedených veciach budú všeobecné súdy konštitutívnymi rozhodnutiami **dotvárať objektívne právo**, aby tak zabránili *denegatioiustitiae*. Vyriešením tejto situácie bolo prijatie osobitného právneho predpisu zákonodarným zborom.

Ad c) Dôvod, pre ktorý vznikajú medzery práve je napr. nejednotný legislatívny jazyk, demonštratívne výpočty, neurčité právne pojmy, generálne klauzuly, používanie korektívu ako „dobré mravy,“ „verejný poriadok“ a pod. Názorne vymenované prípady však môžeme vyložiť za pomoci právnej interpretácie. Od gramatického (jazykového) výkladu prechádzame cez systematický výklad až po **teleologický**, ktorý je preferovaný aj zákonodarcom pri výkla-

¹⁸Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 26 Cdo 2106/2006, nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. Pl 20/05 zo dňa 28. februára 2006, nález Ústavného súdu ČR sp. zn. I ÚS 489/05 zo dňa 6. apríla 2006 a ďalšie.

¹⁹Nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. Pl 20/05 zo dňa 28. februára 2006

²⁰Ústavný súd ČR konštatoval porušenie čl. 4 ods. 3 a ods.4 Listiny základných práv a slobôd a taktiež právo vlastníka majetok podľa čl. 11 Listiny. Pre doplnenie uvádzame znenie čl. 4 ods. 3: „*Zákonná omezenízákladných práv a svobod musí platitstejněprovšechnypřípady, které splňují stanovené podmínky.* čl. 4 ods. 4: *Připoužívání ustanovení o mezíchzákladných práv a svobod musí býtšetřenojejich podstaty a smyslu. Takováomezenínesmějíbýtzneužívána k jinýmúčelům, než prokterébylastanovená.*“ Na doplnenie uvádzame: Nález Ústavného súdu ČR sp.zn. II. ÚS 93/05: „*Nerešpektovaním predchádzajúcich rozhodnutí Ústavného súdu ČR zo strany zákonodarcu, resp. jeho nečinnosti došlo k faktickému zmrazeniu regulovaného nájomného, čím sa prehlúbilo porušenie vlastníckeho práva vlastníkov tých bytov, na ktoré sa regulácia vzťahovala.*“

de CSP. Ak by sa ani týmto spôsobom nevyabstrahovala právna norma použiteľná pre daný prípad, možno hovoriť o medzere v práve.

Osobitný prípad, ktorý nespadá pod uvedené situácie je „učebnicový príklad“ *denegatio iustitiae* v právne veci prejednávanej na Okresnom súde v Prievidzi. V tomto konaní súd aplikoval *Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomocia o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach* (Brusel I) a vyhlásil, že nemá právomoc na konanie vo veci, keďže podľa ustanovení nariadenia osobu bydliskom na území členského štátu možno žalovať v druhom členskom štáte v veciach výživného na súdoch podľa bydliska alebo obvyklého pobytu výživou **povinnej osoby**. Navrhovateľku odkázal na súdy v Českej republike, kde mal odporca bydlisko. České znenie nariadenia však navrhovateľku odkazovalo späť na slovenský súd: „*ve věcech týkajících se výživného u soudu místa, kde má oprávněná osoba k výživě bydliště nebo místo obvyklého pobytu*“. Nesprávnosť prekladu si neskôr uvedomil aj Úrad pre úradné publikácie Európskych spoločenstiev uverejnil korigendum k slovenskému prekladu nariadenia, pre ktorý je rozhodujúci anglický jazyk.²¹

3. Sudca ako subjekt zabezpečovania princípu zákazu odopretia spravodlivosti

V doterajšej právnej úprave civilného konania (O.s.p.) nenachádzame odkaz, ktorý dáva odpoveď sudcom, ako sa vysporiadať so situáciou absencie zákonného ustanovenia, na základe ktorého sa malo rozhodnúť. Úprava súdnictva sa v Ústave SR nachádza najmä v siedmom oddiele druhej hlavy, ktorý tvorí *Právo na súdnu a inú právnu ochranu* ako základné právo a siedmej hlave s názvom *Súdna moc*. Na to, aby súdna moc mohla existovať v systéme rozdelenia verejnej moci Slovenskej republiky, mala by byť postavená na troch základných pilieroch:

- a) adekvátne právomoc,
- b) sudcovská nezávislosť a

---

²¹SLAŠŤAN, M. Analýza súčasného stavu aplikácie komunitárneho práva súdnymi orgánmi Slovenskej republiky. [online]. [cit. 2016. 27. 02.] Dostupné na internete: http://www.saep.sk/?q=system/files/slastan_5%20rokov%20po.pdf

c) sudcovská tvorba práva.²²

Ad a) Zdrojom právomoci súdov je Ústava SR, zákony, medzinárodné zmluvy ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom a iné všeobecne záväzné právne predpisy vrátane práva Európskej únie. Takto vymedzená právomoc súdov predstavuje aj vzťah a oddelenosť k iným zložkám štátnej moci, t.j. k výkonnej a zákonodarnej moci.

Ad b) Sudcovská nezávislosť je obsiahnutá a garantovaná na viacerých miestach nášho právneho poriadku. V rámci siedmej hlavy Ústavy SR je o. i. uvedený text sľubu, ktorý sudcov zaväzuje k vykladaniu zákonov a rozhodovaniu podľa svojho **najlepšieho presvedčenia, nezávisle a nestranne**. Okrem toho existuje právna úprava postavenia sudcov v zákone č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“). Zákon v § 2 tlmočí ustanovenia Ústavy SR, čím ich zvyrazňuje. Funkciu sudcuponíma ako predstaviteľa súdnej moci, čo neznamená a nestotožňuje postavenie sudcu s postavením úradníka – „*sudca je pri výkone svojej funkcie nezávislý a zákony a iné všeobecne záväzné právne predpisy vykladá podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia; rozhoduje nestranne, spravodlivo, bez zbytočných prietahov a len na základe skutočností zistených v súlade so zákonom.*“ Z vyššie uvedeného vyplýva, že samotná osoba sudcu by mala zabezpečovať taký kvalitatívny profil jedinca, ktorý nielenže dokáže, ale **musí** rozoznať:

- **princípy všeobecnej spravodlivosti a princípy, na ktorých spočíva civilné konanie:** čo je spravodlivé je ťažko definovateľné, avšak väčší výpočet toho, čo je nespravodlivé by nerobilo problém nikomu z nás; preto sa často používa pri posudzovaní ne/spravodlivosti jej negatívne vymedzenie. Princípy, na ktorých spočíva CSP je jednoznačne určiteľné zo samotných základných princípov vyjadrených v úvode zákona, ktoré môžu byť napr. širšie doplnené čiastkovými princípmi práva na spravodlivý proces.
- **rozumné usporiadanie vzťahov:** by sa mal rozumieť taký stav usporiadania vzťahov, ktoré neodporuje „zdravému sedliackemu rozumu.“

Povinnosť pridržiavať sa *ustálenej rozhodovacej praxe* najvyšších súdnych autorít bola viackrát vyslovená v súdnych rozhodnutiach. Najvyššími súdnymi autoritami sa v podmienkach Slovenskej republiky chápu: Ústavný súd SR, Najvyšší súd SR, Súdny dvor

²²Uvádza SVÁK, J. SVÁK, J. Súdna moc a moc sudcov na Slovensku. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2011. s.102 a nasl., ako aj CIBULKA, L. In ŠTEVČEK, M. Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. s.37

EÚ a Európsky súd pre ľudské práva. Z rozhodnutí vyberáme uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn.3Cdo 18/2013 zo dňa 5.decembra 2013. V tomto uznesení Najvyšší súd SR rozvádza **teóriu vecnejzáväznosti súdnych rozhodnutí** a člení ich na publikované a nepublikované súdne rozhodnutia:

- **publikované rozhodnutia** v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu SR a rozhodnutí súdov SR (rozhodnutia s označením *R* pred prideleným číslom) - výklad najvyššieho súdu, ktorý v ňom podáva, nie je síce právne (de iure) záväzný, avšak fakticky (de facto) má vysokú vecnú autoritu. I keď judikatúra Najvyššieho súdu SR nie je formálne záväzná, ipso iure normatívnu silu má, a to tak vo vertikálnej línii (voči súdom nižších stupňov), ako aj v horizontálnej línii (medzi jednotlivými senátmi a kolégiami najvyššieho súdu navzájom).
- **nepublikované rozhodnutia** - nemožno prehliadať podstatný rozdiel medzi rozhodnutím nepublikovaným v zbierke a rozhodnutím, ktoré bolo na podklade zákonom určenej procedúry navrhovania a schvaľovania osobitným orgánom Najvyššieho súdu SR uverejnené v zbierke. Pokiaľ nepublikované rozhodnutie Najvyššieho súdu SR vyjadruje názor členov senátu (resp. väčšiny členov senátu) Najvyššieho súdu SR v individuálne ním prejednáwanej veci, názor vyjadrený v publikovanom rozhodnutí je zároveň zovšeobecňujúcim názorom (relevantnej väčšiny) členov kolégia Najvyššieho súdu SR, ktoré vždy tvorí viacero senátov. Názor vyjadrený v nepublikovanom rozhodnutí sa môže odkloniť či odchyliť od názoru vyjadreného v publikovanom rozhodnutí, tým však ešte bez ďalšieho nepochádza k „prekonaniu“ názoru, na ktorom spočíva publikované rozhodnutie (ak vec prejednávajúci senát dospeje k záveru, že sú pre to splnené podmienky).

Z uvedeného vyplýva, že sudca bude viazaný nielen judikatúrou, a teda rozhodnutiami uverejnenými v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu SR a rozhodnutí súdov SR, ale i inými rozhodnutiami súdov, ktoré sú najvyššími súdnymi autoritami, a ktoré tvoria **širšie vymedzenú ustálenú rozhodovaciu prax**.

Ad c) Pri úvahách a potrebe sudcovskej tvorby práva v kontinentálnom systéme zvolil prof. Svák čiastkové kroky, ktoré sa snažíme sformulovať a pripojiť vlastné postrehy.

V prieskume musíme zväžiť:

- podmienky vzniku potreby sudcovskej tvorby práva, ktorými sú:

- neúplnosť písaného práva- t.j. medzery v práve
- rozdiel medzi jednoduchou a zložitou vecou – podľa nášho názoru sa tým odlišuje sudca od úradníka. To znamená, že pokiaľ právna vec nevykazuje hlbšie bádanie, rozsiahle dokazovanie, chápanie súvislostí, vzťahov, právnych úprav, je to práca pre súdnych úradníkov (obdobne ako Montesquieho názor na sudcov ako na „ústa zákona“). Naopak, zložité veci by mali byť príležitosťou pre sudcu obhájiť svoju funkciu prostredníctvom objektívneho, kvalitného a presvedčivého rozhodnutia.
- princíp zákazu *negatio iustitiae*.
- metódy výkladu práva – od formalizmu po svojvôľu, napr. použitie gramatického výkladu v prípadoch, kedy nie je vhodný,
- štýl súdnych rozhodnutí – *precedens vs. iudicium* a
- formálne vymedzenie *precedensu - ratio decidendi, obiter dictum*.²³

V poslednom období sa v európskej právnej kultúre vyskytujú názory o záväznosti súdneho rozhodnutia a o ponímaní súdneho rozhodnutia ako prameň práva. Ak súdnemu rozhodnutiu priznáme toto postavenie, nejde o uzurpáciu zákonodarnej moci súdmi, ale naopak o silné zakotvenie princípu právnej istoty. Je prostým faktom, že ak zákonodarcu nebude súhlasiť s ustálenou rozhodovacou praxou súdov, ktorí boli nútení pre absenciu právnej úpravy dotvoriť právo, má v rukách moc prijať zákon a spornú otázku právne regulovať všeobecne záväzným spôsobom. Tu však pripomíname, že zákonodarcu je pri tvorbe právnych predpisov viazaný *zákonom č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a Zbierke zákonov Slovenskej republiky*, ktorý v ustanovení § 2 zakotvuje povinnosť súladnosti prijatých právnych predpisov s existujúcim právnym poriadkom SR. V prípade, že sudca musí aplikovať zákon, ktorého výslovné znenie nemá oporu v účele zákona, v histórii jeho vzniku, systematickej súvislosti a pod. musí siahnuť po výklade, ktorý má najväčšiu tendenciu k spravodlivej aplikácii práva, založenom na racionálnej argumentácii sudcu.²⁴

Ak sa pozrieme na záväznosť súdneho rozhodnutia aj cez prizmu psychológie, máme za to, že väčšina ľudí (sudcov) sa prikloní k rovnakému názoru, aký bol vyjadrený predchá-

²³SVÁK, J. *Súdna moc a moc sudcov na Slovensku*. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2011. 102 a nasl.

²⁴HOLLÄNDER, P. *Otevřená textura práva a soudcovská tvorba práva plynoucí z neurčitosti normativních premis in De arte boni iuris. Pocta k životnému jubileu Alexandry Krskovej*. 2012. Eds. Procházka R., Káčer M. *Typi Universitatis Tyrnaviensis*. s.198 a nasl.

dzajúcim rozhodnutím pokiaľ spĺňa základné atribúty súdneho rozhodnutia, najmä presvedčivé odôvodnenie, založené na racionálnom výklade.²⁵

3.1 Sudca ako subjekt odopretia

Skutočnosť, že rekodifikované znenie civilného konania dáva do rúk sudcom určitú moc, neznamená to, že tak neboli povinní rozhodovať i podľa predchádzajúcej právnej úpravy. Jediným subjektom, ktorý môže odoprieť spravodlivosť je sudca, príp. súdny úradník. Za svoje rozhodovanie ako aj vedenie konania musí niesť zodpovednosť. Táto sa spája s ustanovením zákona o sudcoch a prísediacich, ktoré vymenúva závažné disciplinárne previnenie, a to §116 ods. 2 písm. f) predmetného zákona, podľa ktorého je takýmto previnením **svojvoľné rozhodnutie sudcu, ktoré je v rozpore s právom a týmto rozhodnutím sudca spôsobí značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok**. Príčiny a dôsledky takéhoto rozhodovania sú rôzne - od formalizmu, svojvôľu, ktorá prerastá až v prietahy v konaní. Bez pochyb, najviac súdmi porušované právo je právo na konanie bez zbytočných prietahov. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, II. ÚS 211/2010-70 zo dňa 24.marca2011 sa so zákazom odoprieť spravodlivosť vysporiadal nasledovne: „...*postup okresného súdu nie je ničím ospravedlniteľný, pretože dlhodobo nevykonával vo veci úkony, ktoré mali smerovať k odstráneniu právnej neistoty, v ktorej sa účastníci konaniav predmetnej veci počas súdneho konania nachádzali...Uvedené obdobie nečinnosti okresného súdu bez akýchkoľvek zákonných dôvodov treba považovať za zbytočné prietahykonaní, ktoré sú z ústavnoprávneho aspektu netolerovateľné, pretože už hraničia s odmietnutím spravodlivosti (denegatio iustitiae).*“

Ústavný súd SR judikoval, v ktorých prípadoch by rozhodnutie posudzoval za arbitrárne. O svojvôli pri výklade alebo aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať vtedy, ak by sa jeho názor natoľko „*odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel alebo význam, pričom v konkrétnych okolnostiach danej veci sa tak podľa názoru ústavného súdu nestalo*“.²⁶

O zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti súdneho rozhodnutia v súvislosti s právnym posúdením veci možno hovoriť spravidla vtedy, **ak ústavný súd zistí interpretáciu a**

²⁵Bližšie pozri: KÁČER M. Prečo zotrvať pri rozhodnutom. Teória záväznosti precedentu. Praha: Leges, 2013,168 s.

²⁶Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republikyI. ÚS 679/2013-26 zo dňa 13. novembra 2013.

aplikáciu právnej normy zo strany súdu, ktorá zásadne popiera účel a význam aplikovanej právnej normy, alebo ak dôvody, na ktorých je založené súdne rozhodnutie, absentujú, sú zjavne protirečivé alebo popierajú pravidlá formálnej a právnej logiky, prípadne, ak sú tieto dôvody zjavne jednostranné a v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti.²⁷Svojvoľné konanie sa musí vyhodnocovať s celkovým posúdením prejednávanej veci. „**Nevyhnutnou podmienkou na založenie svojvôle je vykročenie konajúcich (interpretujúcich) subjektov z mantinelov vymedzených právnym rámcom, t. j. porušenie práva. Ide pritom o také porušenie práva, ktoré zahŕňa akýkoľvek postup subjektov smerujúci k dosiahnutiu výsledku realizácie práva (resp. chceného cieľa), ktorý nie je odrazom postupu právnym poriadkom výslovné či obsahovo (implicitne) predvídaného.**“ Ústavný súd SR identifikuje postup, akým spôsobom dochádza k vydaniu svojvoľného rozhodnutia súdom, ak dovolaciemu súdu chýbal základný spisový materiál a on napriek tejto skutočnosti rozhodol: „...*nezhoda s právnym poriadkom či vykročenie z jeho rámca pritom obsahuje v sebe všetky fázy (dielčie časti) autoritatívnej aplikácie práva. Týmito fázami je, inak povedané, celý proces zisťovania skutkového stavu (questiones facti), proces právneho posúdenia (questiones iuris) a následne aj vydanie rozhodnutia vrátane jeho dostatočného racionálne obhájitelného a týmto spôsobom aj ex post preskúmateľného odôvodnenia. Pri takomto praktickom pohľade treba rozlišovať ako vlastné porušenie práva, tak aj zohľadniť jeho intenzitu, a to posúdením procesu ako celku, resp. jeho výsledku v tom zmysle, či predmetné dielčie porušenie malo na jeho konečnú podobu veľký vplyv či iba nezanedbateľný význam. Rozhodovanie (nielen) dovolacieho súdu bez základného súdneho spisu hraničí podľa názoru ústavného súdu – objektívne vzaté – s odmietnutím spravodlivosti (denegatio iustitiae).*“²⁸

Sudcovské dotváranie práva ako prostriedok uplatňovania zákazu *denegatio iustitiae*:

argumenty sudcu	úvaha silného sudcu
oddelené zložky moci, len zákon zaväzuje	v práve- nemožno sa spoliehať na zákonodarnú moc, vychádza sa z právomoci súdnej moci
princíp právnej istoty na základe	viazanosť vždy na prvom mieste znením záko-

²⁷Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky IV. ÚS 706/2013-13 zo dňa 12.decembra 2013.

²⁸Nález Ústavného súdu SR I. ÚS 695/2013 zo dňa 04.júna 2014

pevne stanovených právnych noriem	nom s prihliadnutím na účel a konštantnou rozhodovacou praxou súdnych autorít - cesta judikatúry je komplikovanejšia, ale konečný výsledok je pre účastníka lepší – nemalo by dochádzať k rôznym výkladom toho istého ustanovenia (odklony v odôvodnených prípadoch)
mechanické uplatňovanie zákona, „ústa zákona“, inak hrozí svojvôľa sudcu	oddelenie osoby sudcu od súdneho úradníka

Záver

Dotváranie práva súdnou mocou ako riešenie predchádzaniu *denegatio iustitiae* je ideálne, pokiaľ rozhoduje (podľa slov predsedu rekodifikačnej komisie pre civilné právo procesné doc. JUDr. Mareka Števčeka, PhD)²⁹ **silný sudca**. Pokiaľ dáme slabému sudcovi silný nástroj, ide o ohrozenie výkonu spravodlivosti, preto aplikácia práva súdmi priamo súvisí s kvalitami uchádzača o pozíciu sudcu. Máme za to, že uvedený inštitút zákazu *denegatio iustitiae*, ktorý je spojený s dotváraním práva sudcom, tu bol od počiatku súdnej moci. O dotváraní práva môžeme hovoriť i na nadnárodnej úrovni, a to na úrovni Európskeho súdu pre ľudské práva, resp. Súdného dvora Európskej Únie, ktorých sudcovia siahajú po dotváraní práva v jeho najširšom kontexte, aby tak neodopreli spravodlivosť. **Nemožno upierať súdnej moci jej právo a povinnosť prijať vec a rozhodnúť**. Nie pre naivitu si myslíme, že je rozumné uvedené výslovné vyjadrenie princípu. Existujú sudcovia, ktorí rozhodujú len mechanickou aplikáciou výslovných právnych noriem, a v prípade, ak sa vyskytne prípad, pre ktorý absentuje právna úprava, alebo kedy sa účel zákona prieči výslovnému zneniu zákona, rozhodnú svojvoľne, alebo právnu vec odmietnu prijať a rozhodnúť. Takáto absencia právnej úpravy by súd nemala „zaháňať do kúta,“ ale práve naopak, takúto situáciu by mal sudca brať ako výzvu na obhájenie svojej funkcie sudcu, aby tak neklesala vážnosť sudcov v očiach verejnosti a s tým spojená dôveryhodnosť súdnictva. K ideálnej osobnosti sudcu pri-

²⁹ Prednáška doc. JUDr. Mareka Števčeka, PhD uskutočnenej na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave dňa 31.marca 2016

dávame citát sudcu Najvyššieho súdu USA, ktorý prednášal študentom Právnickej fakulty Univerzity Yale, Benjamin N. Cardoza: „*Dnešný rozsudok vytvorí pravdu alebo omyl zajtrajška. Ak ho sudca vysloví múdro, musia jestvovať určité princípy, ktoré usmerňujú jeho voľbu medzi všetkými možnými rozsudkami bojujúcimi o uznanie.*“³⁰

Použitá literatúra

Bibliografia

1. CARDOZO, B.N. *Podstata súdneho procesu*.2011. Preklad: Alexander Brörtl. 1. vydanie 136 s. Kalligram. ISBN: 978-80-8101-418-5.
2. FICOVÁ, S, ŠTEVČEK M. a kol.*Občianske súdne konanie*.2013. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck. 500 s. ISBN: 978-80-7400-509-1.
3. HOLLÄNDER, P. 2012. *Otvorená textura práva a sudcovská tvorba práva plynoucí z neurčitosti normatívnych premis*. In *De arte boni et aequi. Pocta k životnému jubileu Alexandry Krskovej*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis. 2012. ISBN: 978-80-8082-520-1. s.194-209.
4. KÁČER M. *Prečo zotrvať pri rozhodnutom. Teória záväznosti precedentu*. 2013. Praha: Leges.168 s. ISBN: 978-80-7502-011-6.
5. SVÁK, J.*Súdna moc a moc sudcov na Slovensku*.2011. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o. 168 s. ISBN 978-80-89447-55-8.
6. ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*.2013. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o. 752 s. ISBN: 978-80-89447-96-1.

Internetové zdroje

1. ARISTOTELES, *Nicomachean Ethics*.1999.BatocheBooks. 182 s. [online]. [cit. 2016. 20. 03.]Dostupné online na: <http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/aristotle/Ethics.pdf>
2. Code Civil. [online]. [cit. 2016. 27. 02.]Dostupné na internete:<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?idArticle=LEGIARTI000006419283&cidTexte=LEGITEXT000006070721>

³⁰CARDOZO, B.N. 2011. Podstata súdneho procesu. Preklad: Alexander Brörtl. 1. vydanie.Kalligram, s. 36.

3. Schweizerisches Zivilgesetzbuch. [online]. [cit. 2016. 25. 02.]Dostupné na internete: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19070042/index.html>
4. El Código civil. [online]. [cit. 2016. 20. 02.]Dostupné na internete: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763>
5. SLAŠŤAN, M. *Analýza súčasného stavu aplikácie komunitárneho práva súdnymi orgánmi Slovenskej republiky*. [online]. [cit. 2016. 27. 02.]Dostupné na internete: http://www.saep.sk/?q=system/files/slastan_5%20rokov%20po.pdf

Právne predpisy

1. Zákon č. 160/2015 Z .z. Civilný sporový poriadok.
2. Zákon č. 161/2015 Z .z. Civilný mimosporový poriadok.
3. Zákon č. 162/2015 Z .z. Správny súdny poriadok.
4. Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov.
5. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.
6. Zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich v znení neskorších predpisov.
7. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
8. Zákon č.400/2015Z.z. o tvorbe právnych predpisov a Zbierke zákonov Slovenskej republiky.

Judikatúra

1. Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 371/2014-11 zo dňa 9. júla 2014.
2. Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp.zn.5 Cdo 62/2007 zo dňa 31. januára 2008.
3. Nález Ústavného súdu SR sp. zn.PL ÚS 1/2010-57 z 20. apríla 2011.
4. Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp.zn.26 Cdo 2106/2006.
5. Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl 20/05 zo dňa 28. februára 2006.
6. Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. I ÚS 489/05 zo dňa 6. apríla 2006.
7. Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. IV. ÚS 611/05 zo dňa 8. februára 2006.

8. Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. I. ÚS 717/05 zo dňa 21. marca 2006.
9. Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. II. ÚS 93/05 zo dňa 08.júna 2006.
10. Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 464/2011-16 zo dňa 20.októbra 2011.
11. Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3Cdo 18/2013 zo dňa 5.decembra 2013.
12. Nález Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 211/2010-70 zo dňa 24.marca 2011.
13. Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 679/2013-26 zo dňa 13. novembra 2013.
14. Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. IV. ÚS 706/2013-13 zo dňa 12.decembra 2013.
15. Nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 695/2013 zo dňa 4.júna 2014.

Doručovanie podľa nového Civilného sporového poriadku
Komparácia právnej úpravy doručovania v civilnom súdnom konaní podľa vše-
obecne záväzných právnych predpisov účinných do 30. júna 2016 (Občiansky
súdny poriadok) a v novej právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 (Civilný sporo-
vý poriadok) s osobitým zameraním na problematiku doručovania
platobného rozkazu

Marián Mészáros*

Abstrakt:

Národná rada Slovenskej republiky prijala dňa 21. mája 2015 tri nové procesné kóde-
xy pre civilné súdne konania. Civilný sporový poriadok, Správny súdny poriadok a Civilný
mimosporový poriadok. Všetky tieto tri kódexy nadobudnú účinnosť 1. júla 2016. Ich hlav-
ným účelom je, podľa vyjadrení ich tvorcov, urýchliť súdne rozhodovanie v civilnoprávných
sporoch a zlepšiť celkovú vymožitelnosť práva. V nasledujúcom článku budeme analyzovať
najdôležitejšie zmeny zavádzané hlavným z týchto kódexov - Civilným sporovým poriadkom.

Jednou z hlavných zmien, ktoré prinesie Civilný sporový poriadok, bude implementá-
cia inštitútu tzv. sudcovskej koncentrácie konania, ale dôležité zmeny sa udiali aj v úprave
doručovania písomností, ktoré majú taktiež prispieť k celkovej rýchlosti a efektívnosti súdne-
ho konania. Preto sme sa problematike doručovania rozhodli venovať v našom článku po-
drobne. V samom počiatku nášho článku uvedieme prehľad pravidiel, ktorými sa riadilo
(*resp. ešte stále riadi*) doručovanie písomností podľa Občianskeho súdneho poriadku z roku
1963. Prevažne sa zameriame na inštitút náhradného doručovania, na fikciu doručenia a na
doručovanie do vlastných rúk. Neskôr sa v tomto článku budeme zaoberať doručovaním pod-
ľa Civilného sporového poriadku, najmä doručovaním platobných rozkazov. Nakoniec sme sa
rozhodli zhrnúť zmeny, ku ktorým došlo a vyjadriť svoj názor na tieto zmeny.

Kľúčové slová: Civilný sporový poriadok, Občiansky súdny poriadok, platobný rozkaz,
novela civilného procesného poriadku, doručovanie.

---

* recenzent príspevku: JUDr. Pavol Horňák, LL.M.

Abstract:

In the National Council of the Slovak Republic on 21st May 2015 were adopted three new procedural codes for civil litigation. The new Civil Dispute Procedure Code, the Administrative Procedure Code and Civil Non-dispute (*Out-dispute*) Procedure Code. All this three codes will enter into force on 1st July 2016. Purpose of these codes is speed up decision making of civil disputes and improve overall law enforcement. In the following article we will analyze the most important changes introduced by the main of these codes - Civil Dispute Procedure Code.

One of the main changes, which will bring Civil Dispute Procedure Code, will be consistent implementation of the so-called institution of judge concentration of procedure but important changes will also apply to the delivery of documents. This issue, we decided to dedicate in our article. In the very beginning of our article we discuss governing the delivery according the Civil Procedure Code adopted in 1963. Than we devote to the delivery of general significance and importance of this issue. Mainly we focus on substitute delivery and fiction of delivery and the delivery into own hands. Below in this article we dealing with delivery according to Civil Dispute Procedure Code, especially for delivery of Order for Payment Decision. Finally, we assume the changes that have occurred in legislation and express our opinion on these changes.

Key words: The Civil Dispute Procedure Code, The Civil Procedure Code, Order for Payment Decision, new civilian procedure rules, delivery.

1. Právna úprava doručovania podľa Občianskeho súdneho poriadku

Procesné úkony v súdnom konaní môžeme rozdeliť na procesné úkony vykonávané súdom a procesné úkony vykonávané stranami/účastníkmi konania.

Doručovanie patrí medzi **základné procesné úkony súdu**. Procesné úkony súdu sú úkony, ktoré realizuje v konaní od jeho začatia až do jeho skončenia samosudca, predseda senátu, súdny úradník alebo notár poverený súdom ako súdny komisár v konaní o dedičstve. Procesnými úkonmi súdu sú najmä poučenie, predvolanie, predvádzanie, **doručovanie**, spisovanie zápisníc, rozhodnutia tak meritórne, ako aj procesné (*formálne*); pritom treba diferencovať pri týchto úkonoch tie, ktoré realizuje sudca na základe decíznej (*rozhodovacej právomoci mu zverenej*), a procesné úkony realizované na základe poverenia súdu (*napr. úkony v konaní o dedičstve, ktoré uskutočňuje notár poverený súdom ako súdny komisár*).¹

Doručovanie v priebehu civilného procesu možno z hľadiska jeho účinkov právom označiť za **jeden z najdôležitejších procesných inštitútov**. Okamih doručenia písomnosti je totiž rozhodujúcou skutočnosťou pre vznik predovšetkým procesných práv a povinností, ktorých realizácia, resp. plnenie ovplyvňuje nielen plynulý priebeh konania, ale má podstatný význam aj pre jeho úspešné zavŕšenie. Takisto býva niekedy doručenie písomnosti rozhodujúcou skutočnosťou aj pre vznik hmotnoprávneho práva alebo povinnosti, resp. ich deklaruje, čím zase vytvára priestor na ďalšie vynucovanie práva prostredníctvom exekúcie. Je preto zrejmé, že inštitút doručenia môže výraznou mierou ovplyvniť vymožitelnosť práva subjektu hmotnoprávneho vzťahu.²

Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (*ďalej len „OSP“*) upravuje doručovanie na viacerých miestach predovšetkým však v ustanoveniach § 45 až § 50, kde sú v jednotlivých paragrafoch upravené rôzne problematiky doručovania. V ustanovení § 45 sú upravené spôsoby doručovania, v § 46 tzv. obyčajné doručenie, v § 47 doručenie do vlastných rúk, v § 47a doručenie vyvesením na úradnej tabuli, v § 48 doručovanie orgánom, právnickým osobám, advokátom, notárom a exekútorom, § 48a doručenie advokátovi, v § 49 doručovanie zástupcovi, doručovanie uložením v súdnom spise, v § 49a doru-

¹ ŠTEVČEK, M. a kol. / Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2. zmenené a doplnené vydanie) Bratislava : EUROKÓDEX, s. r. o., 2013., 152 s.

² ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012, 138-145 s.

čovanie prostredníctvom súdneho exekútora, v § 50 odopretie prijatia písomnosti a v § 50a uverejňovanie vyhlášok.

V našom článku sa ďalej zameriame predovšetkým na otázku **doručovania do vlastných rúk** a na problematiku tzv. **náhradného spôsobu doručenia**, pričom z dôvodu rozsahu tohto článku zámerne opomenieme niektoré zvyšné okruhy otázok spojených s doručovaním (*napr. doručovanie advokátovi*).

Súd doručuje písomnosti sám alebo poštou. Súd môže doručiť písomnosť aj prostredníctvom iného orgánu, napr. súdneho exekútora, orgánu obce, ... Prijatie písomnosti sa potvrdzuje na tzv. **doručenke**. Pokiaľ súd doručuje písomnosť takýmto spôsobom, môžeme hovoriť o doručovaní do vlastných rúk. V tomto prípade môže písomnosť prevziať iba adresát alebo jeho zástupca. Údaje uvedené na doručení sa považujú za pravdivé, ak nie je dokázaný opak. Len na okraj pre zaujímavosť, OSP najskôr neupravovalo toto výslovné zákonné vyjadrenie dlhodobo akceptovanej súdnej praxe, že doručka je verejnou listinou a paradoxom je, že práve v čase schválenia doplnenia vyššie uvedeného zákonného ustanovenia došlo v judikatúre Najvyššieho súdu SR k podstatnej zmene v nazeraní na obsah súdnej doručky. Jej podstata spočívala v tom, že ak predtlač na súdnej doručke neobsahovala aj text o tom, že adresát sa v čase doručovania v mieste doručenia zdržiaval (*v predtlačí bolo uvedené len, že nebol zastihnutý*), nemožno túto skutočnosť brať za preukázanú. V tomto prípade (*že doručka neobsahuje požadovaný text*) by mohlo byť aj fakticky vylúčené prihliadať na náhradné doručenie.³

Písomnosti možno už podľa OSP doručovať aj elektronickými prostriedkami. Elektronickými prostriedkami nemožno doručovať súdne rozhodnutia, predvolania na pojednávanie a písomností, ktoré sa doručujú do vlastných rúk.

Písomnosti, ktoré nie je potrebné doručiť do vlastných rúk, sa doručujú postupom upraveným

§ 46 OSP. Pôjde o rôzne bežné písomnosti, ktorých doručenie do vlastných rúk nevyžaduje OSP a ani súd nerozhodol, že je potrebné ich doručenie do vlastných rúk. Teda v prípade týchto tzv. obyčajných písomností (*ktoré sa nemusia doručovať do vlastných rúk*) sa môže písomnosť napríklad aj doručiť inej dospeljej osobe bývajúcej v tom istom byte alebo v tom

---

³ Komentár k Občianskemu súdnemu poriadku od JUDr. Róberta Urbana, dostupné na internete dňa 29.11.2015: <http://epi2.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/THelp.ascx&zzsrlnkid=20880341&phContent=~/Comments/RuleComments.ascx&VirtualDate=2015-11-28&FragmentId=5023866&CTypeId=1>

istom dome alebo zamestnanej na tom istom pracovisku, ak je ochotná obstarat' odovzdanie písomnosti a nemá na veci protichodný záujem v prípade, že adresát nie je zastihnutý, hoci sa zdržuje v mieste doručenia. Ak ani uvedeným spôsobom nemožno doručiť písomnosť, uloží sa písomnosť na pošte alebo na orgáne obce a adresát sa vhodným spôsobom vyzve, aby si písomnosť vyzdvihol. Ak sa tak nestane a písomnosť sa vráti súdu, považuje sa za doručenu dňom, keď bola súdu vrátená, i keď sa adresát o tom nedozvedel. Teda v prípade tzv. obyčajných písomností, ktoré sa nedoručujú do vlastných rúk môžeme bezpodmienečne vyhlásiť, že **OSP fikciu doručenia** pozná.

1.1. Doručovanie do vlastných rúk a fikcia doručenia podľa OSP

Do vlastných rúk treba doručiť písomnosti, pri ktorých tak **ustanovuje zákon**, a iné písomnosti, ak to **nariadi súd**. Podľa OSP treba doručiť do vlastných rúk napr. návrh na začatie konania, uznesenie o začatí konania bez návrhu, platobný rozkaz, ...⁴ Rovnako ako pri písomnostiach, ktoré sa nedoručujú do vlastných rúk môže aj pri písomnostiach, ktoré sa doručujú do vlastných rúk vzniknúť fikcia doručenia. Fikcia môže nastať len za splnenia zákonom ustanovených podmienok, a to ak: **adresát písomnosti, ktorá sa má doručiť do vlastných rúk nebol v mieste doručenia zastihnutý, v mieste doručenia sa zdržuje a bol dodržaný zákonom ustanovený postup** (*upovedomenie adresáta o novom doručení, nové neúspešné doručenie a uloženie písomnosti na pošte alebo orgáne obce, o uložení bol adresát upovedomený*). Najdôležitejšou podmienkou aplikácie fikcie doručenia je podmienka, aby sa adresát sa v mieste doručenia zdržoval. Čo znamená „zdržovať sa v mieste doručenia“ vyložil NS SR nasledovne: „*Gramatický výklad slov „hoci sa v mieste doručenia zdržuje“ nemôže byť iný len ten, že zákon vyžaduje a predpokladá, že adresát sa v dobe doručovania v mieste doručenia skutočne zdržuje a že len nebol zastihnutý tam, kde má doručovateľ písomnosť doručiť. Zdržovanie sa v mieste doručenia v podstate teda znamená, že sa adresát každodenne vracia do svojho bytu, čo by bolo vylúčené, ak by bol v čase doručovania v nemocnici, na dovolenke, keby sa vracal do svojho bytu len na soboty a nedele, pretože sa inak zdržuje na inom mieste a pod.*“⁵ K otázke toho, či má zdržiavanie sa v mieste doručenia pri aplikácii fikcie doručenia preukazovať adresát alebo súd, sa NS SR vyjadril, že: „*Pokiaľ doručienka neobsahuje údaj, že*

⁴ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012, 151-155 s.

⁵ Rozhodnutie NS SR zo dňa 07.09.2010, sp. zn.: 5 Cdo 179/2010

sa adresát v mieste doručenia zdržoval, nie je osvedčené, či táto podmienka náhradného doručenia bola splnená. V takomto prípade je povinnosťou súdu vykonať šetrenie na zistenie jej splnenia, pričom nie je povinnosťou účastníka, ktorému bolo doručované poštou, navrhnúť dôkazy na preukázanie svojho prípadného tvrdenia, že sa v čase doručovania v mieste doručenia nezdržoval z dôvodu, že účastník konania nemá povinnosť preukazovať opak toho, čo nie je osvedčené. Preto záver súdu o účinnom náhradnom doručení bude možný len vtedy, ak bude zistené, že adresát sa v mieste doručenia v čase doručovania zdržoval.”⁶ Z uvedených uznesení vyplýva, že dôkazné bremeno o preukázaní nedržiavania sa adresáta v miesta doručovania v prípade aplikácie fikcie doručenia leží v zmysle OSP na súde.

Písomnosti, ktoré sú určené orgánom alebo právnickým osobám, doručujú sa pracovníkom oprávneným za orgány alebo právnické osoby prijímať písomnosti. Ak ich niet, doručuje sa písomnosť, ktorá je určená do vlastných rúk, tomu, kto je oprávnený za orgán alebo právnickú osobu konať, ostatné písomnosti ktorémukoľvek ich pracovníkovi, ktorý písomnosti prijme. **Ak nie je možné doručiť písomnosť právnickej osobe alebo fyzickej osobe, ktorá je podnikateľom na adresu jej sídla/miesta podnikania uvedenú v registri, v ktorom je zapísaná, a jej iná adresa nie je súdu známa, písomnosť sa považuje po troch dňoch od vrátenia nedoručenej zásielky súdu za doručenú, a to aj vtedy, ak sa jej adresát o tom nedozvie. Ak nie je možné doručiť písomnosť fyzickej osobe, ktorá nie je podnikateľom, na adresu jej trvalého pobytu alebo prechodného pobytu, nie je možné zistiť miesto, na ktorom preberá písomnosti, a nie je možné, aby ju zastupoval ustanovený opatrovník, súd uznesením rozhodne, že písomnosti určené tejto osobe sa budú doručovať uložením v súdnom spise, toto uznesenie sa vyvesí na úradnej tabuli súdu až do právoplatného skončenia konania. Súd aj bez návrhu zruší uznesenie, ak pominú dôvody na jeho vydanie. Písomnosti doručované uložením v súdnom spise sa považujú za doručené po uplynutí siedmich dní od ich vyhotovenia. Za splnenia uvedených podmienok môže nastať fikcia doručenia písomnosti, ktorá sa mala doručovať do vlastných rúk, a to dokonca aj v prípade písomnosti doručovanej fyzickej osobe, ktorá nie je podnikateľom. **Takto však nemožno doručiť platobný rozkaz, nakoľko ho musí súd zrušiť pokiaľ sa ho nepodarí doručiť.****

1.2. Doručovanie platobného rozkazu podľa OSP

⁶ Rozhodnutie NS SR zo dňa 14.03.2012, sp. zn.: 6 Cdo 239/2011

Špeciálne je upravená aj problematika doručovania platobných rozkazov v ustanovení § 173 OSP. Platobný rozkaz treba doručiť odporcovi do vlastných rúk, **náhradné doručenie je vylúčené**. Prísne vylúčenie možnosti náhradného doručenia znamenalo vznik judikatúry, ktorá vykladala toto ustanovenie nanajvyš reštriktívne. Napríklad splnomocnenie osoby na prijímanie zásielok za adresáta podľa Poštových podmienok k službám, ktoré poskytuje Slovenská pošta, a.s. (podľa zákona č. 507/2001 Z.z. o poštových službách v znení neskorších predpisov) nie je zastupovaním podľa § 31 a nasl. Občianskeho súdneho poriadku⁷ alebo za náhradné doručenie nie je možné považovať, ak odporca na vlastnú žiadosť preberá zásielky na pošte osobne, pretože sa v mieste bydliska pravidelne nenachádza a preberá ich príležitostne na pošte.⁸ Ak platobný rozkaz nemožno doručiť čo i len jednému z odporcov, súd ho uznesením zruší v plnom rozsahu. To neplatí, ak sa platobný rozkaz týka niekoľkých účastníkov, z ktorých každý koná sám za seba v zmysle ustanovenia § 91 ods. 1 OSP. Súd zruší platobný rozkaz spravidla až spolu s ďalším úkonom vo veci samej, prípadne spolu s úkonom, ktorým sa konanie končí. Pred tým, ako súd uznesením zruší platobný rozkaz, môže vyzvať navrhovateľa, aby oznámil miesto pobytu odporcu, ak má o ňom vedomosť, a poučí ho o následkoch nemožnosti doručenia platobného rozkazu.

2. Právna úprava doručovania podľa Civilného sporového poriadku

Podľa všeobecnej časti dôvodovej správy k zákonu č. 160/2015 Z. z. Civilnému sporovému poriadku (*d'alej len „CSP“*) je jedným z hlavných cieľov predkladateľa tohto zákona (Vlády SR) zamedzenie priet'ahom v súdnom konaní. Ako jeden zo spôsobov ako zamedziť priet'ahom v súdnom konaní navrhuje predkladateľ zmeniť doručovanie fyzickým osobám. Súčasná právna úprava (OSP) pomerne efektívnym spôsobom vyriešila doručovanie právnickým osobám a fyzickým osobám podnikateľom zavedením **prísnej fikcie doručenia**. Obdobná fikcia doručenia sa mala zaviesť, a z časti sa aj zaviedla, aj v prípade fyzických osôb nepodnikateľov a to tak, že by sa preniesla na občanov **zodpovednosť** za to, ak im nemožno doručiť písomnosti na adrese ich **registrovaného pobytu**.⁹ Táto prísna fikcia aj v prípade fyzických osôb nepodnikateľov, tak ako ju navrhovala rekodifikačná komisia a aj vláda, ne-

⁷ Rozhodnutie NS SR zo dňa 04.08.2008, sp. zn.: 5 Cdo 36/2008

⁸ Rozhodnutie NS SR zo dňa 20.01.1998, sp. zn.: 2 Obo 325/1997

⁹ Všeobecná časť dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku, strana 2

prešla legislatívnym procesom nezmenená a parlament ju v prípade platobných rozkazov tak povediac „zmiernil“. Musíme však konštatovať, že prijaté zmeny priniesli v tejto problematike posun, už len z toho hľadiska, že **podľa CSP sa určuje ako miesto pre doručovanie písomností registrovaný pobyt fyzickej osoby a nie jej pobyt**, teda miesto kde sa fyzická osoba (prípadne aj bez akejkoľvek administratívnoprávnej registrácie) zdržiava za účelom sa tam zdržiavať na trvalo.

Zo systematického hľadiska je doručovanie v CSP zaradené do prvej z piatich častí, ktorá obsahuje tiež ustanovenia o predmete zákona, o právomoci a príslušnosti súdov, o zložení súdu, vylúčení sudcov, o stranách sporu a zastúpení, o iných subjektoch, ktoré majú vplyv na priebeh konania. V tejto časti sú tiež vymedzené procesné úkony súdu, lehoty, ako aj ustanovenia o úkonoch strán.

Podľa schváleného znenia legislatívneho zámeru rekodifikácie civilného práva procesného sa nanovo v CSP upravia inštitúty foriem a náležitostí podaní účastníkov konania, **doručovanie**, predvolanie, predvedenie a poriadkové opatrenia súdu. Do tejto časti sa mali zapracovať aj projekty **e-government** a **e-justice**. Dôraz sa pri rekodifikácii kládol na **dôslednú elektronizáciu súdnictva**, s čím súvisí najmä **elektronizácia súdneho spisu** a inštitút **elektronických schránok**.¹⁰

Fikcia doručenia v CSP u právnických osôb vychádza z doterajšej právnej úpravy (*OSP*), pričom smerodajným sídlom je adresa zapísaná v obchodnom alebo inom registri. U fyzických osôb nepodnikateľov sa malo taktiež vychádzať z **inštitútu fikcie doručenia** a súčasná právna úprava fikcie doručenia mala byť modifikovaná **s akcentom na zodpovedný prístup fyzických osôb k plneniu povinností, vyplývajúcich z právnych noriem o hlásení a evidencii obyvateľov**.

2.1. Základná úprava doručovania podľa CSP

Všeobecná úprava doručovania je v CSP upravená v siedmej hlave prvej časti, podľa nej súd doručuje písomnosť **na pojednávaní** alebo **pri inom úkone súdu**, tým však nie je

---

¹⁰ Legislatívny zámer rekodifikácie civilného práva procesného, ktorý schválila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 283 z 5. júna 2013, strana 75

dotknutá povinnosť súdu doručovať písomnosť do elektronickej schránky podľa osobitného predpisu. Ak nemožno doručiť písomnosť na pojednávaní alebo pri inom úkone súdu a ak nejde o doručenie písomnosti do vlastných rúk, môže súd na žiadosť strany¹¹ doručiť písomnosť na elektronicnú adresu. Písomnosť súdu sa v tomto prípade bude považovať za doručenie po troch dňoch od jej odoslania, aj keď ju adresát neprečítal. Ak nemožno doručiť písomnosť žiadnym z týchto spôsobom, súd doručuje písomnosti prostredníctvom doručujúceho orgánu. Doručujúce orgány sú uvedené v ustanovení § 107 CSP a sú nimi poštový podnik a súdny doručovateľ. Doručujúcim orgánom v osobitných prípadoch je aj Zbor väzenskej a justičnej stráže SR, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Ministerstvo obrany SR. Ak to súd považuje za potrebné, môže určiť, že písomnosť sa doručí prostredníctvom útvaru policajného zboru, súdneho exekútora alebo obecnej polície. Koncepcia orgánov doručujúcich súdne písomnosti podľa novej právnej úpravy zostáva zásadne nezmenená, avšak sa rozširuje okruh doručujúcich subjektov aj o **obecnú políciu**, pri ktorej sa predpokladá, že má znalosti o miestnych pomeroch.¹² V tomto prípade však musíme konštatovať, že ešte vhodnejšie by sa nám javilo, aby týmto orgánom bola rovno obec, nakoľko v praxi existuje množstvo (*hlavne menších*) obcí, ktoré obecnú políciu nemajú zriadenú, avšak kvality, ako znalosť miestnych pomerov a autoritu medzi “domácimi“ možno (*predpokladať, že je možné*) nájsť v osobe starostu.

Ako sme už spomínali, nová právna úprava doručovania reaguje na jedno z najväčších negatív doterajšej právnej úpravy civilného procesu. Práve doručovanie spôsobovalo najväčšie prierahy v konaní, čím sa ochrana porušených alebo ohrozených subjektívnych práv stávala menej efektívnou a rýchlou, čo je v príkrom rozpore s požiadavkou čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.¹³

Koncepcia doručovania tak ako ju navrhovala rekodifikačná komisia mala potenciál výrazne zefektívniť a zrýchliť súdne konanie zavedením nových moderných prvkov elektronickej komunikácie s procesnými stranami, ale predovšetkým zavedením systémového a plošného **princípu prísnej zodpovednosti za správnosť údajov zapísaných vo verejných registroch**. Aj napriek tomu, že sa tento princíp v legislatívnom procese nepodarilo pretaviť

---

¹¹ Nová právna úprava priniesla zo sebou aj zmenu pojmov. Namiesto pojmu „účastník konania“ používa CSP pojem „strana“.

¹² Osobitná časť dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku, strana 20

¹³ Osobitná časť dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku, strana 19

do normatívneho textu predpisu, aj rozsah v akom sa ho podarilo uzákoniť môžeme považovať za úspech pre ďalšie efektívne fungovanie justície.

2.2. Adresa strany podľa CSP

Aj pri voľbe toho, na akú adresu majú sudy písomnosti doručovať, existuje určitá postupnosť. Ak nejde o doručovanie do elektronickej schránky podľa osobitného predpisu, o doručovanie v osobitných prípadoch (*napr. osobám vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo väzbe*) a adresát neuviedol inú adresu na doručovanie, doručuje súd písomnosti fyzickej osobe na adresu evidovanú v registri obyvateľov Slovenskej republiky alebo adresu miesta pobytu cudzinca na území Slovenskej republiky podľa druhu pobytu cudzinca, právnickej osobe na adresu sídla zapísaného v obchodnom registri alebo inom verejnom registri (*d'alej len „adresa strany“*). Strany si môžu zvoliť zástupcu na doručovanie. V prípade ak fyzická osoba nemá adresu evidovanú v registri obyvateľov Slovenskej republiky, doručuje súd písomnosti tejto fyzickej osobe oznámením na úradnej tabuli súdu a na webovej stránke príslušného súdu. Písomnosť sa považuje po 15 dňoch od zverejnenia oznámenia za doručенú, a to aj vtedy, ak sa adresát o tom nedozvie.

Uvedené znamená, že súd v prvom rade doručuje písomnosti stranám na adresu, ktorú si sami zvolia. Ak strana žiadnu adresu neuvedie, navrhované ustanovenie zavádza **konceptiu prísnej objektívnej zodpovednosti za správnosť údajov zapísaných vo verejných registroch**, teda Registri obyvateľov SR, Živnostenskom registri, Obchodnom registri či inom verejnom registri. Inými verejnými registrami sa pritom rozumejú nielen verejné registre spravované štátnymi orgánmi Slovenskej republiky, ale aj verejné registre spravované v iných štátoch. Napriek zákonnej povinnosti môžu nastať prípady, kedy fyzická osoba nemá adresu evidovanú v registri obyvateľov SR. V takom prípade sa v zmysle zásady hospodárnosti písomnosť oznamuje na úradnej tabuli súdu a na webovej stránke súdu.

2.3. Doručovanie do vlastných rúk a fikcia doručenia podľa CSP

Do vlastných rúk sa doručuje tak, že adresát potvrdí prijatie písomnosti na potvrdení o doručení písomnosti (*na tzv. doručenke*). Zákon uvádza, že údaje v doručenke sa považujú za pravdivé, ak nie je dokázaný opak a tiež *expressis verbis* uvádza, že doručenka je verejnou listinou. **Do vlastných rúk sa doručujú písomnosti, pri ktorých tak ustanovuje zákon** (*napr. rozsudok, platobný rozkaz, ...*), a písomnosti, **pri ktorých to nariadi súd**. Ak nemožno doručiť písomnosť na adresu strany, písomnosť sa považuje dňom vrátenia nedoručenej zásielky súdu za doručení, a to aj vtedy, ak sa adresát o tom nedozvie.

Súhlasíme, že sa doručovanie do vlastných rúk novou právnou úpravou zjednotí a výrazne zefektívni zavedením už proklamovanej zásady **prísnej zodpovednosti za správnosť údajov zapísaných vo verejných registroch a zodpovednosti za riadny priebeh konania**, ktorá je esenciou prejednaciego princípu obsiahnutého v základných zásad CSP¹⁴, aj keď v mierne zmiernenej podobe (*ako sme už predtým uviedli, kvôli vylúčeniu fikcie doručenia pri platobných rozkazoch*).

Ak nemožno doručiť písomnosť, ktorá sa **nedoručuje do vlastných rúk**, písomnosť sa považuje dňom vrátenia nedoručenej zásielky súdu za doručení, a to aj vtedy, ak sa adresát o tom nedozvie. Týmto by sa mal znova výrazne zrýchliť proces doručovania písomností, ktoré sa doručujú inak ako do vlastných rúk, opätovne **so zreteľom na zásadu zodpovednosti za správnosť údajov zapísaných vo verejných registroch**.

V prípadoch ak adresát alebo príjemca písomnosti bezdôvodne odoprie prijať doručovanú písomnosť, považuje sa písomnosť za doručení dňom, keď prijatie písomnosti bolo odopreté. Na toto ustanovenie nadväzujú ustanovenia zákona č. 324/2011 Z. z. o poštových službách v znení neskorších predpisov (*najmä čo sa týka poučovacej povinnosti doručovateľa*).

Ak bola písomnosť doručená tzv. fikciu doručenia a jej doručením začala plynúť lehota, ktorú adresát zmeškal, pretože sa o písomnosti nedozvedel, **súd zmeškanie lehoty odpustí**, len ak sa **z ospravedlniteľného dôvodu** adresát na adrese zapísanej vo verejných registroch podľa ustanovenia § 106 CSP **nezdržoval** a v tejto súvislosti **neporušil žiadnu právnu povinnosť**. Ustanovenie predstavuje osobitnú úpravu vo vzťahu k všeobecnému režimu odpustenia lehoty a v odôvodnených prípadoch **zmierňuje** účinky prísnej objektívnej zodpovednosti za správnosť údajov zapísaných do verejných registrov. Kumulatívne sa navrhuje pri odpustení zmeškania lehoty podľa tohto ustanovenia **preukázanie nezdržovania sa na ad-**

¹⁴ Osobitná časť dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku, strana 20

rese zapísanej vo verejných registroch a neporušenie žiadnej právnej povinnosti vyplývajúcej zo všeobecne záväzných právnych predpisov, predovšetkým predpisov administratívneho práva o hlásení pobytu obyvateľstva.¹⁵

Nové CSP zaviedlo i tzv. **osobitné ustanovenie o doručovaní žaloby fyzickej osobe**. Ak sa žalobu nepodarí doručiť žalovanému, ktorý je fyzickou osobou na adresu strany, je súd povinný urobiť všetky úkony potrebné na zistenie **skutočného pobytu žalovaného**. Ak sa súdu nepodarí žalobu doručiť na adresu skutočného pobytu žalovaného, zverejní súd oznámenie o podanej žalobe na úradnej tabuli súdu a na webovej stránke príslušného súdu. Žaloba sa považuje po 15 dňoch od zverejnenia oznámenia za doručенú, a to aj vtedy, ak sa adresát o tom nedozvie. Ďalšie písomnosti súd žalovanému doručuje na adresu strany bez toho, aby zisťoval skutočný pobyt žalovaného.

Týmto sa zavádza ako procesné novum osobitné ustanovenie o doručovaní žaloby, čo malo platiť pôvodne aj pre platobný rozkaz, a však použitie tohto ustanovenia bolo pozmeňujúcim návrhom v parlamente vylúčené (§ 266 ods.2 CSP). Reflektuje sa tak požiadavka konštantnej judikatúry Súdneho dvora EÚ (*napr. rozhodnutia SDEÚ vo veci - Cornelius de Visser C-292/10; Gambazzi C- 394/07*). Pravidlom pri doručovaní žaloby fyzickej osobe tak bude obligatornosť vyšetrovacích úkonov vo vzťahu k pobytu žalovaného, napríklad dopytom na Sociálnu poisťovňu, daňový úrad, ústav na výkon trestu a pod. Tieto šetrenia však súd robí v konaní iba raz, ak je to potrebné, a to v štádiu doručovania žaloby. Ak súd vykoná všetky úkony nevyhnutne potrebné na zistenie skutočného pobytu žalovaného, ďalšie šetrenia v ďalších štádiách konania sa nevykonávajú a uplatní sa fikcia.¹⁶

Uvedené malo platiť aj pre doručovanie platobného rozkazu predtým než parlament pozmeňovacím návrhom prial pre doručovanie platobného rozkazu špeciálnu úpravu, podľa ktorej sa platobný rozkaz zruší ak sa ho nepodarí doručiť (*pravdepodobne na adresu strany*). Zmenené ustanovenie uvádza, že platobný rozkaz spolu so žalobou súd doručuje žalovanému do vlastných rúk. Neprecizuje však na akú adresu. Nakoľko bolo toto ustanovenie doplnené do pripravovaného predpisu absolútne nekonceptne a žiaľ teda aj nepresne, môžeme na základe systematického výkladu vzťahov a usporiadania jednotlivých ustanovení a na historický výklad (*cez dôvodovú správu zákona*) uvažovať o tom, že by to mala byť **adresa strany**. Ten-

---

¹⁵ Osobitná časť dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku, strana 21

¹⁶ Osobitná časť dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku, strana 21

to fakt potvrdzuje aj to, že na doručovanie platobného rozkazu sa nepoužijú ustanovenia § 111 ods. 3 a § 116 CSP.

2.4. Doručovanie platobného rozkazu podľa CSP

Ako sme už skôr v texte spomínali, úprava doručovania platobných rozkazov prešla počas legislatívneho procesu v parlamente najväčšími zmenami. Podľa vládneho návrhu zákona sa mal platobný rozkaz spolu so žalobou doručovať žalovanému do vlastných rúk, pričom na doručovanie sa **mala použiť v plnom rozsahu taktiež prísna fikcia doručenia**. Predkladateľ vychádzal z doterajších aplikačných skúseností a naďalej preferoval skrátené konania ako nástroj procesnej ekonómie a zrýchlenia súdneho konania. Vychádzal z doterajšej právnej úpravy platobných rozkazov, prispôsobenej novému systémovému nastaveniu sporového konania. Okrem iného v CSP neboli plánované zmenkové a šekové platobné rozkazy a rozkaz na plnenie, ktoré však boli zrušené ešte v OSP novelou z 23. decembra 2015. Zavedenie prísnej fikcie doručenia bolo podľa nášho názoru správnym riešením, hlavne z pohľadu zavedenia tohto inštitútu ako plošného a systémového riešenie bez výnimiek. Dovoľujeme si preto nesúhlasiť s pozmeňovacím návrhom, ktorý pri doručovaní platobných rozkazov ustanovil výnimku z fikcie doručenia a zároveň zo zásady zodpovednosti občanov za plnenie si svojich právnych povinností, v tomto prípade vyplývajúcich hlavne zo všeobecne záväzných správno-právnych noriem.

Odôvodnenie pozmeňovacieho návrhu podľa spoločnej správy výborov NR SR uvádza, citujeme: *„Navrhuje sa vylúčiť fikciu doručenia pri doručovaní platobného rozkazu. Namiesto toho, ak sa platobný rozkaz nepodarí doručiť, súd platobný rozkaz zruší a pokračuje v konaní.“*

Toto „odôvodnenie“ je podľa nášho názoru menej ako odôvodnením. Neuvádza žiadne argumenty, prečo je vypustenie fikcie doručenia vhodnejšou úpravou. Môžeme sa preto iba domnievať aké úvahy viedli zákonodarcu k tomuto kroku. Podľa nášho názoru bolo zavedenie fikcie doručenia aj pri platobných rozkazoch viac ako vhodná úprava. Opakujeme, že vychádzame pritom z toho názoru, že by mala byť rozhodujúca zodpovednosť subjektov za plnenie si svojich zákonných povinností, v tomto prípade, vyplývajúcich z ustanovení administratívneho práva.

Finálne je tak doručovanie platobného rozkazu a aj európskeho platobného rozkazu (na základe ustanovenia § 272 CSP, ktorý hovorí, že ustanovenia o platobnom rozkaze sa použijú primerane, ak osobitný predpis neustanovuje inak) upravené tak, že platobný rozkaz spolu so žalobou súd doručuje žalovanému do vlastných rúk. Na doručovanie platobného rozkazu sa však nepoužijú ustanovenia § 111 ods. 3 a § 116 CSP. Ak **nemožno doručiť** čo i len jednému subjektu na strane žalovaného, súd platobný rozkaz **zruší v plnom rozsahu**. Výnimka z pravidla, že je platobný rozkaz potrebné doručiť každému subjektu na strane žalovaného je pri samostatnom spoločenstve podľa ustanovenia § 76 CSP, pri ktorom to však vyplýva z jeho povahy, nakoľko v samostatnom spoločenstve ide o samostatné práva a povinnosti a každý jeho subjekt koná sám za seba. Súd rozhoduje pri procesnom spoločenstve o každom nároku a povinnosti samostatne.

Ešte raz sa vrátíme k pozmeňujúcemu poslaneckému návrhu, ktorým bola narušená koncepcia fikcie doručenia fyzickým osobám. Pôvodný návrh predpokladal, že platobný rozkaz doručovaný fyzickej osobe sa bude doručovať najskôr na adresu trvalého pobytu tejto fyzickej osoby a pokiaľ sa toto doručovanie úspešne nepodarí bude súd povinný urobiť všetky úkony potrebné na zistenie **skutočného pobytu** žalovaného. Takáto úprava by bola konformná taktiež aj s európskym právom. Napríklad s požiadavkou čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, aby konanie bolo spravodlivé ale aj rýchle a hospodárne ako aj s požiadavkou konštantnej judikatúry Súdneho dvora EÚ (napr. rozhodnutia SDEÚ vo veci - *Cornelius de Visser C-292/10*; *Gambazzi C- 394/07*). Ak sa teda podľa pôvodného znenia CSP súdu nepodarilo žalobu (ale aj platobný rozkaz) doručiť na adresu zistenú postupom podľa odseku 1, zverejní súd oznámenie o podanej žalobe na úradnej tabuli súdu a na webovej stránke príslušného súdu. Žaloba sa považuje po 15 dňoch od zverejnenia oznámenia za doručeníu, a to aj vtedy, ak sa adresát o tom nedozvie. **Pozmeňujúci návrh tak zaviedol, že tieto ustanovenia sa na doručovanie platobného rozkazu nepoužijú**. To znamená, že platobný rozkaz sa podľa novej právnej úpravy CSP bude doručovať iba na adresu registrovaného pobytu a v prípade, že toto doručovanie zlyhá, súd platobný rozkaz zruší. Netreba snád pripomínať, že platobný rozkaz je zrýchleným druhom súdneho konania s akcentom práve na zásadu hospodárnosti a rýchlosti konania. **Obávame sa preto, že práve týmto nesystematickým pozmeňovacím návrhom môže rýchlosť a efektívnosť tohto konania utrpieť, nakoľko sa platobný rozkaz zruší hneď potom, čo ho nebude možné doručiť na adresu registrovaného pobytu bez toho, aby sa skúmal skutočný pobyt žalovaného. Obmedzenie inštitútu**

zrýchleného súdneho konania musíme vo všeobecnosti nevyhnutne považovať za obmedzenie rýchlosti súdneho konania ako takého.

3. Medzinárodné (a európske) právo súkromné a procesné

V prípadoch, kedy v konaní vystupuje tzv. „cudzí prvok“ sa vynára ďalšia otázka spojená s kolíziou dvoch práv. Práva žalovaného zúčastniť sa konania a práva žalobcu na neodopretie spravodlivosti (*denegatio iustitiae*). Obe tieto práva tvoria imanentnú súčasť práva na spravodlivé súdne konanie v zmysle článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd resp. práva na súdnu a inú právnu ochranu v zmysle článku 46 Ústavy Slovenskej republiky v účinnom znení. V takýchto konaniach s cudzím prvkom môžu nastať situácie a v praxi aj nastávajú, kedy žalobca žaluje žalovaného podľa jeho trvalého pobytu, pretože nemá dôvodné pochybnosti o tom, že by sa na tejto adrese žalovaný nemal zdržiavať. Súd však v konaní zistí, že sa na uvedenej adrese žalovaný nezdržiava (*niekedy už aj niekoľko rokov*). Nakoľko bol v konaní prítomný cudzí prvok súdy následne častokrát vyhlásili svoju neprávomocnosť v zmysle nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (*d'alej len „nariadenie Brusel I“*) resp. v konania začatých po 10.01.2015 v zmysle jeho „novely“ nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (*d'alej len „nariadenie Brusel Ia“*) (*spoločne len „nariadenie“*).

V týchto prípadoch súdy konštatovali, že *„toto nariadenie nebráni uplatneniu ustanovenia vnútroštátneho procesného práva členského štátu, ktoré v snahe zabrániť situácii odopretia spravodlivosti umožňuje viesť konanie za neprítomnosti proti osobe, ktorej bydlisko nie je známe, pokiaľ sa súd, ktorý sa sporom zaoberá, ubezpečí predtým, než o ňom rozhodne, že sa uskutočnili všetky pátrania, ktoré ukladajú zásady riadnej starostlivosti a dobrej viery, aby sa zistil pobyt žalovaného“* (z rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie vo veci Lindner zo dňa 17.11.2011, sp. zn.: C-327/10).

Teda, v tomto konflikte dvoch práv postavili súdy na pomyselné „prvé miesto“ právo žalobcu na prístup k spravodlivosti, čiže aby mu spravodlivosť nebola odopretá (*denegatio iustitiae*), zatiaľ čo právo žalovaného na zúčastnenie sa konania zostalo na „druhom mieste“. Musíme povedať, že podľa nášho názoru, je toto riešenie nanajvýš vhodné, nakoľko žalovaný,

ktorý sa nezúčastnil súdneho konania má stále viacero možností a právnych prostriedkov ako sa proti vydanému rozhodnutiu brániť (napr. námietkami v exekučnom konaní, podaním návrhu na obnovu konania, ...), avšak v prípade žalobcu by došlo k definitívnemu odopretiu spravodlivosti, keďže by jeho pohľadávka nemohla byť uplatnená na súde štátu, o ktorom pôvodne predpokladal, že je právomocný a pravdepodobne už by nemohla byť uplatnená ani na súdoch iného štátu (bez rizika toho, že bude namietnuté jej premlčanie, pretože do vydania rozhodnutia súdu o svojej neprávomocnosti pravdepodobne už uplynie premlčacia lehota na jej opakované uplatnenie).

Zmena prijatá poslaneckým návrhom teda v praxi, podľa nášho názoru, absolútne odoprie možnosť žalobcovi riešiť situácie, kedy žalovaný má síce trvalý pobyt na území SR avšak sa na tomto mieste nezdržuje (pričom sa zdržuje v cudzine), v zrýchlenom súdnom konaní prostredníctvom platobného rozkazu.

Záver

Zmeny, ktoré priniesla nová právna úprava občianskeho (sporového) konania hodnotíme viac ako kladne. Predovšetkým vítame snahu rekodifikačnej komisie zaviesť prísnu fikciu doručenia postavenú na princípe zodpovednosti občanov za správnosť údajov uvedených v registroch, ktoré im vyplývajú z jednotlivých predpisov správneho práva. Veľmi oceňujeme hlavne snahu zaviesť tento princíp plošne na doručovanie aj platobných rozkazov, pričom princíp spravodlivého konania mal byť posilnený (zachovaný) povinnosťou súdu zisťovať skutočný pobyt žalovaného pred doručovaním žaloby resp. platobného rozkazu. Preto s finálnou úpravou zákonodarcu nemôžeme byť spokojný a súhlasiť s ňou.

Celkovo však súhlasíme s podstatnou zmenou, ktorú rekodifikácia priniesla, a to, že doručovanie nebude postavené na princípe zisťovania skutočného pobytu žalovaného (okrem prípadu doručovania rozsudku), ale na princípe zisťovania registrovaného pobytu žalovaného. Tento prístup môže jednoznačne zrýchliť a zjednodušiť celé konanie. Významné budú tieto zmeny aj v konaniach s cudzím prvkom, kedy v zmysle **bruselských nariadení** sa bydlisko žalovaného posudzuje na základe právnych poriadkov jednotlivých členských štátov. U nás to teda bude znamenať, že v zmysle bruselských nariadení nebude považované za pobyt žalovaného miesto kde sa skutočne zdržiava za účelom sa tam zdržiavať na trvalo, ale miesto trvalého pobytu žalovaného.

Použitá literatúra

Monografie

1. ŠTEVČEK, M. a kol., Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2. zmenené a doplnené vydanie) Bratislava : EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. 752 s., ISBN: 978-80-89447-96-1

Komentáre k právnym predpisom

1. ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012, 965 s., ISBN 978-80-7400-406-3
2. Komentár k OSP od JUDr. Róberta Urbana, dostupné na internete dňa 29.11.2015: <http://epi2.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/THelp.ascx&zzsrlnkid=20880341&phContent=~/Comments/RuleComments.ascx&VirtualDate=2015-11-28&FragmentId=5023866&CTypeId=1>

Súdne rozhodnutia

1. Rozhodnutie NS SR zo dňa 07. 09.2010, sp. zn.: 5 Cdo 179/2010
2. Rozhodnutie NS SR zo dňa 14.03.2012, sp. zn. 6 Cdo 239/2011
3. Rozhodnutie NS SR zo dňa 04.08.2008, sp. zn.: 5 Cdo 36/2008
4. Rozhodnutie NS SR zo dňa 20.01.1998, sp. zn.: 2 Obo 325/1997
5. Rozhodnutie NS ČR zo dňa 25.06.2014, sp. zn.: 30 Nd 25/2014
6. Rozhodnutie Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 06.10.2015, sp. zn.: 14 Co 747/2015
7. Rozhodnutie Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 16.12.2015, sp. zn.: 17 Co 893/2015
8. Rozhodnutie SDEÚ vo veci Cornelius de Visser, sp. zn.: C-292/10
9. Rozhodnutie SDEÚ vo veci Gambazzi, sp. zn.: C-394/07

10. Rozhodnutie SDEÚ v spojenej veci eDate Advertising a ďalší, sp. zn.: C-509/09, C-161/10
11. Rozhodnutie SDEÚ vo veci Lindner, sp. zn.: C-327/2010
12. Nález Ústavného súdu SR, sp. zn.: II. ÚS 174/04
13. Nález Ústavného súdu SR, sp. zn.: II. ÚS 154/08

Právne predpisy a spolu s nimi vytvorená prípravná dokumentácia

1. Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov
2. Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok
3. Legislatívny zámer rekonštrukcie civilného práva procesného Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktorý schválila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 283 dňa 5. júna 2013
4. Všeobecná a osobitná časť dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku

Záložné právo na obchodný podiel

Sebastián Petic *

Abstrakt:

Príspevok má za ambíciu podať ucelený pohľad na problematiku záložného práva zriadeného na obchodný podiel od jeho zriadenia až po jeho výkon. Tiež sme poukázali na niektoré osobitosti záložného práva na obchodný podiel. V tejto súvislosti sme poukázali aj na zahraničné právne úpravy a to konkrétne Českej republiky a Spojených arabských emirátov. Cieľom práce nebolo spracovať iba teoretické hľadisko platnej právnej úpravy a aj preto sme sa snažili poukázať na niektoré aplikačné problémy prípadne nejasné zákonné formulácie. V závere práce sme pripravili pre zákonodarcu niekoľko návrhov de lege ferenda.

Kľúčové slová: záložné právo, záložné právo na obchodný podiel, záložné právo na obchodný podiel v Českej republike, záložné právo na obchodný podiel v Spojených arabských emirátoch.

Abstract:

The contribution has an ambition to provide a comprehensive review regarding the issue of pledge of business shares (also called quotas) from its establishment till its enforcement. We also pointed out specificity of pledge of business shares. In this regard, we focused on foreign regulation and specifically on the legal order of the Czech Republic and that of the United Arab Emirates. The goal of the thesis was not only to handle a theoretical point of view, therefore, we also pointed out some issue regarding applicability or unclear legal wording. At the end of the contribution, we have prepared a few suggestions for the legislator de lege ferenda.

Key words: pledge, pledge on shares (quotas), pledge on shares (quotas) in Czech Republic, pledge on shares (quotas) in UAE.

---

* recenzent príspevku: JUDr. Zuzana Nevolná, PhD.

Úvod

Využitie záložného práva na obchodný podiel prichádza do úvahy predovšetkým v rámci úverového financovania. Záložné právo vo všeobecnosti zohráva kľúčovú úlohu v otázke istoty splatenia poskytnutých finančných prostriedkov. Ako akcesorické právo sa čo do vzniku a zániku podriaďuje právnomu osudu hlavného záväzku. Záložné právo na obchodný podiel má charakter vecného práva, čo taktiež prispieva k vyššej právnej istote záložného veriteľa. V prípade, ak hovoríme o záložnom práve vo vzťahu k podnikateľom, tak máme na mysli predovšetkým zabezpečenie záložným právom, kde predmet záložného práva tvorí nehnuteľnosť, hnutelné veci patriace podnikateľovi (napr. stroje) alebo iné majetkové hodnoty, medzi ktoré patria cenné papiere, patenty a v neposlednom rade aj obchodný podiel.¹

V minulosti existovali spory či je alebo nie je možné zriadiť záložné právo na obchodný podiel. Túto otázku vyriešila novela Obchodného zákonníka z roku 2001,² ktorá explicitne ustanovila, že zriadenie záložného práva na obchodný podiel je možné. V zmysle právnej teórie obchodný podiel nie je vecou, ale inou majetkovou hodnotou, ktorá v sebe zahŕňa aj nemajetkovú zložku.³

V tomto príspevku máme ambíciu podrobiť predmetnú úpravu právnej analýze. Tiež chceme priniest pohľad na záložné právo na obchodný podiel v iných krajinách. Pre tento účel sme sa rozhodli pre Českú republiku ako krajinu, ktorá mala rovnaký východiskový bod. Aj preto bude zaujímavé porovnať, ktorá krajina sa s problematikou záložného práva na obchodný podiel vysporiadala lepším spôsobom. Ďalšou krajinou sú Spojené arabské emiráty, ktoré sme si vybrali predovšetkým z dôvodu odlišného právneho poriadku, kde jeho základom je islamské právo. Podľa nášho názoru bude zaujímavé sledovať, akým spôsobom sa to odzrkadlí v právnej úprave záložného práva na obchodný podiel. Tiež bude zaujímavé sledovať, či Spojené arabské emiráty ako krajina, ktorá má svoj trh orientovaný prevažne na export určený pre krajiny s iným právnym systémom budú kopírovať tendencie harmonizácie aj v tejto oblasti.

---

¹ GAŠPARÍK, R. (Ne)možnosť výkonu záložného práva na obchodný podiel? [online], 2013, cit. dňa 17.2.2016

² Ide o zákon č. 500/2001 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1.1.2002

³ PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 4. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 496 a nasl.

1. Záložné právo na obchodný podiel v právnom poriadku Slovenskej republiky

Záložné právo na obchodný podiel je osobitne upravené v § 117a OBZ. Obchodný zákonník obsahuje klauzulu, podľa ktorej na otázky, ktoré nie sú upravené Obchodným zákonníkom, sa budú vzťahovať príslušné ustanovenia týkajúce sa záložného práva v Občianskom zákonníku.⁴ Obchodný zákonník vo vzťahu k vzniku záložného práva na obchodný podiel dodržiava rovnaký prístup ako Občiansky zákonník, keď dôsledne rozlišuje medzi právnym dôvodom a spôsobom vzniku záložného práva. Právnym dôvodom vzniku záložného práva je písomná zmluva, predmetom ktorej je obchodný podiel. Podpisy na zmluve musia byť osvedčené. Ustanovenie má kogentný charakter, preto nedodržanie týchto náležitostí by zakladalo absolútnu neplatnosť podľa § 40 ods. 1 OZ. V záložnej zmluve musí byť presne vymedzený predmet záložného práva, teda obchodný podiel, ako i pohľadávka záložného veriteľa. Podľa Feketeho „*k špecifikácii obchodného podielu by mali byť dostačujúce údaje obsiahnuté v spoločenskej zmluve. Obchodný podiel by sa teda mal identifikovať údajmi o osobe spoločníka (dlžníka - záložcu) a odkazom na príslušné ustanovenia spoločenskej zmluvy o obchodnom podiele, najmä pokiaľ ide o výšku obchodného podielu.*“⁵ Ovečková okrem písomnej záložnej zmluvy pripúšťa ďalšiu právnu skutočnosť podmieňujúcu zriadenie záložného práva na obchodný podiel, ktorou by podľa nej mohla byť aj dedičská dohoda schválená právoplatným uznesením súdu, čo zdôvodňuje podobnosťou inštitútu. Takáto dedičská dohoda je obmedzená len na jeden predmet dedičstva, ktorým je obchodný podiel a zároveň by mala uzavretý okruh subjektov, ktorými by boli dedičia.⁶

1.1. Prevoditeľnosť obchodného podielu

Na vznik záložného práva na obchodný podiel sa vyžaduje spôsobilosť obchodného podielu predstavovať záloh. Len prevoditeľný predmet je spôsobilým predmetom záložného práva. Rozlišuje právny režim prevodu obchodného podielu na iného spoločníka a na tretiu osobu, ktorá nie je spoločníkom. Prevod obchodného podielu na iného spoločníka je v zásade

⁴ ALAKSZOVÁ, K. Zriadenie záložného práva na obchodný podiel. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum, Bratislava 2013, Bratislava. s. 801 - 806

⁵ FEKETE, I. Obchodná spoločnosť s ručením obmedzeným, Komplexná príručka, 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2004, s. 311 a nasl.

⁶ OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník: komentár. 1. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. s. 461 a nasl.

možný priamo zo zákona. Spoločenská zmluva však môže prevoditeľnosť obchodného podielu vylúčiť. Iná situácia ale nastáva, ak sa má previesť obchodný podiel na tretiu osobu, ktorá nie je spoločníkom v konkrétnej spoločnosti. V tomto prípade spoločenská zmluva musí prevoditeľnosť obchodného podielu výslovne pripustiť. V prípade, ak prevoditeľnosť obchodného podielu je vylúčená, tak nie je možné platne dojednať záložné právo na obchodný podiel, pretože ide o nespôsobilý predmet záložného práva. Spoločenská zmluva tiež môže podmieňovať prevoditeľnosť obchodného podielu súhlasom valného zhromaždenia alebo splnením inej podmienky. Pre platné zriadenie záložného práva v takomto prípade je nutné, aby valné zhromaždenie potrebný súhlas udelilo.⁷ Naopak spoločenská zmluva môže obsahovať ustanovenie, ktorým pripúšťa prevoditeľnosť obchodného podielu, avšak možnosť zriadenia záložného práva vylučuje.⁸ Zákon nerieši situáciu, kedy spoločenská zmluva umožňovala zriadenie záložného práva na obchodný podiel, pričom záložné právo následne vzniklo a po vzniku záložného práva, ale pred jeho výkonom alebo zánikom došlo k zmene spoločenskej zmluvy takým spôsobom, že vylúčila možnosť zriadenia záložného práva. Problematikou sa zaoberá Tomlainová, podľa ktorej „*následná zmena spoločenskej zmluvy, ktorá už „nepripúšťa“ prevod obchodného podielu, nebude mať žiadny vplyv na ďalšie trvanie záložného práva na obchodný podiel*“, čo odôvodňuje zmyslom a účelom záložného práva.⁹ Iná situácia nastáva v prípade, kedy spoločenská zmluva neobsahuje žiadne ustanovenie o možnosti prevodu obchodného podielu na tretiu osobu, avšak zriadenie záložného práva umožňuje. Hanes je názoru, že v takomto prípade nie je možné záložné právo zriadiť, pretože „*Obchodný zákonník takéto riešenie nepozná, ale aj z dôvodu, že záložné právo by sa nedalo realizovať v zmysle § 151f OZ.*“¹⁰ Sme názoru, že uvedený prístup je príliš formalistický. Je síce pravda, že § 115 ods. 2 OBZ umožňuje previesť obchodný podiel na inú osobu iba v prípade, ak to spoločenská zmluva pripúšťa. Teleologickým výkladom predmetného ustanovenia v spoločenskej zmluve však môžeme dospieť k tomu, že spoločníci sa dohodli a súhlasili s možnosťou zriadenia záložného práva na obchodný podiel, pričom záložné právo v sebe implicitne obsahuje podmienku prevoditeľnosti predmetu záložného práva. Môžeme teda tvrdiť,

⁷ PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 4. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 496 a nasl.

⁸ OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník: komentár. 1. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. s. 461 a nasl.

⁹ TOMLAINOVÁ, A. Zmluvné záložné právo na obchodný podiel v spoločnosti s ručením obmedzeným, In Bulletin slovenskej advokácie, 2006. roč. 12, č. 11, s. 9 a nasl.

¹⁰ HANES, D. Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave, 4. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2002. s. 161

že takéto ustanovenie v spoločenskej zmluve implicitne obsahuje prevoditeľnosť obchodného podielu na účely záložného práva. Vzhľadom na dispozitívnosť otázky prevodu obchodného podielu, spoločenská zmluva môže obsahovať rôzne podmienky prevodu obchodného podielu, ktoré musia byť splnené, aby bolo platne zriadené záložné právo. Ak teda spoločenská zmluva vyžaduje splnenie ďalších podmienok (napr. splatenie vkladu spoločníka v plnom rozsahu), tieto podmienky musia byť naplnené pre platné zriadenie záložného práva. Môže dochádzať aj k situácii, kedy sa kumuluje podmienka schválenia prevodu valným zhromaždením, a zároveň sa vyžaduje splnenie iných podmienok ustanovených v spoločenskej zmluve. Na platné zriadenie záložného práva je nevyhnutné splniť všetky podmienky určené v spoločenskej zmluve. V prípade, ak valné zhromaždenie udelilo súhlas so zriadeným záložného práva, tak pri výkone záložného práva záložným veriteľom sa súhlas valného zhromaždenia už nevyžaduje.¹¹

1.2. Registrácia záložného práva na obchodný podiel

Záložné právo vzniká jeho zápisom do obchodného registra Slovenskej republiky (ďalej aj len „**ORSR**“). ORSR predstavuje osobitný register vo vzťahu k notárskemu centrálnemu registru záložných práv. Zápis záložného práva do ORSR má konštitutívne účinky, čo znamená, že záložné právo nemôže vzniknúť skôr než jeho zápisom do ORSR. Návrh na zápis do obchodného registra podáva záložca alebo záložný veriteľ do 30 dní od jeho zriadenia na tlačive č. 8, ktoré tvorí prílohu k vyhláške č. 25/2004 Z.z.¹² K návrhu na zápis je nutné priložiť požadované prílohy, ktorými sú listiny preukazujúce vznik záložného práva (záložná zmluva s osvedčenými podpismi), ale aj listiny preukazujúce splnenie podmienok na zriadenie záložného práva na obchodný podiel (napr. listina preukazujúca možnosť prevodu obchodného podielu, listina z ktorej je zrejmé, že valné zhromaždenie udelilo súhlas na zriadenie záložného práva a iné). Na podanie návrhu je oprávnená ktorákoľvek strana. Aj preto pri porušení tejto povinnosti v prípade, že vznikne škoda, zodpovedajú obaja spoločne a nerozdielne.¹³

¹¹ ALAKSZOVÁ, K. Zriadenie záložného práva na obchodný podiel. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum, Bratislava 2013, Bratislava. s. 801 - 806

¹² Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 25/2004 Z.z., ktorou sa ustanovujú vzory tlačív na podávanie návrhov na zápis do obchodného registra a zoznam listín, ktoré je potrebné k návrhu na zápis priložiť

¹³ OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník: komentár. 1. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. s. 461 a nasl.

Registrový súd koná o návrhu konanie, v ktorom skúma návrh z formálneho hľadiska, či boli predložené všetky prílohy, či sa údaje v listinách zhodujú s údajmi v návrhu, a či bol zaplatený súdny poplatok. Registrový súd nie je oprávnený skúmať či zriadenie záložného práva je v súlade s § 117a OBZ, pretože prejudiciálne posúdenie nespadá do kompetencie registrového súdu, keďže registrový súd skúma návrh v zmysle § 6 zákona o obchodnom registri¹⁴ na základe zásady formálneho preskúmania návrhu.¹⁵

1.3. Osobitosti problematiky záložného práva na obchodný podiel

Počas doby existencie záložného práva na obchodný podiel vykonáva práva spojené s obchodným podielom spoločník, ktorý obchodný podiel založil. Spoločník sa musí zdržať takého konania, ktorým by mohlo dôjsť k zmenšeniu hodnoty zálohu.¹⁶ Žiadne ustanovenie Obchodného alebo Občianskeho zákonníka nezakazuje zriadiť viac záložných práv k tomu istému obchodnému podielu. Všeobecný predpis dokonca obsahuje ustanovenie, ktoré výslovne zakazuje obmedziť dohodou strán zriadenie záložného práva, pričom ju postihuje neúčinnosťou voči tretím osobám. Z uvedeného teda vyplýva, že je možné takúto dohodu uzavrieť, ale bude neúčinná voči tretím osobám. Preto nebude mať vplyv na platnosť zmluvy o zriadení záložného práva na ten istý obchodný podiel. V prípade porušenia takéhoto dojednaní si bude môcť záložný veriteľ uplatniť náhradu škody alebo zmluvnú pokutu, ak bola dojednaná.¹⁷ Zriadenie záložného práva vzhľadom na jeho vecnú povahu nepostihuje dispozičné oprávnenia vlastníka obchodného podielu, preto môže záložca obchodný podiel scudziť. Avšak v prípade, že záložný veriteľ už začal s výkonom záložného práva, záložca je oprávnený scudziť záloh iba po predchádzajúcom súhlase záložného veriteľa.¹⁸ Zákon tiež neupravuje otázku či prevod obchodného podielu zatiaľčeného záložným právom na iného spoločníka postihne následne celý obchodný podiel nadobúdateľa. Prikláňame sa k názoru, že záložné právo postihne celý obchodný podiel, pretože súčasná právna úprava neumožňuje vlastniť viac ob-

¹⁴ Zákon č. 530/2003 Z.z. o obchodnom registri a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹⁵ PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 4. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 496 a nasl.

¹⁶ OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník: komentár. 1. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. s. 461 a nasl.

¹⁷ TOMLAINOVÁ, A. Zmluvné záložné právo na obchodný podiel v spoločnosti s ručením obmedzeným, In Bulletin slovenskej advokácie, 2006. roč. 12, č. 11, s. 9 a nasl.

¹⁸ OVEČKOVÁ, O. - ŽITŇANSKÁ, L. a kol.. Základy obchodného práva. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2009, s. 325 a nasl.

chodných podielov v spoločnosti.¹⁹ Špecifickým prípadom je situácia, kedy záložné právo bolo zriadené na obchodný podiel spoločníka v spoločnosti, ktorá má postavenie záložného veriteľa. Ustanovenie § 120 ods. 1 OBZ obsahuje síce generálny zákaz nadobúdania vlastných obchodných podielov spoločnosťou, ale záložné právo nepredstavuje situáciu, kedy musí dôjsť k nadobudnutiu vlastníckeho práva k obchodnému podielu. V tejto súvislosti je nutné podotknúť, že dohodu, ktorá by výkon záložného práva riešila prevodom vlastníckeho práva k zálohu na záložného veriteľa, nebude možné uzavrieť ani po splatnosti zabezpečenej pohľadávky. Z vyššie uvedeného vyplýva, že výkon záložného práva sa bude musieť vykonať inými zákonom upravenými spôsobmi výkonu záložného práva.²⁰ Ustanovenie §117a ods. 5 OBZ jasne hovorí, že „*počas trvania záložného práva na obchodný podiel vykonáva práva spojené s účasťou v spoločnosti spoločník.*“ Tomlainová polemizuje, či nie je z tohto ustanovenia možné vyvodzovať, že záložné právo sa nevzťahuje na pohľadávku na podiel zo zisku, na vyrovnávací podiel a na podiel na likvidačnom zostatku. Máme za to, že zákonodarca prijal toto ustanovenie z dôvodu, aby záložca mohol požívať úžitky zo spoločnosti.²¹

1.4. Výkon záložného práva na obchodný podiel

Výkon záložného práva oprávňuje záložného veriteľa uspokojiť sa alebo domáhať sa uspokojenia svojej splatnej pohľadávky z predmetu záložného práva. Výkon záložného práva na obchodný podiel sa riadi všeobecnou úpravou obsiahnutou v Občianskom zákonníku. Preto realizovať záložné právo na obchodný podiel je možné spôsobom určeným v zmluve, predajom predmetu záložného práva na dobrovoľnej dražbe alebo sa môže domáhať uspokojenia predajom zálohu podľa osobitných predpisov. Pri výkone záložného práva sa na prevod obchodného podielu súhlas valného zhromaždenia už nevyžaduje.²² Zákon sa nezaobera situáciou, kedy sa opakovane záloh nepodarilo predať. Súčasná právna úprava neumožňuje vstúpiť

---

¹⁹ Obchodný zákonník v § 114 ods. 2 obsahuje ustanovenie: „*Každý spoločník môže mať iba jeden obchodný podiel. Pokiaľ sa spoločník zúčastňuje ďalším vkladom, zvyšuje sa jeho obchodný podiel v pomere zodpovedajúcom výške ďalšieho vkladu.*“

²⁰ OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník: komentár. 1. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. s. 461 a nasl.

²¹ TOMLAINOVÁ, A. Zmluvné záložné právo na obchodný podiel v spoločnosti s ručením obmedzeným, In Bulletin slovenskej advokácie, 2006. roč. 12, č. 11, s. 9 a nasl

²² SUCHOŽA, J. HUSÁR, J. a kol. Obchodné právo. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 708 a nasl.

záložnému veriteľovi do práv záložcu, čo môže spôsobiť problémy v prípade viacerých po sebe nasledujúcich neúspešných pokusoch o speňaženie zálohu.²³

1.5. Zánik záložného práva na obchodný podiel

Zánik záložného práva nie je špeciálne upravený v Obchodnom zákonníku, a preto sa aj na zánik záložného práva na obchodný podiel použijú príslušné ustanovenia Občianskeho zákonníka. K zániku záložného práva môže dôjsť aj v prípade tzv. kadučného konania, ktoré sa vedie proti spoločníkovi, ktorého podiel je zaťažený záložným právom. Ak bol spoločník v kadučnom konaní vylúčený zo spoločnosti, spoločnosť následne rozhodne o znížení základného imania spoločnosti o vklad tohto spoločníka. V tomto prípade sa záložný veriteľ dostane do veľmi neprijemnej situácie, pretože záložné právo na obchodný podiel zaniká a záložný veriteľ tomu nemôže nijakým spôsobom zabrániť.²⁴

Ďalším spôsobom zániku záložného práva je zánik spoločnosti, na ktorej obchodný podiel je zriadené záložné právo, jej zrušením s likvidáciou. V prípade záložného práva na obchodný podiel záložný veriteľ nie je veriteľom spoločnosti, ale len veriteľom jedného (prípadne viacerých) z jej spoločníkov. Z tohto dôvodu sú pri likvidácii spoločnosti najskôr uspokojované nároky veriteľov spoločnosti. Ak po uspokojení veriteľov spoločnosti zostane nejaký majetok, tak sa z tohto zostatku vypláca tzv. podiel na likvidačnom zostatku, na ktorý môže teoreticky mať nárok záložný veriteľ. Otázna bude samozrejme výška podielu na likvidačnom zostatku.²⁵

Otvorenou otázkou, ktorá sa spája so zánikom záložného práva na obchodný podiel zostáva, čo sa stane so záložným právom v prípade zániku spoločnosti jej zlúčením, splynutím alebo rozdelením. Obchodný zákonník neposkytuje jasné riešenie tohto problému. Aj preto konečné riešenie poskytne až súdna prax. V právnych diskusiách sa objavujú názory podporujúce zánik záložného práva na obchodný podiel v prípade splynutia, zlúčenia alebo rozdelenia obchodnej spoločnosti, ale tiež argumenty podporujúce pretrvanie záložného práva, ktoré sa bude viazať na obchodný podiel v novej spoločnosti. Hlavným argumentom v prospech

²³ PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 4. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 496 a nasl.

²⁴ OVEČKOVÁ, O. - ŽITŇANSKÁ, L. a kol.. Základy obchodného práva. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2009, s. 327 a nasl.

²⁵ OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník: komentár. 1. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. s. 461 a nasl.

zániku záložného práva na obchodný podiel pri zrušení spoločnosti splynutím, zlúčením alebo rozdelením je, že stará spoločnosť zaniká a spolu s ňou zanikajú aj obchodné podiely. Obchodný zákonník definuje nástupnícku spoločnosť ako „*spoločnosť na ktorú prechádza imanie zanikajúcej spoločnosti*“. Z jazykového výkladu predmetného ustanovenia vyplýva, že na nástupnícku spoločnosť sa prevádza imanie spoločnosti. Podiel preto nie je pokračovaním pôvodného obchodného podielu, ale predstavuje úplne nový podiel, ktorý nie je ničím zaťažený. Tiež si je ťažké predstaviť realizovateľnosť zachovania záložného práva v ORSR. Pri zrušení spoločnosti jej splynutím, zlúčením alebo rozdelením dochádza k zániku zanikajúcich spoločností momentom zápisu do ORSR. Záložné právo na obchodný podiel bolo zapísané na obchodný podiel spoločnosti, ktorá zanikla. Preto je tu možné uvažovať o zániku predmetu zálohu. Ďalším problémom je, či by splynutím spoločností prechádzalo záložné právo na nový obchodný podiel, ak záložca nebude novým spoločníkom v novovzniknutej spoločnosti. Tiež bude obchodný podiel zaťažený záložným právom? Je zrejmé, že by išlo o neprimerané zaťaženie osôb, ktoré so záložným právom nemuseli mať nič spoločné. Zástancovia názoru, že záložné právo by malo prejsť na nový obchodný podiel argumentujú vecnou povahou záložného práva, z ktorého by mala vyplývať určitá právna stabilita pred jednostrannou dispozíciou záložcu. Iným argumentom je analógia s § 135b OZ, ktorý upravuje situáciu, kedy dôjde buď k dobromyseľnému alebo nedobromyseľnému spracovaniu cudzej veci, pričom podľa zástancov tohto názoru ide o nedobromyseľné konanie. S uvedenou analógiou nesúhlasíme, pretože uvedené sa viaže na vlastníctvo a nie na práva tretích osôb. Lepším argumentom sa nám javí argumentácia, že obchodný podiel je iba vehiklom vplyvu na určitú spoločnosť a v prípade ak vehikel ostane, tak by malo ostať aj záložné právo. Podľa Maliara súčasná právna úprava má fatálne následky pre práva záložných veriteľov, ktoré viazli na spracovanej veci záložného dlžníka, pretože je veľmi ťažké vyvodit' iný právny následok ako ten, že ich vecné práva zanikli. Právna úprava by jednoznačne mala na záložných veriteľov pamätať a poskytnúť im možnosť prioritne sa uspokojiť z pohľadávky, ktorú má vlastníak veci voči záložnému dlžníkovi. Zákon stanovuje, že vlastníak novej veci je „*povinný uhradiť druhému vlastníakovi cenu toho, o čo sa jeho majetok zmenšil,*“ preto sa stotožňujeme s názorom, že záložný veriteľ by mal byť prioritne oprávnený na uspokojenie sa z takejto pohľadávky, ktorú možno charakterizovať ako pohľadávku z bezdôvodného obohatenia.²⁶ Jediné riešenie situácie vidíme v jasnom zakotvení pravidiel v Obchodnom zákonníku, ktoré budú upravovať, čo sa stane so záložným

---

²⁶ MALIAR, M. Zaniká záložné právo ostatných záložných veriteľov výkonom záložného práva prednostným záložným veriteľom?. In: *Ars notaria*. 2013. roč. 17, č. 4, s. 4 - 10.

právom na obchodný podiel v prípade, že dôjde k zrušeniu spoločnosti bez jej likvidácie splynutím, zlúčením alebo rozdelením. Inšpiráciu by sme mohli nájsť napr. v českom NOZ²⁷, Je zrejmé, že česká legislatíva sa s týmto problémom vysporiadala veľmi efektívne, keď stanovila, že ak bola vec zaťažená záložným právom, tak v prípade zmeny veci na novú vec, bude aj táto nová vec zaťažená záložným právom.²⁸ Z právnej úpravy v Českej republike je možné teleologickým výkladom dospieť k názoru, že zákonodarca má záujem na tom, aby bol chránený záložný veriteľ a nestratil svoju pozíciu vecného práva zlomyseľným konaním, ktorým niekto úmyselne naoko spôsobí zánik zálohu.

Záložné právo vo svojej podstate predstavuje jeden z najefektívnejších zabezpečovacích prostriedkov. Preto by sa mohlo zdať, že zriadenie záložného práva na obchodný podiel v úspešnej spoločnosti zabezpečí relatívne vysokú právnu istotu splnenia záväzku. Avšak súčasná právna úprava kladie (síce možno s dobrým úmyslom predchádzania daňových podvodov) neprimerané podmienky na prevod väčšinového obchodného podielu,²⁹ ktoré vo svojej podstate znemožňujú výkon práva na obchodný podiel. Novinky zaviedla novela Obchodného zákonníka č. 246/2012 Z.z.. Azda najvýznamnejšou zmenou je to, že účinnosť prevodu väčšinového obchodného podielu nastáva až jeho zapísaním do ORSR. Zároveň podmienila podanie návrhu do ORSR priložením súhlasu správcu dane, ktorý správca dane odmietne vydať v prípade, ak prevodca tohto väčšinového obchodného podielu má nedoplatok na daniach vyšší ako 170 euro. Preto v prípade, ak bude mať prevodca nedoplatok na dani vo väčšej výške ako je 170 euro, tak správca dane súhlas s prevodom nevydá, čo spôsobí, že ORSR nezapíše prevod, a teda v konečnom dôsledku nedôjde ani k výkonu záložného práva. Teda záložný dlžník tým, že nezaplatí daň, vie zablokovať výkon záložného práva na obchodný podiel. Gašparík považuje tiež za nedokonalosť právneho systému to, že záložný veriteľ (ktorým zväčša býva banka alebo iná finančná inštitúcia), nie je oprávnený podať návrh na zápis prevodu do ORSR, keďže na podanie návrhu je oprávnená spoločnosť, v mene ktorej konajú konatelia. Pri prevodoch podielov zahraničných osôb sa síce nevyžaduje doložiť súhlas správcu dane, ale vyžaduje sa vyhlásenie prevodcu a nadobúdateľa, že takúto povinnosť nemajú. Preto

²⁷ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (Nový)

²⁸ ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. - FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 996 a nasl.,

²⁹ Zákon definuje väčšinový obchodný podiel tak, že sa ním rozumie „*obchodný podiel, ktorý vzhľadom na pomer hodnoty vkladu spoločníka k výške základného imania spoločníka priznáva aspoň polovicu všetkých hlasov alebo obchodný podiel, s ktorým spája aspoň polovicu všetkých hlasov spoločenská zmluva.*“ Táto povinnosť sa preto vzťahuje aj na prevody 50% obchodných podielov.

bez spolupráce záložného dlžníka ani v tomto prípade nebude možné efektívne vykonať záložné právo.³⁰

2. Záložné právo v právnom poriadku Českej republiky

Česká republika v NOZ komplexne pristúpila k problému záložného práva, v rámci ktorého v § 1320 až §1327 NOZ sa venuje problematike úpravy záložného práva na obchodný podiel. Na úvod je nutné uviesť, že slovenské a české občianske a obchodné právo bolo až do prijatia NOZ veľmi podobné, nakoľko sme vychádzali z rovnakých právnych predpisov. Aj preto sa v právnej praxi využívala argumentácia, podložená rozhodnutiami českých súdov, ktoré jednak v mnohých prípadoch predstavovali pokrokovejší prístup k právnym problémom, a jednak predstavovali aj bohatší zdroj z hľadiska počtu rozhodnutí. Aj preto úprava záložného práva na obchodný podiel bola podobná tej slovenskej. Jeden z významných rozdielov medzi slovenskou a českou úpravou podľa „starého“ obchodného zákonníka spočíval v rozdielnom prístupe k možnosti zriadenia viacerých záložných práv na ten istý obchodný podiel,³¹ kedy česká právna úprava pristúpila k zákazu zriadenia iných záložných práv na obchodný podiel, na ktorý už bolo záložné právo zriadené. Ako už bolo spomínané vyššie, niektorí autori sa k tomuto prístupu prikláňajú. No súčasná úprava v NOZ sa od tohto prístupu odklonila a je možné zriadiť viacero záložných práv k tomu istému obchodnému podielu. Súčasná česká právna úprava stanovuje, že obchodný podiel je možné založiť za tých istých podmienok, za akých ho je možné previesť.³² Preto podobne ako slovenská právna úprava stanovuje, že ak na prevod obchodného podielu sa vyžadujú určité podmienky, tak tieto podmienky musia byť splnené aj pri zriadení záložného práva. V tejto súvislosti by sme chceli upriamiť pozornosť na jednoduchú úpravu českého znenia, ktorá má generalizujúci charakter. Slovenská právna úprava je podľa nášho názoru zbytočne podrobná, pretože samotná požiadavka súhlasu valného zhromaždenia spadá do kategórie podmienka na prevod obchodného podielu, a tým pádom je takéto znenie nadbytočné. Fiala uvádza, že v prípade, ak boli založené obchodné podiely alebo účastnícke cenné papiere, a takéto záložné právo trvá ku dňu zápisu fúzie, rozdelenia alebo zmeny právnej formy do obchodného registra, tak záložné právo prechádza alebo sa rozširuje na podiely alebo účastnícke cenné papiere, ktoré záložný dlž-

³⁰ GAŠPARÍK, R. (Ne)možnosť výkonu záložného práva na obchodný podiel? [online], 2013, cit. dňa 17.2.2016

³¹ § 117a ods. 2 (posledná veta) zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

³² DVOŘÁK, T. Společnost s ručením omezeným. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwers, 2014, s. 150 a nasl.

ník nadobúda na základe založených podielov alebo účastníckych cenných papierov. Ak založené podiely zanikajú a nedochádza k ich výmene, ale záložca sa už podieľa na nástupníckej spoločnosti, tak záložné právo prechádza na obchodný podiel v nástupníckej spoločnosti. Ak obchodné podiely zaniknú bez toho, aby záložné právo prešlo alebo sa rozšírilo na základe vyššie uvedeného, tak záložný veriteľ je oprávnený požadovať od záložcu poskytnutie dodatočnej istoty. V prípade, že sa nedohodnú, rozhodne o dostatočnom zabezpečení súd.³³ Iná situácia nastáva v prípade, keď jeden spoločník nadobudne prevodom alebo prechodom iný podiel na tej istej spoločnosti. V tomto prípade, ak spoločenská zmluva neumožňuje, aby spoločník mal viac obchodných podielov³⁴, tak sa podiely spoja do jedného a tento je celý zaťažený záložným právom.³⁵ V tejto súvislosti niektorí český autori poukazujú na nemeckú koncepciu, podľa ktorej podiely držané jednou osobou nesplývajú a zachovávajú si svoju samostatnosť. Nemecká právna úprava síce pripúšťa možnosť splynutia obchodných podielov, ale iba v prípade, ak nie sú spojené s rozdielnymi právami a povinnosťami.³⁶ Uvedená koncepcia by síce uľahčila prístup voči prípadnému výkonu záložného práva, ale na druhej strane by mohla spôsobiť v praxi problémy. Slovenská právna úprava takúto situáciu neupravuje. Špecifikum českej úpravy je, že zmluva, ktorou by spoločnosť, ako záložný veriteľ, prijala ako záloh obchodný podiel, ktorý by predstavoval účasť na nej samotnej, je od počiatku neplatná, a teda nevyvoláva žiadne právne následky. V podmienkach Slovenskej republiky by podľa nášho názoru bola takáto zmluva platná, avšak spoločnosť by nemohla nadobudnúť tento podiel do svojho vlastníctva. Vznik záložného práva je tak ako v právnom poriadku Slovenskej republiky rozdelený do dvoch fáz, pričom sa rozlišuje medzi právnym dôvodom a spôsobom vzniku. Na rozdiel od slovenského právneho poriadku česká legislatíva rozlišuje vznik záložného práva zmluvou alebo dohodou dedičov a na druhej strane úradným rozhodnutím alebo priamo ex lege. Pričom na základe zmluvy alebo dohody dedičov dochádza k vzniku, buď v prípade hnutelných vecí, ich odovzdaním, alebo ich zápisom v príslušnom registri. Český zákon v § 1342 NOZ stanovuje, že záložné právo, ktoré má vzniknúť rozhodnutím orgánu verejnej moci, vzniká momentom jeho vykonateľnosti. Takéto záložné právo

³³ ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. - FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 996 a nasl.,

³⁴ Zákon o obchodných korporáciách umožňuje upraviť v spoločenskej zmluve možnosť spoločníka vlastníť viacej podielov

³⁵ DVOŘÁK, T. Společnost s ručením omezeným. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwers, 2014, s. 150 a nasl.

³⁶ PRIESTER, H. MAYER, D. Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts Band 3, München: C.H.Beck, 1996, s. 318

bude tiež nutné registrovať do verejného registra, ale zápis nebude mať konštitutívne účinky.³⁷ Záložný veriteľ a záložca majú povinnosť oznámiť vznik záložného práva spoločnosti bez zbytočného odkladu. V prípade nedodržania tejto povinnosti, pripadá do úvahy povinnosť nahradiť škodu, ktorá by vznikla v príčinnej súvislosti s porušením tejto povinnosti.³⁸ Český právny poriadok prináša aj odpovede ohľadne výkonu hlasovacieho práva, ktoré sa vzťahujú k založenému obchodnému podielu. Ak to bolo dohodnuté v zmluve, toto právo môže vykonávať aj záložný veriteľ, inak ho vykonáva aj naďalej vlastník. Zaujímavý prístup zvolil český zákonodarca, kedy v prípade, že sa príčinou záložcu zníži hodnota zálohu, tak záložca je povinný ho primerane doplniť. V prípade, že záložný dlžník záloh nedoplní, tak sa nezabezpečená časť pohľadávky stane splatnou. V praxi toto ustanovenie však môže spôsobovať komplikácie, nakoľko záložcom môže byť osoba odlišná od osoby obligačného dlžníka, a teda záložca nebude mať právny záujem na dodatočnom zabezpečení pohľadávky.³⁹ Pokiaľ sa stane pohľadávka, ktorá bola zaistená, splatnou a obligačný dlžník riadne a včas svoj dlh nesplatil, môže záložný veriteľ pristúpiť k výkonu záložného práva. Úprava obsiahnutá v NOZ je veľmi podobná tej slovenskej. Zákon poskytuje viacero možností ako sa uspokojiť zo zálohu. V zmysle zákona sa dá výkon záložného práva rozdeliť na 2 základné prístupy. Prvým je uspokojenie sa zo zálohu na základe dohody a druhou je uspokojenie sa zo zálohu proti vôli záložcu. Záložca sa môže dohodnúť so záložným veriteľom na tom, že sa uspokojí prevodom vlastníckeho práva k založenému obchodnému podielu, pričom rovnako ako podľa slovenskej právnej úpravy takúto dohodu je možné uzavrieť až po tom, ako sa stala pohľadávka splatnou. Ďalším spôsobom je predaj zálohu spôsobom dohodnutým v záložnej zmluve. Zmluva sa v takejto situácii uzatvára medzi nadobúdateľom podielu a záložným veriteľom, ktorý koná v mene záložcu.⁴⁰ Oceňujeme prístup, ktorý zvolil český zákonodarca, kedy záložný veriteľ momentom splatnosti pohľadávky nadobúda právo na peňažné a iné vecné plnenia plynúce z účasti spoločníka v spoločnosti, a to až do výšky zabezpečeného dlhu. Majetkové práva automaticky prechádzajú na záložného veriteľa v okamihu splatnosti zabezpečenej pohľadávky. Takéto plnenia sa na úhradu dlhu započítavajú, ak si stany nedohodli niečo iné.⁴¹ Druhou možnosťou je, ako už bolo vyššie spomenuté, uspokojenie sa zo zálohu proti vôli záložcu jeho

---

³⁷ Tamtiež

³⁸ GAJDOŠ, J, Zástavní právo k podílu v korporaci, [online], 2014. cit. dňa 18.2.2016

³⁹ DVOŘÁK, T. Společnost s ručením omezeným. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwers, 2014, s. 150 a nasl.

⁴⁰ Tamtiež

⁴¹ ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. - FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 936 a nasl.

speňažením. Podmienkou takéhoto výkonu záložného práva je existencia rozhodnutia súdu o predaji zálohu a výkon rozhodnutia predajom zálohu alebo exekúcia predajom zálohu alebo speňaženia zálohu na verejnej nedobrovoľnej dražbe. Vo všetkých prípadoch je nutné, aby záložný veriteľ informoval ostatných spoločníkov o výkone záložného práva, nakoľko spoločníci môžu mať predkupné právo k obchodnému podielu v spoločnosti. Ak si ho neuplatnia pri speňažení zálohu, tak predkupné právo zanikne. V českej právnej úprave badať zámer zákonodarcu posilniť právnu istotu záložného veriteľa. Preto prichádza s právnymi konštrukciami, ktoré posilňujú aj uhradzovaciu funkciu záložného práva. V záložnej zmluve je možné dohodnúť si klauzulu, podľa ktorej by záložný veriteľ ex lege nadobudol obchodný podiel v spoločnosti, ak by bol pri pokuse o speňaženie zálohu neúspešný. Nadobudnutie podielu predstavuje zánik záložného práva a je nutné ho vymazať z obchodného registra.⁴² Ak klauzula nebola dojednaná v záložnej zmluve, tak záložný veriteľ môže od neúspešného pokusu speňaženia zálohu vykonávať práva spoločníka v spoločnosti spojené s podielom. Je na vôli záložného veriteľa, či sa rozhodne vykonávať alebo nevykonávať práva spojené s podielom. Z formálneho hľadiska nie je možné považovať ho za spoločníka, ale materiálne vykonáva práva spoločníka v obchodnej spoločnosti.⁴³ Čo sa týka vymedzenia okruhu jeho práv a povinností, tak záložný veriteľ má rovnaké práva ako mal záložca. Na druhej strane záložný veriteľ nemôže vykonávať práva k podielu spôsobom, ktorým by poškodil záložcu (napr. rozhodnutie o efektívnom zvýšení základného imania spoločnosti.) V prípade, že bol záložný dlžník pri pokuse o speňaženie zálohu neúspešný, tak sa môže domáhať o prevedenie obchodného podielu do jeho vlastníctva za obvyklých obchodných podmienok. Toto právo je prekluzívne a pokiaľ sa neuplatní v rámci jedného mesiaca od dňa kedy bol jeho pokus neúspešný, tak zaniká. Úprava je to zaujímavá, avšak existujú dôvodné pochybnosti o jej efektívnosti. Nakoľko v prípade, že o obchodný podiel nemal nikto záujem, tak sa dá predpokladať, že pôjde o ťažko speňažiteľný podiel, a tým pádom záložný veriteľ pravdepodobne nebude mať ani právny záujem na jeho nadobudnutí.⁴⁴ Nadobudnutie obchodného podielu síce možno znie lákavo, v praxi však znamená súdny spor, v ktorom sa bude určovať hodnota obchodného podielu, a kým dôjde k jeho úspešnému skončeniu, môže pre záložného veriteľa predstavovať stratený čas a peniaze, čo v konečnom dôsledku nemusí byť

---

⁴² DVOŘÁK, T. Společnost s ručením omezeným. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwers, 2014, s. 150 a nasl.

⁴³ ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. - FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 936 a nasl.

⁴⁴ DVOŘÁK, T. Společnost s ručením omezeným. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwers, 2014, s. 150 a nasl.

výhodne.⁴⁵ Rozdiel medzi prvým a druhým prípadom je v tom, či bolo alebo nebolo takéto niečo dojednané v zmluve. Výsledok však vzhľadom na vôľu záložného veriteľa môže byť ten istý. Napriek pochybnostiam o efektívnosti, je to rozhodne lepšia úprava ako máme v podmienkach slovenského právneho poriadku, kedy zákon vôbec nerieši situáciu, keby sa opakovane nepodarilo speňažiť záloh. NOZ uplatňuje ochranný prístup voči spotrebiteľovi alebo človeku, ktorý je malý alebo stredný podnikateľ, kedy sa nemôže uplatniť prístup, keď záloh prepadne do vlastníctva záložného veriteľa.⁴⁶ Slovenská právna úprava poskytuje zvýšenú ochranu spotrebiteľovi prostredníctvom všeobecných ustanovení o spotrebiteľských zmluvách.

3. Záložné právo v právnom poriadku Spojených arabských emirátov

Spojené arabské emiráty ako pokroková krajina Islamského sveta má svoje základné princípy prebraté z práva šaría. Právny poriadok Spojených arabských emirátov, z väčšej miery kodifikovaný, stojí na princípoch francúzskeho a rímskeho právneho systému, pričom je doplnený princípmi Islamského práva. Je nutné zmieniť fakt, že Spojené arabské emiráty sú federáciou, čo má dopad aj na právny poriadok, kedy je prijímaný na dvoch úrovniach. Jednak na federálnej, a jednak na úrovni konkrétneho štátu (emirátu). V súčasnej situácii, kedy dochádza ku globalizácii nielen v oblasti obchodu, právny poriadok Spojených arabských emirátov sa snaží harmonizovať svoju úpravu predovšetkým v oblasti medzinárodného obchodu tak, aby vytváralo prostredie viacej otvorené a pochopiteľné aj pre zahraničných podnikateľov a investorov.⁴⁷

Úprava záložného práva v Spojených arabských emirátov je komplikovaná. Majoritná časť je síce upravená v Občianskom zákonníku, ale nachádzame rôzne čiastkové úpravy aj v iných predpisoch (napr. Obchodný zákonník) zväčša subsidiárnej povahy. Ide o odlišný prístup oproti slovenskej právnej úprave. Aj preto je niekedy problematické terminologicky odlišiť špecifiká jednotlivých inštitútov. Na úvod treba povedať, že právny poriadok rozlišuje predovšetkým medzi hypotekárnym záložným právom (ang. mortgage) a posesórnym záložným právom (ang. pledge). Vymedzený rozdiel je iba rámcový a spočíva v prevode držby k zálohu, kedy pri posesórnom záložnom práve prechádza držba zo záložcu na záložného ve-

⁴⁵ GAJDOŠ, J. Zástavné právo k podílu v korporácii, [online], 2014. cit. dňa 18.2.2016

⁴⁶ DOČEKALOVÁ, T. Zastavení podílu v korporaci podle nového občanského zákoníku, [online], 2015. cit. dňa 20.2.2016

⁴⁷ KHEDR, A. A. - ALNUAIMI, B. A Guide to United Arab Emirates Legal System, [online], 2010. cit. dňa 20.2.2016.

riteľa až do úplného splatenia zabezpečeného dlhu.⁴⁸ Rozlišujeme šesť kategórií záložného práva, ktoré sa odlišujú podľa toho, o aký druh zálohu ide. Právny poriadok rozlišuje medzi hnutelným a nehnuteľným majetkom, ktorý definuje ako vec, ktorá má fixnú povahu a nemôže byť odstránená bez poškodenia alebo zmenenia svojej štruktúry. Ostatné veci sa považujú za veci hnutelné. Občiansky zákonník rozlišuje tiež medzi hmotným majetkom, za ktorý sa považujú predmety, prístroje, príslušenstvo a peniaze, a nehmotným majetkom, ktorým sa rozumejú predmety duševného vlastníctva, goodwill a licencie. Akcie a obchodný podiel sa tiež považujú za hmotný majetok.

Preto rozlišujeme úpravu hypotekárneho záložného práva, kde zálohom je nehnuteľnosť. Aby platne vzniklo hypotekárne záložné právo je potrebné, aby bolo registrované v katastri nehnuteľnosti. Každý emirát má vlastný kataster nehnuteľností, a aj preto úprava zápisu je ponechaná na jednotlivých emirátoch. Konštrukcia záložného práva je podobná tej slovenskej, kedy záložný veriteľ nadobudne vecné právo k zálohu na zabezpečenie dlhu spôsobom, že získa prednostné postavenie pri uspokojení sa zo zálohu.⁴⁹ Právny poriadok výslovne zakazuje, aby osoba záložného dlžníka bola odlišná od záložcu, keď stanovuje podmienku, že záložca musí byť vlastníkom veci, a zároveň nie je možné zriadiť záložné právo na majetok tretej osoby. Do tejto zásady však vstupuje výnimka pri rodinných vzťahoch medzi synom a otcom (prípadne starým otcom).⁵⁰ Z úpravy je možné vyvodit' nerovnaké postavenie mužov a žien. Dubaj má pravdepodobne najliberálnejšiu úpravu hypotekárneho záložného práva, kedy k federálnemu Občianskemu zákonníku prijal ešte vlastný zákon ohľadom záložného práva, ak zálohom je nehnuteľnosť. Akákoľvek dohoda, ktorou by prechádzalo vlastníctvo na záložného veriteľa v prípade nesplnenia dlhu je neplatná. Výkon záložného práva sa realizuje prostredníctvom verejnej dražby. Na registrovanie hypotekárneho záložného práva bola stanovená predpísaná prihláška, ktorú podpisujú obe strany. Záložca môže disponovať so zálohom takým spôsobom, aby neboli dotknuté práva záložného veriteľa. Odlišnosťou oproti slovenskej úprave je fakt, že v prípade, ak predmetom záložného práva je nehnuteľnosť, tak záložné právo sa musí zriadiť na dobu určitú. Napriek tejto úprave v praxi je zvykom, že záložca nemôže plne disponovať svojím založeným majetkom napriek tomu, že

---

⁴⁸ Určité interpretačné problémy môžu byť spôsobené aj tým, že na analýzu používame sekundárne zdroje v anglickom jazyku, a teda určité odchýlky môžu byť preto spôsobené aj v prispôbovaní právnej terminológie arabského práva terminológii anglického práva, ktoré predstavuje iný právny systém.

⁴⁹ § 1399 Občianskeho zákonníka Spojených arabských emirátov

⁵⁰ § 1401 a nasl. Občianskeho zákonníka Spojených arabských emirátov

doba trvania záložného práva uplynula, pokiaľ záložný veriteľ nestratil právny dôvod na zabezpečení.⁵¹

Naproti tomu stojí záložné právo, kde záloh je hnutel'nou vecou. Osobitné podmienky sa vzťahujú k záložnému právu, ktoré sa zriaďuje k podniku. Osobitné ustanovenia sú obsiahnuté v Obchodnom zákonníku, ktorý podnik definuje ako jednotku všetkého hmotného a nehmotného majetku určených na obchodovanie. Ak je nehnuteľnosť súčasťou podniku, tak na jej založenie sa bude musieť postupovať podľa postupu uvedeného vyššie. Zaujímavosťou je prístup, ktorý zvolil zákonodarca, kedy upravil záložné právo vzťahujúceho sa k určitému teritóriu tzv. „free zones“, teda voľných zón. Jednou z najznámejších je „Jebel Ali Free Zone“. Ide o zónu približne 100 km², kde môžu zahraničné subjekty obchodovať bez toho, aby museli platiť dovozné clo. Spoločnosti ktoré sú tu usadené sú v právnej teórii považované ako tzv. „offshore“ spoločnosti, ktoré sú charakteristické tým, že platia paušálnu ročnú daň. Obchodný zákonník tiež obsahuje ustanovenia, týkajúce sa záložného práva ku zmenkám a iných nástrojov finančného práva poskytnutím týchto finančných nástrojov záložnému veriteľovi. Poslednou kategóriou je úprava záložného práva na podiel v obchodných spoločnostiach registrovaných v Spojených arabských emirátoch.⁵²

Spojené arabské emiráty prijali nový zákon zverejnený v zbierke zákonov dňa 31. marca 2015, upravujúci právo obchodných spoločností, ktorý nadobudol účinnosť k 1. júlu 2015 a nahradil starý zákon z roku 1984. Tento zákon priniesol aj viacero novinek v úprave záložného práva k obchodnému podielu, predovšetkým v spoločnosti s ručením obmedzeným.⁵³ Prelomenie zásady, podľa ktorej nie je možné, aby zahraničný kapitál predstavoval viac ako 49% spoločnosti, sa neuskutočnilo. Založenie obchodného podielu je popri záložnom práve k nehnuteľnosti jedným z najbežnejších spôsobov zabezpečenia záväzkov.

Obchodný zákonník Spojených arabských emirátov rozlišuje viaceré typy obchodných spoločností, čo má význam aj na záložné právo na obchodný podiel. Rozlišuje spoločnosť s ručením obmedzenú, obchodnú spoločnosť v ktorej spoločníci ručia za záväzky spoločnosti spoločne a nerozdielne, čo je obdoba slovenskej verejnej obchodnej spoločnosti (angl. Joint Liability Company), spoločnosť komanditného typu (angl. Simple Commandite Company), ďalej je to verejná akciová spoločnosť (angl. Public Joint Venture Company) a súkromná ak-

---

⁵¹ BARYALAY, H. Taking security over assets in the UAE, [online], 2014. cit. dňa 23.2.2016

⁵² HOURANI, H. Security Law In The UAE (Overview), [online], 2001. cit. dňa 22.32.2016

⁵³ LESTER, Ch. - LATIF, E. - ALMASAABI, A. UAE Issues New More Flexible 2015 Commercial Companies Law. [online], 2015. cit. dňa 20.2.2016

ciová spoločnosť (angl. Private Joint Venture Company). Nový Obchodný zákonník tiež obsahuje krátke ustanovenia o investičných fondoch a spoločnosti holdingového typu.⁵⁴ Podľa starej právnej úpravy bolo sporné, či je možné zriadiť záložné právo na obchodný podiel v spoločnosti s ručením obmedzeným, nakoľko úprava záložného práva neposkytovala mechanizmus, akým spôsobom zriadiť záložné právo na obchodný podiel. Problém bol, že záložné právo sa mohlo zriadiť k hnutelným veciam, ktoré, aby platne vzniklo záložné právo, sa museli odovzdať záložnému veriteľovi, prípadne 3. osobe do úschovy alebo museli zostať v spoločnej držbe. Keďže neexistovala žiadna povinnosť spoločnosti s ručením obmedzeným vydávať podielové listy alebo inú obdobu certifikátu, ktorý by predstavoval konkrétny podiel v spoločnosti, tak nebolo možné splniť túto podmienku.⁵⁵ V právnej teórii sa stretávame s prístupom rozlišovania medzi podielom na spoločnosti s ručením obmedzeným a na akciovej spoločnosti, pričom v prvom prípade prípadným predmetom záložného práva je obchodný podiel (angl. quotas) a v prípade akciovej spoločnosti sú to akcie ako finančné inštrumenty (angl. shares). Uvedený rozdiel sa uplatňuje aj v podmienkach Slovenskej republiky, pretože zákon o cenných papieroch má špeciálnu úpravu záložného práva k cenným papierom, ktorými sa rozumejú aj akcie akciovej spoločnosti. Ministerstvo ekonomiky v Dubaji sa s tým vysporiadalo vytvorením vlastného prístupu, kedy akceptovalo registráciu notársky zriadeného záložného práva vo vzťahu k obchodnému podielu v spoločnosti s ručením obmedzeným. Záložným veriteľom však mohli byť iba finančné inštitúcie, ktoré podliehali centrálnej banke Spojených arabských emirátov. Záložné práva zriadené v prospech iných osôb neboli na registráciu akceptované.⁵⁶ Dnes už je výslovne v §79 Obchodného zákonníka umožnené, aby spoločníci zriadili záložné právo na svoj obchodný podiel.⁵⁷ Na vznik záložného práva sa vyžaduje písomná notársky overená zmluva, v ktorej budú uvedené všetky detaily záložného práva (napr. výška zabezpečenej pohľadávky, čas na ktorú sa záložné právo zriaďuje, následky nesplatenia zabezpečenej pohľadávky, ako i iné zmluvné podmienky týkajúce sa záložného práva). Takéto záložné právo musí byť zriadené v súlade so spoločenskou zmluvou, ktorá

---

⁵⁴ YOUNG, CH. - HOLLAND, A. New UAE Commercial Companies Law, [online], 2015, cit. dňa: 23.2.2016

⁵⁵ SNAINEH, B. United Arab Emirates: Share Pledges In Limited Liability Companies. [online], 2011. cit. dňa: 23.2.2016

⁵⁶ LOW, A. Spotlight: UAE Share Pledges – A Secure Solution?, [online], 2015. cit. dňa: 23.2.2016

⁵⁷ TURCAL, CH. Pledging of shares of a limited liability company in the UAE. [online], 2013. cit. dňa: 23.2.2016

musí výslovne obsahovať, že je možné na obchodný podiel zriadiť záložné právo.⁵⁸ Záložné právo podobne ako na Slovensku je potrebné registrovať do obchodného registra v príslušnom emiráte. Ešte nie je jasné, či správa registra umožní zaregistrovať záložné práva zriadené v prospech iných osôb, nie len centrálnou bankou regulovaných inštitúcií.⁵⁹

Iný problém, ktorý sme už na Slovensku viac menej vyriešili, je otázka momentu vzniku záložného práva v súvislosti s otázkou priority. Je jasné, že záložné právo nebude platné v prípade, ak nebolo registrované v obchodnom registri. Ale nie je jasné, podľa čoho sa bude posudzovať prioritá. Či od momentu platne uzatvorenej zmluvy alebo momentom registrácie.

Právna úprava pomerne tvrdo trestá porušenie akejkolvek dojednanej zmluvnej podmienky, kedy má záložný veriteľ právo po 7-dňovej notifikácii záložcu obrátiť sa na súd so žiadosťou o povolenie predať celý alebo časť zálohu.⁶⁰ Toto ustanovenie nám príde príliš tvrdé, avšak na druhej strane slovenský zákonodarca by mohol zvážiť prísnejší postup voči porušeniu takej zmluvnej podmienky, ktorou sa hodnota zálohu zmenší.

Článok 81 Obchodného zákonníka oprávňuje záložného veriteľa, aby sa dohodol so záložným dlžníkom a spoločnosťou na spôsobe a podmienkach predaja zálohu. Ak sa nedohodnú, tak obchodný podiel bude ponúknutý na predaj na verejnej dražbe pod dohľadom súdu. Dôležitým ustanovením z pohľadu spoločníkov je oprávnenie jedného alebo viacerých spoločníkov spoločnosti, ktorej podiel bol predaný na verejnej dražbe, odkúpiť takýto podiel do 15 dní od dňa, kedy bola aukcia vykonaná.⁶¹ Toto ustanovenie však v praxi bude spôsobovať viacero problémov. V Obchodnom zákonníku Slovenskej republiky nemáme ustanovenie, ktorým by zo zákona vznikalo predkupné právo, napriek tomu, že máme viacero vábných ustanovení, kde sa hovorí o prednostnom práve. V zmysle § 115 ods. 2 OBZ nepriamo vyplýva, že je možné ustanoviť viaceré podmienky na prevod obchodného podielu na 3. osoby, medzi ktoré môžeme zaradiť aj predkupné právo. V prípade, že dôjde k výkonu záložného práva, tak podľa nášho názoru, ak si ho neuplatnia v procese speňaženia zálohu, tak takéto predkupné právo zaniká. Dá sa predpokladať, že takéto predkupné právo bude mať záväzkovú povahu. Judikatúra českého Najvyššieho súdu potvrdila, že „*i k obchodnému podielu je mož-*

⁵⁸ MICHELMORE, P. WERTMANN, R. New UAE Commercial Companies Law: A Move Towards Global Standards, [online], 2015. cit. dňa: 23.2.2016

⁵⁹ LOW, A. Spotlight: UAE Share Pledges – A Secure Solution?, [online], 2015. cit. dňa: 23.2.2016

⁶⁰ HOURANI, H. Security Law In The UAE (Overview), [online], 2001. cit. dňa 22.32.2016

⁶¹ LOW, A. Spotlight: UAE Share Pledges – A Secure Solution?, [online], 2015. cit. dňa: 23.2.2016

*né zriadiť zmluvou predkupné právo. Na jeho zriadenie, podmienky trvania a výkonu sa použije analogicky právna úprava predkupného práva obsiahnutá v Občianskom zákonníku*⁶² Pričom v odôvodnení predpokladá analogické použitie § 602 a nasl. OZ. Analogicky preto, lebo obchodný podiel nie je podľa právneho poriadku Slovenskej republiky vec.⁶³ V právnom poriadku Spojených arabských emirátov takéto záložné právo pretrváva ešte 15 dní po uskutočnení prevodu. Takéto ustanovenie bude podľa nášho názoru nepriaznivo vplývať na ochotu investorov scudzovať obchodný podiel, ktorý je zaťažený predkupným právom, predovšetkým z dôvodu vysokých finančných nákladov, ktoré musí investovať, aby sa mohol obchod zrealizovať. Predtým ako dôjde ku kúpe obchodného podielu, predovšetkým v medzinárodnom investovaní, dochádza k tzv. „due diligence“, čo predstavuje hĺbkovú kontrolu spoločnosti. „Due diligence“ znamená v preklade obvyklú opatrnosť. V prípade verejných dražieb môže byť „due diligence“ náročnejšia, pretože spoločnosť, v ktorej sa obchodný podiel nadobúda, nemusí mať záujem a nemusí sprístupniť dokumenty. Aj v takomto prípade je však možné vykonať „due diligence“ z dostupných zdrojov, akými sú napríklad verejné registre. Takáto hĺbková kontrola pochopiteľne je finančne náročná, no na druhej strane pomáha predchádzať kúpe podniku, ktorého kúpa by predstavovala ešte väčšiu stratu.⁶⁴ V prípade, ak investor investuje takéto finančné prostriedky za účelom nadobudnúť obchodný podiel scudzovaný na verejnej dražbe s tým, že k nemu majú ostatní spoločníci predkupné právo po dobu 15 dní od dňa jeho nadobudnutia investorom, tak sa dá predpokladať, že to predstavuje neprimerané riziko, a aj preto môže byť v konečnom dôsledku problémom takýto obchodný podiel scuziť. Jednoduchší postup zriadenia záložného práva a jeho registrácie existuje vo voľných zónach, kde niektoré zo zón majú vlastné registre záložných práv.

4. Úvahy de lege ferenda v súvislosti so záložným právom na obchodný podiel

Ako už bolo vyššie spomenuté, v súvislosti so záložným právom na obchodný podiel sa spájajú viaceré problémy, na ktoré nedáva súčasný právny stav relevantné odpovede, a aj preto je nevyhnutné, aby došlo k legislatívnej úprave ustanovení týkajúcich sa záložného práva. Sme zástancami modelu, ktorým sa vybrala Česká republika, ktorá zjednotila občianske

⁶² Rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 13. decembra 2005, sp. zn. 29 Odo 1339/2004

⁶³ Valachovič, M.: Predkupné právo na obchodný podiel a dôsledky jeho porušenia, Bulletin slovenskej advokácie, 16, 2010, č. 7 - 8, s. 26 – 36, ISSN: 1335-1079

⁶⁴ KUČERA, V. Právní due diligence jako nezbytná součást akvizice. [online], 2014. cit. dňa: 24.2.2016

a obchodné právo do jedného kodifikovaného predpisu, kde sa napríklad nachádza aj komplexná úprava záložného práva.

Ovečková navrhuje vylúčiť možnosť zriadenia viacerých záložných práv na ten istý obchodný podiel, čo dôvodí ochranou oprávnených záujmov záložných veriteľov. S uvedeným návrhom sa nestotožňujeme, pretože v právnom poriadku Slovenskej republiky platí prístup materiálnej publicity ORSR, a teda záložný veriteľ si vie overiť, či na obchodný podiel už je alebo nie je zriadené záložné právo. Preto takéto obmedzenie považujeme za ničím neodôvodnený zásah do zmluvnej autonómie strán, nakoľko podľa nášho názoru by konečné obchodné rozhodnutie malo ostať na konkrétnych zmluvných stranách. Zastávame názor, že konkrétne subjekty samy najlepšie vedia, čo je pre nich výhodné.⁶⁵

Vyššie sme rozoberali problematiku záložného práva v prípade zrušenia spoločnosti bez likvidácie jej splynutím, zlúčením alebo rozdelením. Nakoľko patrí záložné právo k vecným právam, tak by nemalo dochádzať k situáciám, kedy dôjde k zániku záložného práva, pričom samotný záloh bude v pozmenenej forme existovať aj ďalej. Súčasná právna úprava poskytuje široký priestor na dolôzne konanie záložcu, kedy sa zrušením spoločnosti bez likvidácie môže efektívne zbaviť záložného práva na obchodný podiel bez akéhokoľvek postihu. Ako sme už naznačovali, úprava obsiahnutá v NOZ sa nám zdá spravodlivá, a aj logicky opodstatnená, nakoľko spravodlivým spôsobom zaťažuje v primeranej miere novú vec.⁶⁶

Ďalší nedostatok súčasnej právnej úpravy záložného práva na obchodný podiel vidíme v §117a ods. 5 OBZ, ktorý by podľa nášho názoru mal vyvážiť právne postavenie záložcu a záložného veriteľa jasným vymedzením, od ktorého momentu a či vôbec patria plnenia, na ktoré záložcovi vznikne nárok z titulu jeho účasti v spoločnosti. Týmto momentom by mal byť okamih splatnosti zabezpečenej pohľadávky, a to až do výšky zabezpečenej pohľadávky. Do úvahy prichádza automatické započítanie.⁶⁷ Tiež by sme sa mali zamerať na ochranu spotrebiteľa, kde sa stotožňujeme s vyššie uvedeným modelom, zavedeným v Českej republike.

Za úvahu tiež stojí prijatie stanovenia po vzore Spojených arabských emirátov, kedy v prípade porušenia akejkoľvek povinnosti by mohlo dôjsť k výkonu záložného práva.

---

⁶⁵ OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník: komentár. 1. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. s. 461 a nasl.

⁶⁶ ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. - FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 996 a nasl.

⁶⁷ OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník: komentár. 1. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. s. 461 a nasl.

Funkčnú zmenu by mohla priniesť aj koncepcia možnosti zriadenia záložného práva iba na časť obchodného podielu, prípadne možnosť rozdeliť podiel a vlastniť viac obchodných podielov.

Použitá literatúra

Monografie

1. DVOŘÁK, T. 2014. *Společnost s ručením omezeným*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwers, 2014, 650 s. ISBN: 978-80-7478-633-4
2. FEKETE, I., 2015. *Občiansky zákonník 2. veľký komentár. 2. zväzok. vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdôvodné obohatenie (§ 123 až 459)* 2. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 2015, 901 s. ISBN 978-80-8155-040-9
3. FEKETE, I., 2015. *Občiansky zákonník 3. veľký komentár. 3. zväzok. dedenie, záväzkové právo - všeobecná časť (§ 460 až 587)*. 2. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 2015, 931 s. ISBN 978-80-8155-041-6
4. HANES, D. 2002. *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2002. 425 s. ISBN 80-89047-34-3
5. KRAJČO, J. 2015. *Občiansky zákonník pre prax (komentár) Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESLP. 2. Časť*. 1. vyd. Bratislava: EUROUNION, s. 1248 - 2601 s. ISBN 978-80-89374-32-8
6. LAZAR, J. a kol. 2014. *Občianske právo hmotné 1*. 1. vyd. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014, 698 s. ISBN 978-80-89635-08-5
7. OVEČKOVÁ, O. - ŽITŇANSKÁ, L. a kol. 2009. *Základy obchodného práva*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2009, 682 s. ISBN 978-80-8078-276-4
8. OVEČKOVÁ, O. a kol. 2008. *Obchodný zákonník: komentár. 1*. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 983 s. ISBN 978-80-8078-205-4
9. OVEČKOVÁ, O. a kol. 2008. *Obchodný zákonník: komentár. 2*. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 803 s. ISBN: 978-80-8078-205-4
10. PATAKYOVÁ, M. a kol. 2013. *Obchodný zákonník. Komentár*. 4. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, 1677 s. ISBN 978-80-89603-12-1

11. PELIKÁNOVÁ, I. 1998. *Komentář k obchodnímu zákoníku 3. díl. 2.vyd.* Praha: Linde, 1998. 607 s. ISBN 80-7357-009-2.
12. PRIESTER, H. MAYER, D. 1996. *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts Band 3*, München: C.H.Beck, 1996, 1378 s. ISBN: 978-3-406-31459-7
13. SUCHOŽA, J. HUSÁR, J. a kol. 2009. *Obchodné právo. 1. vyd.* Bratislava: IURA EDITION, 2009. 1100 s. ISBN 978-80-8078-290-0
14. ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. - FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1298 s. ISBN 978-80-7478-546-7

Články v časopisoch a zborníkoch

1. ALAKSZOVÁ, K. 2013. Zriadenie záložného práva na obchodný podiel. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum*, Bratislava 2013, Bratislava. ISBN 978-80-7160-365-8, s. 801 – 806
2. MALIAR, M. 2013. Zaniká záložné právo ostatných záložných veriteľov výkonom záložného práva prednostným záložným veriteľom?. In *Ars notaria*. ISSN 1335-2229. 2013. roč. 17, č. 4, s. 4 - 10.
3. MIHALIKOVÁ, M. 2008. Dobrovoľná dražba a kataster nehnuteľností. In *Bulletin Slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079. 2008. roč. 14, č. 10. s. 8 -14
4. TOMLAINOVÁ, A. 2006. Zmluvné záložné právo na obchodný podiel v spoločnosti s ručením obmedzeným, In *Bulletin slovenskej advokácie*, ISSN 1335-1079. 2006. roč. 12, č. 11, s. 9 a nasl.
5. VALACHOVIČ. M. 2010. Predkupné právo na obchodný podiel a dôsledky jeho porušenia, In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN: 1335-1079. 2010, roč. 16, č. 7 - 8, s. 26 – 36

Články v elektronických časopisoch a iné príspevky

1. BARYALAY, H. *Taking security over assets in the UAE*, [online], 2014. citované dňa 23.2.2016. dostupné na: <http://www.afridi-angell.com/knowledge_detail.php?ids=139>
2. DOČEKALOVÁ, T. *Zastavení podílu v korporaci podle nového občanského zákoníku*, [online], 2015. cit. dňa 20.2.2016. dostupné na:

- <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zastaveni-podilu-v-korporaci-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-98143.html>>
3. FRÍČOVÁ, Z. *Aj dobrovoľná dražba býva pre dlžnikov dostatočnou výstrahou*. [online], cit. dňa: 13.2.2016, dostupné na: <<http://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-/cislo-August/aj-dobrovolna-drazba-byva-pre-dlznikov-dostatocnou-vystrahou.html>>
  4. GAJDOŠ, J. *Zástavní právo k podílu v korporaci*, [online], 2014. cit. dňa 17.2.2016. dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zastavni-pravo-k-podilu-v-korporaci-94448.html>>
  5. GAŠPARÍK, R. *(Ne)možnosť výkonu záložného práva na obchodný podiel?* [online], 2013, cit. dňa 17.2.2016, dostupné na: <<http://www.epravo.sk/top/clanky/nemoznost-vykonu-zalozneho-prava-na-obchodny-podiel-89.html>>
  6. HOURANI, H. *Security Law In The UAE (Overview)*, [online], 2001. cit. dňa 22.32.2016. dostupné na: <<http://www.financialplaces.com/articles/security-law-in-the-uae-overview/>>
  7. KHEDR, A. A. - ALNUAIMI, B. *A Guide to United Arab Emirates Legal System*, [online], 2010. cit. dňa 20.2.2016. dostupné na: <http://www.nyulawglobal.org/globalex/United_Arab_Emirates.html>
  8. KUČERA, V. *Právni due diligence jako nezbytná součást akvizice*. [online], 2014. cit. dňa: 24.2.2016 dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/pravni-due-diligence-jako-nezbytna-soucast-akvizice-94412.html>>
  9. LOW, A. *Spotlight: UAE Share Pledges – A Secure Solution?*. [online], 2015. cit. dňa: 23.2.2016. dostupné na: <<http://www.clydeco.com/insight/updates/view/spotlight-uae-share-pledges-a-secure-solution>>
  10. MICHELMORE, P. WERTMANN, R. *New UAE Commercial Companies Law: A Move Towards Global Standards*, [online], 2015. cit. dňa: 23.2.2016. dostupné na: <<http://www.reedsmith.com/New-UAE-Commercial-Companies-Law-A-Move-Towards-Global-Standards-04-15-2015/>>
  11. SNAINEH, B. *United Arab Emirates: Share Pledges In Limited Liability Companies*. [online], 2011. cit. dňa: 23.2.2016. dostupné na: <<http://www.mondaq.com/x/153832/Corporate+Governance/Share+Pledges+In+Limited+Liability+Companies>>

12. TURCAL, CH. *Pledging of shares of a limited liability company in the UAE*. [online], 2013. cit. dňa: 23.2.2016. dostupné na: <<http://www.tamimi.com/en/magazine/law-update/section-5/november-4/update-pledging-of-shares-of-a-limited-liability-company-in-the-uae.html>>
13. YOUNG, CH. - HOLLAND, A. *New UAE Commercial Companies Law*, [online], 2015, cit. dňa: 23.2.2016. dostupné na: <https://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiz7rOr943LAhXLkywKHdo0AS4QFggaMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.ashurst.com%2Fdoc.aspx%3Fid_Content%3D12112&usg=AFQjCNGK8yrsARE41NaPnDfnmiQFL4IEZw&sig2=mI3RwN-HLSOKmTVcheyBCg&bvm=bv.114733917,d.bGs>

Právne predpisy a judikatúra

1. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 13. decembra 2005, sp. zn. 29 Odo 1339/2004
2. Zákon č. 40/1964 Zb. Občianky zákonník v znení neskorších predpisov
3. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
4. Zákon č. 526/2002 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
5. Zákon č. 566/2001 Z.z. o cenných papieroch v znení neskorších predpisov
6. Zákon č. 568/2007 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
7. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (Nový)
8. Zákonom č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti v znení neskorších predpisov

Vybrané problémy zákona o športe

Niektoré zmluvné typy

Frederik Ravas *

Abstrakt:

Príspevok objasňuje režim právneho postavenia športovcov v zmysle "nového" zákona o športe. Cieľom článku bolo zosumarizovať právne postavenie športovcov, ktorých zákon historicky rozdeľuje na športovcov amatérskych a profesionálnych. S týmto rozdelením je priamo späté právne postavenie športovcov. Športovci, ktorí dosahovali príjmy z vykonávania športovej činnosti boli doteraz vždy v postavení samostatne zárobkovo činných osôb. Zákon zavádza nové zmluvné typy vo vzťahu k týmto kategóriám športovcov, ktorými sú zmluva o profesionálnom vykonávaní športu a zmluva o amatérskom vykonávaní športu. Výsledkom riešenia problematiky je zosumarizovanie postavenia športovcov a objasnenie uvedených zmluvných typov.

Kľúčové slová: šport, zákon o športe, profesionálny športovec, amatérsky športovec, zamestnanec, samostatne zárobkovo činná osoba, zmluva.

Abstract:

The article clarifies regime of the legal status of sportsmen in terms of "new" Sports Act. The aim of article was to summarize the legal status of sportsmen who are historically divided into amateurs and professional athletes by the Act. The legal status of the athletes is directly linked to this historical division. Athletes, who received income from a sporting activity, were in the position of the self-employed. The Act establishes new types of contract in relation to these categories of athletes, which are: contracts on the professional sport performance and contracts on the amateur sport performance. The result of this issue is to summarize the status of sportsmen and explanation of the above mentioned types of contracts.

Keywords: sport, Sports Act, professional athlete, amateur athlete, employee, self-employed, contract.

---

* recenzent príspevku: JUDr. Viktor Križan, PhD.

Zoznam použitých skratiek

EÚ – Európska únia

Občiansky zákonník – zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

Obchodný zákonník – zákon č. 513/1991 Z. z. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

SZČO – samostatne zárobkovo činná osoba

Zákon – zákon č. 440/2015 Z. z. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

ZFEÚ – Zmluva o fungovaní Európskej únie

ZP – zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov

Z. z. – zbierka zákonov

Úvod

Šport sprevádza človeka, jednotlivca ako základnú bunku dnešnej spoločnosti počas celého života.¹ V širšom zmysle si pod športom môžeme predstaviť akúkoľvek pohybovú aktivitu, ktorú podľa Pierrea de Coubertina „*nemožno nahradiť ničím iným*“.² Na druhej strane, pod športom v užšom zmysle vidíme športovú činnosť ako vykonávanú športovcami³, ktorí sú združení v športových organizáciách⁴, pod záštitou športových zväzov. Práve vymedzený užší zmysel športu by mal mať oporu v právnom predpise, ktorý komplexne upravuje vzťahy vznikajúce v tejto oblasti. Športové právo ako odvetvie práva obsahuje osobitosti, ktoré by sa mali prejaviť pri kreácii jednotlivých noriem. Špecifickosť je vyjadrená už v čl. 156 ZFEÚ a možno k nej pristupovať z viacerých uhlov pohľadu, napr. špecifickosť športo-

---

¹ Dôvodová správa Zákona

² Dôvodová správa Zákona

³ § 4 Zákona

⁴ § 8 Zákona: „*Športovou organizáciou je právnická osoba, ktorej predmetom činnosti alebo cieľom činnosti je športová činnosť, športovou organizáciou nie je orgán verejnej správy.*“

vých aktivít a pravidiel, udržiavanie konkurenčnej rovnováhy medzi klubmi, rozdielnosť športových štruktúr atď.⁵

Takáto komplexná úprava, ktorá by reagovala na špecifiká a moderné smerovanie vývoja športu ešte donedávna v našom právnom poriadku absentovala. Tento stav sa zmenil prijatím zákona o športe v roku 2015. Jeho poslanstvom je upravovať mechanizmy správy a riadenia športu, ale aj systémov správania subjektov. Zákon je „novotou“ v oblasti športového práva na území Slovenskej republiky, respektíve v oblasti športovo-právnych vzťahov. Vzhľadom na osobitosti obsahuje prvky viacerých právnych odvetví, ktorými sú občianske právo, obchodné právo, pracovné právo, správne právo či trestné právo. Jednotlivé ustanovenia zákona sa *de facto* prelínajú s týmito právnymi predpismi.

Najpestrejšie prelínanie noriem môžeme spozorovať pri zmluvných typoch, ktoré sú zákonom uvádzané do praxe. Práve týmto zmluvným typom sa budeme venovať. Objektom našej pozornosti sú právne vzťahy medzi profesionálnym športovcom v zmysle zákona a športovou organizáciou a vzťahy medzi športovou organizáciou a amatérskym športovcom. Prelínanie zákona so ZP je zrejmé pri profesionálnom športovcovi, ktorý podlieha režimu ZP ako športovec vykonávajúci športovú činnosť v zamestnaneckom pomere. Pri amatérskom športovcovi a jeho zmluvnom vzťahu so športovou organizáciou sa prelína zákon najmä s ustanoveniami Občianskeho a Obchodného zákonníka.

1. Zmluvy o výkone športu

Z hľadiska vývoja v športe na úrovni EÚ a jej členských štátov bolo nevyhnutné na tieto vývojové tendencie, ktorými sa šport uberá, reagovať. Aj na našom území prevládala názor, že najmä profesionálni športovci v kolektívnych športoch by mali byť v pracovnom pomere na základe ZP⁶ a práve s týmto názorom sa stotožňujú ustanovenia zákona. Novozave-

---

⁵ Dôvodová správa Zákona

⁶ Porovnaj: GÁBRIŠ, T. Zmluvný vzťah medzi futbalovým klubom a (ne)profesionálnym hráčom: úvahy de lege ferenda. *Magister officiorum* – 2/2013 [29.02.2016]. Dostupné na internete: <http://www.epi.sk/odborny-clanok/Zmluvny-vztah-medzi-futbalovym-klubom-a-ne-profesionalnym-hracom-uvahy-de-lege-ferenda.htm> a KRIŽAN, L. Mal by mať profesionálny futbalista na Slovensku postavenie zamestnanca? *Bulletin SAK* – 3/2009 [25.02.2016]. Dostupné na internete: <http://www.epi.sk/odborny-clanok/Mal-by-mat-profesionalny-futbalista-na-Slovensku-postavenie-zamestnanca.htm>.

dené zmluvné typy, ktoré tvoria normy športovej právnej úpravy so sebou nesú niekoľko podstatných zmien a odchýlení od zaužívaných štandardov na našom území. Vyplývajú z diverzifikácie športovcov do viacerých úrovní a skupín.⁷ Profesionálni športovci, amatérski športovci, ale aj talentovaní športovci v zmysle Zákona budú podliehať novým typom zmlúv. Môžeme konštatovať, že rozdelenie športovcov a zmluvných typov podľa predchádzajúcej vety je historickým momentom. Doteraz boli chápaní „iba“ ako športovci a zároveň každý športovec, ktorý dosahoval príjem, bol SZČO.⁸ V zmysle novej právnej úpravy sú športovci od roku 2016 rozčlenený na profesionálnych športovcov, amatérskych športovcov a neorganizovaných športovcov. Profesionálni a amatérski sú športovci, ktorí sú registrovaní v športovej organizácii. Práve tieto dve skupiny športovcov, na ktoré sa vzťahujú zmluvné typy v zmysle zákona, budeme v práci rozoberať.

1.1 Zmluva o profesionálnom vykonávaní športu

Profesionálni športovci môžu vykonávať športovú činnosť ako:

- a) zamestnanci, ak spĺňajú znaky závislej práce,⁹
- b) SZČO, ak nespĺňajú znaky závislej práce,
- c) športovci, ktorí vykonávajú šport v rezortnom športovom stredisku na základe osobitného zákona.¹⁰

V prvom bode je potrebné, aby bol vzťah medzi športovým klubom a športovcom vedený ako pracovný. Nie je pritom relevantné pomenovanie tohto vzťahu, ale jeho charakter, vlastnosti vzťahu a jeho skutočný výkon. Tento zmluvný typ a jeho povahu pracovného pomeru je potrebné aplikovať v zmysle § 102 ods. 4 zákona pri každej uzatvorenej zmluve o profesionálnom vykonávaní športu od 1. 1. 2016, pričom po 31. 12. 2018 bude sa bude každá zmluva medzi športovcom a športovým klubom napĺňajúca znaky závislej práce považovať za pracovnú. Zmluva o profesionálnom vykonávaní športu sa nachádza v tretej časti zákona

⁷ Dôvodová správa Zákona.

⁸ § 6 ods. 2 písm. e) zákona č. 595/2013 Z. z. o dani z príjmov.

⁹ § 1 ods. 2 ZP.

¹⁰ Napr. § 16 zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

a táto časť je označovaná aj ako „malý zákonník práce“. Tu sa ZP vzťahuje na zákon len, ak to zákon výslovne uvádza.¹¹ Táto zmluva však obsahuje niekoľko noriem, ktoré môžu znamenať komplikácie v zmluvnom vzťahu medzi športovcom a športovým klubom. S postavením športovca – zamestnanca, vznikajú klubu povinnosti, ktoré boli až doteraz v réžii športovca. Sú to povinnosti, ktoré úzko súvisia so zdravotným a sociálnym poistením. Motivačným faktorom, aby kluby spolu so športovcami urýchlili proces transformácie právneho postavenia športovcov zo SZČO na zamestnancov je v zmysle zákona o sociálnom poistení oslobodenie od platenia poistného.¹² Na jednej strane klub „ušetrí“ finančné prostriedky, ktoré sú vyplatené športovcovi. Športová organizácia, ani športovec nie sú povinní platiť sociálne odvody. Na druhej strane oslobodenie od sociálneho poistenia znamená, že daný zamestnanec nebude mať nárok na sociálne dávky, či už v prípade úrazu, materskej dovolenky atď. Tento stav „úľavy“ od plnenia povinností voči sociálnej poisťovni bude platný do konca prechodného obdobia. Zmeny nájdeme aj v poistení zdravotnom. Na základe zmluvy o profesionálnom vykonávaní športu v zmysle platnej právnej úpravy nie je profesionálny športovec *de facto* zdravotne poistení. Profesionálni športovci totiž nie sú zaradení medzi platiteľov poistného v zmysle zákona o zdravotnom poistení.¹³ Tu sa však neuplatní premisa ako pri sociálnom poistení, keďže zdravotne poistená musí byť každá fyzická osoba, ktorá má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky.¹⁴ Počas prechodného obdobia tak bude musieť športovec znášať náklady na zdravotné poistenie. Po jeho uplynutí tieto náklady bude znášať športová organizácia, ktorá je zamestnávateľom.

Ako problematické vnímame ustanovenia o pracovnom čase a odpočinku. Pri porovnaní zákona so ZP je úprava zákona jednoduchšia. Športovec je k dispozícii pre športovú organizáciu 24 po sebe nasledujúcich hodín, počas ktorých má právo na 6 hodín nepretržitého odpočinku.¹⁵ V jednom ustanovení o odpočinku zákon ustanovuje, že *„športová organizácia je povinná zabezpečiť, aby športovec mal raz za týždeň jeden deň nepretržitého odpočinku. Ak nie je možné zabezpečiť odpočinok podľa prvej vety, z dôvodu, že to podmienky vyžadované na vykonávanie konkrétneho druhu športu neumožňujú, športová organizácia zabezpečí odpočinok tak, aby športovec mal raz za dva týždne najmenej dva dni nepretržitého odpočinku*

---

¹¹ Dôvodová správa zákona.

¹² § 293dm zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

¹³ § 11 zákona č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení v znení neskorších predpisov.

¹⁴ § 2 zákona č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení v znení neskorších predpisov.

¹⁵ § 37 ods. 1 v spojení s § 37 ods. 4 zákona.

v týždni.¹⁶ V tomto prípade zákonodarca opomenul situácie (ktoré sú bežnou praxou), kedy klub so športovcami organizuje prípravné sústredenie. Toto sústredenie býva môže trvať dlhšie ako sedem dní. Preto konštatujeme, že uvedené ustanovenie v niektorých prípadoch a v špecifických športoch nebude možné dodržať. K tomu považujeme za vhodné pripomenúť, že pracovný čas a odpočinok sa vzťahuje aj na práva a povinnosti športovca, ktorý je reprezentantom.¹⁷ Predstavme si situáciu, kedy sú napr. hokejoví reprezentanti na majstrovstvách sveta, ktoré trvajú spravidla minimálne 2 týždne. V týchto načrtnutých situáciách vidíme nedostatky, ktoré by mohli byť ešte viac prispôsobené špecifickému a osobitnému charakteru športu.

Zákon taktiež reaguje na výpoveď a výpovednú lehotu z pracovného pomeru medzi športovcom a športovou organizáciou. V tomto prípade sa pozastavíme nad výpovednou lehotou. „Zmluvný vzťah založený zmluvou o profesionálnom vykonávaní športu sa skončí uplynutím výpovednej lehoty.“¹⁸ Napriek tomu, že posun v prípade „ochrany“ práv športovcov, ktorí neboli ako SZČO chránení proti ukončeniu vykonávania športovej činnosti zo strany klubu, je nezanedbateľný, máme za to, že výpovedná lehota nezodpovedá účelu zákona. Účelom zákona je okrem usporiadania vzťahov naprieč športovými zväzmi, organizáciami, klubmi, atď. aj zrovnoprávnenie postavenia športovcov vo vzťahu ku klubom ako zamestnávateľom. Chceme poukázať na situáciu, ktorá môže vzniknúť v čase, kedy športovec nie je oprávnený zmeniť klubovú príslušnosť. Napríklad prestupové obdobie vo futbale je časovo obmedzené. Ak bude po skončení tohto prestupového obdobia zmluva vypovedaná športovou organizáciou, športovec môže stratiť niekoľko mesiacov športového života.

Detailne upravená je dovolenka a prekážky vo *vykonávaní športu*. Tu si dovoľíme poznamenať, že dovolenka v porovnaní so ZP striktnejšia. „Športovec má nárok na dovolenku za kalendárny rok najmenej v rozsahu 20 kalendárnych dní.“¹⁹ Ťažko sa porovnáva náročnosť „klasickej“ práce a náročnosť práce vyvíjanej pri výkone športovej činnosti. Stanovených 20 kalendárnych dní zákonom a 4 týždne ZP (28 dní), pri zohľadnení faktu, že profesionálny športovec sa zúčastňuje vykonávania športovej činnosti s nárokom na jeden deň nepretržitého odpočinku raz za jeden týždeň podľa nášho názoru nie je dostatočný.

---

¹⁶ § 37 ods. 4 zákona.

¹⁷ SEPEŠI, P. Čo prináša zákon o športe pre športovcov? [11.03.2016]. Dostupné na internete: http://www.ucps.sk/Co_prinasa_zakon_o_sporte_pre_sportovcov.

¹⁸ § 41 zákona.

¹⁹ § 44 zákona.

V zmysle dikcie zákona je športovec oprávnený byť aj v postavení SZČO.²⁰ Dôvodová správa v tomto prípade vytvára rámec pre individuálnych profesionálnych športovcov.²¹ V tomto prípade musia byť naplnené znaky, ktoré sú identické so znakmi charakterizujúcimi živnostníka, resp. podnikateľa: činnosť vykonávaná vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť a na svoje náklady.²² Zákon taktiež predpokladá, aby športová činnosť bola pre športovca hlavnou ekonomickou kategóriou príjmov a hlavnou činnosťou.²³

Individuálny profesionálny športovec môže napriek skutočnosti, že je SZČO vykonávať športovú činnosť aj v prospech športovej organizácie. V tomto prípade teda platí, čo nie je zákonom zakázané, je dovolené. Tu sa predpokladá medzi športovcom, profesionálom, ktorý je SZČO a organizáciou uzatvorenie inominátnej zmluvy.²⁴ Príjem športovca je v zákone o dani z príjmov definovaný § 6 ods. 2 písm. e) a práva a povinnosti v zmysle sociálneho a zdravotného poistenia sa na športovcov vzťahujú v rozsahu predchádzajúcej právnej úpravy.²⁵

1.2 Zmluva o amatérskom vykonávaní športu

Právna úprava zmluvy pre amatérskych športovcov je podobná so zmluvou určenou pre profesionálov, ktorí sú SZČO. Amatérsky športovec vykonáva šport:

- a) na základe zmluvy o amatérskom vykonávaní športu,
- b) na základe zmluvy o príprave talentovaných športovcov,
- c) na základe dohody o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru,
- d) nemá zmluvu.²⁶

---

²⁰ § 4 ods. 3 písm. c) zákona

²¹ Dôvodová správa zákona.

²² Porovnaj: § 2 ods. 1 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a § 2 zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov.

²³ Dôvodová správa zákona

²⁴ § 269 ods. 2 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a § 51 zákona č. 64/1964 Zb. Občiansky zákonník.

²⁵ MIHÁL, J. Mzdárske zákony 2016 a komentár k legislatívnym zmenám, Porada, s. 29

²⁶ § 4 ods. 4 zákona.

Tak ako profesionál, aj amatér vykonávajúci činnosť na základe vyššie uvedených zmlúv (okrem písmena d)), vykazujúci akýkoľvek príjem vyplývajúci z tejto zmluvy má povinnosť uzatvárať zmluvu so športovým klubom. Podobnosť SZČO – profesionálneho športovca a amatérskeho športovca spočíva najmä v ich postavení voči zákonu o dani z príjmov a zákonov o poistení. Aby sme však presne stanovili hranice medzi SZČO profesionálom a amatérom, musíme nájsť relevantné rozdiely.

Prvým rozdielom je, že na amatéra sa nevzťahujú všetky ustanovenia „malého zákonníka práce“. Pri uzatváraní zmluvy o amatérskom vykonávaní športu musia zmluvné strany dodržať jednotlivé body, ktoré spočívajú v obmedzenom rozsahu závislosti, obmedzenej záväznosti alebo vykonávaní športu v rámci jednej súťaže alebo viacerých navzájom súvisiacich súťaží v krátkom časovom období.²⁷ Obmedzený rozsah závislosti stanovuje hornú hranicu, časový limit možnosti vykonávania športu pre amatéra. Dĺžka činnosti nesmie presiahnuť buď osem hodín v týždni, päť dní v mesiaci alebo 30 dní v kalendárnom roku. Zmluva taktiež nezaväzuje k účasti na príprave na súťaž.²⁸ Z toho usudzujeme, že pri hodnotení postavenia športovca, či športovec je amatérom alebo profesionálom sa zákon opiera o dobu, ktorú strávi osoba pri tejto činnosti. Ďalším argumentom je skutočnosť, že mzda profesionálneho športovca nesmie byť nižšia ako je minimálna mzda v zmysle zákona č. 663/2007 Z. z. o minimálnej mzde v znení neskorších predpisov. Použitím *argumentum a contrario* v zmysle uvedeného môžeme konštatovať, že táto hranica zároveň predstavuje najvyššiu možnú príjmovú hranicu mzdy pre amatérskeho športovca.

Teraz, keď máme položený základný kameň rozdielov medzi SZČO profesionálmi a amatérmi, si musíme položiť otázky – čo sa stane v prípade, ak amatér vykonáva športovú činnosť v roku, mesiaci alebo týždni dlhší pracovný čas, ako je stanovená a ako sa vysporiadame so skutočnosťou, keď mzda amatéra bude vyššia ako minimálna mzda? Odpoveď na túto otázku sme nenašli. Vychádzajúc zo stavu, ktorý aplikujú v praxi športové kluby v amatérskych súťažiach sa domnievame, že pracovný čas pre amatérov by mal zostať upravený, aby zmluvy o výkone amatérskych športovcov neuzatvárali aj profesionáli, ale zároveň by sa mala zvýšiť možná doba práce. V prípade výšky mzdy sa taktiež pozastavujeme nad vhodnosťou noriem. Keďže v tomto prípade ide o našu dedukciu a domnievame sa, že výška mzdy, resp. odmeny je limitovaná výškou minimálnej mzdy, táto by nemusela byť ohraničená.

---

²⁷ § 4 ods. 4 písm. a)

²⁸ § 4 ods. 4 písm. a)

Záver

Cieľom príspevku bolo objasniť a rozobrať zmluvné typy, ktoré budú vznikať medzi športovcami a športovými organizáciami. Aj keď sme boli po prijatí zákona vzhľadom na pretrvávajúci trend aplikácie staršej právnej úpravy a riziká, ktoré so sebou nesie zákon o športe skeptický, po detailnejšom spracovaní zmluvných typov môžeme vyjadriť optimizmus. Zákon až na niekoľko výnimiek, presne upravuje otázky, ktoré sú podstatné a neboli v predchádzajúcom období legislatívne upravené. Úpravu zmluvných typov môžeme hodnotiť ako komplexnú a reflektujúcu na vývojové tendenciu športu v EÚ. Ako sa zákonné ustanovenia v spolupráci so športovými zväzmi, organizáciami a športovcami vysporiadajú s prelomom rokov 2018 a 2019, ktorým sa končia prechodné ustanovenia, ukáže až prax.

Použitá literatúra

Knižné publikácie:

1. MIHÁL, J. Mzdárske zákony 2016 a komentár k legislatívnym zmenám, Porada. 320 s.
2. Právne predpisy Slovenskej republiky:
3. Zákon č. 440/2015 Z. z. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
4. Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.
5. Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení v znení neskorších predpisov.
6. Zákon č. 595/2013 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.
7. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.
8. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
9. Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov.
10. Dôvodová sprava k zákonu č. 440/2015 Z. z. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Články v elektronických časopisoch:

1. GÁBRIŠ, T. Zmluvný vzťah medzi futbalovým klubom a (ne)profesionálnym hráčom: úvahy de lege ferenda. *Magister officiorum* – 2/2013 [29.02.2016]. Dostupné na internete: <http://www.epi.sk/odborny-clanok/Zmluvny-vztah-medzi-futbalovym-klubom-a-ne-profesionalnym-hracom-uvahy-de-lege-ferenda.htm>
2. KRIŽAN, L. Mal by mať profesionálny futbalista na Slovensku postavenie zamestnanca? *Bulletin SAK* – 3/2009 [25.02.2016]. Dostupné na internete: <http://www.epi.sk/odborny-clanok/Mal-by-mat-profesionalny-futbalista-na-Slovensku-postavenie-zamestnanca.htm>.
3. SEPEŠI, P. Čo prináša zákon o športe pre športovcov? [11.03.2016]. Dostupné na internete: http://www.ucps.sk/Co_prinasa_zakon_o_sporte_pre_sportovcov.

Šikana na pracovisku

Lucia Váryová*

Abstrakt:

Predkladaný príspevok je zameraný na problematiku šikany na pracovisku. Príspevok sa primárne zameriava na vymedzenie základných pojmov, ktorými sú šikana, mobbing a bossing. Vedľajšími cieľmi príspevku je objasnenie pojmu diskriminácia a jej foriem, stručný prehľad povinností zamestnávateľa vo vzťahu k šikane na pracovisku a náčrt prevencie pred šikanou.

Kľúčové slová: šikana, mobbing, bossing, dobré mravy, diskriminácia, prevencia, právna ochrana.

Abstract:

This contribution is focused on the issues of bullying in the workplace. It seeks to identify the primary concepts of bullying, mobbing and bossing. The secondary aim is to clarify a concept of discrimination and its forms, a brief overview of the obligations of the employer and the employees in a relation to bullying in the workplace and a scheme of the prevention of bullying.

Key words: bullying, mobbing, bossing, good manners, discrimination, prevention, legal protection..

---

* recenzent príspevku: doc. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

ÚVOD

Šikanu môžeme zaradiť medzi globálny problém na pracoviskách. S týmto pojmom sa stretávame nielen na pracoviskách, ale najmä na školách a vo väzení. Na Slovensku sa stretávame so šikanou na pracoviskách, no čoraz viac sa do našej literatúry zaužíval pojem mobbing, ktorý je pre mnohých ľudí neznámy. Ide o vážny problém, s ktorým sa stretávajú zamestnanci v rôznych funkciách a na rôznych pozíciách. Preto sa budeme venovať tomuto problému podrobnejšie.

Keďže ľudia nemajú základné vedomosti o problematike, čo je šikana, mobbing a bossing, čo tieto pojmy znamenajú alebo čoho sa týkajú, a ako proti nim predchádzať a brániť sa.

Cieľom príspevku je objasniť a analyzovať základné inštitúty súvisiace s týmto problémom.

1. Šikana na pracovisku

V súčasnosti sa so šikanou môžeme stretnúť nielen na školách medzi žiakmi, no častejšie sa začína vyskytovať aj na pracovisku, pretože tento fenomén má v našej spoločnosti vzrastajúcu tendenciu. Zo strachu o stratu pracovného miesta a stáleho príjmu sa ľudia boja o tejto téme hovoriť, potláčajú v sebe negatívne emócie, ktoré sa vytvorili na pracovisku a veľmi často tieto problémy kompenzujú vo vzťahu k najbližším, čo môže viesť ku konfliktom v rodine.

Šikana na pracovisku je problémom, ktorý dokáže hlboko zasiahnuť do ľudskej dôstojnosti a psychiky človeka, ktorý sa sám nedokáže brániť a čeliť šikane.

1.1. Pojem šikana

Pod pojmom šikana rozumieme ubližovanie niekomu, kto sa nemôže alebo nevie brániť. Obyčajne hovoríme o šikane vtedy, keď ide o opakované konanie vo veľmi závažných prípadoch, za šikanu označujeme i jednorazové konanie, ktoré má tendenciu k opakovaniu sa.

Šikanu môžeme nazývať aj ubližovaním medzi rovnocennými postaveniami, napríklad v škole medzi žiakmi alebo študentmi, v športovom oddiele medzi športovcami, na pracovisku medzi spolupracovníkmi.¹

Šikanovanie veľmi často zahŕňa zneužitie právomoci alebo postavenia nadriadeného a je vytrvalá a nepredvídateľná. Môže byť pomstychtivá, zlomyseľná a až krutá. Pojem šikany nie je zakotvený v Zákonníku práce² a podľa teórie ide o konanie v rozpore s dobrými mravmi.

V právnej teórii za formu šikany označujeme zneužitie práva. Ide o výkon práva a povinnosti, ktorý mieri k poškodeniu druhému účastníkovi za cieľom spôsobenia ujmy. Zneužitie práva sa považuje za osobitný druh protiprávneho úkonu.³

Podľa judikatúry Českej republiky sa považuje „zneužitie výkonu práva iba také správanie, ktorým cieľom nie je dosiahnutie účelu a zmyslu sledovaného právnou normou, ale ktoré je v rozpore s ustálenými dobrými mravmi a vedené priamym úmyslom spôsobiť ujmu inému účastníkovi právneho vzťahu.“⁴

Dobré mravy majú morálny charakter, ktorý by sa mal v spoločnosti uplatňovať a dodržiavať. Takisto zachovať všeobecné a uznávané etické normy spoločnosti. Dobré mravy sú čiastočne vymedzené v zákone o ochrane spotrebiteľov a o ich úplné vymedzenie sa pokúsila aj súdna prax. Podľa nálezu II. ÚS 249/1997: „Dobré mravy sú súhrnom etických, všeobecne zachovávaných a uznávaných zásad, ktorých dodržiavanie je neraz zabezpečené i právnymi normami tak, aby každé konanie bolo v súlade so všeobecnými morálnymi zásadami demokratickej spoločnosti. Tento všeobecný horizont, ktorý vývojom spoločnosti rozvíja i svoj morálny obsah v priestore a v čase, musí byť posudzovaný z hľadiska konkrétneho prípadu práve v danom čase, na danom mieste a vo vzájomnom konaní účastníkov právneho vzťahu. Takéto hodnotenie prináleží výlučne všeobecným súdom a nie je ani v možnostiach

---

¹ ŘÍČAN, P., JÁNOŠOVÁ, P. 2010. Jak na šikanu. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. 160 s. ISBN 978-80-247-2991-6.

² Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“), stav k 10. 3. 2016.

³ BARANCOVÁ, H. 2014. Šikana a mobing na pracovisku: právne problémy. Praha: Leges, 2014. 224 s. ISBN 978-80-7502-036-9.

⁴ Rozhodnutie NS ČR zn. Cdo 92/99 (SJ 126/2000), BARANCOVÁ, H. Šikana a mobing na pracovisku: právne problémy.

Ústavného súdu zasahovať do vzťahov jednotlivcov, pokiaľ ich subtílné konanie nesignalizuje porušenie základných práv a slobôd.“⁵

V Zákonníku práce je problematika dobrých mravov zakotvená v § 13 Zákonníka práce. Podľa § 13 ods. 3 Zákonník práce⁶ uvádza *výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov musí byť v súlade s dobrými mravmi, nikto nesmie tieto práva a povinnosti zneužívať na škodu druhého účastníka pracovnoprávneho vzťahu alebo spoluzamestnancov.*

1.2. Šikana a diskriminácia

Ustanoveniach v § 13 Zákonníka práce, však upravuje aj zásadu rovnakého zaobchádzania a to, *nikto nesmie byť na pracovisku v súvislosti s výkonom pracovnoprávných vzťahov prenasledovaný ani inak postihovaný za to, že podá na iného zamestnanca alebo zamestnávateľa sťažnosť, žalobu, návrh na začatie trestného stíhania alebo iné oznámenie o kriminalite alebo o inej protispoločenskej činnosti.*

Keďže šikanovanie často súvisí s problematikou diskriminácie, venujeme pozornosť aj tejto problematike.

Zamestnávateľ má povinnosť zaobchádzať so zamestnancami v súlade s vyššie uvedenou zásadou. Zakazuje zamestnávateľovi diskrimináciu osôb z dôvodu ich osobného statusu (pohlavie, rod, rasa, farba pleti, jazyk, vek), národného alebo sociálneho pôvodu, nepriaznivého zdravotného stavu alebo zdravotného postihnutia. Tieto zásady sa uplatňujú len v spojení v oblastiach:

- prístupu k zamestnaniu, pri prijímaní do zamestnania,
- výkonu zamestnania a podmienok výkonu práce v zamestnaní, vrátane odmeňovania,

---

⁵ BARANCOVÁ, H. 2014. Šikana a mobing na pracovisku: právne problémy. Praha: Leges, 2014. 224 s. ISBN 978-80-7502-036-9.

⁶ Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“), stav k 10. 3. 2016.

- prístupu k ďalšiemu odbornému vzdelaniu, k poradenstvu pre výber zamestnania a zmenu zamestnania.⁷

Diskrimináciou sa rozumie nerovnaké zaobchádzanie v tej istej situácii s jedným človekom alebo so skupinou ľudí inak než s iným človekom alebo inou skupinou. Formy diskriminácie poznáme priama, nepriama a obťažovanie.

Podľa § 2 antidiskriminačného zákona sa pod **priamou diskrimináciu** rozumie „*konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii.*“⁸ Za **nepriamu diskrimináciu** sa považuje „*navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňujú osobu v porovnaní s inou osobou: nepriama diskriminácia nie je, ak takýto predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takéhoto záujmu.*“ Ďalšou formou diskriminácie v zmysle § 2 ods. 5 sa považuje **obťažovanie** „*je také zaobchádzanie s osobou, ktoré táto osoba môže odôvodnene považovať za nepríjemné, nevhodné alebo urážlivé a*

- a) *ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zníženie dôstojnosti tejto osoby alebo vytvorenie nepriateľského, ponižujúceho alebo zastrášujúceho prostredia alebo*
- b) *ktorého strpenie môže pokladať za podmienku na rozhodnutie alebo výkon práv a povinností vyplývajúcich z právnych vzťahov.*“

Diskriminácia ako z jedných foriem šikanovania je veľmi ťažko preukázateľná, a to z toho dôvodu, že je potrebné dokázať, že ide o diskriminačný prvok. Ak tento diskriminačný prvok neexistuje, v prípade obťažovania, nespadá to pod antidiskriminačnú legislatívu.

V praxi sa často diskriminácia spája so šikanou, ale ak nie je prítomný diskriminačný prvok – tak nejde o diskrimináciu.

---

⁷ RYBÁROVÁ, M. a kol. 2013. Zákonník práce komentár. Bratislava: EPOS, 2013. 556 s. ISBN 978-80-8057-988-3.

⁸ Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len antidiskriminačný zákon), stav k 10. 3. 2016.

2. Pojem mobbing a bossing

Vzhľadom na to, že problematika šikany nie je upravená v právnych predpisoch, v úvode budeme venovať pozornosť pojmu a prejavom mobbingu. Pojem mobbing má základ z anglického slova „to mob“, ktorým sa rozumie „vulgárne napadnúť“ alebo „vrhnúť sa na“. **Mobbing** je psychický teror v pracovnom prostredí, ide o ponižovanie zo strany spoluzamestnancov s cieľom ublížiť inému zamestnancovi. Profesor H. Leymann vo svojich výskumoch uvádza, že o mobbing sa jedná vtedy ak sa na obeť útočí aspoň jedenkrát týždenne po dobu 6 mesiacov a útoky uskutočňuje jedna alebo viac osôb. Najčastejšie sa mobbing vyskytuje medzi osobami rovnakého postavenia.⁹

Príčinou vzniku mobbingu je nehoda na pracovisku, ktorá ústi do konfliktu medzi pracovníkmi. Častokrát mobbing je spojený so závisťou, nesympatiou voči druhej osobe, z dôvodu lepšieho pracovného miesta, finančného ohodnotenia alebo je na pracovisku nová.

Najčastejšími rizikami mobbingu sú:

- *byrokratické organizácie*, v ktorých prevládajú rizikové pracoviská, ako napríklad školstvo, zdravotníctvo, štátna správa a mnohé iné;
- *firemná kultúra*, v ktorej je charakteristická slabá úroveň etiky, dominantné pravidlá a predpisy firmy, nízky štandard informovanosti, štýl riadenia manažmentu;
- medzi *súčasnú ekonomickú situáciu* môžeme zaradiť strach zo straty zamestnania, straty istôt, konkurenčný tlak.¹⁰

Mobber je osoba páchatel'a, ktorá vyvíja aktívny, trvalý a bezcitný nátlak na svojho kolegu minimálne týždeň, po dobu aspoň 6 mesiacov. Mobber má určité znaky, medzi ktoré patrí jeho vlastná dôležitosť, výnimočnosť a nadradenosť, snaží sa získať dominantnú pozíciu, druhého ovládať a kontrolovať jeho pocity a správanie, väčšinou ide o osobu egoistickú.¹¹

---

⁹ HUBEROVÁ, B. 1995. Psychický teror na pracovíšti. Mobbing. Martin: Neografia, a. s., 1995. 143 s. ISBN 80-85186-62-4.

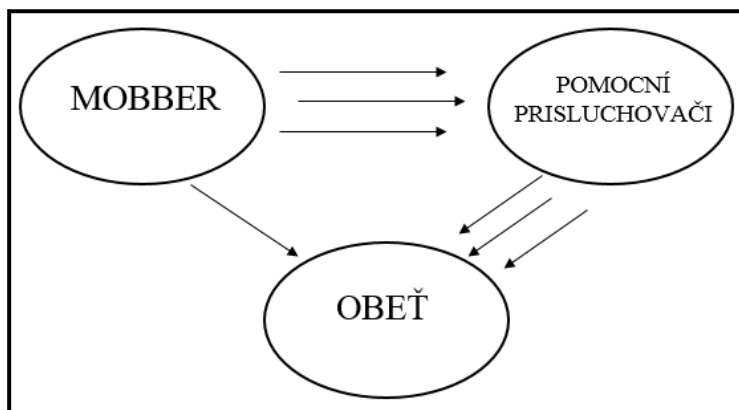
¹⁰ pozri bližšie: <http://www.bossing.sk/mobbing/priciny-a-rizika-vzniku/> (použité dňa 14.2.2016).

¹¹ SVOBODOVÁ, L. 2007. Bezpečný podnik. Mobbing – nebezpečný fenomén našej doby. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., 2007. 28 s. ISBN 978-80-86973-66-1.

Obeťou mobbingu sa môže stať ktokoľvek v pracovnom kolektíve, či už ide o radového zamestnanca, upratovačku, sociálneho pracovníka, kuchárku, referentku, alebo aj advokáta. Najčastejšie sú postihované osoby mobbingu, ktoré sú:

- úspešné,
- nové,
- nápadné,
- osamotené.¹²

Obrázok 1 Mobbingová triáda podľa T. Búgelovej

Zdroj: <http://www.bossing.sk/mobbing/pachatel/>

Bossing

Ďalším prejavom šikany na pracovisku je bossing. Bossing predstavuje mobbing resp. šikanu na pracovisku zo strany zamestnávateľa alebo nadriadeného zamestnanca voči podriadenému zamestnancovi. Zamestnávateľ alebo nadriadený zamestnanec zneužije svoje práva, vydáva pokyny tým, že zastrašuje, ponižuje až uráža ľudskú dôstojnosť podriadeného zamestnanca.¹³

¹² HUBEROVÁ, B. 1995. Psychický teror na pracovíšti. Mobbing. Martin: Neografia, a. s., 1995. 143 s. ISBN 80-85186-62-4.

¹³ BARANCOVÁ, H. 2014. Šikana a mobing na pracovisku: právne problémy. Praha: Leges, 2014. 224 s. ISBN 978-80-7502-036-9.

Autorom pojmu bossing je S. Kile, ktorý tvrdí, že ide o zastrašovanie a znižovanie dôstojnosti zamestnanca, alebo zamestnancov zo strany nadriadeného. Takéto správanie smeruje k ublíženiu zamestnancovi a spôsobuje mu fyzické, duševné a morálne problémy.¹⁴

Cieľom osoby agresora je morálne a psychicky odrovnať zamestnanca, narušiť mu pokojnú pracovnú atmosféru, a to za účelom udržania si moci, zdôrazniť svoje hierarchické postavenie. Agresor sa snaží aby zamestnanec dobrovoľne odišiel zo zamestnania a to bez nároku na finančnú kompenzáciu.¹⁵

Bossér sa pri týchto osobách cíti ohrozený, bojí sa o svoj status a má potrebu šikanovania a dokazovania, že on je autorita voči nim.

Obetou bossingu ako u mobbingu sa môže stať ktokoľvek z nás, či už ide o introverta alebo extroverta. Väčšinou ide o ľudí, ktorí sú slabí a nevýrazní. V prípade bossingu však môže ísť o ľudí, ktorí sú ctižiadostiví, talentovaní a iniciatívni.¹⁶

Z pohľadu všeobecnej zodpovednosti Najvyšší súd ČR posudzoval šikanovanie na pracovisku - dokázal sa prípad bossingu. Súd zhodnotil, že *šikana predstavuje porušenie právnej povinnosti zamestnávateľa a za splnení ďalších predpokladov zakladá zodpovednosť zamestnávateľa – zodpovednosť za škodu, ktorú zamestnancovi spôsobili porušením právnych povinností v rámci plnenia úloh zamestnávateľ a zamestnanci konajú v jeho mene.*¹⁷

3. Prevencia

V súčasnosti každý zamestnávateľ by sa mal zaoberať prevenciou pred šikanovaním na pracovisku. Mnohí zamestnávateľia na svojom pracovisku vyvolávajú príjemnú atmosféru a chuť do práce, snažia sa svojho zamestnanca povzbudiť k lepším výkonom, aby bola spokojnosť na oboch stranách. V praxi sa môžeme stretnúť s pojmom „dobrý zamestnávateľ“. K ďalším jeho povinnostiam patrí zabezpečiť bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, aby nedochádzalo k zbytočným škodám na zdraví alebo majetku zamestnancov.

---

¹⁴ BARANCOVÁ, H. 2014. Šikana a mobbing na pracovisku: právne problémy. Praha: Leges, 2014. 224 s. ISBN 978-80-7502-036-9, s. 20.

¹⁵ OLŠOVSKÁ, A. 2013. Mobbing a bossing na pracovisku. Správa z VÚ č. 2162. Bratislava. 2013. 209 s.

¹⁶ pozri bližšie: <http://www.bossing.sk/mobbing/obet/> (použité dňa 6.3. 2016).

¹⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 2204/2011.

Prvý náznak šikany na pracovisku, by si mal všimnúť zamestnávateľ, vedúci zamestnanec, ktorý dobre pozná konkrétnu situáciu medzi zamestnancami, môže ísť o nepokoj na pracovisku, zhoršenie pracovnej klímy, ako aj nehody medzi kolegami. Z jeho pozície by mal byť spôsobilý zakročiť, zabrániť ohováraniu, intrigám, nadávaniu, či odcudzeniu vecí obetí a iné.

Medzi ďalšie varovné signály môžu patriť aj:

- narastajúca absencia zamestnancov v práci,
- neposkytnutie dôležitých informácií týkajúcich sa práci,
- neochota spolupracovať s inými zamestnancami – kolegami,
- častá kritika, ktorá je ironická až sarkastická.¹⁸

Zamestnávateľ je povinný predchádzať mobbingu, tým, že sleduje medziľudské vzťahy na pracovisku a aj pracovnú klímu. Jeho pasivita môže viesť k relevantným škodám a zdravotným ujмам zamestnanca, či už z fyzickej alebo psychickej stránky. Zamestnávateľ môže voči takémuto nevhodnému správaniu vyvolať určité sankcie a dať im jasne najavo, že takéto konanie nebude tolerovať.¹⁹

Zamestnanec, respektíve agresor takýmto správaním uskutočňuje šikanu na pracovisku a dopúšťa sa porušenia svojich základných právnych povinností, a porušuje aj osobitné právne predpisy, ako je bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci.

Za porušenie pracovných povinností môže zamestnávateľ mobbéra potrestať, tak že s ním skončí pracovný pomer výpoveďou pre porušenie pracovnej disciplíny podľa § 63 ods. 1 písm. e) Zákonníka práce. A po preukázaní šikany zo strany mobbéra môže zamestnávateľ uplatniť okamžité skončenie pracovného pomeru.²⁰

---

¹⁸ OLŠOVSKÁ, A. 2013. Mobbing a bossing na pracovisku. Správa z VÚ č. 2162. Bratislava. 2013. 209 s.

¹⁹ tamtiež, OLŠOVSKÁ.

²⁰ BARANCOVÁ, H. 2014. Šikana a mobing na pracovisku: právne problémy. Praha: Leges, 2014. 224 s. ISBN 978-80-7502-036-9.

4. Právna ochrana pred mobbingom

Čo sa stane v prípade, ak zamestnávateľ nesplní svoju povinnosť a nezakročí proti šikane. Častokrát zamestnávateľ v práci prehliada šikanu, nevie si s ňou poradiť, alebo ju nerieši. Zamestnanec si môže vybrať z viacerých možností ochrany.

Najčastejším riešením zamestnanca je výpoveď, a to kedykoľvek a z akéhokoľvek dôvodu alebo aj bez dôvodne. Zamestnanec môže požiadať o preradenie na inú pozíciu, ak sa domnieva, že je ohrozený na zdraví, jeho zdravotný stav alebo na základne lekárskeho posudku (§ 55 Zákonníku práce).²¹

Ďalšou možnosťou je podať žiadosť o prešetrenie šikany na Úrad práce sociálnych vecí a rodiny na sekcii Inšpektorátu práce. Činnosťou inšpektorátu práce je dozor nad dodržiavaním pracovnoprávnych predpisov upravujúcich pracovnoprávne vzťahy a tiež ostatných predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.²²

Nasledujúcou možnosťou ochrany je prostredníctvom súdu. Žalobu možno podať podľa antidiskriminačného zákona²³ v zmysle § 13 ods. 4 zamestnanec má právo podať sťažnosť zamestnávateľovi. Na zamestnávateľovi spočíva dôkazné bremeno, je povinný na sťažnosť odpovedať bez zbytočného odkladu, vykonať nápravu a upustiť od takéhoto konanie a odstrániť následky. Šikana je konanie v rozpore s dobrými mravmi a častokrát je aj diskrimináciou.

Občiansky zákonník²⁴ zakotvuje právo na ochranu osobnosti, podľa § 11 OZ uvádza, že *fyzičká osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života, zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.*²⁵

Fyzická osoba sa môže obrátiť na súd so žiadosťou o ochranu. Poznáme tri druhy prostriedkov, ktoré slúžia na ochranu osobnosti:

²¹ BLAHO, P. a ŠVECOVÁ, A. 2011. Právo v európskej perspektíve. II. diel. Trnava: Veda. 1094 s. ISBN 978-80-8082-461-7.

²² pozri bližšie: <http://www.nip.sk/?t=46&ins=nip> (použitie dňa 6. 3. 2016).

²³ Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len antidiskriminačný zákon), stav k 10. 3. 2016.

²⁴ Zákon č. 40/1967 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „OZ“), stav k 10.3.2016.

²⁵ BLAHO, P. a ŠVECOVÁ, A. 2011. Právo v európskej perspektíve. II. diel. Trnava: Veda. 1094 s. ISBN 978-80-8082-461-7.

- „návrh na upustenie od neoprávnených zásahov do práva (negatívna žaloba),
- návrh na odstránenie následkov už uskutočnených zásahov (reštitučná žaloba),
- návrh na poskytnutie primeraného zadosťučinenie (satisfakčná žaloba).“²⁶

5. Odporúčanie

Odstrániť šikanovanie z pracovísk je veľmi náročné, a je potrebné dodržiavať určité predpisy a pravidlá, preto odporúčame nasledujúce alternatívy do praxe.

Zamestnávateľ by mal komunikovať so svojimi zamestnancami a rozprávať sa o konkrétnych problémoch, ktoré sa vyskytnú na pracovisku prostredníctvom pracovných porád. Prijatť interný predpis upravujúci šikanovanie na pracovisku, ktorý bude obsahovať predchádzanie šikany a jej následky, z ktorých môže vyvodiť sankcie voči osobe mobbéra. Ďalšou možnosťou je prijať do zamestnania zodpovednú osobu, ktorá by sa venovala danej problematike a pomáhala riešiť vzniknuté problémy na pracovisku.

Dôležitú úlohu v rámci ochrany pred šikanovaním zohráva aj štát, ktorého úlohou je implementovať právne predpisy a v prípade porušenia zaviesť ochranné nástroje. V niektorých krajinách už túto problematiku majú vyriešenú alebo vychádzajú zo všeobecnej právnej úpravy, ako je antidiskriminačný zákon a zákon o bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Iné krajiny to poňali tak, že upravili šikanovanie v rámcových dohodách alebo v kolektívnych zmluvách.

Záver

Mobbing sa vyskytuje skoro v každom zamestnaní, no aj tak sa stáva v mnohých prípadoch, že sa naň nepoukazuje z viacerých možných dôvodov. Jedným z hlavných dôvodov je možnosť straty zamestnania. Na základe tohto pohľadu viacerí poškodení mlčia o svojich problémoch na pracovisku týkajúce sa šikany. Zamestnanci by sa nemali báť o danom probléme rozprávať, ale podniknúť na svoju ochranu rôzne právne kroky, ktoré im naša legislatíva poskytuje. Zamestnanec musí bojovať o svoje postavenie v zamestnaní, chrániť svoje zdravie, morálnu bezúhonnosť a svoje práva.

²⁶ tamtiež, s. 1075.

Šikana je veľmi ťažko preukázateľná, vyžaduje si presné fakty a dôkazy a samozrejme dôveryhodnosť poskytnutých svedectiev svojich kolegov.

Cieľom príspevku bolo poukázať na pojem šikany, mobbingu a bossingu, a taktiež priblížiť diskrimináciu a jej formy, povinnosti zamestnávateľa a prevenciu. Dané ciele sme naplnili.

Použitá literatúra

Knihy/monografie

1. BARANCOVÁ, H. 2014. Šikana a mobing na pracovisku: právne problémy. Praha: Leges, 2014. 224 s. ISBN 978-80-7502-036-9.
2. BLAHO, P. a ŠVECOVÁ, A. 2011. Právo v európskej perspektíve. II. diel. Trnava: Veda. 1094 s. ISBN 978-80-8082-461-7.
3. HUBEROVÁ, B. 1995. Psychický teror na pracovíšti. Mobbing. Martin: Neografia, a. s., 1995. 143 s. ISBN 80-85186-62-4.
4. RYBÁROVÁ, M. a kol. 2013. Zákonník práce - komentár. Bratislava: EPOS, 2013. 556 s. ISBN 978-80-8057-988-3.
5. ŘÍČAN, P., JÁNOŠOVÁ, P. 2010. Jak na šikanu. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. 160 s. ISBN 978-80-247-2991-6.
6. SVOBODOVÁ, L. 2007. Bezpečný podnik. Mobbing – nebezpečný fenomén našej doby. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i., 2007. 28 s. ISBN 978-80-86973-66-1

Rozhodnutia súdov

1. Rozhodnutie NS ČR zn. Cdo 92/99 (SJ 126/2000)
2. Rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 2204/2011

Právne predpisy

1. Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len antidiskriminačný zákon), stav k 10. 3. 2016.
2. Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“), stav k 10. 3. 2016.
3. Zákon č. 40/1967 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „OZ“), stav k 10. 3. 2016.

Internetové zdroje

1. <http://www.bossing.sk/mobbing/priciny-a-rizika-vzniku/> (použité dňa 14. 2. 2016)
2. <http://www.bossing.sk/mobbing/obet/> (použité dňa 6. 3. 2016)
3. <http://www.nip.sk/?t=46&ins=nip> (použité dňa 6. 3. 2016)
4. OLŠOVSKÁ, A. 2013. Mobbing a bossing na pracovisku. Správa z VÚ č. 2162. Bratislava. 2013. 209 s. (http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2013/Olsovska/2162_mobbing.pdf)

SEKCIA MEDZINÁRODNÉHO A EURÓPSKEHO PRÁVA

Zánik členstva v EÚ:

Právna realita?

Marek Majerčík*

Abstrakt:

Hlavným cieľom tejto práce je analyzovať a skúmať právnu úpravu zániku členstva v EÚ. Najskôr sa budeme zaoberať problematikou dobrovoľného vystúpenia z EÚ na základe primárneho práva. Riešiť budeme aj otázku vylúčenia členského štátu z EÚ a pokúsime sa nájsť právny základ pre takéto konanie. Práca je rozdelená do dvoch kapitol, pričom v prvej kapitole sa podrobne zaoberáme postupom podľa článku 50 Zmluvy o Európskej únii. Druhá kapitola je venovaná otázke, či sa členské štáty EÚ môžu rozhodnúť vylúčiť iný členský štát a návrhom, ako by klauzula o vylúčení mala znieť.

Kľúčové slová:

Vystúpenie z EÚ, vylúčenie z EÚ, právo EÚ, článok 50 ZEU, klauzula o vystúpení.

Abstract:

The main objective of this work is to analyze and examine legislation termination of membership in the EU. Firstly, we will concern on the issue of voluntary withdrawal from the EU according to primary law. We will also solve the task of exclusion of the Member State of the EU and try to find a legal basis for such action. This article is divided into two chapters, the first chapter deals with the procedure referred to in Article 50 of the Treaty on European Union. The second chapter is devoted to the question whether the EU Member States may decide to exclude another Member State and proposals how the exclusion clause should be like.

Key terms:

Withdrawal from the EU, exclusion from the EU, EU law, Article 50 of the TEU, the withdrawal clause.

---

* recenzent príspevku: JUDr. Peter Varga, PhD.

Zoznam použitých skratiek a značiek

Čl.	Článok
EP	Európsky parlament
ES	Európske spoločenstvo
EÚ	Európska únia
LS	Lisabonská zmluva
SDEU	Súdny dvor Európskej únie
VDZP	Viedenský dohovor o zmluvnom práve
ZEHS	Zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva
ZES	Zmluva o založení Európskeho spoločenstva
ZEÚ	Zmluva o Európskej únii
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie

Úvod

V prípade existencie akejkoľvek organizácie, spolku, združenia alebo spoločenstva existujú vždy subjekty, ktoré chcú do nich vstúpiť prípadne nevstúpiť, subjekty, ktoré ich len podporujú a aj subjekty, ktoré ich chcú opustiť, pričom výnimkou nie je ani Európska únia (ďalej len „EÚ“). Aktuálne udalosti v Európe, najmä kríza hospodárskej a menovej únie, zneužívanie sociálnych systémov v niektorých členských štátoch cudzími štátnymi príslušníkmi či utečenecká kríza oslabujú vzájomnú súdržnosť celej EÚ až na toľko, že sa nahlas uvažuje o zániku členstva niektorých štátov.

Hoci sa integrácia európskych štátov už od päťdesiatych rokov 20. storočia stále prehľbuje, už v jej začiatkoch sa štáty museli vysporiadať s nebezpečenstvom v podobe zmenšenia členskej základne. Napríklad v roku 1965 sa francúzski ministri nezúčastňovali rokovaní Rady a francúzski poslanci v Európskom parlamente nehlasovali. Bez účasti Francúzska Rada nemohla prijímať rozhodnutia, a tak bola ochromená celá činnosť Európskeho Spoločenstva (ďalej len „ES“). Podľa niektorých odborníkov sa jednalo o de facto dočasné vystúpenie,

ktoré sa mohlo stať trvalým.¹ Vo Veľkej Británii sa v roku 1975 konalo referendum o vystúpení, v ktorom sa obyvateľstvo vyslovilo za zotrvanie krajiny v ES.² Spolu so vstupom Dánska do ES v roku 1973 sa jeho súčasťou stalo aj Grónsko, ako integrálna súčasť Dánska. Grónsko však neskôr získalo autonómiu a na základe úspešného referenda o vystúpení z ES, bolo vyjednané vystúpenie, a to zmenou statusu Grónska na zámorské územie.³

Napriek tomu, že sa Veľká Británia už od vzniku svojho členstva dištancuje od hlbšej integrácie, vzhľadom na jej medzinárodnoprávne postavenie požíva v EÚ vysokú autoritu. Pravdepodobne kvôli tomu boli britskí politici úspešní pri vyjednávaní množstva výnimiek z členstva, čo potvrdzujú aj posledné ústupky zo strany EÚ, vyrokované súčasným britským premiérom Davidom Cameronom. V najbližšom čase sa bude v Británii konať referendum, ktoré rozhodne o jej zotrvaní v EÚ, pričom v prípade jeho úspešnosti, môže po podniknutí ďalších krokov dôjsť k dobrovoľnému zániku jej členstva v súlade s primárnym právom EÚ. Na druhej strane, Grécko, často označované aj ako čierna ovca medzi členskými štátmi, sa musí vysporiadať s rizikom vylúčenia z EÚ.⁴ Existuje však legálny spôsob, ako členský štát vylúčiť z EÚ? EÚ je už od svojho vzniku veľmi rôznorodá, preto musela čeliť množstvu problémov. Napriek tomu sa takmer vždy dosiahli kompromisy vhodné a dostačujúce pre členské štáty tak, že zmenšenie členskej základne sa nikdy neuskutočnilo. Vôľa robiť veľké ústupky však nemusí byť prítomná natrvalo.

Nedostatočná práva úprava zániku členstva v EÚ a bezprostredná hrozba jeho praktickej realizácie nás núti hľadať legálne spôsoby, ako by mal tento proces prebiehať. Dobrovoľné vystúpenie z EÚ je v zakladajúcich zmluvách upravené len rámcovo, preto sa vynára veľa otázok ohľadom ich aplikácie. Na druhej strane sa zároveň musíme zaoberať aj otázkou, či je možné reálne vylúčenie členského štátu. Cieľom tejto práce teda nie je skúmať výhodnosť či

---

¹ PAVLÍKOVÁ, Z.: Zmluvy stanovujúce základné pravidlá EÚ. In *Societas*. [online]. 2005, č. 3-4 [cit. 2016-03-02]. Dostupné na internete <<http://www.societas.cz/societas4/eu1.htm>>.

² ELLIOTT, M.: *Seven lessons from Britain's 1975 EEC referendum*. [online]. Telegraph, 2015. [cit. 2016-03-02]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/newsttopics/eureferendum/11652504/Seven-lessons-from-Britains-1975-EEC-referendum.html>>.

³ GOVERNMENT OF GREENLAND: *The Greenland Treaty of 1985*. [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné na internete: <<http://naalakkersuisut.gl/en/Naalakkersuisut/Greenland-Representation-to-the-EU/European-Union-and-Greenland/The-Greenland-Treaty-of-1985>>.

⁴ HAAS, J.: *Grexit? Beware of slippery slopes*. [online]. Berlin: Jacques Delors Institut, 2015. [cit. 2016-03-03]. Dostupné na internete: <<http://www.institutdelors.eu/media/pathstogrexit-haas-jdib-feb15.pdf?pdf=ok>>

nevýhodnosť členstva, a ani dôsledky, aké by jeho zánik priniesol. Nejasný právny stav prináša so sebou množstvo interpretačných sporov, a teda sa môže stať zaujímavým predmetom výskumu a právnej analýzy. K riešeniu problematiky zániku členstva v EÚ môžeme dospieť skúmaním právnych systémov platných v EÚ a ich jednotlivých prameňov práva. Základné východiská treba hľadať predovšetkým v práve EÚ a taktiež v medzinárodnom práve verejnom.

Zánik členstva v EÚ je právna skutočnosť, ktorá sa týka dvoch subjektov medzinárodného práva, a to dotknutého štátu a EÚ. V medzinárodnom spoločenstve sa vyskytujú aj subjekty, ktoré svoje postavenie odvodzujú od suverénnych štátov, napríklad medzinárodné organizácie, medzivládne medzinárodné organizácie, a tiež ďalšie špecifické subjekty, medzi ktoré patrí aj EÚ. V tomto systéme sú vzájomné vzťahy subjektov upravené prostredníctvom noriem medzinárodného práva. Súdny dvor Európskej únie (ďalej len „SDEU“) viac krát potvrdil, že európske právo je samostatný systém, ale EÚ je zároveň povinná dodržiavať aj medzinárodné právo.⁵ Ich vzájomný vzťah by sme mohli označiť ako vzťah *lex specialis* k *lex generalis*, preto v prípade, ak niektorý inštitút nie je v európskom práve upravený, použije sa právo medzinárodné.

1. Vystúpenie z Európskej únie

Lisabonská zmluva (ďalej len „LS“) zmenila doterajší *status quo* zavedením osobitného postupu v prípade, že sa niektorý členský štát rozhodne vystúpiť z EÚ. Dovtedy táto možnosť nebola v práve EÚ vôbec upravená, preto vystúpenie členského štátu zostávalo iba v teoretickej rovine. Absencia ustanovení o možnosti vystúpiť z EÚ, resp. z ES nie je prekvapivá, pretože si musíme uvedomiť medzinárodnoprávnu situáciu, aká v čase uzatvorenia zmlúv existovala. Riešiť otázku vystúpenia z ES hneď pri jeho vzniku, ktoré bolo vytvorené na zabezpečenie užšej hospodárskej integrácie štátov sa javí ako zbytočné. Pred účinnosťou poslednej novelizácie primárneho práva v podobe LS sa teda viedli rozsiahle diskusie, či je alebo nie je možné vystúpiť z EÚ. V nadväznosti na ne vznikli dve skupiny názorov. Prvý z nich ponechal riešenie na medzinárodné právo verejné tvrdiac, že vystúpenie je možné, dru-

---

⁵ Pozri napr. C-162/96 *Racke v. Hauptzollamt Mainz* [1998] ECR 3655.

hý zas tvrdil, že zánik členstva nie je možný a zapojenie sa do európskej integrácie je nezvratné.⁶

Najvýznamnejší argument o nemožnosti vystúpiť z EÚ sa opieral o dnešný čl. 53 ZEU, ktorý hovorí, že ZEU „je uzatvorená na neobmedzený čas“. Tento článok má potvrdzovať tým, že základné zmluvy sú uzatvorené na dobu neurčitú (ang. for an unlimited period), stálosť a trvalosť EÚ. Výkladom pojmu doba neurčitá ale nemôžeme tvrdiť, že ide o nekonečne trvajúci záväzok, čiže zmluva uzatvorená na neurčito nie je zmluvou uzatvorenou navždy. Doba neurčitá je teda nedefinované časové obdobie platnosti zmluvy, nie večnosti.⁷

Pre určenie možnosti alebo nemožnosti vystúpiť z ES resp. EÚ pred prijatím LS bolo potrebné skúmať pramene práva aj z oblasti medzinárodného práva verejného. Skutočnosti spôsobujúce zánik alebo odstúpenie od medzinárodnej zmluvy už v čase uzavretia zmlúv zakladajúcich pôvodné spoločenstvá boli upravené vo forme medzinárodných obyčají, neskôr, v roku 1969, kodifikovaných vo Viedenskom dohovore o zmluvnom práve (ďalej len „VDZP“).⁸ Čl. 54 písm. b) VDZP pripúšťa zánik zmluvy alebo odstúpenie zmluvnej strany, po získaní predchádzajúceho súhlasu všetkých zmluvných strán. Právne relevantným je aj čl. 56 VDZP upravujúci výpoveď alebo odstúpenie od zmluvy, ktorá neobsahuje ustanovenie o zániku, výpovedi alebo odstúpení.⁹ Výpovedanie alebo odstúpenie od takejto zmluvy prichádza do úvahy iba vtedy, ak to bolo úmyslom strán už pri uzatváraní zmluvy alebo toto právo možno vyvodiť z povahy zmluvy.¹⁰ Problémom by mohla byť skutočnosť, že zakladajúce zmluvy boli uzatvorené na dobu neurčitú a teda z nich nevyplýva úmysel štátov pripustiť možnosť výpovede alebo odstúpenia. Článok zároveň stanovuje, že odstupujúca strana musí svoj úmysel vypovedať alebo odstúpiť od zmluvy oznámiť najneskôr 12 mesiacov dopredu.

⁶ TICHÝ, L.: *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 68.

⁷ ZBÍRAL, R.: Vystoupení z Evropské unie ve světle evropského a mezinárodního práva. In *Právnik*. [online]. 2008, roč. 147, č. 7 [cit. 2016-03-03]. Dostupné na internete: <http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Vystoupeni_z_Unie_do_Pravnika.pdf>.

⁸ CONWAY, G.: Breaches of EC Law and International Responsibility of Member States. [online]. *European Journal of International Law*, 2002. [cit. 2016-03-03]. Dostupné na internete: <<http://www.ejil.org/pdfs/13/3/491.pdf>>.

⁹ KACZOROWSKA, A.: *European Union Law*. New York: Routledge, 2013, s. 73.

¹⁰ CONWAY, G.: Breaches of EC Law and International Responsibility of Member States. [online]. *European Journal of International Law*, 2002. [cit. 2016-03-03]. Dostupné na internete: <<http://www.ejil.org/pdfs/13/3/491.pdf>> .

1.1. Postup podľa článku 50 Zmluvy o EÚ

Články LS týkajúce sa vystúpenia boli do nej takmer bez zmeny včlenené z prechádzajúceho neúspešného návrhu Zmluvy o ústave pre Európu z roku 2004.¹¹ Podľa správy Európskeho parlamentu k LS je určenie podmienok vystúpenia „*jasným a silným signálom, že žiadny členský štát nie je nútený naďalej sa podieľať na tomto spoločnom projekte, pokiaľ si to už nepraje*“.¹² Zadefinovanie klauzuly o vystúpení bolo významným krokom potvrdzujúcim suverenitu jednotlivých členských štátov a demokratických zásad EÚ, ktorý robí EÚ prijateľnejšou aj pre jej odporcov, a preto je paradoxne o dôvod menej ju opustiť. Zároveň je potrebné podotknúť, že reformná LS prináša niektoré nové obmedzenia suverenity členských štátov, preto je klauzula o vystúpení vnímaná ako významný kompromis, ktorý otvára štátom „zadné dvierka“.¹³

Jediný legislatívne upravený právny základ jednostranného vystúpenia v súčasnosti upravuje čl. 50 ZEU a ďalšie podporné články, na ktoré priamo tento článok odkazuje. Pri prvom pohľade naň by sa mohlo zdať, že ide o jednoduchý postup. Vzhľadom na zložitosť a usporiadanie vzťahov v EU ho však treba vykladať v čo najširšom kontexte. Konanie o vystúpení môžeme z formálneho hľadiska rozdeliť do niekoľkých krokov. Začína vnútroštátnym rozhodnutím štátu vystúpiť z EÚ a naňho nadväzujúcim oznámením Európskej Rade o vystúpení, pokračuje rokovaním o usporiadaní vzájomných vzťahov do budúcnosti a končí nadobudnutím platnosti a účinnosti dohody, prípadne uplynutím dvojročnej lehoty od podania oznámenia.

¹¹ Bližšie pozri čl. 60 Zmluvy o ústave pre Európu. Dostupné na internete: < http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_establishing_a_constitution_for_europe/treaty_establishing_a_constitution_for_europe_sk.pdf > .

¹² EURÓPSKY PARLAMENT: *Správa o Lisabonskej zmluve*. [online]. 2008. [cit. 2016-03-04]. Dostupné na internete: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0013+0+DOC+PDF+V0//CS>> .

¹³ TÝČ, V.: *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. Praha: Leges, 2010, s. 37.

1.1.1. Rozhodnutie členského štátu vystúpiť z EÚ

V úvodnom ustanovení článok uvádza, že „každý členský štát sa v súlade so svojimi ústavnými predpismi môže rozhodnúť z Únie vystúpiť“. Od nadobudnutia účinnosti novelizovaného primárneho práva v podobe LS, žiadny členský štát nepožiadal o vystúpenie z EU, preto aj samotná interpretácia čl. 50 ZEU zostáva iba v teoretickej rovine. Súčasná geopolitická situácia však značí, že v blízkej dobe by niektoré „tradičné“ členské štáty mohli EÚ opustiť.

Postup pred samotným požiadanim o vystúpenie zostáva v réžii dotknutých štátov, pričom však musí dodržiavať ich ústavné požiadavky, čo môžeme chápať ako určitý ochranný mechanizmus pred svojvôľou štátnych orgánov. Zámer ukončiť členstvo v tak významnom a strategickom v medzinárodnom subjekte, akým je určite EÚ pre jej každý členský štát, by nemalo byť vo výlučnej rozhodovacej právomoci niektorého štátneho orgánu. Pred akýmkoľvek vypovedaním členstva by mala štátna moc získať legitímnu vnútroštátnu podporu obyvateľstva, predovšetkým prostredníctvom uplatnenia priamej demokracie vo forme referenda. Alternatívou môže byť jednoznačná voličská podpora politickej strany, ktorá vo svojom politickom programe označuje vystúpenie z EÚ ako svoju základnú požiadavku. Referendum je jedným z najsilnejších demokratických prostriedkov v každom vyspelom štáte, preto sa javí ako najvhodnejšia vnútroštátna podmienka pre rozhodnutie sa štátu o vystúpení. Zorganizovanie referenda podporuje do značnej miery aj skutočnosť, že vo väčšine členských štátov prebiehalo ľudové hlasovanie aj pred samotným vstupom. Záväznosť, platnosť a prípadné účinky referenda na rozhodovanie štátnych orgánov však zostávajú výlučne vnútroštátnou otázkou štátov.

V súvislosti s uplatnením prvého kroku vzniká otázka, kto bude plnenie ústavných požiadaviek kontrolovať a či ich prípadné nedodržanie by bolo prekážkou vystúpenia z EÚ.¹⁴ Skúmanie dodržiavania ústavnoprávnych požiadaviek by malo byť realizované Európskou radou pri prijímaní oznámenia od členského štátu o rozhodnutí vystúpiť z EÚ s tým, že Európska rada by mohla takéto protiústavné rozhodnutie odmietnuť. Do úvahy prichádza aj po-

---

¹⁴ RUTH, Hrsg. von Matthias Niedobitek und Simone. *Die neue Union Beiträge zum Verfassungsvertrag*. Berlin: Duncker und Humblot, 2007, s. 55.

sudzovanie splnenia podmienok SDEU.¹⁵ Takto by sa mohol stať orgánom, ktorý by posudzoval ústavné záležitosti členských štátov.¹⁶ Nedostatky resp. vady oficiálneho oznámenia by mali spôsobiť zastavenie konania o vystúpení, a tak vzniká potreba podania nového oznámenia, ktoré bude plne reflektovať vôľu obyvateľov daného štátu a hlavne bude v súlade s jeho ústavným právom.

1.1.2. Oznámenie Európskej rade

Dôležitý krok smerujúci k vystúpeniu je oznámenie tohto zámeru Európskej rade ako jednostranný úkon štátu. Je takéto oznámenie záväzné a neodvolateľné, alebo ho môže štát vziať späť? Klauzula o vystúpení sa o záväznosti oznámenia vôbec nezmieňuje. Ak by bolo oznámenie záväzné, štáty by ho využívali len v bezvýhodiskových situáciách, pretože vystúpenie by bolo takmer nezvratné. Na druhej strane, explicitné určenie jeho nezáväznosti by mohlo spôsobiť iba tzv. strategické podávanie oznámení s cieľom vydoberť si lepšie podmienky členstva a presadzovanie si svojich predstáv, pretože EÚ by sa určite v záujme zachovania svojej podoby snažila členský štát udržať. Jazykovým výkladom pojmu zámer však môžeme z neho vyvodit' nezáväzný charakter.¹⁷

1.1.3. Uzatvorenie dohody o vystúpení

Samotné podmienky vystúpenia sú dojednávane vo forme medzinárodnej zmluvy medzi EÚ a štátom, pričom jej obsahom je najmä úprava budúcich vzájomných vzťahov. Ide o jeden z najdôležitejších krokov pri vystúpení členského štátu, pretože vzhľadom na súčasné vysoké prepojenie vzťahov v EÚ, je samotné vystúpenie len ťažko prestavitel'né. Príkladom

---

¹⁵ RIEDER, C.: *The withdrawal Clause of the lisbon treaty in the light of EU citizenship*. [online]. Fordham International Law Journal, s. 155. Dostupné na internete: < http://fordhamilj.org/files/2014/02/FILJ_Rieder_TheWithdrawalClauseoftheLisbonTreatypdf.pdf >.

¹⁶ FRIEL, R.: *Providing a Constitutional Framework for Withdrawal from the EU: Article 59 of the Draft European Constitution*. International Constitutional Law Quarterly, 2004, roč. 53, č. 2, s. 426.

¹⁷ ZBÍRAL, R.: *Ustanovení o vystoupení z EU v Lisabonské smlouvě: Nedokonalá úprava pro vyhrocenou situaci*. In *Jurisprudence* [online]. 2012, roč. 21, č. 6. Dostupné na internete: <http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Vystoupeni_po_Lisabonu_Juris_2012_6.pdf>.

môže byť Československo potvrdzujúc obtiažnosť tohto procesu.¹⁸ Právna úprava nemyslí na faktické problémy, ktoré môžu nastať pri vzájomných rokovaniach. Prípád, že by takáto dohoda uzatvorená nebola, je málo pravdepodobný, pretože obe strany by mali mať záujem na vysporiadaní vzájomných vzťahov. Z dikcie čl. 50 ods. 2 ZEU vyplýva, že budúce vzťahy dotknutého štátu a EÚ sa majú dohodnúť už hneď pri samotnom rokovaní o vystúpení, nie až po ňom. Určenie podmienok vystúpenia a určenie budúceho vzťahu je praktické, pretože takto nevzniká potreba ďalšieho reťazenia dohôd.¹⁹

V prípade, ak strany nenájdu v dvojročnej lehote konsenzus, dochádza k vystúpeniu z EÚ ex lege. Pre určenie začiatku plynutia lehoty je dôležitý deň doručenia oznámenia zámeru Európskej rade.²⁰ Lehotu môže Európska rada jednomyselne predĺžiť po dohode s dotknutým členským štátom, pričom opakované predĺženie lehoty nie je zakázané. Určenie dvojročnej lehoty zvyšuje právnu istotu vystupujúceho členského štátu tým, že je chránený pred vytváraním neodôvodnených priesťahov pri rokovaniach zo strany EÚ.

Dohodu o spôsobe vystúpenia uzatvára v mene EÚ Rada, ktorá sa uznáva kvalifikovanou väčšinou po udelení súhlasu Európskeho parlamentu. Hlavnú úlohu pri vyjednávaní obsahu dohody preberá špeciálny vyjednávací tím v súlade s čl. 218 ods. 3 ZEFU. Pri rokovaniach, ktoré prebiehajú na úrovni Európskej rady a Rady sa zástupca vystupujúceho štátu nezúčastňuje, preto nemá ohľadom tejto veci ani právo hlasovať.²¹

1.1.4. Právny zánik členstva v Európskej únii

Podľa teórie práva môžeme tento postup definovať ako výpoveď základných zmlúv, pričom ich záväznosť pre vystupujúci štát zaniká od okamihu platnosti dohody o vystúpení.

¹⁸ ZBÍRAL, R.: Ustanovení o vystoupení z EU v Lisabonské smlouvě: Nedokonalá úprava pro vyhocenou situaci. In *Jurisprudence* [online]. 2012, roč. 21, č. 6. Dostupné na internete: <http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Vystoupeni_po_Lisabonu_Juris_2012_6.pdf>.

¹⁹ ZBÍRAL, R.: Ustanovení o vystoupení z EU v Lisabonské smlouvě: Nedokonalá úprava pro vyhocenou situaci. In *Jurisprudence* [online]. 2012, roč. 21, č. 6. Dostupné na internete: <http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Vystoupeni_po_Lisabonu_Juris_2012_6.pdf>.

²⁰ POSLANECKÁ SNEMOVNA PARLAMENTU ČR: *FAQ – Evropská unie*. [online]. Oddelenie pre záležitosti EÚ. Dostupné na internete: <<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2506>> .

²¹ Pozri čl. 50 ods. 4 ZEU.

Z čl. 50 ods. 3 ZEU vyplýva, že v prípade, ak má bývalý členský štát záujem znova vstúpiť do EÚ, nepožíva žiadne výhody oproti iným štátom žiadajúcim o členstvo v EÚ. Musí preto absolvovať celý proces prístúpenia k EÚ v súlade s čl. 49 ZEU.²² Slovná formulácia klauzuly o vystúpení neumožňuje súčasné konanie o vystúpení s viacerými členskými štátmi naraz, čo vyvoláva dojem, že EÚ by nebola schopná zvládnuť hromadný odchod štátov. Zavedenie jednoznačnej možnosti štátov jednostranne vystúpiť z EÚ sa v praxi môže stretnúť v niekoľkými negatívami. Jednu z najväčších hrozieb predstavuje politické zneužívanie tejto klauzuly proti-európskymi vládami s cieľom získať významné ústupky zo strany EÚ za účelom ochrany tzv. národných záujmov.

S vystúpením štátu z EÚ vzniká otázka, ktoré konkrétne zmluvy prestanú byť pre členský štát záväzné. Dôležitú úlohu tu zohráva rozsiahla rozprava naprieč celou EÚ o budúcom vzťahu tohto štátu s EÚ ako celkom. Dohoda musí byť dostatočne jasná a určitá, aby nevzniklo medzinárodnoprávne vákuum, pričom ako najvýhodnejšie sa javí inšpirovanie sa od už existujúcich bilaterálnych vzťahov EÚ s nečlenskými štátmi, napríklad s Nórskom alebo Švajčiarskom. Odo dňa účinnosti dohody o vystúpení by mali byť na dotknutý štát prenesené naspäť všetky právomoci, ktoré pri vzniku členstva preniesol na EÚ. S tým súvisí aj možnosť obmedziť resp. zrušiť účinnosť niektorých legislatívnych aktov, najmä sekundárneho práva.²³

Čl. 50 definitívne ukončil spory o možnosti, resp. nemožnosti EÚ opustiť. V súčasnosti sa teda už nevedú diskusie o existencii právneho inštitútu vystúpenia, ale na druhej strane vzniklo veľa otázok súvisiacich so samotným procesom a spôsobom vystúpenia.²⁴ Nedostatkom súčasnej právnej úpravy vystúpenia v čl. 50 ZEU zostáva jeho prílišná stručnosť, pretože tak dôležitý a závažný proces by mal byť rozpracovaný podrobnejšie. Keďže článok regulujúci zložitú problematiku vystúpenia má len päť odsekov, z toho piaty sa procesu vystúpenia bezprostredne ani netýka, dikcia článku je príliš všeobecná. Primárne právo

²² HOLBERG, J.: *The Treaty of Lisbon – towards an ever closer union, with a formal withdrawal procedure*. [online]. The Columbia Journal of European Law Online. Dostupné na internete: <<http://www.cjel.net/wp-content/uploads/2010/10/Holberg-October-21-2010.pdf>>.

²³ PÍTROVÁ, L a kol.: *Když se řekne lisaboná zmluva*. [online]. Úrad vlády ČR, 2008. s. 62. Dostupné na internete: <http://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/kdyz_se_rekne_lisabonska_smlouva.pdf>.

²⁴ ATHANASSIOU, P.: *Withdrawal and Expulsion from the EU and EMU: Some Reflections*. *Social Science Research Network* [online]. 2009, s. 23-25 [cit. 2016-03-01]. Dostupné na internete: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1517760> .

teda necháva riešenie množstva otázok týkajúcich sa vystúpenia na konkrétnu, individuálnu situáciu, prípadne na legálny výklad Súdneho dvora.

2. Vylúčenie z Európskej únie

Uznaním jednostranného práva členského štátu vystúpiť z EÚ tvorcami LS vzniká otázka, prečo do LZ nezahrnuli aj kolektívne právo členských štátov vylúčiť iný členský štát z EÚ v prípade, ak je jeho členstvo nežiaduce alebo škodlivé. Len niekoľko medzinárodných zmlúv, ktoré zakladajú subjekty s medzinárodnoprávnou subjektivitou, obsahuje klauzulu, ktorá umožňuje vylúčiť členský štát. Na rozdiel od Charty OSN, ktorej čl. 6 výslovne stanovuje možnosť vylúčiť člena OSN z dôvodu trvalého porušovania princípov OSN, v zakladajúcich zmluvách EÚ takýto inštitút nie je upravený. V súčasnosti je v ZEU upravená len možnosť pozastaviť členstvo v EÚ v súlade s čl. 7 ZEU. *Prima facie* to môže znamenať, že žiadny členský štát nemožno proti jeho vôli z EÚ vylúčiť. Nezakotvením takejto možnosti v primárnom práve pravdepodobne zákonodarca nechcel vytvoriť možnosť vylúčenia alebo takúto situáciu vôbec nepredpokladal. Na druhej strane tento argument možno chápať z opačného hľadiska – čo nie je zakázané je dovolené. Zatiaľ čo pozastavenie členstva má za úlohu napraviť správanie štátu, vylúčenie môžeme chápať ako prostriedok *ultima ratio* v situácii, kedy náprava už nie je možná. Napriek tomu, že možnosť vylúčiť členský štát v práve EÚ nie je upravená, často sa o tejto možnosti diskutuje.²⁵

2.1. Medzinárodné právo verejné

Keďže právo EÚ vylúčenie štátu vôbec nerieši, na vyplnenie tejto medzery prichádza do úvahy použitie medzinárodného práva verejného. V prvom rade je potrebné skúmať, ktoré akty medzinárodného práva sú použiteľné na túto situáciu. Množstvo autorov považuje EÚ za subjekt medzinárodného práva *sui generis* a jej primárne právo označuje za špecifický systém. Takýto stav potvrdil aj SDEU, napríklad v prípade *Van Gend en Loos* vyslovením názoru, že

---

²⁵ BLAGOEV, B.: *Expulsion of a Member State from the EU after Lisbon*. [online]. Tilburg, 2010. s. Dostupné na internete: <<https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=131633>>.

Spoločenstvo vytvára nový právny systém medzinárodného práva, v prospech ktorého obmedzili štáty svoje suverénne práva.²⁶

Hlavný prameň medzinárodného práva verejného, ktorého použitie prichádza do úvahy je VDZP, najmä čl. 60 VDZP.²⁷ Použitie VDZP by mohla vylučovať skutočnosť, že nie je záväzný pre všetky členské štáty, napr. Francúzsko alebo Rumunsko. VDZP sa stal platným v roku 1980, teda až po prijatí Rímskych zmlúv, pričom sa aplikuje iba na zmluvy, ktoré boli uzatvorené štátmi až po jeho platnosti.²⁸ Nemožno ho teda aplikovať na zmluvy zakladajúce európske spoločenstvo a tiež na zmluvy o pristúpení Dánska, Írska a Veľkej Británie (1973) a Grécka (1979). Vo všeobecnosti však platí, že Viedenský dohovor kodifikoval medzinárodné obyčaje, ktoré sa používali už pri uzatváraní týchto zmlúv. SDEÚ judikoval, že VDZP je záväzný erga omnes, a preto je aj ES resp. EÚ viazaná jeho pravidlami.²⁹

Jedna zo základných zásad medzinárodného práva verejného je zásada *pacta sunt servanda*, ktorá bola kodifikovaná vo VDZP. Významnosť tejto zásady je zdôraznená tým, že porušenie povinností vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy je vo VDZP samostatne upravené. Nakoľko zakladajúce zmluvy sú multilaterálnymi medzinárodnými zmluvami, relevantné je použitie čl. 60 ods. 2 písm. a) (i) Viedenského dohovoru, ktorý sa upravuje zánik zmluvy alebo prerušenie jej vykonávania v dôsledku jej porušenia. Podstatné porušenie mnohostrannej zmluvy jednou zo strán oprávňuje druhé strany prerušiť jednomyseľnou dohodou vykonávanie zmluvy úplne alebo čiastočne alebo ju ukončiť buď vo vzťahoch medzi nimi a štátom, ktorý zmluvu porušil, alebo medzi všetkými stranami.

VDZP v čl. 60 ods. 3 bližšie vysvetľuje pojem podstatné porušenie tak, že spočíva v takom odmietnutí zmluvy, aké tento dohovor nedovoľuje alebo v porušení ustanovenia, ktoré je podstatné pre plnenie predmetu a účelu zmluvy. Použitiu tohto článku by mohli brániť čl. 7 ZEU a čl. 258 až 260 ZFEU v zmysle zásady *lex specialis derogati legi generali*, teda VDZP možno použiť na tie situácie, ktoré nie sú špeciálne upravené právom EÚ.³⁰ Čl. 60 VDZP

²⁶ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 5. februára 1963. Van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen. Vec č. 26/62.

²⁷ FUNTA, R. a kol.: *Európske právo*. Brno: Librix.eu, 2012, s. 81.

²⁸ Pozri čl. 4 VDZP.

²⁹ Rozsudok Súdu prvého stupňa (štvrtá komora) z 22. januára 1997. Opel Austria GmbH proti Rade Európskej únie. Vec T-115/94.

³⁰ DORR O., SCHMALENBACH K.: *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*. Heidelberg: Springer, 2012, s. 1042.

musíme teda aplikovať len na prípady, ktoré sú nad rámec prípadov predpokladaných zmluvami. Zmluvy neustanovujú postup v prípade, že napriek použitiu všetkých dostupných prostriedkov podľa práva EÚ nedôjde k ukončeniu porušovania práva zo strany štátu. Za predpokladu, že právne prostriedky EÚ nedokážu zastaviť porušovanie práva EU členským štátom, môže nastať stav, kedy sa zotrvanie štátu EÚ môže stať neprijateľné pre zvyšné štáty a vznikne potreba vylúčiť vinníka, zodpovedného za tento stav. Aplikácia čl. 60 VD by však mala byť obmedzená iba na nevyhnuté prípady. Čl. 60 VDZP teda upravuje prípady, keď jedna zo strán podstatne poruší mnohostrannú zmluvu, ktorou je viazaná. VDZP týmto umožňuje zánik zmluvy medzi porušujúcim štátom a ostatnými štátmi, to znamená, že de facto umožňuje vylúčenie daného štátu.³¹

Podľa čl. 60 ods. 4 VDZP sa predchádzajúce odseky čl. 60 „*nedotýkajú žiadneho ustanovenia zmluvy použiteľného v prípade jej porušenia*“. Zakladajúce zmluvy však obsahujú množstvo mechanizmov a nástrojov, ako postupovať pri ich porušení. Treba spomenúť napríklad konanie o porušení povinnosti členským štátom podľa čl. 258 až 260 ZFEÚ. Samotná ZFEU naznačuje uzavretosť riešenia porušení tým, že prípadné spory týkajúce sa výkladu alebo uplatňovania zmlúv budú členské štáty riešiť v súlade s týmito zmluvami.³² Z dikcie čl. 60 nevyplýva žiada požiadavka na prechádzajúce zisťovanie závažného porušenia. Podmienkou zostáva jednomyselný súhlas ostatných štátov, ktorý predstavuje dostatočný dôkaz, že závažné porušenie naozaj existuje. Dotknutý štát nemá žiadny právny prostriedok, ako sa brániť rozhodnutiu ostatných štátov.³³

Do úvahy by mohlo prichádzať aj použitie čl. 62 VDZP, ktorý upravuje problematiku podstatnej zmeny pomerov (tzv. zásada *rebus sic stantibus*). Na aplikáciu tohto článku sa predpokladá, že podstatná zmena okolností nastane so zreteľom na pomery existujúce v čase uzavretia zmluvy, pričom táto okolnosť nebola stranami predvídaná a zmena zásadným spôsobom mení rozsah záväzkov. Odvolávanie sa na tento článok by bolo v právnom prostredí EÚ veľmi problematické a sporné, pretože primárne právo obsahuje niekoľko ustanovení, ktoré sa snažia reagovať je možné zmeny pomerov. Demonštratívne možno uviesť čl. 347 ZFEÚ (upravuje spoločné konzultácie členských štátov na ochranu vnútorného trhu pred

³¹ SCHMITZ, T.: *Integration in der Supranationalen Union*. [online]. Baden-Baden, 2011. Dostupné na internete: <<http://www.iuspublicum-thomas-schmitz.uni-goettingen.de/SupranUnion/Summary-1.htm>>.

³² Pozri čl. 344 ZEU.

³³ BLAGOEV, B.: *Expulsion of a Member State from the EU after Lisbon*. [online]. Tilburg, 2010. s. Dostupné na internete: <<https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=131633>>.

opatreniami, ktoré musí členský štát prijať v prípade vážnych vnútorných nepokojov ohrozujúcich verejný poriadok alebo napríklad pri vojne alebo vážnom medzinárodnom napätí vytvárajúcom vojnové nebezpečenstvo), čl. 48 ZEÚ (revízia primárneho práva), čl. 49 (pristúpenie štátu k EÚ) a ďalšie články upravujúce špecifické situácie (napr. čl. 66 ZFEÚ). Prispôsobivosť EÚ a jej reagovanie na zmeny pomerov sú v konečnom dôsledku zabezpečené aj prijímaním sekundárnych právnych aktov.³⁴

2.2. Klausula o vylúčení členského štátu

Zámery zákonodarcov nie sú v súčasnosti celkom jasné. Na jednej strane by mohlo začlenenie doložky o vylúčení mohlo prispieť k zvýšeniu právnej istoty, ktorá je súčasťou všeobecných zásad práva EÚ. Takýto krok by pomohol jednoznačne určiť záväzný postup, a tým by vyplnil medzery v primárnom práve. Ak predpokladáme, že hlavným cieľom EÚ je vytvoriť stabilné a silné zoskupenie štátov, možným riešením by mohlo byť aj zakotvenie zákazu vylúčenia. Tento variant by sa však pravdepodobne stretol so silným odporom niektorých členských štátov (a najmä ich ústavných súdov), pretože by znamenalo to významný zásah do ich suverenity.

V súčasnosti sa revízia primárneho práva a zakotvenie klauzuly o vylúčení zdajú takmer nemožné. Prijatie zmien zakladajúcich zmlúv je veľmi zdĺhavý proces, ktorý si vyžaduje rokovania a hlasovania na národnej i celoeurópskej úrovni, a to všetko vo svetle požiadavky jednomyseľnosti. Ako by mala klauzula o vyhostení vyzerat' V prvom rade je dôležité stanoviť, ktorý orgán je oprávnený rozhodovať o porušení základných hodnôt alebo povinností. V rámci štruktúry EÚ prichádza do úvahy jurisdikčná právomoc SDEU, ktorý začne konanie o vylúčení na návrh Komisie, prípadne na návrh Európskeho parlamentu. Konanie o vylúčení by malo chronologicky nadväzovať len na neúspešne aplikované konanie o pozastavení členstva, a preto by sa malo použiť iba subsidiárne, ako prostriedok *ultima ratio*. Členskému štátu by sa mal poskytnúť dostatočný čas na odstránenie protiprávneho stavu, pričom jeho dĺžka by sa mala zohľadňovať pri každom jednotlivom prípade individuálne.

---

³⁴ ZBÍRAL, R: Vystoupení z Evropské unie ve světle evropského a mezinárodního práva. In *Právník*. [online]. 2008, roč. 147, č. 7 [cit. 2016-03-03]. Dostupné na internete: <http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Vystoupeni_z_Unie_do_Pravnika.pdf>.

Záver

Súčasnú udalosť v EÚ, napríklad migračná kríza alebo kríza eurozóny významne narúšajú súdržnosť Európy. V posledných mesiacoch sa dokonca začalo čoraz častejšie spomínať vystúpenie Veľkej Británie alebo vylúčenie Grécka. Napriek hrozbe zániku členstva niektorých štátov sa doposiaľ vždy našli vhodné kompromisy.

Až do prijatia Lisabonskej zmluvy v roku 2009 právo EÚ možnosť členského štátu vystúpiť z EÚ vôbec neupravovalo. Vystúpenie z EÚ je v primárnom práve upravené len veľmi stručne, preto s procesom vystúpenia sa vynára množstvo aplikačných otázok. Zakotvením možnosti dobrovoľného vystúpenia členského štátu z EÚ v čl. 50 ZEU došlo k odklonu práva EÚ od všeobecných pravidiel upravených vo VDZP. Zavedenie klauzuly o vystúpení môžeme chápať ako potvrdenie demokratického charakteru EÚ. Medzi najväčšie nedostatky súčasnej právnej úpravy vystúpenia patrí prílišná stručnosť čl. 50 a množstvo interpretačných otázok. V neposlednom rade klauzula o vystúpení sprehľadnila prechádzajúci, nepresný a nejasný stav, podľa ktorého by jednostranné vystúpenie prichádzalo do úvahy, ale na druhej strane ho žiadny prameň práva EÚ výslovne negarantoval.

Samotný proces vystúpenia začína vnútroštátnym rozhodnutím dotknutého štátu vystúpiť z EÚ, pričom takéto rozhodnutie musí byť prijaté v súlade s ústavnými požiadavkami štátu. Právo EÚ nijakým spôsobom neupravuje, ako by mal postup na vnútroštátnej úrovni prebiehať a ani ktorý orgán by ho mal kontrolovať. Pred vypovedaním členstva by však mal zámer získať dostatočnú podporu obyvateľstva, potvrdenú napríklad úspešným referendum. Dôležitým krokom štátu je jednostranný právny úkon vo forme oznámenia zámeru vystúpiť z EÚ Európskej Rade. Z pojmu zámer môžeme vyvodiť jeho nezáväzný charakter, čo môže v praxi spôsobiť tzv. strategické podávanie oznámenia za účelom priznania lepších podmienok členstva. Všetky podmienky vystúpenia, budúce vzájomné vzťahy štátu a EÚ a dátum zániku členstva by mali byť dohodnuté vo forme medzinárodnej zmluvy a v prípade, ak sa tak nestane, členstvo zaniká uplynutím dvoch rokov od oznámenia zámeru vystúpiť. Spomínaná dohoda môže nájsť inšpiráciu v právnej úprave napríklad vzťahov medzi EÚ a Nórskom alebo Švajčiarskom.

V súvislosti s právom vystúpiť z EÚ vzniká otázka, či je možné, aby členské štáty vylúčili iný štát z EÚ, nakoľko kolektívne právo vylúčenia nie je v práve EÚ upravené. Súčasná právna úprava zakotvuje len možnosť pozastaviť členstvo v EÚ. Pri uvažovaní nad touto problematikou prichádza do úvahy aplikácia Viedenského dohovoru o zmluvnom práve, najmä čl. 60 ods. 2 písm. a) (i), ktorý upravuje zánik zmluvy alebo prerušenie jej vykonávania v dôsledku jej porušenia. Podstatné porušenie mnohostrannej zmluvy jednou zo strán oprávňuje druhé strany prerušiť jednomyselňou dohodou vykonávanie zmluvy úplne alebo čiastočne alebo ju ukončiť buď vo vzťahoch medzi nimi a štátom, ktorý zmluvu porušil, alebo medzi všetkými stranami. Použitie VDZP je možné aj napriek tomu, že niektoré členské štáty, napríklad Francúzsko, nie sú dohovorom viazané, pretože kodifikuje medzinárodné obyčaje, ktoré ako prameň práva akceptujú všetky členské štáty. V zmysle zásady *lex specialis derogati legi generali* ho možno aplikovať na prípady, keď právo EÚ vyčerpá všetky dostupné prostriedky proti jeho porušovaniu. Čl. 60 VDZP môžeme teda považovať za prostriedok *ultima ratio*.

Zakotvenie explicitnej klauzuly, ktorá by umožňovala vylúčiť členský štát z EÚ resp. zákazu členský štát vylúčiť, by zvýšilo právnu istotu a pomohlo by vyriešiť nejasný stav. Zásahy do primárneho práva sa v súčasnej medzinárodnoprávnej situácii javia ako nemožné, avšak túto otázku budú musieť v najbližšom čase členské štáty určite riešiť. Klauzula o vylúčení by mala prirodzene nadväzovať na neodstránenie protiprávneho stavu, napriek pozastaveniu členstva podľa čl. 7 ZEU. Členskému štátu by sa na druhej strane mali poskytnúť dostatočné možnosti na nápravu.

Použitá literatúra

Monografie:

1. DORR O. - SCHMALENBACH K. 2012. *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*. 1. vydanie. Heidelberg: Springer, 2012. 1423 s. ISBN 978-3-642-19290-6.
2. FUNTA, R. a kol. 2012. *Európske právo*. 1. vydanie. Brno: Librix.eu, 2012. 472 s. ISBN 978-80-2630-227-8.
3. KACZOROWSKA, A. 2013. *European Union Law*. 3. vydanie. New York: Routledge, 2013. 976 s. ISBN 978-04-1569-598-5.

4. TICHÝ, L. 2011. *Evropské právo*. 4. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. 953 s. ISBN 978-80-7400-333-2.
5. TÝČ, V. 2010. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vydanie. Praha: Leges, 2010. 304 s. ISBN 978-80-8721-260-8.
6. RUTH, S. a kol. 2007. *Die neue Union Beiträge zum Verfassungsvertrag*. 1. vydanie. Berlin: Duncker und Humblot, 2007. 157 s. ISBN 978-34-2812-348-3.

Periodiká

1. PAVLÍKOVÁ, Z. 2005. Zmluvy stanovujúce základné pravidlá EÚ. In *Societas*. [online]. 2005, č. 3-4 [cit. 2016-03-02]. Dostupné na internete <<http://www.societas.cz/societas4/eu1.htm>>. ISSN 1801-0229.
2. ZBÍRAL, R. 2008. Vystoupení z Evropské unie ve světle evropského a mezinárodního práva. In *Právník*. [online]. 2008, roč. 147, č. 7 [cit. 2016-03-03]. Dostupné na internete: <http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Vystoupeni_z_Unie_do_Pravnika.pdf>. ISSN 0231-6625.
3. ZBÍRAL, R. 2012. Ustanovení o vystoupení z EU v Lisabonské smlouvě: Nedokonalá úprava pro vyhrocenou situaci. In *Jurisprudence* [online]. 2012, roč. 21, č. 6. [cit. 2016-03-01]. Dostupné na internete: <http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Vystoupeni_po_Lisabonu_Juris_2012_6.pdf>. ISSN. 1802-3843.

Elektronické dokumenty:

1. ATHANASSIOU, P.: Withdrawal and Expulsion from the EU and EMU: Some Reflections. *Social Science Research Network* [online]. 2009, s. 23-25 [cit. 2016-03-01]. Dostupné na internete: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1517760>.
3. BLAGOEV, B.: *Expulsion of a Member State from the EU after Lisbon*. [online]. Tilburg, 2010. [cit. 2016-03-07]. Dostupné na internete: <<https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=131633>>.
4. CONWAY, G.: Breaches of EC Law and International Responsibility of Member States. [online]. *European Journal of International Law*, 2002. [cit. 2016-03-03]. Dostupné na internete: <<http://www.ejil.org/pdfs/13/3/491.pdf>>.

5. ELLIOTT, M.: *Seven lessons from Britain's 1975 EEC referendum*. [online]. Telegraph, 2015. [cit. 2016-03-02]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/11652504/Seven-lessons-from-Britains-1975-EEC-referendum.html>>.
6. EURÓPSKY PARLAMENT: *Správa o Lisabonskej zmluve*. [online]. 2008. [cit. 2016-03-04]. Dostupné na internete: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0013+0+DOC+PDF+V0//CS>>.
7. FRIEL, R..2004. Providing a Constitutional Framework for Withdrawal from the EU: Article 59 of the Draft European Constitution. *International Constitutional Law Quarterly*, 2004, roč. 53, č. 2, [cit. 2016-03-02]. s. 426.
8. GOVERNMENT OF GREENLAND: *The Greenland Treaty of 1985*. [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné na internete: <<http://naalakkersuisut.gl/en/Naalakkersuisut/Greenland-Representation-to-the-EU/European-Union-and-Greenland/The-Greenland-Treaty-of-1985>>.
9. HAAS, J.: *Grexist? Beware of slippery slopes*. [online]. Berlin: Jacques Delors Institut, 2015. [cit. 2016-03-03]. Dostupné na internete: <<http://www.institutdelors.eu/media/pathstogrexit-haas-jdib-feb15.pdf?pdf=ok>> .
10. HOLBERG, J.: *The Treaty of Lisbon – towards an ever closer union, with a formal withdrawal procedure*. [online]. The Columbia Journal of European Law Online. [cit. 2016-03-02]. Dostupné na internete: <<http://www.cjel.net/wp-content/uploads/2010/10/Holberg-October-21-2010.pdf>>.
11. PÍTROVÁ, L a kol.: *Když se řekne lisaboná zmluva*. [online]. Úřad vlády ČR, 2008. s. 62. [cit. 2016-03-06]. Dostupné na internete: <http://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/kdyz_se_rekne_lisabonska_smluva.pdf>.
12. POSLANECKÁ SNEMOVNA PARLAMENTU ČR: *FAQ – Evropská unie*. [online]. Oddelenie pre záležitosti EÚ. [cit. 2016-03-02]. Dostupné na internete: <<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2506>> .
13. RIEDER, C.: *The withdrawal Clause of the lisbon treaty in the light of EU citizenship*. [online]. Fordham International Law Journal, s. 155. [cit. 2016-03-07]. Dostupné na internete: <http://fordhamilj.org/files/2014/02/FILJ_Rieder_.TheWithdrawalClauseoftheLisbonTreatypdf.pdf> .

14. SCHMITZ, T.: *Integration in der Supranationalen Union*. [online]. Baden-Baden, 2011. [cit. 2016-03-08]. Dostupné na internete: < <http://www.iuspublicum-thomas-schmitz.uni-goettingen.de/SupranUnion/Summary-1.htm> >.

Právne predpisy a rozsudky Súdneho dvora EÚ:

1. Lisabonská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, podpísaná v Lisabone 13. decembra 2007. *Ú. v. EÚ C 306, 17.12.2007, s. 1 – 229.*
2. Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 5. februára 1963. Van Gend en Loos v. Nederlandse
3. Administratie der Belastingen. Vec č. 26/62.
4. Rozsudok Súdu prvého stupňa (štvrtá komora) z 22. januára 1997. Opel Austria GmbH proti Rade Európskej únie. Vec T-115/94.
5. Zmluva o fungovaní Európskej únie. *Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 1 – 390.*
6. Zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva. *Ú. v. EÚ C 321E, 29.12.2006, s. 1 – 331.*
7. Zmluva o založení Európskeho spoločenstva. *v. EÚ C 321E, 29.12.2006, s. 1 – 331.*

Ochrana klímy v medzinárodnom práve a jej súčasná podoba v duchu záverov parížskej Konferencie OSN o klimatických zmenách z roku 2015

Ivana Majerová*

Abstrakt:

So zmenami klímy úzko súvisia viaceré javy ako globálne otepľovanie, topenie ľadovcov alebo zvyšovanie hladiny morí ohrozujúce prímorské štáty. Príspevok sa venuje práve tejto problematike z právneho hľadiska a je možné ho rozdeliť do dvoch častí. V prvej časti sa nachádza analýza medzinárodnej úpravy v oblasti klimatických zmien a správ Medzivládneho panelu pre zmenu klímy. Tá ukázala, že štáty musia prehodnotiť svoj doterajší postoj zameraný výlučne na mitigáciu skleníkových plynov a že zaväzovať len vybrané štáty nie je vyhovujúce. Preto bolo potrebné vytvoriť nový právne záväzný dokument, v ktorom by bol v dostatočnej miere modifikovaný prístup medzinárodnej obce ku klimatickým zmenám. Druhá časť príspevku sa venuje Parížskej dohode, ktorá je takýmto dokumentom. V nej sa autorka snaží odpovedať na otázku či má táto nová dohoda potenciál, aby prostredníctvom jednotlivých záväzkov zabezpečila prijateľnú klímu aj pre budúce generácie.

Kľúčové slová: Parížska dohoda, klimatické zmeny, mitigácia, Rámcový dohovor OSN o zmene klímy, Medzivládny panel pre zmenu klímy.

Abstract:

Climate change is significantly linked to several phenomenons such as global warming, melting of the glaciers or rising of the sea level jeopardizing coastal states. This paper is dealing with the issue in legal terms and it can be divided into two parts. The first part contains analysis of international regulation in the field of climate changes and reports of the Intergovernmental Panel on Climate Change. It shows, that states have to reassess their current approach exclusively aimed at mitigation of greenhouse gases. It points out that obliging just selected states is not satisfactory. It was necessary to create new legally binding document, in which the approach of international community to climate change would be appropriately modified. The second part of the paper addresses the Paris Agreement, which represents this type of document. In the second part, the author suggests the answer to the question whether

---

* recenzent príspevku: doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

the new agreement has the potential to secure acceptable climate for future generations via its obligations.

Key words: Paris Agreement, climate changes, mitigation, the UN Framework Convention on Climate Change, Intergovernmental Panel on Climate Change

Úvod

Klimatické zmeny predstavujú jeden z najväčších environmentálnych problémov súčasnosti. Tieto zmeny podľa vedeckej obce vznikajú v úzkej súvislosti s tzv. skleníkovým javom. Skleníkový jav je javom prirodzeným, vďaka ktorému máme na zemskom povrchu prijateľné teploty. Funguje na princípe prenikania tepla na Zem, ktoré je následne zachytené tzv. skleníkovými plynmi a vysielané na zemský povrch, čím sa udržuje pomerne stabilná príjemná teplota. Problém nastáva práve zvyšovaním množstva skleníkových plynov v atmosfére. Medzi tieto plyny patria predovšetkým vodná para, oxid uhličitý, metán, ozón, oxid dusný a ešte niektoré ďalšie, ktoré sú produktom aj ľudskej činnosti. Spaľovanie fosílnych palív, odlesňovanie, obrábanie pôdy zvyšujú množstvo oxidu uhličitého. Pestovaním ryže, chovom dobytka, hnilobnými procesmi v skládkach komunálneho odpadu pribúda v atmosfére metán a ozón je súčasťou fotochemického smogu. Výsledkom je zadržiavanie väčšieho množstva tepelného žiarenia a väčšia emisia tepla na zemský povrch, čím dochádza k otepľovaniu planéty.¹ Tento fenomén otepľovania Zeme v dôsledku ľudskej činnosti je pozorovaný už približne 50 rokov.² Výsledkom je topenie ľadovcov, zvyšovanie hladiny morí a trvalé zaplavenie niektorých obývaných oblastí, zmeny morských prúdov, ale aj globálne zmeny v počasí.³

Je teda zjavné, že ide o problém globálny, ktorý je potrebné riešiť na medzinárodnej úrovni. Cieľom príspevku je v stručnosti priblížiť doterajšiu právnu úpravu medzinárodného práva verejného v oblasti zmeny klímy a aktivity Medzivládneho panelu pre zmenu klímy. Príspevok bude však zameraný najmä na analýzu tzv. Parížskej dohody, vypracovanej na Konferencii OSN o klimatických zmenách (COP 21) v decembri roku 2015. Najst' konsenzus medzi

¹ BRANIŠ, M. *Environmentální problémy*. In: MEZŘICKÝ, V. (ed.) *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Praha: Portál, 2005. 46 s.

² ROWLANDS, I. H. *Atmosphere and Outer Space*. In: BODANSKY, D.; BRUNEE, J.; HEY, E. *The Oxford Handbook of International Environmental Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 327 s.

³ JANKUV, J. *Ochrana klímy v práve životného prostredia Európskej únie a prístup Slovenskej republiky k tejto problematike desať rokov po jej vstupe do Európskej únie*. In: KLUČKA, J. (ed.) *10 rokov v EÚ: vzťahy, otázky, problémy*. Košice, 2014. 95 s.

rozvinutými a rozvojovými krajinami v oblasti zmeny klímy bolo veľmi náročné vzhľadom na ich rozdielne záujmy. Ťažké a zdĺhavé rokovania však viedli k prijatiu dokumentu, ktorý predstavuje významný krok vpred v oblasti zmierňovania vplyvov klimatických zmien a adaptácii na ne.

1. Stručný exkurz do medzinárodnoprávnej úpravy v oblasti zmeny klímy

Prvým krokom medzinárodnoprávnej úpravy zmeny klímy bolo prijatie niekoľkých rezolúcií Valného zhromaždenia OSN v rokoch 1988-1991, majúcich povahu „soft law“. Následne bol prijatý prvý záväzný dokument- *Rámcový dohovor OSN o zmene klímy* (angl. the UN Framework Convention on Climate Change, angl. skr. FCCC) z roku 1992. Ten vznikol v brazílskom Rio de Janeiro a vstúpil do platnosti v roku 1994.

Cieľom Dohovoru je podľa čl. 2 stabilizácia skleníkových plynov v atmosfére na úrovni, ktorá by mala zabrániť nebezpečnej antropogénnej interferencii s klimatickým systémom. Takáto úroveň by sa mala dosiahnuť v rámci dostatočnej časovej lehoty, ktorá by umožnila ekosystémom adaptovať sa prirodzeným spôsobom na zmenu klímy, zabezpečiť, aby nebola ohrozená produkcia potravín a umožniť, aby ekonomický rozvoj pokračoval udržateľným spôsobom. Dosahovanie spomenutých cieľov sa má riadiť zásadou solidarity (intra-generačnou, ale aj inter-generačnou), spoločných, ale diferencovaných povinností, trvalo udržateľného rozvoja, predbežnej opatrnosti, ale aj zásadou spolupráce jednotlivých zmluvných strán.⁴ Podľa čl. 4 ods. 2 a 3 sa štáty uvedené v Prílohe I Dohovoru (rozvinuté krajiny a niektoré ďalšie) zaväzujú obmedzovať antropogénne emisie skleníkových plynov a štáty uvedené v Prílohe II (len rozvinuté krajiny) majú poskytnúť finančnú a technologickú pomoc rozvojovým krajinám.⁵ Zároveň Dohovor vyzýva k spolupráci v oblasti výskumu, výmeny informácií, technológií, výchovy a vzdelávania.⁶

Najvyšším orgánom Dohovoru je *Konferencia zmluvných strán*, vytvorená podľa článku 7. Tá má za úlohu kontrolovať plnenie Dohovoru a s ním súvisiacich právnych doku-

⁴ Článok 3 Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy

⁵ BRUNEE, J.; GOLDBERG, S.; LORD, R.; RAJAMANI, L. *Policy considerations*. In: LORD, R.; GOLDBERG, S.; RAJAMANI, L.; BRUNEE, J. *Climate Change Liability. Transnational Law and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 53 s.

⁶ DAMOHORSKÝ, M. *Ochrana ovzduší a globální atmosféry*. In: DAMOHORSKÝ, M.; ŠTURMA, P.; ONDŘEJ, J.; ZÁSTĚROVÁ, J.; SMOLEK, M.; SOBOTKA, M.; STEJSKAL, V.; ŽÁKOVSKÁ, K. *Mezinárodní právo životního prostředí, II. část (zvláštní)*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2008. 13 s.

mentov, ktoré môže Konferencia zmluvných strán prijať a v rámci svojho mandátu má prijímať rozhodnutia, ktoré sú potrebné na podporu efektívneho plnenia Dohovoru. Konferencia zasadá každoročne a na organizáciu zasadnutí sa zriaďuje osobitný orgán- *Sekretariát*.⁷ Dohovor zriaďuje v nadväznosti na články 9 a 10 aj dva podporné orgány a to *Podporný orgán pre vedecké a technické poradenstvo* a *Podporný orgán na plnenie Dohovoru*.

Keďže ide o rámcový dohovor, povinnosti zmluvných strán boli formulované len vo veľmi všeobecnej rovine. Vytvára však predpoklady na vypracovanie iných dokumentov, ktoré budú dopĺňať a konkretizovať jednotlivé záväzky. Dokumentom, v ktorom sú rozvinuté záväzky Dohovoru je tzv. *Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy* z roku 1997, ktorý bol prijatý v japonskom meste Kjótó. Do platnosti vstúpil 16. februára 2005, aj napriek odmietavému postoju USA, jedného z najväčších emitentov skleníkových plynov.

V Protokole sú po prvýkrát definované záväzky štátov na znižovanie celkových emisií. Ide o opatrenia ako zvýšenie energetickej efektívnosti, ochrana a rozšírenie záchytov a rezervoárov skleníkových plynov, ale aj výskum, vývoj a zvýšené využívanie obnoviteľných zdrojov energie.⁸ V čl. 3 ods. 1 je zakotvené, že antropogénne emisie zmluvných strán zahrnutých v prílohe I Dohovoru neprekročia im stanovené množstvo, s výhľadom znížiť počas záväzného obdobia 2008 až 2012 celkové emisie skleníkových plynov najmenej o 5 % v porovnaní s rokom 1990. Pre Slovensko tento záväzok predstavoval zníženie emisií o 8%.

Z pohľadu aplikácie Kjótskeho protokolu sú významné tzv. mechanizmy flexibility, obsiahnuté v článkoch 4, 6, 12 a 17. Menovite ide o:

1. Mechanizmus spoločného plnenia záväzkov- stanovuje, že ktorékoľvek strany, zahrnuté do prílohy I Dohovoru, ktoré sa dohodli na spoločnom plnení svojich záväzkov s inou stranou, budú považované za plniace tieto záväzky za predpokladu, že ich spoločné emisie skleníkových plynov neprekročia množstvá určené pre strany jednotlivo,
2. Mechanizmus čistého rozvoja- jeho cieľom je napomáhať rozvojovým krajinám na dosahovanie udržateľného rozvoja tým, že rozvinuté krajiny budú podporovať projektové aktivity na znižovanie emisií v daných oblastiach,

---

⁷ Články 7 ods. 4 a 8 ods. 2 Rámcového Dohovoru OSN o zmene klímy

⁸ JANKUV, J. *Ochrana klímy v práve životného prostredia Európskej únie a prístup Slovenskej republiky k tejto problematike desať rokov po jej vstupe do Európskej únie*. In. KLUČKA, J. (ed.) *10 rokov v EÚ: vzťahy, otázky, problémy*. Košice, 2014. 100 s.

3. Obchodovanie s ušetrenými emisiami- zahŕňa v sebe možnosť jednej rozvinutej krajiny previesť na inú rozvinutú krajinu alebo od nej získať jednotky zníženia emisií, vďaka ktorým dokáže splniť svoje individuálne ciele.⁹

Na základe Protokolu sa vytvára *Konferencia strán Protokolu*, pričom jej zasadnutia sa uskutočňujú každý rok, paralelne so zasadnutiami Konferencie strán Dohovoru. Sekretariát, Podporný orgán pre vedecké a technické poradenstvo a Podporný orgán na plnenie Dohovoru sú zároveň orgánmi Protokolu.¹⁰

V rámci zasadnutí konferencií strán Rámcového dohovoru o zmene klímy a Kjótskeho protokolu nazývaných *Konferencie o zmene klímy*, dochádza k prijímaniu ďalších dokumentov, ktoré rozvíjajú medzinárodnoprávnu úpravu. Dôležitou bola *Konferencia o zmene klímy z Dauhá* (angl. Doha Climate Change Conference), ktorá sa konala v decembri roku 2012. Tu bol vytvorený *Dodatok ku Kjótskemu protokolu*, v ktorom bola predĺžená záväznosť Protokolu do roku 2020 (vytvorené bolo druhé záväzné obdobie od roku 2013 do roku 2020) a boli posilnené záväzky jednotlivých strán. Pre Európsku úniu ako celok sa vytvoril záväzok znížiť emisie skleníkových plynov do roku 2020 o 20% v porovnaní s rokom 1990.¹¹ EÚ prijala na vykonanie medzinárodných záväzkov viaceré normy sekundárneho práva.¹² Prostredníctvom nich bol napr. zavedený mechanizmus monitorovania antropogénnych emisií, vytvoril sa Európsky systém obchodovania s emisiami, pre ktorého fungovanie si každá členská krajina EÚ vytvára Národný alokačný plán určujúci množstvo emisií CO₂, ktoré môžu vyprodukovať

---

⁹ ROWLANDS, I. H. *Atmosphere and Outer Space*. In: BODANSKY, D.; BRUNEEÉ, J.; HEY, E. *The Oxford Handbook of International Environmental Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 330 – 332 s.

¹⁰ Články 13, 14, 15 Kjótskeho protokolu

¹¹ EUROPEAN PARLIAMENT *Doha Amendment to the Kyoto Protocol*. In: *At A Glance*. 2015. Dostupné na internete: < <http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-AaG-559475-Doha-Agreement-Kyoto-Protocol-FINAL.pdf>>

¹² Medzi najdôležitejšie z nich patria *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 525/2013 z 21. mája 2013 o mechanizme monitorovania a nahlasovania emisií skleníkových plynov a nahlasovania ďalších informácií na úrovni členských štátov a Únie relevantných z hľadiska zmeny klímy a o zrušení rozhodnutia č. 280/2004/ES, Smernica 2003/87/ES Európskeho parlamentu a Rady z 13. októbra 2003 o vytvorení systému obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov a Rozhodnutie č. 406/2009/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23. apríla 2009 o úsilí členských štátov znížiť emisie skleníkových plynov s cieľom splniť záväzky Spoločenstva týkajúce sa zníženia emisií skleníkových plynov do roku 2020*

firmy v danej krajine a taktiež vydala rozhodnutie, ktorým sa stanovuje minimálny príspevok každého členského štátu k splneniu záväzku Spoločenstva znížiť emisie do roku 2020.¹³

Impulzom pre prijatie spomenutých dokumentov boli správy *Medzivládneho panelu pre zmenu klímy* (angl. Intergovernmental Panel on Climate Change, angl. skr. IPCC), ktorý bol založený v roku 1988. Úloha IPCC spočíva vo vyhodnocovaní informácií vedeckého, technického a socio-ekonomického charakteru. Jeho cieľom je lepšie pochopenie vedeckého základu rizika klimatickej zmeny spôsobenej človekom, ako aj posúdenie jej dôsledkov, možností jej zmiernenia a adaptácie na ňu.¹⁴

Hlavnou činnosťou IPCC je vypracovávanie pravidelných posudkov o stave znalostí o klimatickej zmene. Ide o tzv. hodnotiace správy, ktorých bolo do dnešného dňa [stav k 30. 02. 2016] vydaných päť. Veľmi významnou je práve piata hodnotiaca správa, ktorej dôležitým záverom je, že proces zmeny klímy sa už nedá zastaviť, človek ho môže jedine zmierniť a prispôbiť sa mu. Ide o nový prístup ku klimatickým zmenám, kde je zdôraznené, že už nestačí len samotná mitigácia (znižovanie emisií skleníkových plynov), ale je potrebná aj adaptácia na zmeny, ktoré nastanú a v súčasnosti už nie je možné sa im vyhnúť.¹⁵ Tento prístup sa premietol aj do Parížskej dohody.

2. Parížska dohoda- nové smerovanie medzinárodnoprávnej úpravy zmeny klímy?

Dňa 12. decembra 2015 bola na 21. plenárnom zasadnutí konferencie zmluvných strán Rámcového dohovoru o zmene klímy (COP 21), ktoré bolo zároveň 11. zasadnutím zmluvných strán Kjótskeho protokolu (CMP 11), prijatá tzv. *Parížska dohoda* (angl. Paris Agreement). Jej prijatie bolo sprevádzané zdĺhavými a náročnými dvojtýždňovými rokovaniami, v rámci ktorých došlo ku konsenzu medzi rozvojovými krajinami a rozvinutými krajinami. Rozvojové krajiny väčšinou patria medzi štáty, ktoré sú najviac ohrozené dôsledkami klimatických zmien (tajfúny, povodne, suchá...) a len v malej miere sú ich príčinou. Rozvinuté kra-

¹³ JANKUV, J. *Ochrana klímy v práve životného prostredia Európskej únie a prístup Slovenskej republiky k tejto problematike desať rokov po jej vstupe do Európskej únie*. In. KLUČKA, J. (ed.) *10 rokov v EÚ: vzťahy, otázky, problémy*. Košice, 2014. 104 – 114 s.

¹⁴ MEDZIVLÁDNY PANEL PRE ZMENU KLÍMY (IPCC) *Mandát a členstvo v IPCC*. Dostupné na internete: <http://www.unis.unvienna.org/unis/sk/thematic_info_climate_change_ipcc.html>

¹⁵ PODSTUPKA, O. *Zmena klímy sa už vrátiť nedá*. Denník SME, 2014. Dostupné na internete: <<http://tech.sme.sk/c/7155047/zmena-klimy-sa-uz-zvratit-neda.html>>

jiny sú naopak najväčšími producentami emisií, ale nechcú sa vzdať používania fosílnych palív.

Ide o prelomový dokument a to z dôvodu, že redukčné záväzky, povinnosť sledovať emisie a informovať o ich množstve vznikajú nielen pre rozvinuté krajiny, ale aj pre všetky ostatné krajiny. Po prvýkrát sa tu dôslednejšie venuje aj adaptácii. Zakotvuje sa povinnosť pripravovať sa na dôsledky zmeny klímy, sledovať a hodnotiť ich dopady a budovať odolnosť ekosystémov a sociálnych a ekonomických systémov.¹⁶

Dokument je rozdelený na záväznú a nezáväznú časť. Medzi jeho najdôležitejšie body patrí udržanie otepľovania planéty hlboko pod 2°C, ideálne na hranici +1,5°C v porovnaní s predindustriálnou dobou, príspevok 100 miliárd dolárov ročne do roku 2020 pre rozvojové krajiny, aby dokázali zvládnuť zmenu klímy a prehodnocovanie klimatických plánov každých päť rokov.

Dohoda bude vystavená na podpis od 22. apríla 2016 do 21. apríla 2017 v ústredí OSN v New Yorku. Do platnosti vstúpi v 30. deň po dni, kedy ju ratifikuje, prijme, schváli alebo k nej pristúpi minimálne 55 štátov produkujúcich aspoň 55% celkového množstva skleníkových plynov. Dohoda bude pravidelne revidovaná každých päť rokov, pričom prvá revízia sa uskutoční v roku 2023.

Zmluvnou stranou Parížskej dohody môže byť len štát alebo organizácia, ktorá je zároveň zmluvnou stranou Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy. Odstúpenie od Rámcového dohovoru je považované za odstúpenie od Parížskej dohody.

2.1. Organizačná štruktúra a hlasovací mechanizmus

Konferencia zmluvných strán, ktorá je najvyšším orgánom Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy, má slúžiť ako stretnutie strán Parížskej dohody. Medzi jej právomoci patrí dohľad nad implementáciou Dohody a vydávanie rozhodnutí, ktoré sú na jej presadenie potrebné. Taktiež môže vytvárať nové podporné orgány. Zasadnutia sa konajú paralelne s bežnými zasadnutiami Konferencie zmluvných strán a ich organizáciu má na starosti Sekretariát, ktorý je orgánom Dohovoru. Podporný orgán pre vedecké a technické poradenstvo

---

¹⁶ ROKOVANIE VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Informácia o priebehu a výsledkoch 21. konferencie zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy a 11. zasadnutia zmluvných strán Kjótskeho protokolu, Paríž, Francúzsko, 30. november – 11. december 2015.* Dostupné na internete: <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-197281?prefixFile=m_>

a Podporný orgán na plnenie Dohovoru, sú tiež podpornými orgánmi Parížskej dohody a plnia funkcie podľa Dohovoru.

Každá zmluvná strana má jeden hlas. V prípade ak ide o organizáciu, tak počet jej hlasov sa rovná počtu jej členských štátov. Môže ich však uplatniť iba v prípade, ak si tieto štáty neuplatnili právo hlasovať samostatne.

2.2. Zásady Parížskej dohody

V rámci Parížskej dohody boli jednotlivé ustanovenia tvorené v súlade so zásadami medzinárodného práva životného prostredia- zásadou trvalo udržateľného rozvoja, zásadou solidarity a zásadou spoločných, ale diferencovaných povinností.

S ohľadom na zásadu trvalo udržateľného rozvoja bolo formulované celé znenie Dohody. Trvalo udržateľný rozvoj je taký, „*ktorý uspokojuje súčasné potreby bez zníženia možností budúcich generácií uspokojovať vlastné potreby.*“¹⁷ Je v ňom zvýraznená potreba vnímania ekonomických, sociálnych a environmentálnych aspektov vo vzájomnej súvislosti za účelom dosiahnutia ochrany životného prostredia, ale aj hospodárskeho rastu. Priamy odkaz na zásadu trvalo udržateľného rozvoja sa nachádza napr. v článkoch 2, 4 a 7 Dohody, podľa ktorých sa má znižovanie rastu priemernej teploty, mitigácia skleníkových plynov, ale aj adaptácia na zmeny uskutočňovať v duchu trvalo udržateľného rozvoja.

So zásadou trvalo udržateľného rozvoja úzko súvisí zásada solidarity. Tú rozoznávame intra-generačnú (právo všetkých ľudí súčasnej generácie na primeraný prístup k využívaniu prírodných zdrojov) a inter-generačnú (právo budúcich generácií na primerané využívanie spoločného dedičstva).¹⁸ Je vyjadrená nielen v nezáväznej časti, v preambule záväznej časti, ale aj v jednotlivých ustanoveniach ako napr. v čl. 2 ods. 2, ktorý hovorí, že „*táto Dohoda má byť implementovaná tak, aby odrážala zásadu solidarity...*“.

Zásada spoločných, ale diferencovaných povinností bola prvýkrát formulovaná ako zásada 7 Deklarácie z Rio de Janeira z roku 1992. Táto zásada hovorí, že „*vzhľadom k odlišnej miere, ktorou štáty prispievajú ku globálnemu zhoršovaniu stavu životného prostredia, majú tieto štáty spoločnú, ale diferencovanú zodpovednosť. Vyspelé krajiny uznávajú svoju zodpovednosť v medzinárodnom úsilí v prospech trvalo udržateľného rozvoja vzhľadom*

¹⁷ THORNTON, J.; BECKWITH, S. *Environmental Law. Second Edition*. Londýn: Sweet & Maxwell, 2004. 12 s.

¹⁸ UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME. *Training Manual on International Environmental Law*. Dostupné na internete: <http://www.unep.org/environmentalgovernance/Portals/8/documents/training_Manual.pdf>

*k zaťažovaniu svetového životného prostredia, ktoré spôsobujú ich spoločnosťami a technickými a finančnými zdrojmi, ktorými disponujú.*¹⁹ Táto zásada bola prejavená v predchádzajúcich dokumentoch o zmenách klímy tým spôsobom, že len rozvinuté krajiny mali povinnosť znižovať produkciu antropogénnych skleníkových plynov. Ak však Parížska dohoda nadobudne účinnosť, redukčné záväzky sa budú vzťahovať na všetky zmluvné strany, nie len na rozvinuté štáty. Každá strana má totiž predkladať INDC (Intended Nationally Determined Contributions– zamýšľané národné príspevky), ktoré sa bude snažiť dosiahnuť s cieľom znížiť emisie.²⁰ Vo všeobecnosti sa od rozvojových krajín neočakávajú absolútne redukčné záväzky, skôr odklon od doterajších postupov. Zmluvné strany týmto prístupom uznávajú, že zmena klímy je spoločným záujmom ľudstva a každá krajina musí určitým spôsobom prispieť k zmierneniu dôsledkov. Neznamená to však, že rozvojové krajiny majú rovnakú mieru povinností ako krajiny rozvinuté. Rozdiely je možné badať napr. v povinnosti rozvinutých krajín poskytovať finančnú a technologickú pomoc a zvyšovať kapacity rozvojových krajín.

2.3. Otázne dva stupne

Udržať zvyšovanie teploty výrazne pod 2°C a čo najviac sa priblížiť k hodnote 1,5°C nie je nový záväzok. Predložený bol už v roku 2009 na *Kodanskej konferencii* (COP 15), ktorá však skončila neúspechom, keďže výsledkom bol len nezáväzný dokument nazývaný *Kodanská dohoda*. Rozvojové a rozvinuté krajiny nedokázali dospieť k dohode o jednotlivých záväzkoch a prvotné veľké očakávania skončili sklamaním.²¹ Z tohto dôvodu je článok 2 ods. 1 písm. a) Parížskej dohody významným pokrokom. Otázkou však ostáva či zmluvným stranám vzniká záväzok zachovať priemernú teplotu pod 2°C alebo pod 1,5°C v porovnaní s predindustriálnou dobou. Rozdiel 0,5°C sa z nášho pohľadu môže zdať ako zanedbateľný, ale pre ostrovné štáty a štáty nachádzajúce sa v nízkych pobrežných oblastiach, ktoré sú ohrozené záplavami je tento rozdiel priepastný. Formulácia článku je akoby kompromisom medzi

¹⁹ ŠTURMA, P.; ONDŘEJ, J.; ZÁSTĚROVÁ, J. *Problémy mezinárodněprávní ochrany životního prostředí*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003. 23 s.

²⁰ Článok 4 ods. 2 a 3 Parížskej dohody

²¹ BRUNEEÉ, J.; GOLDBERG, S.; LORD, R.; RAJAMANI, L. *Policy considerations*. In: LORD, R.; GOLDBERG, S.; RAJAMANI, L.; BRUNEEÉ, J. *Climate Change Liability. Transnational Law and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 54 – 57 s.

záujmami a požiadavkami rozvinutých krajín a ohrozených krajín. Hranica 1,5°C však skôr pripomína floskulu ako reálny cieľ.

Faktom tiež ostáva, že národné záväzky, ktoré boli zatiaľ predložené krajinami nie sú dostatočné, keďže po ich naplnení bude priemerná teplota do konca storočia len pod úrovňou 2,7°C. Európska únia sa napr. zaviazala znížiť celkové emisie najmenej o 40% do roku 2030, v porovnaní s rokom 1990,²² pričom na dosiahnutie cieľa by mala svoj záväzok zvýšiť.

Zároveň je dôležité, aby krajiny svoje národné záväzky, aj reálne plnili. Priemerná teplota na Zemi je už v súčasnosti na úrovni +1°C v porovnaní s predindustriálnou dobou a v prípade, že krajiny nebudú nijakým spôsobom znižovať svoje emisie, stúpne teplota do konca tohto storočia o viac ako 4°C.

2.4. Pomoc rozvojovým krajinám- financie, technológie, budovanie kapacít, mechanizmus strát a škôd

Na Kodanskej konferencii krajiny taktiež prisľúbili poskytovať rozvojovým krajinám každoročne do roku 2020 finančnú pomoc vo výške 100 mld. dolárov. Bol vytvorený tzv. *Kodanský klimatický fond* (angl. Copenhagen Green Climate Fund), kde majú byť finančné prostriedky mobilizované a následne poskytované na úhradu mitigačných a adaptačných procesov v rozvojových krajinách.

Parížska dohoda nadväzuje na výsledky Kodanskej konferencie, keď vo svojej nezáväznej časti nalieha na rozvinuté štáty, aby zvýšili svoju finančnú pomoc za účelom dosiahnutia cieľa 100 mld. dolárov ročne do roku 2020. Zároveň má byť do roku 2025 stanovený nový cieľ, kedy budú poskytnuté finančné prostriedky v minimálnej výške 100 mld. ročne, pričom sa majú vziať do úvahy potreby rozvojových krajín. Tieto finančné zdroje majú byť použité na napĺňanie politík, stratégií a akčných plánov vytvorených v súvislosti s mitigáciou a adaptáciou na klimatické zmeny v daných oblastiach. Zachovaná má byť úloha Klimatického fondu, ktorý má byť finančným orgánom Dohody.

V záväznej časti sa otázke financovania venuje článok 9, ktorý je formulovaný veľmi všeobecne. Podľa neho majú rozvinuté krajiny poskytovať finančné zdroje na podporu rozvojových krajín, ostatným štátom takáto povinnosť nevzniká, ale môžu tieto zdroje poskytovať

---

²² SUBMISSION BY LATVIA AND THE EUROPEAN COMMISSION ON BEHALF OF THE EUROPEAN UNION AND ITS MEMBER STATES, 2015, Dostupné na internete: <<http://www4.unfccc.int/submissions/INDC/Published%20Documents/Latvia/1/LV-03-06-EU%20INDC.pdf>>

dobrovoľne.²³ Mobilizácia a poskytovanie financií majú slúžiť na rovnaký cieľ, ako bol definovaný v nezáväznej časti- financovanie stratégií v oblasti mitigácie a adaptácie pri zohľadnení potrieb najviac zraniteľných krajín. V článku 9 však chýba konkrétne vyčíslenie finančných záväzkov.

Dlhodobým cieľom Parížskej dohody je podľa článku 10 taktiež výskum, rozvoj a transfer technológií za účelom zlepšenia odolnosti voči klimatickým zmenám a zníženia emisií skleníkových plynov. Štáty by mali posilniť spoluprácu v danej oblasti, keďže zlepšenie technológií je dôležité na implementáciu mitigačných a adaptačných opatrení. V článku 10 ods. 6 sa konkrétne prihliada na rozvojové krajiny, ktorým by mala byť poskytnutá pomoc na skutočnú realizáciu ustanovení článku 10, s cieľom zabezpečiť spoluprácu v oblasti rozvoja a transferu technológií.

Za opatrenie, ktoré je výlučne v prospech rozvojových krajín môžeme považovať budovanie kapacít. Budovanie kapacít sa nachádzalo už v ustanoveniach Rámcového dohovoru a spočíva v posilnení kapacít a schopností rozvojových krajín. Jeho podstata tkvie v získavaní skúseností a zručností, výmene informácií a následnej spolupráci medzi štátmi, v skúmaní toho, ako samotné rozvojové krajiny budú zachovávať, resp. rozvíjať svoje kapacity a to všetko s prihliadnutím na konkrétne národné potreby. Výsledkom má byť efektívnejší postup v oblasti zmeny klímy, ktorý spočíva okrem iného v realizácii adaptačných a mitigačných opatrení, rozvoji, rozšírení a rozmiestňovaní technológií, prístupe k financiám, vzdelávaní a zvyšovaní povedomia verejnosti o danej problematike.²⁴

V Dohode sú v článku 8 zakotvené aj medzinárodné mechanizmy na zvládanie strát a škôd spôsobených klimatickými zmenami. Tiež ale nejde o novovytvorené mechanizmy. Tieto boli totiž po prvýkrát inkorporované do znenia spomínaného Dodatku ku Kjótskemu protokolu. Mechanizmus strát a škôd sa týka hlavne rozvojových krajín, ktoré čelia dôsledkom klimatických zmien. Je nutné poznamenať, že článok 8 nevytvára základ pre vznik zodpovednosti za vzniknuté škody a ani nároku na finančnú kompenzáciu. Štáty len uznávajú dôležitosť zabránenia a minimalizácie strát a škôd napr. prostredníctvom varovných systémov, včasnou prípravou na nebezpečenstvo, ale aj zvyšovaním odolnosti spoločnosti, živých bytostí a ekosystémov.²⁵

Rozvojové a hlavne ostrovné krajiny sú však so sľúbenou pomocou rozvinutých krajín a so znením Parížskej dohody nespokojné. Tvrdia, že veľké krajiny dostatočne nezohľadnili

²³ Článok 9 ods. 1 a 2 Parížskej dohody

²⁴ Článok 11 ods. 1 Parížskej dohody

²⁵ Článok 8 ods. 4 Parížskej dohody

ich požiadavky.²⁶ Niet sa čo čudovať. Na základe predchádzajúcej analýzy je zrejmé, že k významnému posunu v tomto smere nedošlo. Rozvoj a transfer technológií, budovanie kapacít a mechanizmus strát a škôd ostávajú naďalej formulované veľmi všeobecne a konkrétne formulovaná finančná pomoc (100 mld. dolárov ročne do roku 2020) je súčasťou len nezáväznej časti Parížskej dohody, preto je otázne či dôjde aj k jej reálnemu naplneniu.

2.5. Mitigácia a adaptácia

Potrebu znižovania emisií antropogénnych skleníkových plynov (mitigácie) si krajiny uvedomili už pri vytváraní prvých medzinárodných zmlúv týkajúcich sa zmeny klímy. Parížska dohoda však znamená nový prístup k danej problematike. Podľa nej sa totiž zmluvné strany majú usilovať o dosiahnutie globálneho zníženia emisií skleníkových plynov čo najskôr, s ohľadom na skutočnosť, že znižovanie bude trvať dlhšie v rozvojových štátoch.²⁷ Z toho vyplýva, že záväzok znižovať emisie sa nevzťahuje len na rozvinuté krajiny, ako tomu bolo doteraz, ale aj na rozvojové krajiny. Každá zmluvná strana má podľa čl. 4 ods. 2 a 3 prekladať národné plány, ktoré sa bude snažiť dosiahnuť. Od rozvinutých krajín sa očakávajú absolútne redukčné záväzky, rozvojové krajiny majú zatiaľ len zvýšiť ich mitigačné snahy. Štáty majú zároveň informovať o pokroku v dosahovaní stanovených plánov. Za problematické sa považuje, že národné plány na znižovanie emisií nie sú právne záväzné a mnohé doterajšie dohody zlyhali práve na neochote národných štátov zaviazat' sa k obmedzeniu emisií.²⁸

Krajiny si zároveň uvedomili, že klimatické zmeny nastanú aj v prípade, ak by sme okamžite prestali vypúšťať skleníkové plyny. Nie je možné vyhnúť sa zmenám klímy, a preto je potrebná adaptácia, čo bolo uvedené aj v piatej správe IPCC. V predchádzajúcich medzinárodných zmluvách sa nachádzali len strohé odkazy na adaptačné opatrenia, ktoré neboli ďalej špecifikované, ale Parížska dohoda prináša komplexný prístup k danej problematike, ktorý je upravený v článku 7. Cieľom adaptácie má byť zvyšovanie adaptačných kapacít, podpora odolnosti a zníženie zraniteľnosti vo vzťahu k zmene klímy. Za týmto účelom si majú štáty

²⁶ SHEMESH, J. *V Paríži sa napokon dohodli, všetky krajiny budú musieť obmedziť skleníkové plyny*. DenníkN, 2015. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/319384/parizi-sa-napokon-dohodli-vsetky-krajiny-budumusiet-obmedzit-sklenikove-plyny/>>

²⁷ Článok 4 ods. 1 Parížskej dohody

²⁸ SHEMESH, J. *V Paríži sa napokon dohodli, všetky krajiny budú musieť obmedziť skleníkové plyny*. DenníkN, 2015. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/319384/parizi-sa-napokon-dohodli-vsetky-krajiny-budumusiet-obmedzit-sklenikove-plyny/>>

medzi sebou vymieňať informácie, skúsenosti a znalosti, vykonávať výskum a pozorovanie klimatických zmien a následne vytvárať adaptačné plány. Po prvýkrát ukladá dohoda povinnosť ustanoviť plánovací proces a implementovať aktivity týkajúce sa adaptácie. Taktiež dohoda zakotvuje povinnosť predkladať a pravidelne aktualizovať správy o adaptácii.²⁹

Samozrejme mitigácia a adaptácia spolu navzájom súvisia, pretože čím viac budú štáty redukovať emisie skleníkových plynov, tým menej bude potrebná adaptácia na klimatické zmeny. Zároveň bez zásadnej redukcie emisií môže byť akákoľvek adaptácia neúčinná.

Záver

„Zmena klímy už nie je vzdialeným problémom- deje sa tu a teraz.“ - Barack Obama

Reagovať na klimatické zmeny je potrebné okamžite. Vedecká obec už vierohodne preukázala spojitosť medzi antropogénnymi emisiami skleníkových plynov a zmenami klímy, no zmeniť aktuálny stav je možné len spoluprácou na globálnej úrovni. Ľudstvo svojimi aktivitami zapríčinilo, že máme na našej planéte extrémne suchá, vyššie hladiny morí a globálne zmeny v počasí, ktoré už nedokážeme odvrátiť ani v prípade, ak by sme okamžite dosiahli tzv. uhlíkovú neutralitu (vypúšťanie takého množstva uhlíku, ktoré dokáže planéta vstrebať). Cieľom príspevku bolo poukázať na stav klímy na Zemi a priblížiť doterajšiu medzinárodnoprávnu úpravu, ktorú predstavuje najmä Rámcový dohovor OSN o zmene klímy. Na základe analýzy je zrejmé, že tá nebola dostatočná, keďže zaväzovala len rozvinuté krajiny, nevenovala sa v dostatočnej miere adaptácii a ani udržiavanie priemernej teploty pod 2°C nebolo záväzné.

Prijatie Parížskej dohody sprevádzané jej „odklepnutím“ zeleným kladivkom bolo preto veľkým úspechom. Jej ustanovenia však budú v nasledujúcich rokoch konfrontované s realitou a nie je zatiaľ zrejmé či eufória nebola predčasná. Určite má Dohoda veľa pozitív, ako napr. záväzok pre všetky štáty znižovať emisie a vytvárať národné plány, dôslednejšie prepracovanie mitigácie a adaptácie na klimatické zmeny, záväzok udržiavať priemernú teplotu pod 2°C v porovnaní s predindustriálnou dobou alebo aj urgovanie rozvinutých štátov, aby zvýšili svoju finančnú pomoc za účelom dosiahnutia cieľa 100 mld. dolárov ročne do roku

---

²⁹ ROKOVANIE VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Informácia o priebehu a výsledkoch 21. konferencie zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy a 11. zasadnutia zmluvných strán Kjótskeho protokolu, Paríž, Francúzsko, 30. november – 11. december 2015.* Dostupné na internete: <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-197281?prefixFile=m_>

2020 a stanovenie nového finančného cieľa do roku 2025. Závěry parížskej Konferencie o zmene klímy sú však výsledkom viacerých kompromisov medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami. Preto napr. chýba presné stanovenie termínu, kedy budú postupne vyradené fosílné palivá, preto sa štáty nedokázali dohodnúť ani na precíznejšej úprave mechanizmu strát a škôd spôsobených prírodnými katastrofami, a preto tiež nie je jasné či sa má udržať priemerná teplota pod 2°C alebo pod 1,5°C.

Každopádne ide o historickú Dohodu, ktorá môže posunúť ľudstvo vpred a zachrániť planétu aj pre budúce generácie. Ide o Dohodu, ktorá bude čeliť veľkým skúškam. Dôležitá bude aktivita národných vlád a politických predstaviteľov, pretože na nich záleží či budú plniť svoje finančné a iné záväzky.

Použitá literatúra

1. BRANIŠ, M. *Environmentální problémy*. In. MEZŘICKÝ, V. (ed.) *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Praha: Portál, 2005. 25 – 53 s. ISBN 80-7367-003-8
2. BRUNEEÉ, J.; GOLDBERG, S.; LORD, R.; RAJAMANI, L. *Policy considerations*. In. LORD, R.; GOLDBERG, S.; RAJAMANI, L.; BRUNEEÉ, J. *Climate Change Liability. Transnational Law and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 50 – 63 s. ISBN 978-1-107-67366-3
3. DAMOHORSKÝ, M. *Ochrana ovzduší a globální atmosféry*. In. DAMOHORSKÝ, M.; ŠTURMA, P.; ONDŘEJ, J.; ZÁSTĚROVÁ, J.; SMOLEK, M.; SOBOTKA, M.; STEJSKAL, V.; ŽÁKOVSKÁ, K. *Mezinárodní právo životního prostředí, II. část (zvláštní)*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2008. 7 – 15 s. ISBN 978-80-903409-8-9
4. JANKUV, J. *Ochrana klímy v práve životného prostredia Európskej únie a prístup Slovenskej republiky k tejto problematike desať rokov po jej vstupe do Európskej únie*. In. KLUČKA, J. (ed.) *10 rokov v EÚ: vzťahy, otázky, problémy*. Košice, 2014. 95 – 121 s. ISBN 978-80-8152-208-6
5. ROWLANDS, I. H. *Atmosphere and Outer Space*. In. BODANSKY, D.; BRUNEEÉ, J.; HEY, E. *The Oxford Handbook of International Environmental Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 315 – 336 s. ISBN 978-0-19-955215-3
6. ŠTURMA, P.; ONDŘEJ, J.; ZÁSTĚROVÁ, J. *Problémy mezinárodněprávní ochrany životního prostředí*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003. 9 – 24 s. ISBN 80-246-0676-3

7. THORNTON, J.; BECKWITH, S. *Environmental Law. Second Edition*. Londýn: Sweet & Maxwell, 2004. 11 – 14 s. ISBN 0-421-779-90X

Elektronické dokumenty

1. EUROPEAN PARLIAMENT 2015. *Doha Amendment to the Kyoto Protocol*. In. *At A Glance*. [online]. 2015. [cit. 2016.02.22]. Dostupné na internete: <<http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-AaG-559475-Doha-Agreement-Kyoto-Protocol-FINAL.pdf>>
2. MEDZIVLÁDNY PANEL PRE ZMENU KLÍMY (IPCC) *Mandát a členstvo v IPCC*. [online]. [cit. 2016.02.22]. Dostupné na internete: <http://www.unis.unvienna.org/unis/sk/thematic_info_climate_change_ipcc.html>
3. PODSTUPKA, O. 2014. *Zmena klímy sa už vrátiť nedá*. [online]. Denník SME, 2014. [cit. 2016.02.26]. Dostupné na internete: <<http://tech.sme.sk/c/7155047/zmena-klimy-sa-uz-zvratit-neda.html>>
4. ROKOVANIE VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2015. *Informácia o priebehu a výsledkoch 21. konferencie zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy a 11. zasadnutia zmluvných strán Kjótskeho protokolu, Paríž, Francúzsko, 30. november – 11. december 2015*. [online]. 2015. [cit. 2016.03.02]. Dostupné na internete:
5. <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-197281?prefixFile=m_>
6. SHEMESH, J. 2015. *V Paríži sa napokon dohodli, všetky krajiny budú musieť obmedziť skleníkové plyny*. [online]. DenníkN, 2015. [cit. 2016.03.02]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/319384/parizi-sa-napokon-dohodli-vsetky-krajiny-budu-musiet-obmedzit-sklenikove-plyny/>>
7. SUBMISSION BY LATVIA AND THE EUROPEAN COMMISSION ON BEHALF OF THE EUROPEAN UNION AND ITS MEMBER STATES, 2015. [online]. 2015. [cit. 2016.02.28]. Dostupné na internete: <<http://www4.unfccc.int/submissions/INDC/Published%20Documents/Latvia/1/LV-03-06-EU%20INDC.pdf>>

8. UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME. *Training Manual on International Environmental Law*. [online]. [cit. 2016.02.28]. Dostupné na internete: <http://www.unep.org/environmentalgovernance/Portals/8/documents/training_Manual.pdf>

Medzinárodné zmluvy

1. *Rámcový dohovor OSN o zmene klímy z roku 1992*
2. *Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy z roku 1997*
3. *Parížska dohoda z roku 2015*

Bezpečnostná rada OSN a jej úloha v zachovávaní medzinárodného mieru a bezpečnosti

Mierové misie- prípadová štúdia UNSMIS

Katarína Močková*

Abstrakt:

V dnešnej dobe sa stretávame s mnohými ozbrojenými konfliktmi pozdĺž celého sveta, ktoré častokrát narúšajú, ohrozujú alebo dokonca úplne ničia medzinárodný mier, bezpečnosť a ochranu základných ľudských práv. Práve s cieľom zabezpečenia mieru na svete bola vytvorená aj Organizácia Spojených národov a v rámci nej jeden z jej najdôležitejších orgánov zodpovedný za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, Bezpečnostná rada OSN, ktorá svoju úlohu realizuje aj prostredníctvom mierových misií. Hlavným cieľom tohto príspevku je poukázať na dôležitosť mierových misií v krajinách, ktoré trpia vojenskými konfliktmi, ale aj to ako dokážu byť tieto misie a situácia v krajine ovplyvnené hospodárskymi a geopolitickými záujmami členov Bezpečnostnej rady. Príspevok preto vo svojej prvej časti poukazuje na dôležitosť Bezpečnostnej rady v oblasti zachovávania mieru a bezpečnosti. V nadväznosti na to v ďalšej časti príspevok pojednáva o zásadách mierových misií. Tento príspevok sa osobitne venuje pozorovateľskej misii UNSMIS, jej búrlivému vzniku, výkonu jej činnosti, problémom a príčinami jej krátkeho trvania, o ktorých sa príspevok zmieňuje najviac.

Kľúčové slová: ochrana základných ľudských práv, medzinárodný mier a bezpečnosť, Bezpečnostná rada, Charta OSN, rezolúcia S/RES/ 2043, Sýria.

Abstract:

In our times we often meet with lots of armed conflicts around the world, which use to violate, endanger or even completely destroy international peace, security and protection of human rights. With aim to save the peace in the world, the United Nations was created together with one of the most important body of the United Nations- Security Council, which is responsible for the maintenance of international peace and security. The principal purpose of this article was to advert to importance of peacekeeping missions in countries, which suffer from

---

* recenzent príspevku: JUDr. Kristián Blaškovič, PhD.

armed conflicts, but also about the facts how this missions and the situation in that countries can be effected by economic interests of members of Security Council. Because of it, the article at its first part present the importance of Security Council in the area of maintenance of the peace and security. In the other part of the article deal with the principals of peacekeeping missions. This article separately discuss the Supervision Mission in Syria-UNSMIS, its stormy formation, the performance of its activities, problems and the cause of its short duration, which is the principal subject of this article.

Key words: protection of fundamental human rights, international peace and security, Security Council, The UN Charter, resolution S/RES/ 2043, Syria.

Úvod

Podľa piatej kapitoly článku 24 Charty OSN je Bezpečnostná rada orgán zodpovedný za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Túto svoju základnú funkciu realizuje aj prostredníctvom mierových misií. Jednou z týchto misií sa stala aj pozorovateľská misia UNSMIS v Sýrii.

Táto misia však trvala veľmi krátke obdobie a preto nedokázala dostatočne efektívne zabezpečiť vykonávanie svojho mandátu. Medzi najzávažnejšie dôvody neúspechu misie považujeme práve nedostatok schopnosti Bezpečnostnej rady prijať relevantnú právnu úpravu, ktorou by zabezpečila rýchle ukončenie konfliktu v Sýrii a natrvalo zabezpečila mier v krajine.

Ďalší problém vidíme práve v realizácii práva veta stálymi členmi Bezpečnostnej rady OSN, ktorí častokrát pri jeho realizácii zohľadňujú svoje hospodárske ale hlavne geopolitické záujmy a preferencie pred rešpektovaním základných ľudských práv a slobôd.

Mierové misie sú prospešné, no základným cieľom našej práce je zodpovedať na otázku, či sú aj vždy užitočné a poukázať na to, že by sa Bezpečnostná rada OSN mala vždy snažiť o hľadanie spoločného konsenzu pri ich zostavovaní, aby svojou nerozhodnosťou stav danej krajiny ešte viac nezhoršovala, a aby sa následný stav nepreviedol do nekontrolovateľného a nezastaviteľného násilia, v ktorom budú neustále porušované základné ľudské práva a slobody na úkor hospodárskych či geopolitických záujmov štátov.

V príspevku sme použili rôzne metódy výskumu, hlavne komparáciu, deskriptívnu analýzu a pracovali sme hlavne s primárnymi zdrojmi- Chartou OSN, rezolúciami Bezpečnostnej rady i návrhmi rezolúcií. Použili sme domácu i zahraničnú literatúru i internetové zdroje.

1. Postavenie Bezpečnostnej rady v oblasti zachovávanía medzinárodného mieru a bezpečnosti

Bezpečnostná rada OSN je jedným z hlavných orgánov OSN. Medzi jej úlohy patrí aj zabezpečovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti vo svete. Podľa piatej kapitoly článku 24 odseku 1 Charty OSN Bezpečnostná rada má hlavnú zodpovednosť za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti a pri plnení svojich povinností vyplývajúcich jej z tejto zodpovednosti koná v mene všetkých členov OSN. Pri ich plnení Bezpečnostná rada koná v súlade s cieľmi a zásadami Organizácie Spojených národov. Jednou z foriem zabezpečovania medzinárodného mieru a bezpečnosti sú práve mierové misie OSN, ktorých hlavnou úlohou je zabezpečiť trvalý mier a pomoc daným krajinám. Mierové misie nemajú *expressis verbis* uvedený svoj právny základ v Charte OSN. Tá s nimi vôbec nepočíta. „Tie sú v OSN najpoužívanejším prostriedkom preventívnej diplomacie.“¹ Podobný názor má Ramcharan: „Keďže realita býva taká, že ozbrojená sila je potrebná v post-konfliktnej situácii, ale sila, ktorá je poskytovaná post-konfliktnou vládou býva často kontraproduktívna, je preto potreba externej vojenskej sily a práve najtypickejšie sú mierové sily Spojených národov.“²

Tieto mierové operácie patria do kompetencie *Oddelenia mierových operácií*, ktoré vzniklo v roku 1948. Jeho základnou úlohou je napomáhať členským štátom a generálnemu tajomníkovi OSN pri udržiavaní a zabezpečovaní medzinárodného mieru a bezpečnosti poskytovaním politickej a výkonnej pomoci, administratívnej a logistickej podpory misiám v poli včasným zabezpečovaním kvalitného materiálu, služieb a finančných zdrojov, ako aj vycvičeného personálu.³

¹ JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., ŠMID, M., BLAŠKOVIČ, K. 2015. *Medzinárodné právo verejné- prvá časť*. Aleš Čeněk, s. r.o., 2015. 320 s. ISBN 978-80-7380-559-3

² G. RAMCHARAN, B. 2008. *Preventive Diplomacy at the UN*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 2008. 266 s. ISBN IN 47404-3797

³ <http://www.mod.gov.sk/mierove-misie-pod-zastitou-osn/>, (navštívené: 3.1.2016)

„Keďže mierové misie sú nástrojom preventívnej diplomacie, je potrebné dôrazne ich odlišovať od donucovacích akcií vykonaných so schválením Bezpečnostnej rady. Nemajú totiž donucováciu (s výnimkou *peaceenforcement*), ale preventívnu, resp. mierotvornú úlohu. Hoci ozbrojené (vojenské aj policajné) jednotky predstavujú prevažujúcu zložku ich personálneho substrátu, od donucovacích operácií sa líšia nielen mandátom, ale aj prostriedkami a spravujú sa odlišnými zásadami.“⁴

Bezpečnostná rada OSN nepochybne zohráva významnú úlohu v oblasti zachovávanía medzinárodného mieru a bezpečnosti. Jej úloha v tejto oblasti však nie je dokonalá a dokonca aj jej mierové misie môžu niekedy zlyhať.

2. Zásady mierových misií

Misie OSN vychádzajú z typických zásad mierových misií, ktoré by sa mali dodržiavať pri každej z jednotlivých misií. „Spoločné požiadavky všetkých mierových operácií, bez ohľadu na to, akej generácie sú:

1. Povinný súhlas zapojených strán konfliktu,
2. Nestrannosť Spojených národov v plnení si ich povinností,
3. Nepoužitie zbraní, s výnimkou prípadov sebaobrany“⁵

Ozbrojenú silu môžu použiť aj na obranu svojho mandátu.

Súhlas hostujúcej krajiny predstavuje základ misie. Ide o prejavenie súhlasu danej krajiny na to, aby sa misia uskutočnila. Nestrannosť mierových misií spočíva v predchádzaní znevýhodňovania alebo zvýhodňovania určitej strany. A napokon tretia zásada je použitie sily iba v prípade sebaobrany alebo v prípade obrany mandátu. Už samotný názov mierových misií nám prezrádza ich povahu. Ide teda jednoznačne o mierové, nie vojenské misie s donucovacou povahou. Ich základným cieľom je obnovenie mieru v krajine.

---

⁴ JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., ŠMID, M., BLAŠKOVIČ, K. 2015. *Medzinárodné právo verejné- prvá časť*. Aleš Čeněk, s. r.o., 2015. 320 s. ISBN 978-80-7380-559-3

⁵ REMIRO BROTÓNS, A., RIQUELME CORTADO, R., ORIHUELA CALATAYUD, E., DIÉZ-HOCHLEITNER, J., PÉREZ-PRAT DURBÁN, L. 2007. *Derecho Internacional*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2007. 1382 s. ISBN 978-84-8456-798-1

Antonio Remiro Brotóns s autorským kolektívom uvádza: „ Modré prilby (klasické mierové operácie pod riadením generálneho tajomníka prostredníctvom jeho reprezentantov) môžu používať silu na obranu misie, ktorá im bola pridelená, ale jej prítomnosť na danom území je založená na súhlase strán, frakcií alebo skupín v konflikte.“⁶

„ Podobného názoru je aj Bertrand G. Ramcharan, keď v svojej knihe *Preventive Diplomacy at the UN* uvádza: „ Mierové sily boli v minulosti určené na monitorovanie zastavenia paľby, a preto to malo upokojujúci a preventívny efekt.“⁷ Dnes je ich funkcia podľa jeho názoru ešte viac posilnená.

3. Misia UNSMIS

Občianska vojna v Sýrii začala v roku 2011 potom ako v krajine vypukli protesty proti vláde prezidenta Baššára al-Asada a jedinej vládnucej strane Baas. Prvé konflikty v Sýrii začali ako demonštrácie v meste Deraa v marci v roku 2011, proti ktorým vláda vojensky zasiahla. Tieto protesty následne vyústili do dlhotrvajúceho ozbrojeného konfliktu.

Bezpečnostná rada situáciu v Sýrii iba odsúdila a vyjadrila ľútosť nad obeťami konfliktu. Naďalej sa však na návrhy rôznych štátov snažila o prijatie rezolúcií, ktoré by však neznamenal postup podľa kapitoly VII Charty OSN, ktorá v svojom článku 42 vyjadruje *možnosť podniknutia leteckými, námornými alebo pozemnými silami takú akciu, aká je potrebná na zachovanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Táto akcia môže zahŕňovať demonštrácie, blokádu a iné operácie leteckými, námornými alebo pozemnými silami členov Organizácie Spojených národov*. Išlo o návrhy rezolúcií S/2011/612 zo dňa 4. októbra 2011 a S/2012/77 zo dňa 4. februára 2012.

Návrhy boli vetované zo strany Ruska a Číny, pričom ďalší štyria členovia Bezpečnostnej rady sa pri hlasovaní zdržali. Táto neschopnosť Bezpečnostnej rady OSN prijať relevantnú rezolúciu, ktorou by znemožnila rozvíjaniu sa konfliktu v Sýrii ešte viac napomohla k prehĺbovaniu nepokojov v krajine.

⁶ REMIRO BROTONS, A., RIQUELME CORTADO, R., ORIHUELA CALATAYUD, E., DIÉZ-HOCHLEITNER, J., PÉREZ-PRAT DURBÁN, L. 2007. *Derecho Internacional*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2007.1382 s. ISBN 978-84-8456-798-1

⁷ G. RAMCHARAN, B. 2008. *Preventive Diplomacy at the UN*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 2008. 266 s. ISBN IN 47404-3797

Generálny tajomník OSN Ban-Ki-moon vymenoval bývalého generálneho tajomníka OSN Kofiho Annana za spoločného vyslanca OSN a Ligy arabských štátov pre oblasť Sýrie. Ten následne vytvoril šesť bodový plán na riešenie situácie v Sýrii, keďže Bezpečnostná rada nekonala. Plán sa nachádza v prílohe k rezolúcií S/RES/2042 (2012).

Šesť bodový plán zo dňa 25. marca 2012, ktorý bol adresovaný všetkým bojujúcim stranám v tomto konflikte, mal celý názov: *Six-Point Proposal of the Joint Special Envoy of the United Nations and the League of Arab States*. Zaviazala sa v ňom k ukončeniu bojov, zabezpečeniu humanitárnej pomoci, slobodu pohybu pre novinárov, slobodu zhromažďovania sa a pokojne sa združovať. Zaviazala sa k ukončeniu násilia a bojov s používaním ťažkých zbraní v centrách populácie a v jej okolí, ako aj zastaviť pohyby oddielov v centrách populácie.⁸

Na základe toho po skoro rok trvajúcim konflikte Bezpečnostná rada OSN 21. apríla 2012 schválila rezolúciu pod číslom S/RES/2043, ktorou zriadila pozorovateľskú misiu UNSMIS, z angličtiny: United Nations Supervision Mission in Syria, s hlavným ústredím v Damasku.

V rezolúcií podotkli a odsúdili porušovania ľudských práv sýrskymi autoritami a ich zneužívanie ozbrojenými skupinami. Zároveň Bezpečnostná rada chce zabezpečiť, aby sa rešpektoval záväzok medzi stranami a to ukončiť ozbrojené násilie a zabezpečiť aplikáciu šesť bodového plánu.⁹

Bezpečnostná rada sa snažila o zabezpečenie prechodu vedeného Sýriou k pluralitnému a demokratickému politickému systému, v ktorom by obyvatelia boli rovnocenní pred zákonom, žiadala o vytvorenie dialógu medzi sýrskou vládou a opozíciou. Bezpečnostná rada nabádala, aby došlo k ukončeniu ozbrojeného násilia vo všetkých jeho formách všetkými stranami a aby Sýria viditeľne plnila všetky svoje záväzky ako sa zaviazala v šesť bodovom pláne.

V rezolúcií S/RES/2043 Bezpečnostná rada zaviedla pozorovateľskú misiu UNSMIS na počiatočných 90 dní vytvorenú z približne 300 vojenských neozbrojených pozorovateľov. V rezolúcií predstavila úlohy mierovej misie UNSMIS, ktorej mandát spočíval v dohliadaní a

---

⁸ Six-Point Proposal of the Joint Special Envoy of the United Nations and the League of Arab States, príloha k rezolúcií S/RES/2042 (2012)

⁹ S/RES/ 2043 (2012)

monitorovaní zastavenia ozbrojeného násilia všetkými stranami vo všetkých jeho formách, a dohliadaní na plné uplatnenie šesť bodového plánu. Nabádala sýrsku vládu k tomu, aby vytvorila podmienky pre plnú a efektívnu činnosť pozorovateľskej misie zabezpečujúc pozorovateľom slobodu pohybu pozdĺž celej krajiny a voľný prístup k postihnutým miestam. Žiadala, aby pozorovatelia mohli slobodne komunikovať so všetkými obyvateľmi Sýrie bez toho, že by bol následne niekto vystavený odvetným opatreniam v dôsledku jeho interakcie s misiou. Vyzvala ku garantovaniu bezpečnosti personálu misie a ich slobodu pohybu a prístupu k potrebným miestam. Nabádala, aby všetky strany konfliktu kooperovali s Organizáciou Spojených národov, ako aj rôznymi humanitárnymi organizáciami s cieľom uľahčiť poskytovanie humanitárnej pomoci.¹⁰

Toto bol však len ideálny plán, ktorý sa v praxi dôsledne nedodržiaval. Prístupy pozorovateľov na miesta boli častokrát znemožnené alebo oneskorené v dôsledku bezpečnostných varovaní. „Civilisti nachádzajúci sa v oblastiach pod kontrolou opozície boli kritickí k nedostatku ochrany zo strany misie, ktorú si predstavovali inak, a preto sa v mnohých prípadoch stavali k pozorovateľom nepriateľsky.“¹¹

Práve tento vnútorný rozklad v krajine a eskalácia napätia podľa nášho názoru spôsobil to, že misia strácala na svojej intenzite a schopnosti zabezpečovať mier, humanitárnu pomoc a monitorovať ukončenie ozbrojeného násilia, ako si to v rezolúcií, ktorou bola zriadená predsavzala. Neúspech podľa nášho názoru teda jednoznačne spočíval v tom, že misia bola po celý čas jej mandátu rozmiestnená v nestabilnom prostredí, čo napomohlo jej rýchlemu koncu. Životné podmienky v krajine sa zhoršovali a obyvatelia videli veľkú nádej v misií UNSMIS, ktorá jednoducho nenaplnila ich očakávania.

Začiatkom júna sa zvyšoval počet nepriamych incidentov na stanoviská pozorovateľov a v niektorých oblastiach dokonca mala paľba zo zbraní priamy dopad na ich stanoviská. 12. júna došlo k zablokovaniu vozidiel UNSMIS, ktoré boli poškodené davmi a následne vypálené neznámou osobou počas pokusu pozorovateľov dosiahnuť mesto.¹²

Došlo k očividnému vyštvaniu pozorovateľov UNSMIS práve tým, že konflikt v krajine sa neustále zvyšoval a vystavoval tým pozorovateľov značnému riziku.

---

¹⁰ Tamtiež

¹¹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unsmis/background.shtml>, (navštívené: 3.1.2016)

¹² <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unsmis/background.shtml>, (navštívené: 3.1.2016)

Situácia v krajine sa napokon zlepšila no misia svoje pôsobenie prerušila dňa 15. júna 2012 s nádejou, že dôjde k jej obnoveniu. „Pozorovatelia naďalej zostali na svojich miestach, ale svoje úlohy museli limitovať na monitorovanie zdravotných a výchovných zariadení. Misia sa taktiež rozhodla skonsolidovať len do svojich štyroch tímových regionálnych miest v Aleppo, Deir-ez-Zor, Homs a Rif Damascus snažiac sa zabezpečiť ich prítomnosť pozdĺž celej krajiny.“¹³

Podľa správy generálneho tajomníka Ban Ki-moon-a OSN S/2012/523, v ktorej reagoval na aplikáciu rezolúcie S/RES/2043 (2012) zo dňa 6. júla 2012, a ktorú adresoval Bezpečnostnej rade, sýrska vláda zostala hluchá k legitímnym humanitárnym, hospodárskym, sociálnym a ekonomickým požiadavkám obyvateľov. Šesť bodový plán nebol aplikovaný v praxi a jeho neustále porušovanie viedlo k odstúpeniu Kofiho Annana z postu spoločného vyslanca OSN a Ligy arabských štátov pre oblasť Sýrie. V krajine sa pokračovalo v porušovaní ľudských práv a humanitárna pomoc sa nemohla dostať k ľuďom, ktorí ju skutočne potrebovali. V správe poukazoval na to, že od 16. apríla do začiatku mája boje zaznamenali oveľa nižšiu intenzitu, no napätie vyvrcholilo práve začiatkom mája, kedy sa odohrali dva bombové útoky. Misia spozorovala opätovné využitie ťažkých zbraní, vrátane tankov, ktoré boli použité vládnymi silami. Opozícia sa prostredníctvom používania ťažkých zbraní v centrách populácie snažila získať kontrolu nad danými oblasťami. Všetky útoky spôsobili obrovské škody na životoch civilistov a taktiež sa odohrali aj priame streľby a bombové útoky proti pozorovateľom UNSMIS alebo blízko nich sa nachádzajúcich miest. Straty na životoch boli obrovské. V rámci týchto konfliktov došlo aj k zbombardovaniu mnohých nemocníc, a preto prístup pozorovateľov k nim a následným obetiam bol znemožnený. Pozorovatelia získali svedectvo od sýrskych novinárov, ktorí tvrdili, že boli zadržaní vládnymi silami a aj fyzicky napádaní skupinami vládných oponentov.¹⁴ Z čoho môžeme jednoznačne usudzovať, že ani sloboda pohybu novinárov po krajine nebola dodržiavaná.

Pozorovatelia OSN neboli v bezpečí a tým ani sami nemohli zabezpečovať bezpečnosť a snažiť sa o monitorovanie zastavenia ozbrojeného násillia, čo bolo ich hlavným cieľom, keď toto samotné násillie stále pretrvávalo, ba dokonca sa neustále zvyšovalo. UNSMIS už teda nebol schopný svojho výkonu vzhľadom na to, že došlo k zásadným porušeniam šesť bodového plánu zo strany účastníkov.

---

¹³ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unsmis/background.shtml>, (navštívené: 3.1.2016)

¹⁴ S/2012/523

Situácia v Sýrii sa však naďalej zhoršovala a preto 19. júla 2012 sa konalo ďalšie hlasovanie Bezpečnostnej rady OSN o prijatí novej rezolúcie, ktorá sa už opierala o kapitolu VII Charty OSN, ktorá však bola po tretíkrát vetovaná zo strany Ruska a Číny.¹⁵

20. júla 2012 Bezpečnostná rada rozšírila pôsobenie misie UNSMIS na finálne obdobie tridsiatich dní rezolúciou S/RES/2059 (2012) z 20. júla 2012. V nej Bezpečnostná rada vyjadruje možnosť predĺženia tejto misie iba v prípade ak:

1. strany zanechajú používanie ťažkých zbraní a
2. dôjde k zníženiu stupňa násillia na oboch stranách dostatočného na to, aby misia UNSMIS mohla vykonávať svoj mandát.

K realizácii podmienok, ktoré stanovila Bezpečnostná rada OSN pre predĺženie misie, teda, že strany zanechajú používanie ťažkých zbraní, a že dôjde k zníženiu stupňa násillia na oboch stranách dostatočného na to, aby misia UNSMIS mohla vykonávať svoj mandát, nedošlo a teda UNSMIS ukončil svoj mandát o polnoci 19. augusta 2012.

V prípade Sýrie sa podľa nášho názoru ukázala neschopnosť Bezpečnostnej Rady OSN prijať relevantnú právnu úpravu, ktorá by situáciu v krajine vyriešila. Nedostatok konsenzu stálych členov Bezpečnostnej Rady OSN môžeme označiť ako dôvod, prečo situácia v Sýrii vyvrcholila až do dnešnej podoby. Je otázne, či bolo potrebné v situácii, v ktorej sa Sýria nachádzala zaviesť na jej území mierovú pozorovateľskú misiu. Podľa nášho názoru, to bolo jednoznačne nepostačujúce, pretože v danom okamihu bolo potrebné urobiť razantné kroky podľa kapitoly VII Charty OSN, ako to bolo v prípade Líbye, kde taktiež prvotný konflikt začal z demonštrácií proti nedemokratickému režimu štyridsaťjeden ročnej vláde plukovníka Muammara Kaddáfího, kedy sa ale Bezpečnostná rada OSN voči situácii v Líbyi postavila oveľa tvrdšie ako v prípade Sýrie. V Líbyi realizovala postup podľa kapitoly VII Charty OSN a Bezpečnostná rada OSN sa rozhodla pre použitie ozbrojenej sily na účel ochrany ľudských práv v štáte, kde podobne ako aj v Sýrii, štát nedokázal ochrániť základné ľudské práva obyvateľstva, no dokonca sa podieľal na ich porušovaní.

V prípade Sýrie sa preukázalo, ako je životne dôležité, aby stáli členovia Bezpečnostnej rady OSN konali rýchlo, no hlavne so spoločným konsenzom. Sme toho názoru, že monitorovacia mierová misia UNSMIS nebola dobre načasovaná a bolo by možno vhodnejšie prioritne aplikovať kapitolu VII Charty OSN a po skutočnom ukončení konfliktu

¹⁵ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N12/428/18/PDF/N1242818.pdf?OpenElement>, (navštívené 3.1.2016)

nasadiť pozorovateľskú misiu. V prípade Sýrie však zostáva otázne, či by vedela vôbec Bezpečnostná rada OSN proti komu má bojovať, keďže sa medzičasom do konfliktu zapojili aj iné strany, a to Rusko, USA a aj radikálni islámisti z Dáeš.

Oceňujeme však prácu spoločného vyslanca OSN a Ligy arabských štátov pre oblasť Sýrie, Kofiho Annana a jeho šesť bodový plán, ktorým podnikol potrebné kroky a urobil pre Sýriu aspoň niečo, na rozdiel od Bezpečnostnej Rady, ktorá nedokázala dosiahnuť konsenzus. Pýtame sa teda: spôsobila pomalá reakcia a neschopnosť Bezpečnostnej rady OSN vytvoriť konsenzus, zvýšenie počtu nevinných obetí v Sýrii? Podľa nášho názoru k tomu Bezpečnostná rada svojim postojom iba napomohla.

Bezpečnostná rada sa teda jednoznačne ukázala ako politický orgán, v ktorom jej stáli členovia realizáciou práva veta, presadzujú svoje hospodárske i geopolitické záujmy v príslušných krajinách a podľa toho, ako im vyhovuje situácia realizujú svoje právo veta na úkor ochrany základných ľudských práv a slobôd. Ako aj autor Antonio Remiro Brotóns spolu s autorským kolektívom vo svojej knihe *Derecho internacional* opisuje: „Stáli členovia môžu mať nutkanie vetovať operáciu alebo jej obnovu pre vlastné politické motívy, vzdialené potrebe daného prípadu, alebo kvôli ich nesúhlasu s modelom plánovaného financovania misie.“¹⁶

Práve ľudské práva by však mali prevažovať nad akýmkoľvek hospodárskymi záujmami štátov a byť ich prioritou.

Záver

Úloha Bezpečnostnej rady OSN pri zachovávaní medzinárodného mieru a bezpečnosti je veľmi dôležitá hlavne v dnešnom svete plnom mnohých vojen a ozbrojených konfliktov. Mierové misie, ktoré Bezpečnostná rada svojimi rezolúciami zriaďuje sú bezpochyby najpoužívanejším prostriedkom na jeho zabezpečenie. Misia UNSMIS, ktorá bola po mnohých návrhoch rezolúcií napokon zriadená začala svoje pôsobenie s jednoznačným mandátom, a to monitorovanie zastavenia ozbrojeného násilia všetkými stranami konfliktu. Misia však nedokáza-

---

¹⁶ REMIRO BROTÓNS, A., RIQUELME CORTADO, R., ORIHUELA CALATAYUD, E., DIÉZ-HOCHLEITNER, J., PÉREZ-PRAT DURBÁN, L. 2007. *Derecho Internacional*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2007.1382 s. ISBN 978-84-8456-798-1

la vykonávať svoj mandát dostatočne na to, aby dokázala v Sýrii zabezpečiť trvalý mier v dôsledku eskalácie napätia a zvyšovaniu konfliktov. Preto došlo k jej pozastaveniu, potom opätovnému spusteniu a napokon až k úplnému ukončeniu misie po necelých piatich mesiacoch. Bezpečnostná rada sa teda opäť preukázala ako politický orgán, kde zohrávajú veľkú úlohu práve hospodárske a geopolitické záujmy jej stálych členov, a teda v dôsledku nedostatku konsenzu medzi sebou nebola schopná prijať relevantnú právnu úpravu, ktorá by viedla k úplnému zastaveniu konfliktu v Sýrii, no zmožila sa len na vytvorenie pozorovateľskej misie. Hospodárske a geopolitické záujmy jej členov by však nemali presahovať nad potrebou chrániť základné ľudské práva a slobody, ak chce naďalej Bezpečnostná rada OSN pokračovať v jej hlavnej úlohe a to zabezpečenie zachovávania medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Použitá literatúra

Knihy:

1. REMIRO BROTÓNS, A., RIQUELME CORTADO, R., ORIHUELA CALATAYUD, E., DIÉZ-HOCHLEITNER, J., PÉREZ-PRAT DURBÁN, L. 2007. *Derecho Internacional*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2007. 1382 s. ISBN 978-84-8456-798-1
2. G. RAMCHARAN, B. 2008. *Preventive Diplomacy at the UN*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 2008. 266 s. ISBN IN 47404-3797
3. JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., ŠMID, M., BLAŠKOVIČ, K. 2015. *Medzinárodné právo verejné- prvá časť*. Aleš Čeněk, s. r.o., 2015. 320 s. ISBN 978-80-7380-559-3

Webové stránky:

1. <http://www.mod.gov.sk/mierove-misie-pod-zastitou-osn/>
2. <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unsmis/background.shtml>
3. [https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N12/428/18/PDF/N1242818.pdf?OpenElement,](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N12/428/18/PDF/N1242818.pdf?OpenElement)

Dokumenty OSN:

1. Charta OSN
2. Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN S/RES/ 2043 (2012)
3. Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN S/RES/2059 (2012)
4. Six-Point Proposal of the Joint Special Envoy of the United Nations and the League of Arab States, príloha k rezolúcií S/RES/2042 (2012)
5. Správa generálneho tajomníka BAN Ki-moon-a S/2012/523
6. Návrh rezolúcie S/2011/612
7. Návrh rezolúcie S/2012/77

Medzinárodné aspekty neuznania štátov

Oliver Seifert*

Abstrakt:

V celom svojom rozsahu sa článok zameriava na inštitút neuznania štátov ako na významný, a zároveň zriedkavý prvok medzinárodného práva. Význam neuznania v medzinárodnom kontexte budeme sledovať predovšetkým z právneho a politického hľadiska. V práci sme sa zamerali na porovnanie medzinárodných následkov spojených s uznaním a neuznaním štátov. V kapitole venovanej neuznaniu sme inštitút neuznania rozdelili na politický inštitút a právny inštitút, ktoré sme podrobne charakterizovali a objasnili faktory vplývajúce na uznávajúce štáty. Pre lepšie objasnenie problematiky neuznania sme uviedli najvýznamnejšie príklady štátov konfrontovaných s inštitútom neuznania, ako aj ich historický kontext zodpovedný za vznik nepriaznivých následkov.

Kľúčové slová: inštitút neuznania, princíp neuznania, neuznané štáty, faktory ovplyvňujúce inštitút uznania.

Abstract:

In its entire scope, the article focuses on the institute of the non-recognition of the countries as the important and also rare element of international law. The importance of the non-recognition in an international context shall be monitored in particular from legal and politics point of view. We focused on the comparison of the international consequences related to the recognition and non-recognition of countries in the article. In chapter focused on the non-recognition, the non-recognition was divided to political institute and legal institute. They were characterised in details and factors affecting the recognising countries were explained. In order to better clarify the problems of non-recognition, we stated the most important examples of countries, from both past and present, compared with the institute of non-recognition, as well as their historical context responsible for the origin of unfavourable consequences.

Key words: the institute of non-recognition, the principle of non-recognition, non-recognized countries, factors influenced the institute of non-recognition.

---

* recenzent príspevku: doc. JUDr. Dagmar Lantajová, PhD.

Úvod

Základom pre vnímanie štátov konfrontovaných s inštitútom neuznania, ktoré tvoria neoddeliteľné súčasti medzinárodného práva a medzinárodného spoločenstva, je ich skúmanie s ohľadom na uznanie *de facto*. Ponímanie uznania *de facto* sa v intenciách inštitútu neuznania javí ako mätúce. Je tomu tak kvôli jeho výnimočným vlastnostiam, ktoré ho stavajú do postavenia akéhosi sprostredkovateľa, resp. prostredníka, medzi uznaním a neuznaním. Pri tejto forme uznania závisí od celkovej situácie, a preto môžeme v mnohých prípadoch hovoriť o neuznaných štátoch, ktoré sú uznané formou *de facto*. Príkladom zodpovedajúcim tejto skutočnosti je uznávanie cestovných dokladov občanov Kosova zo strany Slovenskej republiky, ktorá oficiálne Kosovo neuznáva. Podľa zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v § 125 ods. 3 sa uvádza, že za platný cestovný doklad sa považuje aj cestovný pas vydaný štátom, ktorý Slovenská republika neuznala, ak spĺňa špecifikácie Medzinárodnej organizácie civilného letectva o prístrojom snímateľných cestovných dokladoch. V súčasnosti vo viacerých prípadoch neuznaných štátov dochádza k prelínaniu uznania formou *de iure* a *de facto*. V tomto bode je však rozhodujúci počet štátov prikláňajúcich sa k tej – ktorej forme uznania.

Uvedený spôsob vnímania uznania *de facto* je vhodné aplikovať pri nasledujúcom výklade z dôvodu jeho prínosu vzhľadom na spomínanú prepojenosť s inštitútom neuznania. Taktiež je ešte potrebné prostredníctvom porovnania inštitútu uznania *de iure* a *de facto* špecifikovať význam oboch kategórií.

Uznanie *de iure* a *de facto* možno definovať ako kvalitatívne druhy uznania. Ich spoločným základom je kvalita vyjadreného uznania, jeho trvanie a kvalita vzťahov naň nadväzujúca.

Uznanie *de iure* možno rozumieť ako uznanie, plné, konečné a neodvolateľné. Využitím tejto varianty uznania dáva uznávajúci štát najavo nespochybniteľný záujem jednať s novým štátom ako s plnohodnotným subjektom medzinárodného práva.⁴⁰¹ Vzťah vzniknutý na základe uznania *de iure* je rovnaký ako vzťah medzi navzájom sa uznávajúcimi štátmi. K zániku účinkov vyplývajúcich z tohto uznania môže dôjsť výlučne v prípade zániku štátu.

---

⁴⁰¹ POTOČNÝ, M. ONDŘEJ, J. 2011. *Medzinárodní právo veřejné: Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011. s. 29.

Uznanie *de facto* spôsobuje právne účinky, avšak len obmedzeného a dočasného charakteru.⁴⁰² V tomto prípade uznávajúci štát registruje existenciu nového štátu a rešpektuje ho ako člena medzinárodného spoločenstva, avšak ich vzájomné vzťahy sú ovplyvnené subjektívnymi dôvodmi uznávajúceho štátu, v ktorého záujme je iba úprava nevyhnutných skutočností medzi štátmi.⁴⁰³ Príkladom môže byť dohoda o obchode alebo o poskytovaní určitého právneho režimu príslušníkom druhého štátu. Uznávajúce štáty sa uchýľujú k aplikácii uznania *de facto* v prípade, že nepredpokladajú dlhodobú existenciu nového štátu, avšak reálne okolnosti ich nútia upraviť vzájomné vzťahy⁴⁰⁴, prípadne majú záujem využiť existenciu štátu vo svoj prospech. Dočasnosť uznania *de facto* možno definovať prostredníctvom odvolania uznania, prípadne modifikovania uznania *de facto* na uznanie *de iure*.

1. Neuznanie v medzinárodnoprávnom kontexte

Samotný akt neuznania možno vnímať prostredníctvom dvoch priezorov. Prvý priezor sleduje inštitút neuznania na politickej úrovni zahraničnej politiky štátov, a teda môžeme o ňom hovoriť ako o protipóle inštitútu uznania, ktorý definujeme ako politický nástroj uznávajúcich štátov. Či už ide o uznanie alebo neuznanie štátu, charakteristickým znakom je ich individualita pochádzajúca z jednotlivých štátov neovplyvnených medzinárodným konsenzom alebo normou medzinárodného práva. Kontradiktórny cieľ sleduje práve druhý priezor. Ústredným bodom jeho záujmu je obligatórnosť neuznávania aktov iných štátov spadajúcich do rámca činností, ktoré nie sú v súlade s normami medzinárodného práva. Inými slovami, ak sú určité činnosti štátov v rozpore s medzinárodnými zmluvami, môže sa prostredníctvom nich zakotviť povinnosť signatárskych štátov neuznať zákonnosť nesúladných konaní.

Ako sme už vyššie spomenuli, prvý priezor zameriava svoju pozornosť na individuálne akty uznávajúcich štátov. V tomto kontexte prevažujú politické aspekty ovplyvňujúce rozhodovanie štátov určité konanie uznať alebo neuznať. Akt neuznania v tom zmysle pôsobí ako absolútny protiklad k inštitútu uznania. Pod politickými faktormi si treba predstaviť rôzne záujmy vládnych síl pôsobiacich na celom území štátu, pričom na každom mieste môže byť

⁴⁰² Ibidem. s. 29.

⁴⁰³ Ibidem. s. 29.

⁴⁰⁴ JANKUV, J. - LANTAJOVÁ, D. - ŠMID, M. a kol. 2014. *(Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnútroštátne právo*. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014. s. 128.

táto vláda vystavená opozičným tendenciám smerujúcich k oslabeniu vlády, ale aj iným vplyvom rôznych povstaleckých hnutí, národnooslobodzovacích hnutí a iných entít. Taktiež je nutné brať na zreteľ ekonomické záujmy štátu, popri nich pôsobiace aj náboženské, demografické, geografické a iné faktory. Od individuálnych záujmov štátov sa odlišujú záujmy celého medzinárodného spoločenstva. Takýmto záujmom je v prvom rade medzinárodná bezpečnosť, ktorá svoju opodstatnenosť nestráca od samého počiatku budovania medzinárodného spoločenstva založenom na kolektívnej bezpečnosti. Z toho dôvodu štáty, najmä členské štáty Organizácie Spojených národov, pôsobia na nelegálne akty štátov odsudzujúcim spôsobom spojeným s okamžitým riešením krízových situácií. V tomto prípade zohráva mimoriadne dôležitú úlohu predovšetkým Bezpečnostná rada OSN. Pokiaľ však nejde o oblasť záujmov OSN možno sledovanie konkrétnych situácií prostredníctvom prvého priezoru charakterizovať ako zohľadňovanie individuálnych okolností a záujmov uznávajúceho štátu, na ktoré nadväzuje rozhodovanie o nasledujúcom postupe voči sledovanej situácii bez akejkoľvek právnej ingerencie. Záleží len na úvahe štátu, či si pri rozhodovaní zvolí rámec právnej argumentácie, politických faktorov alebo ich syntézu. Rovnako ako pri inštitúte uznania, tak aj v prípade neuznania ide o výsostné právo štátu rozhodnúť sa, či a ktoré konanie iných štátov neuzná.

Druhým priezorom môžeme sledovať medzinárodný záujem na dodržiavaní noriem medzinárodného práva. Medzinárodný záujem reprezentuje práve doktrína neuznania, ktorej výsledkom je princíp neuznania. Princíp neuznania obsahuje povinnosť každého signatárskeho štátu neuznať konanie iného štátu, ak je v rozpore s normami medzinárodného práva. Inými slovami, ak subjekty medzinárodného spoločenstva v rámci procesu tvorby medzinárodnej zmluvy považujú za potrebné vymedziť mantinely legálneho správania signatárskych štátov, pre splnenie tohto účelu je nutné zakotviť princíp neuznania, ktorý sa uplatní vždy v prípade prekročenia ustanoveného rámca legálneho správania. Zakotvením princípu neuznania sa vyvíjajú ostatné signatárske štáty na splnenie povinnosti neuznať zákonnosť nelegálneho konania. Princíp neuznania prirodzene možno previesť do situácie uznávania nového štátu, ktorý vznikol spôsobom alebo prostriedkami v rozpore s normami medzinárodného práva. Za hlavný pilier zabezpečujúci existenciu princípu neuznania môžeme považovať princíp *ex injuria jus non oritur*, teda, právo nevychádza z bezprávia.⁴⁰⁵ V kontexte neuznávania štátov je prínosnejšie vykladať tento princíp nasledovným spôsobom, a teda, bezprávie sa nemôže stať

---

⁴⁰⁵ JANKUV, J. - LANTAJOVÁ, D. - ŠMID, M. a kol. 2014. *(Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnútroštátne právo*. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014. s. 161.

zdrojom pre právny nárok toho, kto právo porušil.⁴⁰⁶ Inak by absenciou princípu neuznania mohlo dôjsť ku konvalidácii protiprávneho správania. Prostredníctvom zakotvenia princípu neuznania sa garantuje neplatnosť dôsledkov nelegálnych aktov štátov, predovšetkým hrozby silou a použitím sily na účel územného zisku, od samého počiatku, *ex tunc*, pričom je vylúčená ich konvalidácia akýmkoľvek spôsobom. Ďalším podporným pilierom je Stimsonova doktrína z roku 1932, pomenovaná po ministrovi zahraničných vecí Spojených štátov amerických Henrym L. Stimsonovi.⁴⁰⁷ Stimsonova doktrína odvodzuje svoju pôsobnosť od diplomatickej nóty H. Stimsona adresovanej predstaviteľom Číny a Japonska v dôsledku vzniku Mandžuska.⁴⁰⁸ H. Stimson v nóte uviedol, že vláda Spojených štátov amerických „nemá v úmysle uznať akúkoľvek situáciu, zmluvu alebo dohodu, ktorá bude dosiahnutá v rozpore s dohodami a záväzkami ustanovenými v Parížskej zmluve zo dňa 27.8.1928“.⁴⁰⁹ Ďalším potvrdením existencie princípu neuznania je článok 11 Montevidejského Dohovoru o právach a povinnostiach štátov z roku 1933, ktorý ustanovuje povinnosť signatárskych štátov neuznať územné akvizície alebo osobitné výhody, ktoré boli získané násilím, prostredníctvom použitia palných zbraní, vyhrážania sa diplomatickým zastúpeniam, alebo v akomkoľvek inom efektívnom donucovaní opatrení, pričom územie štátu je nedotknuteľné a nemôže byť predmetom vojenskej okupácie.⁴¹⁰ Obdobne koncipované sú aj ďalšie pramene medzinárodného práva, medzi ktoré patrí Rezolúcia Zhromaždenia Spoločnosti národov zo dňa 11.3.1932, článok 2 Protivojnovnej zmluvy o neútočení a zmieri zo dňa 10.10.1933, článok 21 Charty Organizácie amerických štátov z roku 1948, ako aj Deklarácia zásad medzinárodného práva, týkajúcej sa priateľských vzťahov a spolupráce štátov v súlade s Chartou OSN.⁴¹¹ Posledný spomenutý prameň vo svojom znení ustanovuje, že „žiadny územný zisk nadobudnutý v dôsledku hrozby silou alebo použitia sily nesmie byť uznaný za zákonný“. Spomenuté znenie priamo nadväzuje na zásadu zákazu hrozby silou a použitia sily proti územnej celistvosti a politickej nezávislosti obsiah-

---

⁴⁰⁶ Ibidem. s. 161.

⁴⁰⁷ Ibidem. s. 161.

⁴⁰⁸ Ibidem. s. 161.

⁴⁰⁹ JANKUV, J. - LANTAJOVÁ, D. - ŠMID, M. a kol. 2014. *(Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnútroštátne právo*. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014. s. 162.

⁴¹⁰ Dohovor z Montevidea o právach a povinnostiach štátov: 1933. Dostupné na internete: <https://www.ilsa.org/jessup/jessup15/Montevideo%20Convention.pdf> (5.1.2016).

⁴¹¹ JANKUV, J. - LANTAJOVÁ, D. - ŠMID, M. a kol. 2014. *(Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnútroštátne právo*. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014. s. 162-164.

nutej v Charte OSN. Z uvedeného môžeme dedukovať, že princíp neuznania je závislý od existencie zodpovednosti štátov za porušenie noriem medzinárodného práva. Existenciu princípu neuznania môžeme vyvodit' najmä z potreby ochrany a bezpečnosti medzinárodného spoločenstva pred správaním ohrozujúcim jeho integritu. Hoci sa spomenuté princípy javia záväzné len pre štáty, ako plnohodnotné subjekty medzinárodného práva, Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 3314 z roku 1974⁴¹², zakotvujúca definíciu agresie spolu s obsiahnutím zákazu násilia, kategoricky nevylučuje jej pôsobenie aj na neštátne entity.⁴¹³

Kľúčové postavenie v rámci problematiky neuznania v medzinárodnej sfére zastáva Bezpečnostná rada OSN, ktorej túto právomoc zveruje článok 25 Charty OSN. Na základe tohto článku sú rozhodnutia Bezpečnostnej rady záväzné pre všetky členské štáty OSN. Hoci sú rozhodnutia Bezpečnostnej rady záväzné, a teda z nich plynie povinnosť vykonateľnosti, na základe medzinárodnej praxe možno vidieť, že dôraz na rozumné zhodnocovanie kritických situácií, týkajúcich sa nelegálneho konania, sa presúva aj na samotné štáty. Význam tejto tézy sa odvíja od skutočnosti, že štáty dokážu rýchlejšie a pružnejšie reagovať na tú – ktorú situáciu než samotná Bezpečnostná rada OSN.

1.1. Štáty konfrontujúce s inštitútom neuznania

Tak ako v minulosti, rovnako aj v súčasnosti sa v medzinárodnej sfére vyskytujú štáty, ktoré trpia syndrómom neuznania. Tieto štáty môžeme rozdeliť do troch skupín, pričom je však vhodné brať na zreteľ ich cieľ, ktorým je všeobecné uznanie zo strán ostatných štátov. Najvyššiu úroveň tohto cieľa reprezentuje členstvo v Organizácii Spojených národov, mimo to možno za úspech v rámci procesu uznania, ako komplikovaného a dlhotrvajúceho procesu, považovať čo i len uznanie zo strán viacerých štátov. Vzhľadom na faktory negatívne ovplyv-

---

⁴¹² UN General Assembly Resolution 3314 (XXIX). *Definition of Aggression*. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314\(XXIX\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314(XXIX)).

⁴¹³ ONDŘEJ, J. 2013. *Vznik nových států a tzv. de facto režimy*. In *Medzinárodnoprávní aspekty vzniku a zániku států aneb 20 let od vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3995-2, s. 27-41.

ňujúce inštitút uznania pôsobiace voči štátom disponujúcim len minimálnym uznaním, umožní uznanie rozvoj nie len na vnútroštátnej úrovni, ale aj zahraničnej, či až medzinárodnej. Do prvej skupiny zaraďujeme štáty, ktoré sú síce súčasťou OSN, avšak neuznávajú iné členské štáty. Príkladom je vzťah Južnej Kórey a Severnej Kórey. Taktiež vyše 20 arabských štátov neuznáva Izrael už od jeho vzniku. Identických prípadov sa v súčasnosti vyskytuje viacero a v minulosti to nebolo inak. V tejto kategórii sú rozhodujúcim faktorom najmä vzájomné politické či iné konflikty. Druhú skupinu tvoria štáty s obmedzeným uznaním. Medzi najvýraznejších predstaviteľov tejto kategórie patrí Kosovo, celkovo uznané 111 členskými štátmi OSN, Palestína, uznaná 138 štátmi, a Čínska republika – Taiwan, uznaná 22 štátmi vrátane Vatikánu. Ďalej do tejto kategórie zaraďujeme Severocyperskú tureckú republiku, uznanú iba Tureckom, Južné Osetsko, uznané 5 členskými štátmi OSN, Abcházsko, tiež uznané 5 štátmi. Počet uznaní smerovaných voči Kosovu a Palestíne je na jednej strane rozsiahly, avšak ani tento počet nedokáže zabezpečiť členstvo v OSN. Je tomu tak najmä kvôli politickým dôvodom mocností presadzujúcich si svoje záujmy. Tretiu skupinu tvoria entity, ktoré spĺňajú konštitutívne požiadavky kladené na štát, avšak doposiaľ neboli uznané ani jedným členským štátom OSN. Takýmto štátom je Podnestersko, Náhorný Karabach, či Somaliland.

1.1.1. Kosovo

Ako z medzinárodnoprávneho hľadiska, tak aj z medzinárodnopolitického hľadiska je prípad vyhlásenia nezávislosti Kosova od Srbska považovaný za prípad *sui generis*. Pred tým než začneme analyzovať dôvody, pre ktoré sa štáty rozhodli buď uznať, alebo neuznať Kosovo za samostatný štát, je potrebné uviesť základné historické skutočnosti, ktoré sú zodpovedné za dlhotrvajúcu paralýzu riešenia, či Kosovo uznať alebo neuznať.

Kosovo vyhlásilo nezávislosť od Srbska dňa 17.2.2008 na základe rozhodnutia Kosovského parlamentu. Jednostrannému vyhláseniu nezávislosti Kosova ako konzekvencii na mnohé konfliktné a politické udalosti z právneho hľadiska sa budeme venovať po nastolení historického profilu.

Vznik kosovsko–srbského konfliktu nadväzuje na rozpad bývalej Juhoslávie a postupný vznik nových štátov. Kosovo bolo jednou z viacerých oblastí, ktoré spoločne tvorili nedielnu súčasť Srbska. Výsledky prieskumu Kosovskej štatistickej agentúry uvádzajú, že obyvateľstvo Kosova tvoria z 88 percent etnickí kosovskí Albánci, pričom približne 7 percent

tvoria Srbi.⁴¹⁴ Zlomovým obdobím bola smrť Josipa B. Tita a príchod jeho nástupcu S. Miloševića a jeho nacionalistického režimu. Eskaláciu napätia na celom území Srbska zavŕšil ozbrojený konflikt medzi kosovskými Albáncami a Srbmi. Krvavý konflikt sprevádzaný masívnym porušovaním ľudských práv, najmä zo strany Srbska, bol zavŕšený nevyhnutným zásahom ozbrojených zložiek NATO v roku 1999. Pre znovunastolenie poriadku a práva v Kosove bola rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 1244 (1999)⁴¹⁵ zavedená správa OSN nad Kosovom prostredníctvom misie UNMIK. S misiou UNMIK spolupracovali dočasné inštitúcie samosprávy Kosova. Existencia správy OSN nad Kosovom bola časovo limitovaná na splnenie účelu, na ktorý bola zriadená. Mnohé štáty operujú s tvrdením, že účelom misie UNMIK nebola len obnova Kosova a vyriešenie kosovsko - srbského konfliktu, ale už spomínané dosiahnutie nezávislosti Kosova od Srbska. Rezolúcia č. 1244 mala za cieľ vytvoriť samosprávu Kosovskej provincie. Proces riešenia konfliktu medzi znepriatelenými táborami nemal na svoju stranu naklonený osud, výsledkom čoho bolo zlyhanie mierových diskusií a následné vyhlásenie nezávislosti Kosova. Situácia hodná vyriešenia sa skomplikovala o to viac, keď k uznaniu samostatnosti Kosova začalo pristupovať čo raz viac štátov. V priebehu 18 mesiacov od vyhlásenia nezávislosti uznalo Kosovo 62 štátov⁴¹⁶, na čele so Spojenými štátmi americkými, pričom doposiaľ Kosovo uznalo 111 štátov. Opozitné postavenie zastávajú mnohé politicky a ekonomicky silné štáty, medzi ktoré patrí najmä Rusko, Čína, India, Brazília, ale aj Španielsko, či Slovensko. Dôvodom, prečo sa štáty rozdelili na dve takmer rovnako veľké skupiny s protichodnými názormi, vylučujúc dôvody politické, je vyhlásenie nezávislosti jednostranným odtrhnutím sa od materskej krajiny, teda Srbska. Otázka secesie Kosova ostáva od februára 2008 nezodpovedaná, a taktiež predmetom politicko-právnych diskusií, z ktorých sa však doposiaľ nepodarilo vyvodit' jednoznačný záver. Medzinárodné právo explicitne secesiu nezakazuje, ale ani nepovoľuje, svoj pohľad smeruje obzvlášť na dôsledky secesie.⁴¹⁷ Z medzinárodnej praxe vyplýva, že právny súlad jednostranného odtrhnu-

---

⁴¹⁴ Dostupné na internete: <http://ask.rks-gov.net/ballina>

⁴¹⁵ UN Security Council Resolution 1244 (1999). *Kosovo*. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244\(1999\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244(1999)).

⁴¹⁶ AUGUSTINYOVA, G. 2013. *Implikácie nezávislosti Kosova pre medzinárodné právo*. In *Medzinárodnoprávni aspekty vzniku a zániku štátu aneb 20 let od vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s. 217-233.

⁴¹⁷ Ibidem. s. 217-233.

tia sa od suverénnej krajiny je považovaný za nevyvrátiteľný v prípadoch dekolonizácie⁴¹⁸, v prípadoch pričlenenia určitého územia k suverénnej krajine spôsobmi alebo prostriedkami v rozpore s medzinárodným právom⁴¹⁹, alebo v prípadoch dosiahnutia konsenzu s materskou krajinou o odštiepení⁴²⁰. Avšak prípady secesie uskutočnené dohodou s materskou krajinou sú skôr výnimočné, keďže je veľmi nepravdepodobné, že niektorá krajina by mala dobrovoľný záujem na tom, aby sa časť jej územia osamostatnila. Hoci vznik Južného Sudánu je reálnym príkladom potvrdzujúcim túto výnimku. Južný Sudán je najmladším štátom medzinárodného spoločenstva, ktorý vyhlásil nezávislosť dňa 9.7.2011 od Sudánu. K secesii došlo na základe dohody medzi samotným Sudánom a predstaviteľmi Južného Sudánu.

Na základe uvedených skutkových okolností môžeme pristúpiť k postojom štátov, ktoré rozdeľujeme do dvoch, resp. troch kategórií. Prvú kategóriu tvoria štáty uznávajúce nezávislosť Kosova, druhú tvoria štáty s protichodnými názormi a súčasťou tretej kategórie sú štáty, ktoré sa odmietajú k tejto situácii vyjadriť. Štáty prvej kategórie najčastejšie operujú s argumentmi o mimoriadnom postavení Kosova, na ktorom sa podpísalo najmä hrubé porušenie ľudských práv Kosovčanov zo strany Srbska a zavedenie správy OSN nad Kosovom. V rámci dôvodov, pre ktoré štáty pristúpili k uznaniu Kosova sa zaraďujú aj mnohé politické aspekty prejavujúce sa formou nezhôd so srbskou autoritou. Medzi štáty uznávajúce Kosovo patrí Kanada spolu so Spojenými štátmi americkými, Francúzsko, Nemecko, Veľká Británia, ale aj Turecko, či Austrália. Niektoré z uznávajúcich štátov pristúpili k uznaniu Kosova takmer bezprostredne po vyhlásení nezávislosti, keďže riešenie tejto situácie vidia najmä prostredníctvom dosiahnutia nezávislosti Kosova. Charakteristika Kosova ako prípadu *sui generis* napomáha uznávajúcim štátom odporovať argumentom, podľa ktorých môže byť model Kosova základom pre vytvorenie medzinárodného precedensu, a teda môže byť spúšťačom iných secesionistických akcií. Oporou je aj rozhodnutie Najvyššieho Kanadského súdu vo veci secesie provincie Quebec z roku 1998⁴²¹, ktorým sa precizuje vzťah medzinárodného práva a politického pôsobenia v ňom. Podľa jeho rozhodnutia je možné, aby bol zákonný rá-

---

⁴¹⁸ CASSESE, A. 1995. *Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. s. 129, 144.

⁴¹⁹ Ibidem. s. 129, 144.

⁴²⁰ KRUEGER, H. 2009. *Implications of Kosovo, Abkhazia and South Ossetia for International Law: The Conduct of the Community of states in Current Secession Conflicts*. In *Caucasian Review of International Law*. 2009. s. 122.

⁴²¹ Supreme Court of Canada. *Reference re Secession of Quebec*. [1998] 2 S.C.R. 217. Dostupné na internete: <http://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do>. (5.2.2016).

mec medzinárodného práva prekonaný politickými, avšak dôkladne odôvodnenými, potrebami.

Druhú kategóriu zastávajú štáty, ktoré argumentujú práve potenciálnymi secesionistickými tendenciami majúcich základ v akte uznania tým – ktorým uznávajúcim štátom. Hoci je Kosovo prípadom s výnimočnými skutkovými aj právnymi znakmi, neľahko prenositeľnými na inú entitu, uznaním by tieto štáty ohrozili svoju územnú integritu vďaka kosovskému precedensu uplatňovaného inými entitami. Secesionistické tendencie majú postavenie vlajkovej lode argumentov neuznávajúcich štátov. Okrem nich medzi ďalšie neoddeliteľné dôvody neuznania zaradujeme nelegálnosť jednostranného vyhlásenia nezávislosti Kosova a porušenie princípu teritoriálnej integrity⁴²², ktorý pôsobí ako limit pre uplatňovanie práva na secesiu. Medzi štáty s výrazným postavením menšinových entít patrí najmä Rusko a Čína, ktoré usilovne blokujú akékoľvek snahy Kosova o získanie členstva v OSN. Rovnaké postavenie neuznávajúceho štátu zastáva z obdobných dôvodov aj Slovenská republika, ktorá vývoj situácie sleduje a uznanie Kosova úplne nevylučuje, ale podmieňuje ho úspechom vzájomných diskusií medzi Srbskom a Kosovom o vyriešení situácie.

Tretiu kategóriu zastávajú štáty, ktoré nemajú jednoznačný názor týkajúci sa uznania alebo neuznania nezávislosti Kosova. Ich názor sa odvíja od nasledujúceho vývoja medzinárodného spoločenstva vo veci (ne)uznania Kosova.

Nádej na vyriešenie bezvýsledných medzinárodnoprávných a medzinárodnopolitických diskusií sa naskytla dňa 8.10.2008, keď si Srbsko vyžiadalo prostredníctvom Valného zhromaždenia OSN posudok Medzinárodného súdneho dvora vo veci: „*Súlada s medzinárodným právom jednostranného vyhlásenia nezávislosti zo strany Kosova*“⁴²³. Medzinárodný súdny dvor svoj posudok obmedzil výhradne na posúdenie súladu jednostranného vyhlásenia nezávislosti s medzinárodným právom. Pri posudzovaní otázky sudcovia nesledovali legálnosť vyhlásenia nezávislosti Kosovo, a rovnako ani to či malo Kosovo právo aplikovať secesiu vzhľadom na fakt, že takáto situácia je v rozpore s princípom teritoriálnej integrity. Medzinárodný súdny dvor dospel k záveru, že jednostranné vyhlásenie nezávislosti Kosova od Srbska je v súlade s medzinárodným právom, rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 1244 (1999) a tiež s ústavným rámcom. Posudok Medzinárodného súdneho dvo-

---

⁴²² AUGUSTINYOVA, G. 2013. *Implikácie nezávislosti Kosova pre medzinárodné právo*. In *Medzinárodnoprávny aspekty vzniku a zániku štátu aneb 20 let od vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s. 217-233.

⁴²³ Ibidem. s. 217-233.

ra však nedosiahol medzi sudcami absolútnu konzistenciu, keďže bol prijatý 10 hlasmi proti 4 hlasom. Rovnako ako nesúladne názory sudcov, tak aj politické a právne názory oboch hlavných skupín štátov nenašli oporu v posudku Medzinárodného súdneho dvora. Dôvodom neúspechu, či už vo forme kladného alebo záporného výsledku posudku je pravdepodobne nedostatočná štylizácia otázky smerovanej voči súdu. Ďalšiu nevýhodu môžeme taktiež vidieť v dvojročnej dĺžke trvania vyjadrenia súdu vo veci, ktorá len prehĺbila bezvýslednosť diskusií a neschopnosť situáciu racionálne vyriešiť.

Významné postavenie pri riešení kosovskej situácie si nakoniec obhájila Európska únia, ktorá je v posledných rokoch najvýznamnejším iniciátorom nápravy vzťahov medzi Kosovom a Srbskom. Vďaka iniciatíve Európskej únie sa dňa 19.4.2013 podarilo podpísať dohodu medzi Kosovom a Srbskom, ktorá sa tiež označuje aj ako „prvá dohoda týkajúca sa normalizácie vzťahov medzi oboma krajinami“. Zmyslom dohody je prepustenie srbskej právnej autority nad územím Kosova kosovským inštitúciám, bez toho aby došlo k uznaniu Kosova zo strany Srbska, a Kosovo poskytne Srbsku čiastočnú autonómiu nad 4 severnými oblasťami Kosova⁴²⁴.

Európska únia prevzala postavenie hlavného iniciátora normalizácie vzťahov medzi Kosovom a Srbskom, ale aj medzi Kosovom a Európskou úniou. Úspechom druhého uvedeneho prípadu je podpísanie Stabilizačnej a Asociačnej dohody medzi Kosovom a Európskou úniou dňa 27.10.2015. Jedinečným, okrem momentu uzavretia tejto medzinárodnej zmluvy, je aj spôsob schválenia zmluvy. Výnimočne nebol použitý spôsob ratifikácie zmluvy v parlamentoch jednotlivých členských štátov, namiesto toho postačovalo uznanie zmluvy Európskym parlamentom, ku ktorému došlo 21.1.2016. Poslanci Európskeho parlamentu schválili Stabilizačnú a Asociačnú zmluvu 486 hlasmi, 102 poslancov hlasovalo proti dohode a 81 sa zdržalo. K formálnemu uzavretiu zmluvy dôjde prostredníctvom schválenia Rady Európskej únie, ktorou zmluva nadobudne platnosť. Hoci Slovenská republika, Španielsko, Rumunsko, Grécko, či Cyprus, ako členské štáty Európskej únie, Kosovo neuznávajú, nejde o jednostranné donútenie uznať Kosovo zo strany Európskej únie. Šéfovia diplomacií všetkých z 28 členských štátov súhlasili s nadviazaním oficiálnych vzťahov prostredníctvom pridruženía Kosova k Európskej únii. Ide o prvé oficiálne nadviazanie medzinárodných vzťahov

---

⁴²⁴ AUGUSTINYOVA, G. 2013. *Implikácie nezávislosti Kosova pre medzinárodné právo*. In *Medzinárodnoprávni aspekty vzniku a zániku štátu aneb 20 let od vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s. 217-233.

medzi EÚ a Kosovom. Cieľom Európskej únie je prostredníctvom tejto zmluvy posilniť medzinárodné postavenie Kosova, rovnako tak aj jeho ekonomiku, rozvíjať oblasť ochrany práv spotrebiteľa, oblasť hospodárskej súťaže, verejného obstarávania, oblasť duševného vlastníctva, ale aj oblasť správy verejných záležitostí v súlade s normami Európskej únie.

1.1.2. Palestína a Izrael

Desaťročia trvajúci konflikt medzi obyvateľmi územia Palestíny a židovským obyvateľstvom Izraelu je príčinou, pre ktorú je Palestína uznávaná *de facto* 138 štátmi, vďaka ktorým zastáva post nečlenského pozorovateľského štátu v rámci OSN. Uvedený konflikt a spôsob založenia Izraelu sú hlavnými dôvodmi, prečo nie je Izrael uznaný zo strany vyše 20 arabských štátov.

Korene palestínsko-izraelského konfliktu sa viažu k územiu Palestíny, ktoré je pre obe zúčastnené strany konfliktu, židov a moslimov, posvätným územím, nazývaným aj ako Svätá zem, či Zaslúbená zem a podobne. Na území Palestíny sa nachádza množstvo svätých miest významných pre židov, moslimov a kresťanov. Medzi najvýznamnejšie mestá patrí Jeruzalem, ktorý je aj hlavným mestom Izraela, a ktorý je zároveň aj jedným z dôvodov konfliktu. Obe náboženstvá prechovávajú silný a nescudziteľný náboženský vzťah k dotknutému územiu, ktorých začiatky sa viažu približne k obdobiu 19. storočia až 18. storočia pred naším letopočtom. Boh daroval územie Palestíny židom, ako vyvolenému národu, pre ktorých je Zaslúbenou zemou⁴²⁵. Na druhej strane je územie Palestíny zo strany moslimov zasvätené Alláhovi⁴²⁶. Prípado palestínsko-izraelského konfliktu je špecifický mimoriadnou previazanosťou oboch strán sporu k ich náboženstvám, čo sa v iných prípadoch v takejto výraznej forme nevyskytuje. Začiatky palestínsko-izraelského konfliktu sú viazané k roku 1920, kedy Veľká Británia začlenila územie Palestíny do britského mandátneho územia. Toto bolo obdobie, kedy na územie Palestíny začali prichádzať znovu židia za účelom vytvorenia vlastného židov-

---

⁴²⁵ SUMKOVÁ, M. 2013. *Historické aspekty palestínsko-izraelského konfliktu a otázka uznania Palestíny*. In *Medzinárodné, európske a vnútroštátne aspekty uznania a neuznania štátu*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2013. s. 105-117.

⁴²⁶ Ibidem. s. 105-117.

ského štátu, túto myšlienku podporovala najmä Balfourova deklarácia⁴²⁷. Po skončení druhej svetovej vojny Veľká Británia ukončila svoj mandát a presunula ho spolu so žiadosťou o doriešenie tejto situácie na OSN. Iniciatívou OSN vznikla komisia The United Nations Special Committee on Palestine (UNSCOP), ktorej úlohou bolo vyriešenie palestínskej situácie. Jednou z viacerých alternatív riešenia kritической situácie bolo založenie Izraelského štátu a Arabského štátu. Samotný Izraelský štát vznikol v roku 1948, avšak Arabský štát, z dôvodu absencie podpory zo strany Egypta, Iraku, Sýrie, Libanonu a iných arabských štátov, nevznikol. Rozhodujúcimi dokumentmi pre vznik Izraelského štátu sú rezolúcie Valného zhromaždenia OSN 181 (II) A-B⁴²⁸. So vznikom Izraelu nesúhlasili arabské štáty, čoho odozva sa prejavila prostredníctvom prvej arabsko-izraelskej vojny v rokoch 1948 –1949, ktorou sa územie Palestíny rozdelilo na Izrael, Pásmo Gazy a Západný breh Jordánu. V roku 1967 došlo k Šesťdňovej vojne, po ktorej nasledoval enormný rozmach Izraelu. V priebehu nasledujúcich desiatok rokov sa vzťahy medzi Palestínčanmi a Izraelčanmi nezlepšovali. Tento stav podporoval Izrael najmä výstavbou židovských osád na území Palestíny. V roku 1988 sa Jordánsko vzdalo Západného Brehu Jordánu, na ktorom Organizácia pre oslobodenie Palestíny vyhlásila palestínske územie. Pôvodcovia konfliktov však pochádzali aj zo strany zradikalizovaných Palestínčanov, ktorí boli radikálne utláčaní, vo forme rôznych teroristických útokov. Rozhodujúcim momentom potvrdzujúcim štátnosť Palestíny bolo rozhodnutie Valného zhromaždenia OSN dňa 29.12.2012, ktorým sa status Palestíny ako pridruženej entity k OSN zmenil na nečlenský pozorovateľský štát v rámci OSN⁴²⁹. *De facto* uznanie štátnosti si Palestína vyslúžila zo strany 138 členských štátov hlasujúcich v jej prospech. Najvýraznejšou črtou, ktorou sa palestínsko-izraelský konflikt odlišuje od iných konfliktov, je kvalita puta oboch národov k svojmu náboženstvu, ako aj k územiu ku ktorému sa ich náboženstvo viaže. V oboch národoch tkvie myšlienka národnostnej previazanosti s územím a náboženstvom, ktorú možno v tomto prípade považovať za eminentný dôvod konfliktov.

Medzinárodné spoločenstvo sa k tomuto konfliktu postavilo s odporom, ako dôsledok porušenia kogentných noriem medzinárodného práva a hrubého nesúladu s cieľmi Charty

---

⁴²⁷ SUMKOVÁ, M. 2013. *Historické aspekty palestínsko-izraelského konfliktu a otázka uznania Palestíny*. In *Medzinárodné, európske a vnútroštátne aspekty uznania a neuznania štátu*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2013. s. 105-117.

⁴²⁸ UN General Assembly Resolution 181 (II) A-B. *Future government of Palestine*. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181\(II\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181(II)).

⁴²⁹ UN General Assembly Resolution 67/19. *Status of Palestine in the United Nations*. Dostupné na internete: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/67/19.

OSN. Napriek tomu však medzinárodné spoločenstvo nemôže popierať a rešpektuje konštitatívne znaky štátnosti Palestíny, ktoré sa jej napriek nepriaznivému osudu podarilo dosiahnuť. Za významný krok vpred sa považuje taktiež pristúpenie Palestíny k Rímskemu Štatútu Medzinárodného trestného súdu dňa 2.1.2015. Rímsky Štatút nadobudol účinnosť pre Palestínu dňa 1.4.2015⁴³⁰.

1.1.3. Čínska republika – Taiwan

Hoci na medzinárodnej scéne dominujú prípady štátov a rôznych entít trpiacich syndrómom neuznania ako následok nelegálnych aktivít, práve Taiwan je dôkazom opaku. V porovnaní s ostatnými príkladmi, Taiwan nevznikol v dôsledku porušenia zásady zákazu použitia sily. Neuznanie Taiwanu má prevažne politicko-ekonomický charakter. Z tohto dôvodu môžeme prípadu neuznania Taiwanu pripisovať osobitné postavenie. Príčinu neuznania Taiwanu môžeme vidieť vo viacerých okolnostiach, rozhodujúcou však je mimoriadne silné postavenie Čínskej ľudovej republiky na medzinárodnej scéne za sprievodu jej ekonomickej sily. História vzniku Čínskej republiky, čo je oficiálny názov Taiwanu, sa priamo viaže na vývoj Čínskej občianskej vojny, ktorá skončila porážkou nacionalistickej strany Kuomintang a víťazstvom Komunistickej strany Číny. Predstavitelia Kuomintangu na čele s jej lídrom Chiang Kai-shek-om (Čankajšek) opustili v roku 1949 kontinentálnu Čínu, avšak naďalej ju reprezentovali z ostrova Taiwan, na ktorom založili štát pod názvom Čínska republika.⁴³¹ Reprezentantom celej kontinentálnej Číny v Bezpečnostnej rade OSN ostala Čínska republika až do roku 1971, v ktorom na základe rezolúcie Valného zhromaždenia OSN 2758 (XXVI)⁴³² toto postavenie stratila. Postupom času sa Čínska republika stala demokratickým štátom s polo-prezidentskou formou vlády, pričom v Čínskej ľudovej republike ostala pri moci Komunistická strana Číny. Keďže Čínska ľudová republika neuznáva Čínsku republiku, hoci na

⁴³⁰ Dostupné na internete: https://www.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/asian%20states/Pages/Palestine.aspx

⁴³¹ JANKUV, J. - LANTAJOVÁ, D. - ŠMID, M. a kol. 2014. *(Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnútroštátne právo*. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014. s. 29.

⁴³² UN General Assembly Resolution 2758 (XXVI). *Restoration of the lawful rights of the People's Republic of China in the United Nations*. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2758\(XXVI\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2758(XXVI)).

jej území svoju moc nedokáže presadiť, resp. nepresadzuje, nazývame túto situáciu ako politiku „jedna krajina, dva systémy“. Pri presadzovaní svojej politiky na Taiwane je kontinentálna Čína obmedzená spojenectvom Čínskej republiky a Spojených štátov amerických, ktoré sú pre krajinu hlavným zásobovateľom zbraní. Doposiaľ Čínsku republiku na Taiwane uznáva 22 členských štátov OSN vrátane Vatikánu. Je tomu tak obzvlášť kvôli silnému pôsobeniu Číny v medzinárodnej sfére. Členské štáty OSN síce registrujú postavenie Taiwanu, ako samostatného štátu nezávislého od kontinentálnej Číny, avšak vzhľadom na ohrozenie diplomatických, ekonomických a iných stykov s Čínou, uznanie Čínskej republiky zatiaľ neprichádza do úvahy. Odstrašujúcim príkladom je uznanie Taiwanu zo strany Macedónska, ktoré za tento počin získalo od Taiwanu 1 mld. USD, na úkor prerušenia diplomatických stykov zo strany Číny a následným uplatnením jej práva veta na predĺženie umiestnenia mierovej misie OSN UNPREDEP v Macedónsku⁴³³. Dôsledky stiahnutia misie sa prejavili prostredníctvom etnických nepokojov. Taiwan udržuje styky s ostatnými krajinami pomocou úradov zriadených na ich územiach, najčastejšie pod názvami „*Taipei Representative Office*“ alebo „*Taipei Economic and Cultural Office*“. Šanca na úspech na prijatie Taiwanu za člena OSN je mizivá, vzhľadom na hlasovanie o navrhnutí nového člena OSN v Bezpečnostnej rade OSN, v rámci ktorého možno s najväčšou pravdepodobnosťou predpokladať uplatnenie práva veta zo strany Číny. Jednostranné vyhlásenie nezávislosti zo strany Taiwanu taktiež neprichádza do úvahy kvôli predpokladanému vojenskému presadeniu nariadenému Čínou. Bez ohľadu na uvedené fakty patrí Taiwan medzi ázijské tigre svetovej ekonomiky, čo sa prejavuje najmä vďaka rozvoju technologického priemyslu na ostrove. Ďalej je Taiwan súčasťou Svetovej obchodnej organizácie, čo možno považovať za jeden z najväčších úspechov Taiwanu v medzinárodných vzťahoch.

1.1.4. Južné Osetsko a Abcházsko

Územia Južného Osetska a Abcházska sa nachádzajú na svahoch pohoria Veľkého Kaukazu a tvoria súčasť Gruzínska. Obidva prípady sú svojou problematikou veľmi úzko prepojené, čomu nasvedčuje aj vzájomné uznanie medzi Abcházskom a Južným Osetskom. Abcházsko vyhlásilo nezávislosť od Gruzínska po vojne s Gruzínskom v rokoch 1992-1993.

---

⁴³³ GRAY, Ch. 2008. *International Law and the Use of Force. 3rd edition.* Oxford: Oxford University Press, 2008. s. 284-285.

Južné Osetsko vyhlásilo nezávislosť od Gruzínska počas Juhoosetskej vojny dňa 29.5.1992, na základoch ľudového referenda, v ktorom vyše 90% účastníkov vyjadrilo súhlas s vyhlásením nezávislosti od Gruzínska. Prvotným cieľom Južného Osetska bolo jeho pripojenie k Severnému Osetsku, ktoré bolo po páde Sovietskeho zväzu začlenené do Ruskej federácie. Dôvodom pre vyhlásenie nezávislosti a uplatnenie práva národa na sebaurčenie bol predovšetkým fakt, že obyvatelia Južného Osetska majú odlišný etnický pôvod než Gruzínci, čo potvrdzuje aj ich národný jazyk, ktorý je príbuzný perzštine. Ozbrojený zásah Gruzínska v roku 2008 voči Južnému Osetsku v záujme obnovy gruzínskej moci na území Južného Osetska, napriek platnosti Dohody o pokoji zbraní⁴³⁴ medzi gruzínskou vládou a Južným Osetskom, bol podnetom pre Ruskú federáciu na poskytnutie vojenskej podpory na územiach Abcházska aj Južného Osetska. Výsledkom konfliktu v auguste 2008, v ktorom na jednej strane stálo Gruzínsko a na druhej strane Abcházsko, Južné Osetsko a Rusko, bola prehra Gruzínska a následné opustenie dotknutých území. Práve porušenie Dohody o pokoji zbraní, a teda porušenie zásady zákazu hrozby silou a použitia sily, implicitne umožnilo Ruskej federácii, aby poskytla pomoc národnostným menšinám. Dôvodom existencie konfliktu medzi Gruzínskom a Abcházskom, či Južným Osetskom je nepochybne niekoľko, pričom okolnosti nie sú vždy jasné, avšak podnet gruzínskeho útoku na Južné Osetsko možno pripisovať najmä vyhláseniu nezávislosti Kosova dňa 17.2.2008 a jeho rozsiahlemu medzinárodnému uznaniu. Dňa 26.8.2008 vtedajší ruský prezident Medvedev svojím podpisom uznal nezávislosť oboch dotknutých štátov⁴³⁵. Okrem Ruska uznávajú Abcházsko a Južné Osetsko ešte Nikaragua, Venezuela, Nauru a Tuvalu. Dôvodom obmedzeného počtu uznania je najmä spôsob, ktorý sprevádzal vyhlásenie nezávislosti až do obdobia uznávania. Ozbrojené konflikty sú bezpochyby kvôli porušeniu zásady zákazu hrozby silou a použitia sily odsudzované a kritizované, o to viac však v prípadoch, kedy sa jedná o vznik štátu spôsobmi a prostriedkami v rozpore s cieľmi Charty OSN a inými záväznými dokumentmi medzinárodného práva. Na jednej strane v prípade gruzínskeho konfliktu vyvstáva potreba zásahu Ruskej federácie na účel ochrany obyvateľov Abcházska a Južného Osetska, hoci na druhej strane sú členské štáty OSN povinné vyhýbať sa takémuto nelegálnemu konaniu a konflikty riešiť v prvom rade mierovými prostriedkami. Využitie mierových prostriedkov vyzdvihuje Bezpečnostná rada OSN vo svojej

---

⁴³⁴ *International recognition of Abkhazia and South Ossetia*. Dostupné na internete: <http://gutenberg.us/article/whebn0019042397/international%20recognition%20of%20abkhazia%20and%20south%20ossetia>. (7.2.2016).

⁴³⁵ *Ibidem*. (7.2.2016).

rezolúcii č. 1808 (2008)⁴³⁶. Za zmienku stojí vyjadrenie vtedajšieho kosovského prezidenta Fatmira Sejdiu, ktorý upozorňoval, že prípad Kosova nemôže slúžiť ako príklad pre uznanie Abcházska a Južného Osetska Ruskom. Taktiež zdôrazňoval, že Kosovo sa vyznačuje špecifickými črtami ako prípad *sui generis* a nemal by byť používaný ako precedens pre iné konfliktné oblasti, územia, či regióny⁴³⁷. Obdobne ako OSN, tak aj Európska únia sa nesúhlasne vyjadrila k postupu Ruskej federácie, pričom toto konanie charakterizovala ako správanie porušujúce nezávislosť, územnú celistvosť a zvrchovanosť Gruzínska, tak ako to ustanovuje medzinárodné právo, Záverečný akt helsinskej konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe, ako aj rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN⁴³⁸. Mimo toho, Európska únia vyzvala všetky členské štáty, aby vyhlásenie nezávislosti neuznali.

2. Komplexné zhrnutie

Uvedené príklady štátov konfrontovaných s neuznaním, či už vnímaného cez prvý alebo druhý priezor, nám umožňujú vytvoriť si ucelený obraz o problematike (ne)uznávania štátov na medzinárodnej úrovni. Na prvom mieste v procese uznávania majú stabilné postavenie konštitutívne kritéria štátnosti, bez splnenia ktorých o štáte, ako plnohodnotnom subjekte medzinárodného práva, nemôžeme hovoriť. Následne na druhé miesto môžeme umiestniť viacero faktorov vplyvajúcich na (ne)uznanie štátu.

Faktorom ovplyvňujúcim proces uznávania prináleží výsostné postavenie. Najčastejšie sa vyskytujú v politickej forme, vzhľadom na fakt, že politika štátov je to, od čoho závisí, či štát bude prosperovať, stagnovať, alebo devalvovať. Politické činitele často existujú na úkor právnych. Práve táto skutočnosť je často dôvodom rôznych konfliktov. Záleží na kvalite postavenia štátu, ktorá mu ho náležite umožňuje využiť vo svoj prospech, príkladom je neuznanie Taiwanu kvôli silnému vplyvu Číny. Ďalším v poradí je spomínaný právny aspekt. Napriek jeho potláčaniu zo strany politických faktorov, nemožno zabúdať na dôležitosť právneho rám-

---

⁴³⁶ UN Security Council Resolution 1808 (2008). *Georgia*. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1808\(2008\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1808(2008)).

⁴³⁷ *International recognition of Abkhazia and South Ossetia*. Dostupné na internete: <http://gutenberg.us/article/whebn0019042397/international%20recognition%20of%20abkhazia%20and%20south%20ossetia>. (7.2.2016).

⁴³⁸ *Ibidem*. (7.2.2016).

ca pre existenciu celého medzinárodného spoločenstva. Zmyslom právnych faktorov je ich predvídateľnosť, čo ich radikálne odlišuje od politických vplyvov.

V pozadí mnohých konfliktov registrujeme ďalšie, nemenej významné, aspekty, medzi ktoré zaraďujeme ekonomiku, náboženstvá, geografické a demografické argumenty a mnohé iné. Príkladom ekonomického faktoru ovplyvňujúceho neuznanie je Taiwan, hoci v tomto prípade pozitívne vplyva na Taiwan a nie proti nemu. Reprezentantom náboženských faktorov neuznania je Palestína a Izrael. Abcházsko, Južné Osetsko, Náhorný Karabach a mnohé iné sú príkladmi pôsobenia demografického faktora. V tomto bode je nutné spomenúť, že jednotlivé faktory sa len výnimočne vyskytujú individuálne. V prevažnej väčšine prípadov dochádza k syntéze dvoch, ale najmä viacerých faktorov.

Štáty ktoré nedisponujú uznaním, sú považované za súčasť územia štátu, z ktorého vznikli. Ak majú ostatné štáty záujem uskutočniť určité právne, ekonomické alebo iné úkony na území neuznávaného štátu, vzťahy uzatvárajú s materským štátom. Na druhej strane dosiahnutie štátnosti nemožno popierať. Pokiaľ dokáže kvázi-štát udržiavať pri živote všetky konštitutívne prvky štátnosti, dochádza k vylúčeniu vlády materského štátu na tomto území. Je len na rozhodnutí uznávajúceho štátu, prípadne medzinárodnej organizácie, ktoré aspekty vezme do úvahy. Neuznaný štát nemôže samostatne, bez inherencie materského štátu, zaujať nezávislé postavenie na poli medzinárodného spoločenstva. Môžeme taktiež predpokladať, že nedôjde k situácii, kedy by sa materský štát pokúšal pomôcť takémuto štátu. Rovnaká situácia nastáva aj pri sukcesii vo vzťahu k medzinárodným zmluvám. Hoci sa štát vyhlásením nezávislosti považuje za samostatný celok, od materského štátu nezávislý, jeho sukcesia do medzinárodných zmlúv svojho predchodcu je vylúčená.

Použitá literatúra

Monografie

1. BUREŠ, P. - FAIX, M. – SVACEK, O. a kol. 2013. Medzinárodnoprávni aspekty vzniku a zániku štátu aneb 20 let od vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 337 s. ISBN 978-80-244-3995-2.
2. CASSESE, A. 1995. Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. 375 s. ISBN 0-521-48187-2.

3. GRAY, Ch. 2008. *International Law and the Use of Force*. 3rd edition. Oxford: Oxford University Press, 2008. 455 s. ISBN 978-0-19-923915-3.
4. JANKUV, J. - LANTAJOVÁ, D. - ŠMID, M. a kol. 2014. (Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnútroštátne právo. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014. 389 s. ISBN 978-83-7490-800-9.
5. POTOČNÝ, M. ONDŘEJ, J. 2011. *Medzinárodní právo veřejné: Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011. 532 s. ISBN 978-80-7400-398-1.

Vedecké a odborné články v časopisoch

1. KRUEGER, H. 2009. Implications of Kosovo, Abkhazia and South Ossetia for International Law: The Conduct of the Community of states in Current Secession Conflicts. In *Caucasian Review of International Law*. 2009. roč. 3, č. 2, s. 121-142.

Vedecké a odborné články zo zborníkov

1. AUGUSTINYOVA, G. 2013. Implikácie nezávislosti Kosova pre medzinárodné právo. In *Medzinárodneprávní aspekty vzniku a zániku štátu aneb 20 let od vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3995-2. s. 217-233.
2. ONDŘEJ, J. 2013. Vznik nových států a tzv. de facto režimy. In *Medzinárodneprávní aspekty vzniku a zániku štátu aneb 20 let od vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3995-2, s. 27-41.
3. SUMKOVÁ, M. 2013. Historické aspekty palestínsko-izraelského konfliktu a otázka uznania Palestíny. In *Medzinárodné, európske a vnútroštátne aspekty uznania a neuznania štátu*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-244-3995-2. s. 105-117.

Medzinárodnoprávne dokumenty

1. Dohovor z Montevidea o právach a povinnostiach štátov: 1933. Dostupné na internete: <https://www.ilsa.org/jessup/jessup15/Montevideo%20Convention.pdf>

Rezolúcie Organizácie Spojených národov

1. UN General Assembly Resolution 181 (II) A-B. Future government of Palestine.
2. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181\(II\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181(II)).
3. UN General Assembly Resolution 2758 (XXVI). Restoration of the lawful rights of the People's Republic of China in the United Nations. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2758\(XXVI\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2758(XXVI)).
4. UN General Assembly Resolution 3314 (XXIX). Definition of Aggression. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314\(XXIX\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314(XXIX)).
5. UN General Assembly Resolution 67/19. Status of Palestine in the United Nations. Dostupné na internete: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/67/19.
6. UN Security Council Resolution 1244 (1999). Kosovo. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244\(1999\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244(1999)).
7. UN Security Council Resolution 1808 (2008). Georgia. Dostupné na internete: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1808\(2008\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1808(2008)).

Ostatné zdroje

1. International recognition of Abkhazia and South Ossetia. Dostupné na internete:
2. <http://gutenberg.us/article/whebn0019042397/international%20recognition%20of%20abhazia%20and%20south%20ossetia>
3. Supreme Court of Canada. Reference re Secession of Quebec. [1998] 2 S.C.R. 217. Dostupné na internete: <http://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do>

SEKCIA SPRÁVNEHO PRÁVA A TRESTNÉHO PRÁVA

Drony – lietadlá spôsobilé lietať bez pilota na území Slovenskej republiky

Kamil Hanko^{*}

Abstrakt:

Vedecká práca sa zaoberá lietadlami spôsobilými lietať bez pilota. Hlavným cieľom práce je poskytnúť poznatky o lietadlách spôsobilých lietať bez pilota vo všeobecnosti. Práca prináša v prvej kapitole teoretické poznatky o lietadlách spôsobilých lietať bez pilota, vymedzuje základné pojmy týkajúce sa tejto oblasti. Ponúka aj bližšiu definíciu a informácie o základnom delení lietadiel spôsobilých lietať bez pilota, ktorých súčasťou je aj špecifikácia kategórií. Druhá kapitola je zameraná na letovú spôsobilosť a jej zložky. Na základné zložky ako sú spôsobilosť osôb, hmotnosť lietadiel a vzdušný priestor. Tretia kapitola je zameraná na lietadlá spôsobilé lietať bez pilota ako kategóriu na obchodnom trhu Európskej Únie a obchodnom trhu Slovenska.

Kľúčové slová: lietadlá spôsobilé lietať bez pilota, drony, povolenie, maximálna vzletová hmotnosť, vzdušný priestor, letecké práce.

Abstract:

The Scientific Thesis focuses on unmanned aircrafts. The main aim of the Scientific Thesis is to offer the information about unmanned aircrafts in general. In the first chapter we bring the information about the unmanned aircraft and define the basic terms connecting with the topic. We also concentrate on the main information of the unmanned aircraft as well as on the specification of categories. The second chapter is focused on the flight competences and their components. Their components as well as flightability, mass of the unmanned aircraft and air area. In the third chapter is focused on the category of unmanned aircrafts on the business market-place of European Union and business market-place of Slovakia.

Key words: unmanned aircrafts, drones, a license, a maximum take of mass, air area, flight works.

---

^{*} recenzent: JUDr. Michal Maslen, PhD.

Úvod

V poslednom desaťročí sa nad územím Slovenskej republiky začal zvyšovať výskyt lietadiel spôsobilých lietať bez pilota. Pokrok vedy a techniky mal veľký význam na tom, že bezpilotné lietadlá začali byť dostupnejšie na trhu a vytvorili sa cenovo a hmotnostne nižšie a ľahšie produkty pre spotrebiteľov. V súčasnosti vysoká konkurencia v oblasti produktov bezpilotných lietadiel zvýšila kúpyschopnosť. Cena produktov klesla na pár desiatok eur.

Vznikal ďalší problém a to, že väčšina bezpilotných lietadiel mohla mať na sebe umiestnenú videokameru alebo fotoaparát.

Štát musel reagovať na nedostatok legislatívy v oblasti bezpilotných lietadiel, zo zvyšujúceho sa rizika a nebezpečenstva. Do vydania rozhodnutia Dopravného úradu z 19. augusta 2015 s č. 1/2015 Slovenská legislatíva upravovala len bezpilotné lietadlá s maximálnou vzletovou hmotnosťou nad 20 kilogramov a nedostatočne upravovala výkon leteckých prác v oblasti bezpilotných lietadiel.

Vedecká práca o dronoch, lietadlách spôsobilých lietať bez pilota, zaznamenáva reakciu a zmenu na nedostatočnú legislatívu. Hlavným cieľom práce je sprostredkovať všeobecné poznatky a informácie o lietadlách spôsobilých lietať bez pilota.

Vedecká práca je rozdelená na tri kapitoly. V prvej kapitole sa zaoberáme teoretickým vymedzením pojmov súvisiacich s lietadlami spôsobilými lietať bez pilota, bližšie charakterizujeme novelizáciu, presnú definíciu, rozdelenie bezpilotných lietadiel a zásady letu. V druhej kapitole poskytujeme poznatky o letovej spôsobilosti, rozčlenennej na povolenie, maximálnu vzletovú hmotnosť a vzdušný priestor. V tretej kapitole približujeme a upozorňujeme na riziko odlišnosti európskeho trhu s lietadlami bez pilota.

Vedecká práca je určená najmä pre začínajúcich ale aj skúsenejších záujemcov o lietadlá spôsobilé lietať bez pilota. Práca ponúka informácie o jednotlivých pojmoch, základných deleniach, ustanoveniach a zákonoch. Skúsenejší záujemcovia si môžu prehĺbiť už nadobudnuté vedomosti.

1. Lietadlá spôsobilé lietať bez pilota

Prítomnosť lietadiel spôsobilých lietať bez pilota, (ďalej len „dron“), vo vzdušnom priestore Slovenskej republiky je aktuálne zvyšujúcim sa problémom legislatívy v oblasti letectva. Väčšia dostupnosť na trhu vyžadovala správnu úpravu v legislatíve.

1.1. Novelizácia

Novelizáciu legislatívy v oblasti civilného letectva ustanovuje rozhodnutie na základe zákona č.143/1998 Z.z. o civilnom letectve (ďalej len „letecký zákon“) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V osobitných podmienkach využívania vzdušného priestoru Slovenskej republiky, konkrétne v ustanovení § 7 ods. 2 sú dve základné skupiny podmienok pre vykonávanie letov vo vzdušnom priestore pre lietadlá spôsobilé lietať bez pilota. Prvá skupina základných podmienok je prihliadanie na bezpečnosť letu. Druhá skupina podmienok je určená rozhodnutím Dopravného úradu v spolupráci s ministerstvom obrany. Dopravný úrad je príslušným orgánom štátnej správy podľa ustanovenia § 48 ods. 1 písm. d) zákona č. 143/1998 Z.z. letecký zákon. Aktuálne poslednou novelizáciou v oblasti dronov bolo Rozhodnutie č.1/2015 z 19.8.2015, ktorým sa určujú podmienky vykonávania letu lietadlom spôsobilým lietať bez pilota vo vzdušnom priestore Slovenskej republiky.

1.2. Definícia dronu

Za všeobecnú definíciu dronov považujeme dron ako zariadenie schopné lietať bez pilota na palube v atmosfére, dôsledku iných reakcií vzduchu ako sú reakcie vzduchu voči zemskému povrchu (Zákon č. 143/1998 letecký zákon). Príslušným vzdušným priestorom pre vykonávanie letu, kde možno vykonávať leteckú prevádzku sa rozumie vzdušný priestor Slovenskej republiky. Vo vzdušnom priestore Slovenskej republiky sa uplatňuje povinnosť prevádzkovania lietadiel s prihliadnutím na bezpečnosť letu a v súlade s podmienkami a požiadavkami pre využívanie vzdušného priestoru, v ktorom sa zariadenie nachádza a dôsledné oddelenie dronov od pilotovaných lietadiel (Rozhodnutie č.1/2015).

1.3. Členenie dronov

Drony členíme do viacerých kategórií. Základným prioritným delením, ktorým sa vyleňujú skupiny lietadiel spôsobilých lietať bez pilota delíme na:

1. Autonómne lietadlá
2. Diaľkovo riadené lietadlá
3. Modely lietadiel (Rozhodnutie č. 1/2015)
  - 1- Autonómne lietadlá sú bezpilotné lietadlá, ktoré sú vybavené nezávislým systémom riadenia. Nezávislým systémom riadenia je systém pozostávajúci z riadeného lietadla, riadiacej stanice a ďalších iných prvkov potrebných na vykonávanie letu, najmä dátového spojenia na riadenie a kontrolu letu, ktorá neumožňuje zásah pilotujúcej osoby do riadenia letu od vzletu až po pristátie (Rozhodnutie č. 1/2015).
  - 2- Diaľkovo riadené lietadlá sú bezpilotné lietadlá riadené osobou, ktorá za pomoci riadiacej stanice ovláda diaľkovo riadené lietadlo. Riadiaca stanica je súčasťou diaľkovo riadiaceho systému obsahujúce potrebné vybavenie na ovládanie. Nie je umiestnená na palube lietadla (Rozhodnutie č. 1/2015).
  - 3- Modely lietadiel sú bezpilotné lietadlá, ktoré sú používané bez obchodného zámeru len na športové, súťažné alebo rekreačné účely. Nie sú vybavené zariadením, ktoré umožňuje automatický let na určité miesto ako pri autonómnych lietadlách. V prípade voľných modelov je výnimka automatického letu len ak je účelom ukončenie letu (Rozhodnutie č. 1/2015). Do skupiny modelov lietadiel patria aj:
    - a) Diaľkovo riadené modely lietadiel, ktoré sú po celú dobu letu riadené osobou ovládajúcou vysielacie rádiové zariadenie. Vysielacie rádiové zariadenie využíva na kontakt s lietadlom príslušnú prevádzkovú frekvenciu s maximálnym výkonom (Zákon č. 351/2011 Z.z.). Osoba riadiaca lietadlo musí udržiavať priamy vizuálny kontakt s lietadlom. Priamym vizuálnym kontaktom sa rozumie priamy očný kontakt osoby riadiacej dron bez použitia vizuálnych pomôcok priamo s dronom. Medzi vizuálne pomôcky sa nezaraďujú dioptrické okuliare alebo kontaktné šošovky (Rozhodnutie č. 1/2015).
    - b) Lietadlo ako hračka, sa považuje za model lietadla s maximálnou vzletovou hmotnosťou nižšou alebo rovnou 0,5 kg (Zákon č. 78/2012 Z.z.). Dopravný úrad upravuje ma-

ximálnu vzletovú hmotnosť ako hmotnosť dronu pred vzletom zahŕňajúcu palivo lietadla, vybavenie lietadla a kvapaliny potrebné na prevádzku. V prípade ak sa vykonávajú letecké práce je do maximálnej vzletovej hmotnosti započítaný aj náklad

a zariadenia potrebné na vykonanie činnosti (§ 44 Zákona č. 143/1998 Z.z.). Model lietadla je na trhu zaradený výslovne ako hračka, stanovený zákonom č.78/2012 Z.z. o bezpečnosti hračiek a o zmene a doplnení zákona č. 128/2002 Z.z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 140/2013 Z.z.

1.4. Zásady vykonávania letu

Slovenská legislatíva v oblasti dronov sa nevzťahuje na všetky druhy zariadení spôsobilých lietať bez pilota. Konkrétne sa nevzťahuje na šarkany a neobsadené voľné balóny (Čl. 2 bod 138 vykonávacie nariadenia Komisie č. 923/2012). Taktiež veľmi podstatné je, že vo vzdušnom priestore Slovenskej republiky nie je povolené vykonávanie letu s autonómnym lietadlom. V kategórii diaľkovo riadených lietadiel a modelov lietadiel nie je povolené vybavenie raketovým alebo pulzačným motorom. To neplatí v prípade ak sa raketový alebo pulzačný motor používa len za účelom vykonania vzletu (Rozhodnutie č. 1/2015).

Let sa musí vykonávať vo vzdialenosti väčšej ako 1500 metrov od husto osídlenej oblasti miest, obcí, zón alebo urbanistických koncentrácií alebo zhromaždišťa ľudí vo voľnom priestranstve, ak je dron poháňaný spalovacím motorom a maximálna vzletová hmotnosť je väčšia ako 7 kilogramov. Dron nesmie byť použitý na leteckú prepravu osôb, batožiny, nákladu alebo poštových zásielok. Let diaľkovo riadeným lietadlom alebo modelom lietadla je možné vykonávať len tak, aby nebolo ohrozené bezpečie iných lietadiel, osôb a majetku na zemi. Dron nesmie hlukom a emisiami zo znečisťujúcich látok ohrozovať životné prostredie.

Ak nastanú okolnosti, ktoré by mohli ohroziť bezpečnosť letovej prevádzky osôb alebo majetku na zemi, nastáva povinnosť osoby riadiacej dron okamžite bezpečne ukončiť letovú prevádzku. Vykonávanie letu dronom v noci je zakázané (Rozhodnutie č. 1/2015).

V prípade zhadzovania predmetov alebo rozprašovanie chemických látok je možné iba na základe vykonávania leteckých prác. Vykonávanie leteckých prác je možné len na základe povolenia Dopravného úradu (§ 44 ods. 2 zákona č. 143/1998 Z.z.) alebo povolenia osobitného predpisu (Zákon č. 215/2004 Z.z.), ak sa vyžaduje.

2. Letová spôsobilosť

Letová spôsobilosť osoby ovládať dron vo vzdušnom priestore Slovenskej republiky je viazaná na platné povolenie na lietanie s dronom (§ 19 Zákona 143/1998 Z.z.), na maximálnu vzletovú hmotnosť dronu a na vzdušný priestor, v ktorom sa vykonáva let (Rozhodnutie č. 1/2015).

2.1. Povolenia

Platné povolenie na lietanie s lietadlom bez pilota je oprávnený vydávať Dopravný úrad.

Držiteľom platného povolenia musí byť :

- a) Osoba, vykonávajúca letecké práce za pomoci diaľkovo riadeného lietadla alebo
- b) Osoba, ovládajúca model lietadla s maximálnou vzletovou hmotnosťou 20 kg a väčšou.

Zodpovednosť za letovú spôsobilosť je ale odlišná. Pri dronoch vykonávajúcich letecké práce zodpovedá za dron prevádzkovateľ. Naopak pri dronoch s maximálnou vzletovou hmotnosťou 20 kg a väčšou zodpovedá za dron osoba ovládajúca dron (Rozhodnutie č. 1/2015).

2.1.1 Povolenie od Dopravného úradu

Dopravný úrad vydá povolenie osobám, ktoré úspešne vykonajú skúšku pozostávajúcu z dvoch častí:

- a) Teoretická skúška
- b) Praktická skúška

Teoretická skúška- u osôb, ktoré sú už držiteľom preukazu spôsobilosti v iných kategóriách riadenia lietadiel vydávaných v príslušnom úrade, nie je potrebné aby vykonávali znovu teoretickú skúšku. Osoba len požiada Dopravný úrad žiadosťou o zápis kvalifikovanej

kategórie a môže pokračovať v prístupí k praktickej skúške. Ak osoba nemá preukaz spôsobilosti v iných kategóriách musí absolvovať teoretickú skúšku, ktorá je podmienkou pre prístupie k praktickej skúške (Nsat- lietadlá spôsobilé lietať bez pilota).

Teoretická skúška pozostáva zo 100 otázok formou testu, na ktoré je poskytnutý čas 90 minút. Obsah otázok je zameraný okruhy. Okruhy sú rozdelené na letecké právo a postupy výkonu riadenia prevádzky, všeobecné vedomosti o lietadle, plánovanie letov a letový výkon, meteorológia, postupy prevádzkovania, základy letu a komunikáciu. Vykonáva sa na Dopravnom úrade vo vopred stanovených termínoch. Podmienkou žiadateľa aby prosperel je minimálne zodpovedanie 75% v každom okruhu. V prípade, že žiadateľ nesplní minimum v jednej alebo viacerých okruhoch, je potrebné absolvovať opakovane teoretickú skúšku v ďalších termínoch teoretických skúšok. Ak je žiadateľ v teoretickej skúške neúspešný z jedného okruhu štyrikrát za sebou alebo v priebehu 18 mesiacov vyčerpal možnosť všetkých šesť sedení od prvého pokusu teoretickej skúšky, jeho hodnotenie je neprospel. Po neúspešnom vykonaní skúšky keď žiadateľ vyčerpal všetky možnosti, musí celú skúšku opakovat'. Ak je žiadateľ úspešný a splnil minimálne požiadavky teoretickej skúšky môže pristúpiť k absolvovaniu praktickej skúšky. Ešte pred začiatkom praktickej skúšky posiela žiadosť Dopravnému úradu, na základe ktorej pracovník vystaví Potvrdenie o skúškach pre osobu, ktorá ovláda lietadlo spôsobilé lietať bez pilota, podľa dotazníku F176-B (Nsat- lietadlá spôsobilé lietať bez pilota).

Praktická skúška- po absolvovaní teoretickej skúšky žiadateľ zašle Dopravnému úradu žiadosť o vykonanie praktickej skúšky. Inšpektor divízie letectva z odboru prevádzky lietadiel určí miesto, kde sa bude vykonávať praktická skúška. Praktická skúška je vykonávaná osobou so svojim vlastným lietadlom, ktoré bude prevádzkovať. Žiadateľ je povinný uhradiť

Dopravnému úradu náklady s vykonaním praktickej skúšky (Nsat- lietadlá spôsobilé lietať bez pilota).

2.2. Maximálna vzletová hmotnosť

Pre spôsobilosť osoby lietať s dronom je dôležitým kritériom zaradiť dron do správnej skupiny s maximálnou vzletovou hmotnosťou. Európska agentúra pre bezpečnosť letectva upravuje maximálnu vzletovú hmotnosť nad 150 kilogramov podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 216/2008 z 20. Februára 2008 „o spoločných pravidlách v oblasti

civilného letectva o zariadení Európskej agentúry pre bezpečnosť letectva“ (Nsat- lietadlá spôsobilé lietať bez pilota).

Drony s maximálnou vzletovou hmotnosťou nižšou ako 150 kilogramov môžu podľa ustanovenia § 7, ods. 2 zákona č. 143/1998 Z.z. letecký zákon vykonávať lety vo vzdušnom priestore Slovenskej republiky len za podmienok prihladajúcich na bezpečnosť letu a podmienok určených rozhodnutím Dopravného úradu po dohode s Ministerstvom obrany Slovenskej republiky (Nsat- lietadlá spôsobilé lietať bez pilota).

Drony delíme do troch kategórií na účely regulácie:

1. Dron s hmotnosťou najviac 0,5 kg- lietadlo ako „hračka“, maximálna vzletová hmotnosť je nižšia alebo rovná 0,5 kilogramu a vyslovene ide o hračku podľa zákona č. 78/2012 Z.z. ,
2. Dron s hmotnosťou do 20 kg- maximálna vzletová hmotnosť do 20 kilogramov, 3. Dron s hmotnosťou 20 kg a viac- maximálna vzletová hmotnosť 20 kilogramov a viac (Seneši, 2015).

Drony je možné použiť na súkromné účely a podnikateľské účely. V prvej a druhej skupine dronov je na súkromné účely podmienka dodržiavať všeobecné podmienky používania dronov. Na podnikateľské účely okrem dodržiavania všeobecnej podmienky používanie dronov musí prevádzkovateľ dron zaevidovať do registra lietadiel, získať preukaz odbornej spôsobilosti a získať povolenie na vykonanie leteckých prác.

V tretej skupine dronov je na súkromné účely viac podmienok. Okrem dodržiavania všeobecnej podmienky používania dronov musí osoba vykonávajúca let zaevidovať dron do registra lietadiel, získať preukaz odbornej spôsobilosti, získať povolenie na vykonávanie letu, uzatvoriť zmluvu o poistení zodpovednosti za škodu, mať osvedčenie o evidencii a viesť palubný denník. Na podnikateľské účely musí prevádzkovateľ okrem podmienok potrebných na súkromné účely získať povolenie na vykonávanie leteckých prác (Seneši, 2015).

2.3. Rozdelenie vzdušného priestoru

Vzdušný priestor v Slovenskej republike delíme na riadený vzdušný priestor a neriadený vzdušný priestor. Riadený vzdušný priestor je rozčlenený na riadené okrsky (CTR), koncové riadené oblasti (TMA) a riadené oblasti (CTA) (LPS SR).

2.3.1. Riadený vzdušný priestor

Riadené okrsky označované skratkou CTR vymedzujú riadený vzdušný priestor od povrchu zeme do stanovenej nadmorskej výšky (LPS SR). Stanovená nadmorská výška je 1500 metrov od povrchu zeme. Vyžaduje sa vizuálny kontakt s riadiacou vežou (Gašparovič,P). Koncové riadené oblasti označované skratkou TMA vymedzujú riadený vzdušný priestor od stanovenej nadmorskej výšky do stanovenej letovej hladiny (LPS SR).

Vyžaduje sa stále letecké spojenie plus potrebné letové povolenie. Letová hladina začína na 300 metroch od zemského povrchu s výnimkou zásahu CTR okrsku, kde sa začína letová hladina až na úrovni 1500 metrov od zemského povrchu. Maximálna letová hladina je 3800 metrov nad zemským povrchom (Gašparovič,P.). Riadené oblasti sú označené skratkou CTA vymedzujúce riadený vzdušný priestor siahajúci mimo priestoru TMA od nadmorskej výšky 8000ft (10 000ft), do vyššie položenej letovej hladiny FL660 (LPS SR). Presnejšie vymedzenie je začínajúce od 2450 metrov od zemského povrchu, tam kde končí neriadený vzdušný priestor. V oblasti TMA začína na letovej hladine 3800 metrov nad zemským povrchom a celkovou konečnou hladinou je 20 000 metrov nad zemským povrchom.

V oblasti CTA je potrebné okrem letového povolenia aj stále letecké spojenie z dôvodu bezpečnosti riadenia lietadiel lietajúcich vysokou rýchlosťou (Gašparovič,P.).

Podľa letových prevádzkových služieb ak pilot v budúcnosti plánuje let cez letové hladiny CTR, TMA a CTA musí podať letový plán na základe čoho získa letové povolenie od stanovišťa a riadenia letovej prevádzky (LPS SR).

2.3.2. Neriadený vzdušný priestor

Vzdušný priestor nezahŕňajúci riadené okrsky, koncové riadené oblasti a riadené oblasti siahajúci od zemského povrchu do nadmorskej výšky 8000 ft. považujeme za neriadený vzdušný priestor. Letom dronov v neriadenom vzdušnom priestore sa neposkytuje služba riadenia letovej prevádzky, poskytuje sa im len letová informačná služba, ak o to požiadajú. Je im poskytnutá pohotovostná služba ak si podali letový plán, alebo sú inak známe letovým prevádzkovým službám (LPS SR). Vzdušný priestor je presnejšie vymedzený od zemského povrchu do letovej hladiny 300 metrov nad zemským povrchom v oblasti TMA a CTA.

Maximálnou najvyššiu hranicou je 2450 metrov nad morom, kde začína letová hladina CTA. V oblasti CTR sa neriadený vzdušný priestor neuplatňuje (Gašparovič,P.).

Keďže letové prevádzkové služby sú poskytované podľa medzinárodných predpisov a štandardov, ktoré využívajú hlavne lietadlá prelietavajúce, prilietavajúce, odlietavajúce, respektíve pohybujúce sa po prevádzkových plochách riadených letísk v oblasti bezpilotných lietadiel sú málo využívané (LPS SR).

3. Drony na európskom trhu

Pred kúpou si musí záujemca o kúpu dať pozor na drony, ktoré nie sú určené pre trh EÚ a taktiež pre trh Slovenskej republiky. 17. decembra 2014 upozornil Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb (ďalej len „Úrad pre reguláciu“) na ďalšie podmienky ktoré musia drony spĺňať. Záujemca o kúpu si musí overiť pred kúpou či zariadenie spĺňa predpísané parametre pre trh Európskej únie. Hlavne pri kúpe zo zahraničia alebo prostredníctvom internetového obchodu. Na svetovom trhu sú zariadenia určené pre ázijský alebo americký trh nespĺňajúce predpísané parametre pre trh Európskej únie. Dôvodom obmedzenia nepovolených zariadení je vzájomné rušenie s povolenými zariadeniami dôsledkom čoho môže nastať situácia, kedy dochádza k strate kontroly nad letiacim zariadením. Zariadenie pri páde môže spôsobiť majetkové škody alebo zranenie tretím osobám.

Prevádzkovanie rádiových zariadení využívajúcich frekvenčné pásma Slovenskej republiky je možné len na základe individuálneho povolenia alebo všeobecného povolenia. Pre dovozcov, predajcov a výrobcov takýchto zariadení na území Slovenskej republiky platí Nariadenie vlády č. 443/2001 Z.z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na rádiové zariadenia a koncové telekomunikačné zariadenia. Upravuje povolenia, ktoré musí predávajúci spĺňať pri uvedení rádiových zariadení

na trh. Rádiové zariadenia využívajú frekvenčné pásma stanovené vo všeobecných povoleniach Úradu pre reguláciu. Ak rádiové zariadenia, ktoré budú využívať frekvenčné pásma nie sú v súlade s použitím všeobecných povolení Úradu pre reguláciu, vzniká povinnosť oznámiť príslušnému orgánu štátnej správy, úmysel uviesť na trh také zariadenie. Táto povinnosť vzniká najneskôr štyri týždne pred uvedením zariadenia na trh. Predávajúci je povinný informovať kupujúceho o vlastnostiach predávaného výrobku, o spôsobe používania, údržby a montáže, taktiež o podmienkach uchovávaní a skladovania. Predávajúci musí informovať kupujúceho o rizikách súvisiacich s poskytnutou službou. S ohľadom na povahu výrobku je taktiež predávajúci povinný zabezpečiť, ak je potrebný priložený písomný návod. Úrad pre reguláciu odporúča záujemcom o kúpu nekupovať drony pri ktorých nie sú uvedené za akých podmienok môžu byť používané na území Slovenskej republiky (Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb, 2014).

Záver

Poukázali sme na dôležitosť rozvoja a napredovania vedecko-technických pokrokov v oblasti bezpilotného lietania. Hlavným cieľom práce bolo priniesť informácie o dronoch ako lietadlách spôsobilých lietať bez pilota čerpajúc z legislatívy Slovenskej republiky. Ponúknuť vám pohľad na súčasný stav a vývoj v oblasti dronov. Presne sme zadefinovali pojem dron.

Spomenuli sme dôležitú letovú spôsobilosť osôb, maximálnu vzletovú hmotnosť dronov a charakteristiku letového priestoru Slovenskej republiky. Ďalším cieľom práce bolo vytvorenie postupu od záujmu o kúpu dronu až k samotnému lietaniu s dronom. Novelizáciou, charakteristikou a delením dronov sme teoreticky priblížili tému. Zásadami lietania, letovou spôsobilosťou a obmedzením Európskeho trhu sme sa zameriavali na praktické rady. Veríme, že informácie poskytnuté prácou by mohli napomôcť začínajúcim záujemcom ale aj pokročilým pilotujúcim osobám a prevádzkovateľom dronov pri kúpe dronu, vybavovaní povolenia alebo len o dopĺňujúcom sa informovaní v oblasti dronov.

Použitá literatúra

Články v elektronických časopisoch a iné príspevky

1. Gašparovič, P. 2008. Rozdelenie vzdušného priestoru. In: Deltaclub Košice. [online]. 3/2008. [citované 2016-03-10]. Dostupné na internete: <http://www.deltaklub.neton.sk/index1.php?str=79>.
2. LPS SR, Letové prevádzkové služby Slovenskej republiky, štátny podnik. 2015. Letové prevádzkové služby. In: Letové prevádzkové služby. [online]. 2015 [citované 2016-03-13]. Dostupné na internete: <http://www.lps.sk/sk/sluzby/letove-prevadzkoive-sluzby>.
3. Nsat, Dopravný úrad. 2015. Lietadlá spôsobilé lietať bez pilota. In: Dopravný úrad, civilné letectvo, prevádzka.[online]. 2015.[citované 2016-03-01]. Dostupné na internete: <http://letectvo.nsat.sk/letova-prevadzka/lietadla-sposobile-lietat-bez-pilota/>.
4. Seneši, N. 2015. Podmienky používania bezpilotných lietadiel- dronov. In: Podnikajte.sk.
5. [online]. 9/2015.[citované 2016-03-05]. Dostupné na internete:
6. <https://www.podnikajte.sk/pravo-a-legislativa/c/2270/category/zakonne-povinnostipodnikatela/article/podmienky-pouzivania-dronov.xhtml>.ISSN 1338-2187.
7. Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb. 2014. Pozor na drony, ktoré nie sú určené pre trh EÚ. In: Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb. [online]. 12/2014. [citované 2016-03-01]. Dostupné na internete: <http://www.teleoff.gov.sk/index.php?ID=9622>.

Zákony

1. Zákon NR SR č.143/1998 Z.z. o civilnom letectve (letecký zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
2. Rozhodnutie Dopravného úradu č. 1/2015 z 19.8.2015, ktorým sa určujú podmienky vykonávania letu lietadlom spôsobilým lietať bez pilota vo vzdušnom priestore Slovenskej republiky.
3. Zákon NR SR č. 351/2011 Z.z. o elektronických komunikáciách.
4. Zákon NR SR č. 78/2012 Z.z. o bezpečnosti hračiek a o zmene a doplnení zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
5. Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) č. 923/2012 z 26. septembra 2012, ktorým sa stanovujú spoločné pravidlá lietania a prevádzkové ustanovenia týkajúce sa služieb a postu-

pov v letovej prevádzke a ktorým sa mení a dopĺňa vykonávacie nariadenie (EÚ) č. 1035/2011 a nariadenie (ES) č. 1265/2007, (ES) č. 1794/2006, (ES) č. 730/2006, (ES) č. 1033/2006 a (EÚ) č. 255/2010

6. Zákon NR SR č. 215/2004 Z.z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov
7. Nariadenie vlády č. 443/2001 Z.z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na rádiové zariadenia a koncové telekomunikačné zariadenia.

Žaloba proti nečinnosti orgánu verejnej správy

Michal Uhelský*

Abstrakt:

Konanie o žalobe proti nečinnosti orgánu verejnej správy podanej fyzickou alebo právnickou osobou namietajúcou nečinnosť priamo ohrozujúcou alebo dokonca porušujúcou jej práva alebo právom chránené záujmy a domáhajúcou sa na základe podanej žaloby odstránenia nečinnosti žalovaného orgánu verejnej správy v podobe vyslovenia povinnosti konať a rozhodnúť ako vykonávateľ verejnej správy a nositeľ verejnej moci o konkrétnom práve, právom chránenom záujme alebo povinnosti fyzickej a právnickej osoby v oblasti verejnej správy predstavuje v rámci množiny právnych záruk vo verejnej správe významný nástroj ochrany fyzických a právnických osôb ako adresátov výkonu verejnej správy pred existenciou nezákonnosti správania jej vykonávateľov, jedna z foriem ktorých je nečinnosť orgánu verejnej správy. Na základe nami zvolenej témy odborného príspevku sme v prvom rade mali v úmysle pomocou metódy právnej komparatistiky poukázať na rozdiely právnej úpravy, ktorá v Slovenskej republike do 01. 07. 2016 bude platnou a účinnou reguláciou vo vzťahu k jej právnemu nástupcovi.

Kľúčové slová: zákon č. 99/1963 Zb. *Občiansky súdny poriadok*, zákon č. 162/2015 Z. z. *Správny súdny poriadok*, žaloba proti nečinnosti orgánu a konanie proti nečinnosti orgánu.

Die Zusammenfassung

Das Verfahren über die von der natürlichen oder einer juristischen Person erhobene Klage, die gegen die unmittelbar bedrohende oder sogar gegen ihre Rechte oder rechtlich geschützte Interessen verstoßende Untätigkeit erhoben worden ist, die aufgrund der erhobenen Klage, die Beseitigung der Untätigkeit des angeklagten Verwaltungsorgans in der Form der vom Gericht einem Organ der öffentlichen Verwaltung ausgesprochenen Pflicht als der Träger der öffentlichen Macht über ein konkretes Recht, ein rechtlich geschütztes Interesse im Gebiet der öffentlichen oder eine Pflicht zu handeln und auch zu entscheiden beansprucht, stellt im Rahmen der Rechtshaftungenmenge in der öffentlichen Verwaltung ein bedeutendes Rechtsschutzmittel der natürlichen oder der juristischen Person als die der Empfänger der

---

* recenzent príspevku: JUDr. Pavol Zloch, CSc.

öffentlichen Verwaltungsausübung vor der Gesetzwidrigkeit des Verhaltens ihrer Vollbringer, zu dessen Gestalt sicherlich die Untätigkeit des Organs angehört.

Schlüsselwörter: *Zivilprozessordnung, Verwaltungsverfahrensgesetz*, die Klage gegen die Untätigkeit des Organs der öffentlichen Verwaltung und das Verfahren gegen Untätigkeit.

Jedným z hlavných prostriedkov ochrany po stránke právnej voči existencii nezákonného stavu vo verejnej správe spočívajúcom v nečinnosti orgánu verejnej správy majúcom za následok potenciálne ohrozenie alebo porušenie subjektívnych práv a právom chránených záujmov fyzickej alebo právnickej osoby predstavuje inštitút žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy, či v podobe čiastočnej alebo absolútnej nečinnosti, ktorý upravuje štvrtá hlava piatej časti zatiaľ platného aj účinného zákona č. 99/1963 Zb. *Občianskeho súdneho poriadku*, ktorý je pre nás v tejto súvislosti základným a súčasne východiskovým procesnoprávnym kódexom obsahujúcim v § 250t všeobecný rámec úpravy konania proti nečinnosti orgánov verejnej správy, a keďže z hľadiska všeobecnej záväznosti je to *de lege lata*, budeme z neho v priebehu analýzy nami zvolenej témy pochopiteľne v nevyhnutnom rozsahu pochopiteľne aj vychádzať. Okrem toho považujeme za potrebné upozorniť tiež na fakt, že v dôsledku rozsiahlej systémovej rekodifikácie civilného procesného práva nastala modifikácia právnej úpravy výkonu správneho súdnictva formou zákona č. 162/2015 Z. z. *Správneho súdneho poriadku*, ktorý od 01. 07. 2016 v plnej miere nahradí pomerne zastaraný, čiastočne prekonaný a v dôsledku mnohopočetných novelizácií zneprehľadnený text v úvode prv citovaného právneho predpisu.

V odseku 1 prvej vete uvádza zákon č. 99/1963 Zb. taxatívny výpočet množiny subjektov aktívne legitimovaných na podanie návrhu na začatie konania proti nečinnosti nasledovným spôsobom: „*fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá tvrdí, že orgán verejnej správy koná bez závažného dôvodu spôsobom ustanoveným príslušným právnym predpisom tým, že je v konaní nečinný, môže sa domáhať, aby súd vyslovil povinnosť orgánu verejnej správy vo veci konať a rozhodnúť*“¹, v ktorom sme si mohli povšimnúť očividný záujem zákonodarcu na stanovení jasne a tiež stručne formulovaných kritérií, splnenie ktorých podmieňovalo vznik

---

¹ § 250t ods. 1 zákona č. 99/1963 Zb.

² § 250t ods. 1 zákona č. 99/1963 Zb.

zákonného nároku domáhať sa zo strany nezávislého a nestranného súdu vyslovenia povinnosti konať a meritórne v konkrétnej veci rozhodnúť adresovanej nečinnému orgánu verejnej správy. Druhá veta celkom logicky a odôvodnene pamätá na situáciu, kedy je použitie tohto prostriedku automaticky vylúčené: „*návrh nie je prípustný, ak navrhovateľ nevyčerpal prostriedky, ktorých použitie umožňuje osobitný predpis*“ zakotvujúci dôležitú povinnosť navrhovateľa².

Oproti v súčasnosti platnej a do 01. 07. 2016 účinnej právnej úprave *zákon č. 162/2015 Z. z.* zahŕňa v štvrtej časti v prvej hlave po obsahovej stránke obdobnú a z nášho uhla pohľadu po formálnej stránke do značnej miery podstatne rozšírenú verziu právnej úpravy osobitného konania o žalobe proti nečinnosti orgánu verejnej správy počínajúc § 242, v ktorom zákonodarca chcel vymedziť osobný rozsah aktívnej legitímácie na podanie žaloby proti nečinnosti rozdeleného na 2 odseky, pričom prvý znie takto: „*žalobca sa môže žalobou (návrhom) domáhať odstránenia nečinnosti orgánu verejnej správy v začatom administratívnom konaní*“², kde pojednáva skôr všeobecnej roviny o práve domáhať sa po-mocou žaloby nezákonného postupu orgánu verejnej správy tkvejúcom v jeho nečinnosti aj napriek zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom rovnakej právnej sily uloženej povinnosti v danej veci v rámci stanovenej lehoty riadne konať, no najmä rozhodnúť. O podaní žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy sa zmiňuje v nepatrne odlišnej súvislosti aj odsek 2, v ktorom sa píše: „*odstránenia nečinnosti orgánu verejnej správy spočívajúcej v porušení povinnosti začať administratívne konanie z úradnej povinnosti sa žalobou môže domáhať len prokurátor*“³. Ide tu o zakotvenie právomoci prokurátora nepriamo docieľiť prostredníctvom súdnej žaloby začatie správneho konania *ex offio*, z moci úradného postu³.

Našu pozornosť si rovnako zasluhuje taktiež ustanovenie § 250t odseku 2 *zákona č. 99/1963 Zb.*, ktoré takmer identicky stvárňuje možnosť podania návrhu smerujúcemu k začatiu súdneho konania proti nečinnosti orgánu verejnej správy v podaní: „*prokurátor môže podať návrh podľa odseku 1, ak orgán verejnej správy je v konaní nečinný aj po upozornení prokurátorom*“, pri ktorom by sme mohli s relatívnou dávkou sebaistoty konštatovať istú formu odchýlky v štylizácii textu zákona, pričom máme na mysli prechod od pojmu návrh k výrazu žaloba, ktorý podľa nášho názoru kvalitatívne lepšie zvyrazňuje osobitosť a celkovú

² § 242 ods. 1 *zákona č. 162/2015 Z. z.*

³ § 242 ods. 2 *zákona č. 162/2015 Z. z.*

váhu prikladanú tomuto právnemu prostriedku, ktorý má k dispozícii pro-kurátor na zabezpečenie striktného dodržiavania právnych predpisov aj naplňaním s tým spojenej materiálnej stránky princípu zákonnosti, právnej istoty a predovšetkým princípu legitímnych očakávaní tvoriacich piliere demokratického a právneho štátu v dimenzii kon-tinentálneho systému práva.

Čo sa týka množiny subjektov oprávnených na podanie žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy alebo správneho orgánu zdôrazňujúc pritom jeho procesnoprávny aspekt, jednoznačne na túto otázku odpovedá na rozdiel od terajšej úpravy *zákon č. 162/2015 Z. z.* a síce, že v ustanovení svojho § 243 ohraničuje počet týchto subjektov tak, že hovorí: „*účastníkmi konania sú žalobca a žalovaný; tým nie je dotknuté ustanovenie § 46*, pričom za žalobcu môžeme považovať fyzickú alebo právnickú osobu obracajúcu sa na súd s tvrdením alebo námietkou buď čiastočnej alebo absolútnej nečinnosti orgánu verejnej správy, resp. správneho orgánu vystupujúceho v pozícii žalovaného z dôvodu jeho nekonania, ktorý mal podľa žalobného návrhu povinnosť vykonať konkrétny procesný úkon, začať vo veci konať a právoplatne rozhodnúť uloženú predpokladanú zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom.⁴ Popritom vo vete za bodkočiarkou odkazuje na ustanovenie § 46 zákona, v ktorom sa spomína toto: „*prokurátor je oprávnený vstúpiť do ktoréhokoľvek konania pred správnym súdom*“, čím sa opätovne dostávame k osobe prokurátora, ktorému bola na základe tohto ustanovenia priznaná širokospektrálna právomoc vstúpiť do akéhokoľvek typu konania týkajúca sa preskúmania rozhodnutí a postupov orgánov verejnej správy správnym súdom.⁵

Rozsah povinností orgánu verejnej správy ako žalovaného subjektu v konaní zača-tom z dôvodu jeho nečinnosti je premietnutý do ustanovenia odseku 3 § 250t *zákona č. 99/1963 Zb.* a jeho formulácia znie takto: „*orgán verejnej správy, proti ktorému návrh smeruje, je povinný bezodkladne po doručení návrhu predložiť súdu vyjadrenie k návrhu a príslušný spis. K rozhodnutiu o návrhu si súd môže vyžiadať stanovisko nadriadeného správneho orgánu*“, z čoho vyplýva pozitívny záväzok nečinného orgánu verejnej správy po doručení návrhu, resp. žaloby fyzickej alebo právnickej osoby svoje vyjadrenie obsahujúce jeho právny názor na vec a tiež spis poskytujúci základné informácie o skutkovom i právnom stave veci, ktorú mal podľa mienky navrhovateľa prejednať ako aj v nej v konečnom dôsledku meritórne roz-

---

⁴ § 243 *zákona č. 162/2015 Z. z.*

⁵ § 046 *zákona č. 162/2015 Z. z.*

hodnúť. Za účelom dôkladného preskúmania okolností zapríčiňujúcich nečinnosť orgánu verejnej správy vyžiadať si stanovisko nadriadeného (druho-stupňového) správneho orgánu, ktorý je vo vzťahu nadriadenosti k nečinnému správnenému orgánu v štádiu začatia konania o návrhu.

Problematiku aktívnej legitimácie podať žalobu proti nečinnosti orgánu verejnej správy sa zákonodarca rozhodol zasadiť do ustanovení odsekov 1 až 3 § 244 zákona č. 162/2015 Z. z. a použil pritom taxatívny výpočet, pričom ods. 1 znie: „žalobcom je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá ako účastník administratívneho konania namietajúci nečinnosť orgánu verejnej správy neúspešne vyčerpala sťažnosť podľa osobitného predpisu alebo podnet na prokuratúre“, čím naznačuje podmienenie možnosti podania žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy neúspešným uplatnením sťažnosti ako jedného z hlavných prostriedkov právnych záruk vo verejnej správe podľa zákona č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach alebo podnetu na prokuratúre realizovaného zákonom č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre tiež bez úspechu.⁶ V odseku 2 ďalej prepožičiava prokurátorovi právomoc podať žalobu proti nečinnosti takto: „prokurátor môže podať žalobu podľa § 242, ak orgán verejnej správy zostal nečinný aj po upozornení prokurátora“, kde nenastala prakticky akákoľvek zmena podstatnejšieho významu. Novinku však predstavuje ustanovenie odseku 3, podľa ktorého „zainteresovaná verejnosť môže podať žalobu, ak orgán verejnej správy je nečinný v administratívnom konaní týkajúcom sa vecí životného prostredia podľa osobitného predpisu a súčasne neúspešne vyčerpala sťažnosť podľa osobitného predpisu alebo podnet na prokuratúre“, v rámci ktorého si môžeme všimnúť stanovenie identických podmienok týkajúcich sa žaloby.⁷

Spôsob vybavenia návrhu fyzickej alebo právnickej osoby v konaní proti nečinnosti orgánu verejnej správy je v celistvosti obsiahnutý v ustanovení odseku 4 § 250t zákona č. 99/1963 Zb. nasledovne: „súd o návrhu rozhodne bez pojednávania uznesením. Ak súd návrhu vyhovie, vo výroku uvedie označenie orgánu, ktorému sa ona povinnosť ukladá, predmet a číslo správneho konania a primeranú lehotu, nie však dlhšiu ako tri mesiace, v ktorej je orgán verejnej správy povinný rozhodnúť. Súd môže na návrh orgánu verejnej správy túto lehotu predĺžiť. Nedôvodný alebo neprípustný návrh súd zamietne“, čo pre nás zakladá výsledok, podľa ktorého súd o návrhu proti nečinnosti orgánu verejnej správy na vyslovenie jeho povinnosti vo veci

⁶ § 244 ods. 1 zákona č. 162/2015 Z. z.

⁷ § 244 ods. 2 zákona č. 162/2015 Z. z.

konat' rozhoduje bez nariad'ovania ústneho pojednávania formou uznesenia majúceho podľa všetkého urýchliť postup súdu v konaní proti nečinnosti a v primeranej dobe vydať i rozhodnutie a pokiaľ návrhu na vyslovenie povinnosti orgánu verejnej správy vyjde v ústrety, tak vo výroku rozhodnutia o vyslovení povinnosti uvedie okrem iného popis alebo označenie orgánu verejnej správy, ktorému je rozhodnutím súdu povinnosť konat' uložená ako aj číslo správneho konania a samozrejme primeranú lehotu v rozsahu maximálne 3 mesiace, počas ktorej doteraz nečinný orgán verejnej správy musí rozhodnúť, ktorú avšak môže súd po prijatí odôvodnenej žiadosti orgánu verejnej správy primerane predĺžiť. V prípade neprípustnosti podaného návrhu je súd povinný ho bez ďalšieho skúmania hneď zamietnuť.⁸

Definíciu pasívne legitimovaného subjektu vystupujúceho v konaní proti nečinnosti iniciovanom za pomoci žaloby podanej fyzickou alebo právnickou osobou na hájenie svojich práv alebo právom chránených záujmov bola pretavená do ustanovenia § 245 zákona č. 162/2015 Z. z. a takejto podoby: „žalovaným je orgán verejnej správy, ktorý podľa žalobcu má povinnosť vydať rozhodnutie alebo opatrenie, vykonať úkon alebo začať z úradnej povinnosti administratívne (správne) konanie“, pri ktorom v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou došlo k explicitnému zakotveniu pasívnej legitimácie objasňujúcej pojem žalovaný, ktorým je podľa uvedeného orgán verejnej správy majúci podľa názoru žalobcu buď ukončiť začaté správne konanie rozhodnutím alebo počas prebiehajúceho konania vykonať istý úkon alebo požadované opatrenie, resp. zahájiť správne (administratívne) konanie z titulu úradnej povinnosti.⁹

Konanie súdu v rámci výkonu správneho súdnictva v spojitosti s rozhodovacím postupom o žalobe proti nečinnosti orgánu verejnej správy upozorňujúcou na pretrvávajúci nezákonný stav vo verejnej správe je samozrejme taktiež neodmysliteľne zviazaný s procesnoprávnym inštitútom náhrady trov konania o žalobe v odseku 5 § 250t zákona č. 99/1963 Zb., ktorý znie: „navrhovateľ má právo na náhradu trov konania, ak súd návrhu (žalobe proti nečinnosti orgánu verejnej správy) vyhovel“, v ktorom je účastníkovi konania o návrhu na vyslovenie povinnosti orgánu verejnej správy konat' aj s konečnou platnosťou rozhodnúť vystupujúcom v postavení navrhovateľa po ukončení súdneho konania *expressis verbis* priznané oprávnenie dožadovať sa náhrady trov konania ním účelne vynaložených v jeho priebehu,

---

⁸ § 250t zákona č. 99/1963 Zb.

⁹ § 245 zákona č. 162/2015 Z. z.

pokiaľ súd o jeho návrhu (žalobe) smerujúcom proti nečinnosti spôsobom, že mu úplne alebo sčasti vyhovel.

Nevynímajúc všeobecne (formálne a materiálne) náležitostí žaloby fyzickej alebo právnickej osoby proti nečinnosti orgánu verejnej správy na jej prijatie zo strany správneho súdu predjednávajúceho návrh na vyslovenie povinnosti orgánu verejnej správy konať a rozhodnúť, musí okrem týchto náležitostí obsahovať i osobitné náležitosti upravené v § 246 odsek 1, podľa ktorého: „v žalobe sa musí okrem všeobecných náležitostí podania podľa § 57 uviesť označenie druhu žaloby, označenie žalovaného, označenie konania alebo veci, v ktorej sa žalobca domáha odstránenia nečinnosti, žalobné body, označenie dôkazov, ak sa ich žalobca dovoľáva a žalobný návrh“, z čoho vyplýva pre žalobcu povinnosť vo svojom podaní okrem iného i presné vymedzenie žaloby, subjekt žaloby, konanie alebo vec, v ktorej sa žalobca prostredníctvom usiluje o odstránenie existujúceho stavu nečinnosti i jednotlivé body žaloby spolu s označením dôkazov potvrdzujúcich jeho tvrdenia a tiež žalobným návrhom.¹⁰ Obligatorne vyžadované prílohy k žalobe proti nečinnosti sú upravené v ods. 2 takto: „k žalobe fyzickej osoby, právnickej osoby a zainteresovanej verejnosti musí byť pripojené oznámenie o výsledku prešetrenia sťažnosti podľa osobitného predpisu alebo vybavenie podnetu prokurátorom“, kde do popredia vystupuje zreteľná podobnosť s § 244 odsek 1, ktorá spočíva v povinnosti priložiť k žalobe fyzickej alebo právnickej osoby oznámenie o výsledku a spôsobe prešetrenia sťažnosti podanej na základe zákona č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach alebo vybavenia podnetu na prokuratúre podľa zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre. Pokiaľ je žalobca samotný prokurátor, musí k prílohe pripojiť upozornenie s návrhom.¹¹

Inštitútu náhrady trov konania proti nečinnosti orgánu verejnej správy vyvolaného na základe návrhu fyzickej alebo právnickej osoby napádajúcej súdnou žalobou tento stav, ktorý by sa v konečnom dôsledku mohol odzrkadliť v negatívnej zmene jej celkového doterajšieho právneho statusu ako adresáta výkonu verejnej správy, nehľadiac pritom na povýšenie, sa hoci iba v obmedzenej miere venuje rovnako ustanovenie odseku 6 § 250t zákona č. 99/1963 Zb. a uvádza sa v ňom: „predseda senátu konanie zastaví, ak odpadli dôvody na ďalšie konanie a zároveň rozhodne o trovách konania“, v ktorom je príkladným spôsobom vystihnutá

¹⁰ § 246 ods. 1 zákona č. 162/2015 Z. z.

¹¹ § 246 ods. 3 zákona č. 162/2015 Z. z.

povinnosť súdu zahrnúť do výroku rozhodnutia časť týkajúcu sa predpisania záväzku uhradiť trovy vzniknuté počas konania.

Povinnosti orgánov verejnej správy v priamej súvislosti s jeho vystupovaním v konaní proti nečinnosti, ktorý sa nachádza v roli žalovaného subjektu v dôsledku žaloby podanej fyzickou alebo právnickou osobou, ktorá sa z dôvodu oprávnene obáva reálneho vzniku ujmy spočívajúcej v ohrození výkonu jej (verejných) subjektívnych práv ako aj povinností, sú v rámci systematiky onedlho i účinnej úpravy zaradené do ustanovenia § 247 zákona č. 162/2015 Z. z. znejúceho takto: „žalovaný je na výzvu povinný v určenej lehote predložiť správne súdu vyjadrenie k žalobe a ak ide o žalobu podľa § 242 ods. 1 aj administratívny spis. Správny súd si môže vyžiadať vyjadrenie k žalobe aj od orgánu verejnej správy nadriadeného žalovanému“, podľa ktorého žalovaný orgán verejnej správy je po doručení výzvy súdu prejednávajúceho žalobu proti jeho nečinnosti povinný doručiť mu v lehote určenej súdom svoje stanovisko alebo lepšie povedané vyjadrenie k naň podanej žalobe a pokiaľ by išlo o žalobu proti nečinnosti, ktorá nastala v priebehu už začatého správneho konania, tak je povinný k svojmu vyjadreniu zároveň priložiť aj administratívny (správny) spis obsahujúci všetky podrobnosti týkajúce sa tak podaní účastníkov konania, opisu právneho a skutkového stavu veci ako aj samotného priebehu správneho konania s návrhom na rozhodnutie správneho orgánu vo veci. Za účelom svedomitého preskúmania žaloby si správny súd môže okrem toho vyžiadať stanovisko orgánu verejnej správy, ktorý je v inštancii vyšším.¹²

Osobitosť konania proti nečinnosti orgánu verejnej správy prebiehajúceho z titulu žaloby fyzickej alebo právnickej osoby podanej na základe pretrvávajúceho a vo verejnej správe nežiaduceho elementu nečinnosti orgánu verejnej správy spôsobujúceho týmto stavom možnosť vzniku materiálnej alebo nemateriálnej ujmy prejavujúcej sa v eventuálnom ohrození alebo ich porušení ako i s tým spojenou neschopnosťou orgánu verejnej správy zaisťovať všeobecne prospešný a verejný záujem na jej bezporuchovom a bezchybnom výkone je sa prejavuje i v rigidnosti formy rozhodnutia o návrhu zvýraznenom v ods. 7 § 250t zákona č. 99/1963 Zb., podľa ktorého „proti rozhodnutiu (správneho) súdu nie je prípustný opravný prostriedok“, čo samo o sebe dobre ilustruje vylúčenie akejkoľvek ďalšej zmeny právnych pomerov založených rozhodnutím správneho súdu o posudzovanom návrhu na vyslovenie povinnosti nečin-

---

¹² § 247 zákona č. 162/2015 Z. z.

¹³ § 250t ods. 7 zákona č. 99/1963 Zb.

ného orgánu verejnej správy kvôli neprípustnosti podania iné-ho nástroja reparácie.¹³

Formou rozhodnutia procesného charakteru v konaní proti nečinnosti orgánu verejnej správy vylúčeného z prípadného ďalšieho preskúmania vzhľadom na svoju povahu súd o žalobe podanej fyzickou a aj právnickou osobou ako adresáta výkonu verejnej správy môže rozhodnúť v rámci tohto druhu osobitného konania v dvoch skutkovo a právne odlišných prípadoch, pričom prvý predstavuje situáciu predvídanú v ustanovení § 248 zákona č. 162/2015 Z. z. tak, že: „ak žalovaný po podaní žaloby odstránil svoju nečinnosť, správny súd konanie (o žalobe) uznesením zastaví“, čím chcel minimálne podľa nášho názoru zákonodarca výslovne pamätať na prípad, keď orgán verejnej správy po tom ako bola podaná žaloba a eventuálne po následnom doručení žiadosti správneho súdu o vyjadrenie sa k veci sám a z vlastnej iniciatívy zmení svoj doterajší postoj spočívajúci v jeho nečinnosti naozaj konať, má správny súd za daných okolností explicitne uvedenú povinnosť začaté konanie proti nečinnosti orgánu verejnej správy po obdržaní informácie o odstránení nečinnosti toto konanie zastaviť s pomocou svojho uznesenia.¹⁴

Ukončiť začaté a prebiehajúce konanie a rozhodovanie správneho súdu o žalobe proti nečinnosti orgánu verejnej správy kvôli vzniknutej a naďalej pretrvávajúcej nečinnosti znižujúcim okrem iného taktiež dôveru verejnosti na bezporuchovej správe verejných vecí prislúcha správneho súdu bez toho, aby bližšie skúmal konkrétny obsah žaloby proti nečinnosti alebo preveroval skutočnosti vedúce k vzniku nečinnosti orgánu verejnej správy v takom prípade, ktorý predpokladá najnovšia právna úprava v ustanovení § 249 zákona č. 162/2015 Z. z., podľa ktorého: „ak správny súd po preskúmaní (žaloby proti nečinnosti) nezistí nečinnosť žalovaného, uznesením žalobu zamietne“, z čoho bezpochyby vyplýva pre správny súd povinnosť po preskúmaní všetkých okolností zakladajúcich čo i len nepatrné pochybnosti ohľadom riadneho fungovania a plnohodnotného výkonu zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom taxatívnym spôsobom vymedzeného okruhu jeho kompetencií, na základe ktorých nezistí existujúci stav nečinnosti v žalobe označeného orgánu verejnej správy, žalobu proti nečinnosti fyzickej alebo právnickej osoby zamietnuť s okamžitou platnosťou vydaným uznesením.¹⁵

---

¹⁴ § 248 zákona č. 162/2015 Z. z.

¹⁵ § 249 zákona č. 162/2015 Z. z.

V nadväznosti na procedurálny postup správneho súdu v rámci konania proti nečinnosti orgánu verejnej správy spravujúceho sa napriek opakovaným napomenutiam nečinne napriek existencii jeho povinnosti začať v danej veci konanie ako aj zákonom predpokladaným spôsobom toto konanie ukončiť formou meritórneho alebo v striktnie definovaných prípadoch taktiež procesného rozhodnutia sa nám javí ako správne upozorniť na konkrétne pravidlá upravujúce procedurálny postup (správneho) súdu v súvislosti s fázou prejednávania a rozhodnutia o návrhoch fyzickej alebo právnickej osoby na vyslovenie povinnosti súdom adresovanej orgánu verejnej správy pod hrozbou uloženia peňažnej sankcie nachádzajúcich sa rovnako v štvrtej hlave piatej časti *zákona č. 99/1963 Zb.* v ustanovení odseku 8 § 250t v znení: „*na konanie podľa tejto hlavy sa použijú ustanovenia prvej a druhej hlavy tejto (piatej) časti primerane, ak v tejto (štvrtej) hlave nie je ustanovené inak*“, v ktorom zákonodarca celkom určite chcel využiť zvyšný priestor a pomerne jednoduchým a súčasne ľahko zrozumiteľným spôsobom formulovať všeobecnú zásadu, v duchu ktorej sa má niesť priebeh konania proti nečinnosti orgánu verejnej správy odkazujúc pritom na subsidiárne použitie ustanovení, ktorými sa spravuje konanie o žalobách proti právoplatným rozhodnutiam a postupom správnych orgánov ako i konanie a rozhodovanie o opravnom prostriedku proti neprávoplatným rozhodnutiam orgánov.¹⁶

Činnosť správneho súdu v konaní o žalobe fyzickej alebo právnickej osoby proti nečinnosti orgánu verejnej správy podanej z dôvodu vzniku nečinnosti tohto orgánu verejnej správy spočívajúcu tiež v preskúmaní materiálnej stránky ako aj jednotlivých dôvodov, ktoré bezprostredne predchádzali podávaniu žaloby na vecne a miestne príslušný správny súd, ozrejmuje nová právna úprava v ustanovení § 250 odseku 1 *zákona č. 162/2015 Z. z. Správneho súdneho poriadku* tak, že: „*ak správny súd po preskúmaní zistí dôvodnosť žaloby, uznesením uloží žalovanému, aby v určenej lehote konal a rozhodol, vydal opatrenie alebo vykonal úkon, prípadne začal z úradnej povinnosti administratívne konanie. Vydaním tohto uznesenia sa súdne konanie neskončí a žalovaný je povinný správne súdu v určenej lehote doručiť vydané rozhodnutie, opatrenie alebo oznámenie a o vykonanom úkone, prípadne o začatí administratívneho (správneho) konania*“, ktorý okrem iného vypovedá i o tom, že ak správny súd po preskúmaní žaloby dôjde k záveru o dôvodnosti jej podania, musí na základe uznesenia žalovanému orgánu verejnej správy uložiť povinnosť v lehote určenej súdom konať a rozhodnúť alebo vydať opatrenie, vykonať úkon alebo zahajovať *ex officio* správne konanie, pričom vydaním uznesenia súdu sa konanie o žalobe ešte nekončí, ale ukladá žalovanému orgánu verej-

---

¹⁶ § 250t ods. 8 *zákona č. 99/1963 Zb.*

nej správy v lehote ním určenej doručiť súdu písomné vyhotovenie jeho rozhodnutia v administratívnom konaní alebo vydané opatrenie alebo oznámenie o vykonanom úkone, prípadne aj o začiatku administratívneho konania z úradnej povinnosti žalovaného orgánu verejnej správy.¹⁷

Za porušenie povinností orgánu verejnej správy vystupujúceho v konaní o žalobe proti nečinnosti tohto orgánu v postavení subjektu žalovaného fyzickou alebo právnickou osobou zdôvodňujúcou podanie jej návrhu (žaloby) nečinnosťou orgánu i napriek zákonom alebo iným príslušným všeobecne záväzným právnym predpisom uložených mu v konaní o žalobe proti nečinnosti orgánu (správny) súd pomocou ustanovenia § 250u zákona č. 99/1963 Zb., podľa ktorého: „za nedodržanie lehoty uvedenej v uznesení súdu podľa § 250t môže súd na opakovaný (návrh) účastníka, ak je správny orgán naďalej nečinný, uložiť pokutu do 3 280 eur a to aj opakovane. Pred rozhodnutím (súdu) o pokute si súd vyžiada stanovisko nadriadeného správneho orgánu“, pokiaľ žalovaný orgán verejnej správy nesplní alebo nedodrží v uznesení ustanovenú lehotu, na opakovaný návrh účastníka konania so statusom žalobcu v prípade pokračujúceho stavu nečinnosti uložiť žalovanému správ-nemu orgánu vo výške zákonodarcom určenej použitím hranice najvyššej možnej sadzby pokutu až do 3 280 eur, a to aj opakovane za predpokladu sústavného neplnenia si svojich povinností, pred samotným rozhodnutím o uložení pokuty a jej výšky si má ešte predtým zaobstarat' odborné stanovisko správneho orgánu inštančne nadriadeného orgánu verejnej správy žalovaného kvôli nečinnosti v konaní.¹⁸

Esenciálnou súčasťou súdneho konania o žalobe proti nečinnosti orgánu verejnej správy garantujúcou v prvom rade napĺňanie materiálneho obsahu práva na súdnu a aj inú právnu ochranu fyzickej alebo právnickej osoby ukrátenej na svojich právach rozhodnutím alebo postupom orgánu verejnej správy a v ústavnoprávnej rovine deklarovaného v článku 46 základného štátneho dokumentu je sledujúci pritom princíp legality zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom predvídaný spôsob (t. j. normatívnym správnym aktom externej povahy) rozhodnutie, ktorého náležitosti stanovuje odsek 2 § 250 zákona č. 162/2015 Z. z. takto: „vo výroku uznesenia podľa odseku 1 správny súd uvedie označenie žalovaného, predmet konania a jeho číslo a ak ide o žalobu podľa § 242 ods. 1 uloženú povinnosť a primeranú lehotu na jej splnenie, nie však dlhšiu ako tri mesiace; dĺžkou lehoty navrhnutou žalobcom

¹⁷ § 250 ods. 1 zákona č. 162/2015 Z. z.

¹⁸ § 250u zákona č. 99/1963 Zb. Občianskeho súdneho poriadku.

správny súd nie je viazaný. Na návrh žalovaného môže správny súd uznesením predĺžiť lehotu určenú na odstránenie nečinnosti (orgánu verejnej správy); navrhnutou dĺžkou lehoty správny súd nie je viazaný“, ktorý predpisuje správny súd v rozhodnutí o žalobe proti nečinnosti obligatórne uviesť názov žalovaného orgánu verejnej správy, predmet konania a jeho číselné označenie a pokiaľ by išlo o konanie podľa § 242 odseku 1 o žalobe fyzickej alebo právnickej osoby domáhajúcej sa odstránenia nečinnosti orgánu tak musí obsahovať okrem toho aj povinnosť uloženú orgánu verejnej správy spoločne s lehotou určenou na jej dobrovoľné plnenie. Avšak súd je oprávnený túto lehotu na základe odôvodneného návrhu žalovaného orgánu verejnej správy primerane predĺžiť, pričom navrhnutá dĺžka je pre súd nezáväzná.¹⁹

Jeden z nástrojov správneho súdu v priebehu konania o žalobe fyzickej alebo právnickej osoby proti nečinnosti orgánu verejnej správy domáhajúcej sa prostredníctvom nej odstránenia nečinnosti žalovaného orgánu, ktorá ohrozuje jej práva alebo právom chránené záujmy, pôsobenia či inak povedané dohliadania na splnení povinnosti uloženej uznesením súdu sa zákonodarca rozhodol zasadiť tiež do obsahu ustanovenia odseku 1 § 251 zákona č. 162/2015 Z. z. a znie takto: *„ak žalovaný svoju nečinnosť v určenej lehote bezdôvodne neodstráni, správny súd (je)mu aj bez návrhu môže uznesením uložiť pokutu. Pred rozhodnutím o pokute si správny súd môže vyžiadať stanovisko orgánu verejnej správy nadriadeného žalovanému*“, ktorý prakticky rovnakým spôsobom upravuje právomoc súdu uložiť žalovanému orgánu verejnej správy, ktorý v stanovenej lehote neprispel k odstráneniu svojej nečinnosti pokutu, pričom však na rozdiel od súčasnej právnej úpravy nie je správny súd viazaný pri ukladaní pokuty jej maximom. Alternatívnu verziu predčasného ukončenia súdneho konania o žalobe fyzickej alebo právnickej osoby proti nečinnosti orgánu verejnej správy zákonodarca pri koncipovaní textu novej právnej úpravy prenechal § 251 odseku 2, podľa ktorého *„ak orgán verejnej správy správny súdu preukáže odstránenie nečinnosti, správny súd konanie (o žalobe proti nečinnosti) uznesením zastaví*“, čím mal podľa nášho názoru v úmysle motivovať žalovaný orgán verejnej správy k odstráneniu svojej nečinnosti najprv vo svojej vlastnej réžii z vlastnej iniciatívy až následne pristúpiť k vynucovaniu jej plnenia zákonom predpokladaným spôsobom.

---

¹⁹ § 250 ods. 2 zákona č. 162/2015 Z. z.

²⁰ § 251 ods. 1 zákona č. 162/2015 Z. z.

Zákaz donucovania k sebaobvineniu (Nemo tenetur se ipsum accusare)

Filip Faragó*

Abstrakt:

Zákaz donucovania k sebaobvineniu (nemo tenetur se ipsum accusare) je imanentnou súčasťou práva na spravodlivý proces zakotveného v článku 46, práva odoprieť výpoveď zakotveného v článku 47 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj v článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Autor sa v príspevku zaoberá aplikáciou práva nemo tenetur se ipsum accusare v historickom kontexte, v závislosti od rôzneho obdobia. Autor následne analyzuje výpoveď obvineného a jeho ústavné právo odoprieť výpoveď, aktívny a pasívny postoj k iným druhom dôkazných prostriedkov s poukázaním najmä na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva.

Kľúčové slová: nemo tenetur, výpoveď obvineného, odopretie výpovede dôkazné prostriedky.

Abstract:

The prohibition of forcible self incrimination (nemo tenetur se ipsum accusare) is an immanent part of the right to a fair trial guaranteed by Article 46, the right to remain silent guaranteed by Article 47 of the Constitution of the Slovak Republic, and by the Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The author in this paper deals with the application of the principle nemo tenetur se ipsum accusare in a historical context, depending on the different time periods. Author analyzed the statement by the defendant and his constitutional right to remain silent, passive and active attitude towards another kind of evidence with reference in particular judgements of the European Court of Human Rights.

Keywords: nemo tenetur, statements by the defendant, denial of testimony, evidence.

---

* recenzent: JUDr. Eva Szabová, PhD.

Týmto príspevkom by som chcel poukázať na to ako sa zásada *nemo tenetur se ipsum accusare* vyvíjala v historickom kontexte, následne poukázať na výpoveď obvineného, jeho základné právo v trestnom konaní odmietnuť vypovedať a ďalší dôkazný prostriedok – prehliadka tela a obdobné úkony podľa § 155 TP v súvislosti so zásadou *nemo tenetur* a k tomu súvisiaca judikatúra najvyšších súdnych autorít.

1. Zákaz donútenia k sebaobvineniu v historickom kontexte

Úvodom by som aspoň v krátkosti objasnil pôvod a historický vývoj zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* (ďalej aj „*nemo tenetur*“). Prvé známky zásady *nemo tenetur* sa objavili už v niektorých právnych systémoch staroveku. Napríklad v judaistickom talmude (spolu s tanachom sú najdôležitejšie náboženské texty judaizmu; vznik sa datuje približne v období 300 – 600 rokov nášho letopočtu) je vyjadrené pravidlo, že „*nikto nestojí človeku bližšie, než on sám sebe, a nikto sám zo seba nerobí zločinca*“.¹ Už z tohto pravidla sa dá vyvodiť zásada *nemo tenetur*. Pokiaľ ide o európske pomery, v ich rámci uznávalo túto zásadu hlavne ranné kánonické právo; vo svojich spisoch ju proklamujú napríklad Aurélius Augustinus (354 - 430) a Johannes Chrysostomus (354 – 407).²

Zvrat v uznávaní takto postavenej zásady nastal približne koncom stredoveku. V tomto období sa presadilo **tzv. inkvizičné trestné konanie**, respektíve inkvizičný proces. Inkvizičný proces bol založený na vyšetrovacej (inkvizičnej) zásade, pričom všetky základné funkcie sústreďoval do rúk sudcu (inkvirenta). Sudca sám zabezpečoval a vykonával dôkazy, čo nakoniec, samozrejme, vyústilo do rozhodnutia, v ktorom rozhodol o vine alebo nevine obžalovaného. Dokazovanie bolo založené na písomných dôkazoch, pretože sa uplatňovalo pravidlo „*čo nie je v spise, nie je na svete*“ (*quod non est in actis, non est in mundo*). Celá váha dokazovania bola prenesená na obžalovaného, pretože sa vychádzalo z prezumpcie viny.³ Okrem uvedeného, súčasťou inkvizičného procesu bola tiež povinnosť obžalovaného vypovedať pravdivo. Treba tiež povedať, že už Tomáš Akvinský, katolícky teológ a filozof píše: „...obžalovaný je z povinnosti viazaný vyložiť sudcovi pravdu, ktorú od neho podľa pravi-

¹ Teoretické a praktické problémy dokazovania, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. december 2008, Bratislava 2008, str. 173-188

² Teoretické a praktické problémy dokazovania, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. december 2008, Bratislava 2008, str. 173-188

³ Ivor J. a kol. : Trestné právo procesné. Bratislava : Iura Edition, 2010 str. 14

diel vyžaduje. A preto, ak nechce priznať pravdu, ktorú je viazaný povedať, alebo keď ju klamlivo poprie, smrteľne hreší.“⁴ Tortúra bola jedným z prostriedkov inkvizičného procesu, ktorú možno považovať za prostriedok, ktorý slúžil k brutálnemu vynúteniu výpovede obžalovaného. Priznanie obžalovaného bolo prehlásené za kráľovnú dôkazov - **regina probatium**. Zásada *nemo tenetur* bola na dlhé obdobie úplne zabudnutá.

Až v období buržoázných revolúcií môžeme znova hovoriť o obnovení, respektíve aplikácii zásady *nemo tenetur*. Prvé vyjadrenie tohto princípu priniesol **5. dodatok americkej ústavy** z roku 1791; od tejto doby je toto pravidlo považované v USA za súčasť tzv. Bill of Rights.⁵ „*No person shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself...*“ a teda: „*Nikto nesmie byť v trestných veciach donucovaný k tomu, aby vystupoval ako svedok proti sebe*“. Buržoázne revolúcie ovplyvnili aj kontinentálne právo. Reformné kroky možno pozorovať už v 18. storočí, ktoré sa premietli v **Deklarácii práv človeka a občana** (1789), ktorá sa stala súčasťou prvej ústavy Francúzskej republiky. Uvedená deklarácia okrem iného obsahovala päť trestnoprávných zásad. Významný medzník v trestnom konaní znamenala zásada prezumpcie nevinoty, pretože z nej vyplýva, že nedokázaná vina má rovnaký význam ako dokázaná nevina.

Na území Rakúska-Uhorska sa tzv. **reformovaný trestný proces** definitívne presadil po páde absolutizmu vydaním nového trestného poriadku v roku 1873, ktorý bol dielom vtedajšieho ministra spravodlivosti Juliusa Glasera.⁶ Zákon č. „119/1873 ř. z. řád soudu trestního“ obsahovalo zásadu *nemo tenetur* v § 202: „*Není dovoleno, obviněnému ani ničeho připovídati ani křivě předstírati, ani mu hroziti, ani prostředků donucovacích užívati k tomu konci, aby přiveden byl k přiznání nebo aby něco jiného určitého pověděl. Také se nemá vyšetřování přípravné protahovati v tom snažení, aby se obdrželo přiznání*“.⁷ Vyšetřující sudca mal podľa § 199⁸ obvineného vopred napomenúť, aby na otázky, ktoré mu budú pokladané odpovedal určite, jasne a podľa pravdy. Napriek tejto poučovacej (manudukčnej) povinnosti, zákon žiadnym spôsobom nesankcionoval porušenie tejto povinnosti obvineného. Obdobné pravidlo sa

⁴ Teoretické a praktické problémy dokazovania, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. december 2008, Bratislava 2008, str. 173-188

⁵ Teoretické a praktické problémy dokazovania, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. december 2008, Bratislava 2008, str. 173-188

⁶ Ivor J. a kol. : Trestné právo procesné. Bratislava : Iura Edition, 2010 str. 14

⁷ <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=212&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

⁸ <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=212&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

nachádzalo taktiež v § 245,⁹ z ktorého vyplýva, že ani na hlavnom pojednávaní nemožno nútiť obvineného, aby na otázky, ktoré mu boli položené odpovedal. Glaserov trestný poriadok bol mimoriadne vydareným zákonodarným dielom, o čom svedčí aj jeho dlhá životnosť. U nás platil (samozrejme s viacerými zmenami) až do roku 1950. V Rakúsku sú jeho podstatné ustanovenia platné dodnes.¹⁰

Výslovné zakotvenie tohto princípu sa uvádza v **Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach**, v článku 14. ods. 3 písmeno g), ktorý ustanovuje ako jednu z minimálnych záruk pre každého obvineného z trestného činu, že *nesmie byť nútený svedčiť proti sebe alebo priznať vinu*.¹¹ Toto je jediný právny dokument, tak na medzinárodnej úrovni, ako aj na vnútroštátnej, v ktorom je explicitne zakotvená zásada *nemo tenetur*. V ďalších medzinárodných dokumentoch, ústavách, všeobecne záväzných právnych predpisov, zásadu *nemo tenetur* nenájdeme výslovne zakotvenú, no môžeme sa k nej extenzívnym výkladom niektorých ustanovení dostať.

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), tak ako som už uviedol, explicitne zásadu *nemo tenetur* neobsahuje. Napriek tomu, **Európsky súd pre ľudské práva** (ďalej len „ESLP“) uznáva túto zásadu ako súčasť konceptu spravodlivého procesu v zmysle článku 6 ods. 1 Dohovoru.¹² ESLP v niekoľkých judikátoch, ako napríklad *Funke proti Francúzsku*, *John Murray proti Spojenému kráľovstvu*, *Saunders proti Spojenému kráľovstvu*, *P.G. a J.H. proti Spojenému kráľovstvu*, *K. proti Rakúsku*, *Serves proti Francúzsku*, tiež aj **Jalloh proti Nemecku**, uviedol, že nerešpektovanie tejto zásady môže byť v rozpore s článkom 6 ods. 1 Dohovoru, a teda môže dôjsť k porušeniu práva na spravodlivý proces. K mnohým z uvedených rozhodnutí sa ešte v ďalšom texte vrátíme na objasnenie zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*.

Okrem už spomenutého, uvediem ešte ako príklad, v nemeckom trestnom poriadku je *nemo tenetur* obsiahnuté v poučení o práve nevypovedať - § 136 a v zákaze použiť nedovolené donútenie - § 136a.¹³ V Poľskom trestnom poriadku v článku 175, § 1 je ustanovené pra-

⁹ <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=212&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

¹⁰ Ivor J. a kol. : Trestné právo procesné. Bratislava : Iura Edition, 2010 str. 14

¹¹ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1976/120/19761013>

¹² https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/209/20100601#prilohy.priloha-1.op-dohovor_o_ochrane_ludskych_prav_a_zakladnych_slobod_v_zneni_protokolov_c_3_5_a_8.op-hlava_1.op-clanok_5

¹³ http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html

vidlo, že obvinený má právo odpovedať na zadané otázky, ale tiež má právo bez udania dôvodu na otázky neodpovedať, a o tomto práve má byť obvinený poučený. V článku 74, § 1 sa všeobecnejšie ustanovuje pravidlo, že obvinený nemá povinnosť dokazovať svoju nevinu ani podávať dôkaz, v prípade, že je vinný.¹⁴ Čo sa týka českého trestného poriadku, ktorý sme mali spoločný do nadobudnutia účinnosti zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, nájdeme podobné ustanovenia v § 33 ods. 1 – obvinený nie je povinný vypovedať, alebo v ustanovení § 92 ods. 1: „... *Obviněný nesmí být žádným způsobem donucován k výpovědi nebo k doznání.* ...“¹⁵.

V slovenskom trestnom poriadku, zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej už len „*TP*“), môžeme obdobné ustanovenia nájsť v § 34 ods. 1, § 121 ods. 1.¹⁶

2. Výpoveď obvineného a iné dôkazné prostriedky v kontexte zásady *nemo tenetur*

V úvode tejto časti príspevku považujem za vhodné poukázať na ustanovenie *TP* o právach a povinnostiach obvineného, ktoré môžeme nájsť v § 34 *TP*. Predmetné ustanovenie zakotvuje **základné práva a povinnosti obvineného**, ktoré sú následne konkretizované v ďalších ustanoveniach *TP*, napr. právo vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu, právo vyjadriť sa k dôkazom, navrhnovať, predkladať a obstarávať dôkazy slúžiace na jeho obhajobu a taktiež aj právo odoprieť vypovedať. Práve v prípade uplatnenia tohto základného práva obvineného môžeme pozorovať zásadu *nemo tenetur*. V prípade ak by obvinený odmietol vypovedať, nie je proti nemu možné aplikovať sankcie. V tejto súvislosti možno uviesť, že samostatné odmietnutie výpovede zo strany obvineného nie je v žiadnom prípade dôvodom na väzbu. Uvedené vyplýva aj z rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej už len „*NS SR*“) R 1/2004 (Uznesenie NS SR sp. zn. 6 Tz 3/03), v rámci ktorého NS SR judikoval, že *popretie viny obvineným alebo vôbec odopretie výpovede obvineným, nie je podmienkou za ktorej môže byť obvinený vzatý do väzby*¹⁷. Opačný postup by viedol k porušeniu zásady *nemo tenetur*. Význam odopretia výpovede teda nemôže mať za

¹⁴ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970890555>

¹⁵ Předpis č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁶ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/301/20160101>

¹⁷ Čentěš J. a kol. : Trestný poriadok – Veľký komentár, 2. Aktualizované vydanie, Bratislava: EUROKÓDEX s.r.o., 2015, R 1/2004 (Uznesenie NS SR 6 Tz 3/03)

následok, aby si orgány činné v trestnom konaní alebo súd utvorili záver o vine obvineného. Takéto vnímanie odopretia výpovede je väčšinovo uznávané, a teda dôkazné pravidlo, ktoré sa v minulosti aj na Slovensku uplatňovalo, v právnej úprave de lege lata už obsiahnuté nenachádzame. Ide konkrétne o pravidlo: „*Kto mlčí, keď hovoriť mohol a mal, zrejme súhlasí*“ (qui tacet, ubi loqui potuit et debuit, consentire videtur).

V tomto smere je zaujímavé poukázať na judikatúru EŠLP, konkrétne na prípad *John Murray proti Spojenému kráľovstvu* (Application no. 18731/91).¹⁸ Ešte pred tým ako prišlo k spornému rozhodnutiu EŠLP, Veľká Británia prijala zákon – **Criminal justice and public order Act. 1994**,¹⁹ z dôvodu vlny násilných teroristických útokov severo-irských separatistov. V tomto zákone sa okrem iného uvádza, konkrétne v tretej časti zákona, v prípadoch ak to súd pokladá za zmysluplné, pri hodnotení dôkazov môže zohľadniť v neprospech obvineného fakt, že mlčí alebo bez udania dôvodov odmieta vypovedať na otázky súdu a iné. Práve v prípade *John Murray proti Spojenému kráľovstvu*, EŠLP nevidel v postupe anglického súdu porušenie čl. 6 Dohovoru. EŠLP vyslovil: „*Na jednej strane je zrejme nezlučiteľné s právom mlčať, aby odsúdenie bolo založené výlučne alebo hlavne na mlčaní obvineného alebo na jeho odmietnutí odpovedať na otázky alebo nevypovedať. Na druhej strane je pre súd zrejmé, že toto právo nemôže zabrániť tomu, aby sa mlčanie obvineného vzalo v úvahu pri hodnotení presvedčivosti usvedčujúcich dôkazov v situáciách, ktoré si vyžadujú vysvetlenie z jeho strany (...)* Pri zisťovaní, či vyvodenie nepriaznivých záverov z mlčania obvineného porušuje čl.6 Dohovoru, je treba vziať do úvahy všetky okolnosti prípadu, najmä podmienky za ktorých je možné také závery vyvodiť, váhu, ktorú národné súdy mlčaniu prikladali pri hodnotení dôkazov a stupeň donútenia vzhľadom k danej situácii.“

Na druhej strane je potrebné poukázať aj na prípad *Telfner proti Rakúsku* (Application no. 33501/96)²⁰, v ktorom EŠLP dospel k opačnému záveru. V tomto prípade, rakúsky súd odsúdil pána Telfnera, ktorý odmietol vypovedať. V danom prípade išlo o dopravnú nehodu pri ktorej bol zrazený poškodený. Poškodený bol schopný identifikovať vozidlo, avšak nie vodiča. Pán Telfner poprel, že by viedol v tom čase vozidlo, nechcel ale uviesť, kde sa v čase nehody nachádzal. Rakúsky súd odsúdil pána Telfnera najmä na základe, že odmietol vypovedať a tiež na tom, že sa v čase nehody nenachádzal doma. EŠLP to považoval za porušenie čl. 6 Dohovoru.

¹⁸ John Murray proti Spojenému kráľovstvu, dostupné na : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57980>

¹⁹ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/33/contents>

²⁰ Telfner proti Rakúsku. Dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59347>

Následne je dôležité poukázať na rozdielnú situáciu. Ide o prípad, v rámci ktorého je osoba najskôr vypočutá ako **svedok** a až po tejto výpovedi je **voči tejto osobe vznesené obvinenie**. Ešte počas toho ako je osoba vypočutá ako svedok, musí vypovedať pravdivo, ináč by sa mohla dopustiť trestného činu krivej výpovede a prísahy (§ 346 TZ). Ak však voči tejto osobe je následne vznesené obvinenie, všeobecne sa uznáva, že táto svedecká výpoveď nemôže byť použitá ako dôkaz proti obvinenému. Za prípadnú nepravdivú výpoveď nemôže byť obvinený trestne zodpovedný, a to ani vtedy, keď v tom istom konaní pred tým, než voči nemu bolo vznesené obvinenie, vypovedal vo veci spoluobvineného ako svedok a ak bol riadne poučený o práve odoprieť výpoveď.²¹ Právo odoprieť vypovedať podľa § 34 ods. 1 TP úzko súvisí aj s § 121 ods. 1 TP, v ktorom je jasne ustanovené, že *k výpovedi a ani k priznaniu nesmie byť obvinený nijakým nezákonným spôsobom donucovaný*²².

Je všeobecne uznávané, čo aj úplne korešponduje so zásadou *nemo tenetur*, ak je osoba vypočúvaná a odmietne vypovedať s tým, že by mohla usvedčiť samú seba, nemôže byť k výpovedi nijakým spôsobom donucovaná. Čo sa týka judikatúry slovenských súdov k danej problematike, uvediem tieto príklady:

1. **Výsluch obvineného** je jedným z dôkazných prostriedkov podľa TP. Odporuje však ustanoveniam § 121 ods. 1 a § 201 ods. 4 druhá veta, ak je tento výsluch vykonávaný opakovane iba za tým účelom, aby sa tým dosiahlo doznanie obvineného. Obvinený nesmie byť k doznaní donucovaný žiadnym spôsobom, teda ani neustálym opakovaním jeho výsluchu.²³ (obdobné tiež v R 25/1990-II)

2. Ak bol **obvinený vypočutý** k ďalšiemu skutku **predtým, než bolo pre tento skutok začaté trestné stíhanie**, po začatí trestného stíhania a po vznesení obvinenia sa nemožno uspokojiť s tvrdením obvineného, že v predchádzajúcej výpovedi vypovedal pravdivo, a že sa na túto výpoveď odvoláva. Pôvodnú výpoveď totiž vzhľadom na okolnosti, za ktorých bolo urobená, nemožno pred súdom použiť, lebo ide o dôkaz absolútne neúčinný (...)²⁴

²¹ Čentéš J. a kol. : Trestný poriadok – Veľký komentár, 2. Aktualizované vydanie, Bratislava: EUROKÓDEX s.r.o., 2015, §121 ods. 1

²² <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/301/20160101>

²³ Čentéš J. a kol. : Trestný poriadok – Veľký komentár, 2. Aktualizované vydanie, Bratislava: EUROKÓDEX s.r.o., 2015, §121 ods. 1 R 38/1968-I

²⁴ Čentéš J. a kol. : Trestný poriadok – Veľký komentár, 2. Aktualizované vydanie, Bratislava: EUROKÓDEX s.r.o., 2015, § 121 ods. 1 , R 42 /1990-II

V rozpore s uvedeným judikoval EŠLP v prípade *Serves proti Francúzsku* (82/1996/671/893).²⁵ V tomto prípade, išlo o situáciu, kde pán Serves odmietol vypovedať pred súdom ako svedok v konaní proti ďalším obvineným z dôvodu, že by sám seba usvedčil. Za toto konanie mu bola súdom uložená poriadková pokuta. EŠLP nevidel v tomto rozhodnutí porušenie Dohovoru. Svoje stanovisko EŠLP odôvodnil tak, že francúzsky súd nesankcionoval odmietnutie vypovedať, ale sankcia bola pánovi Servesovi uložená za odmietnutie zložiť prísahu. Avšak voči tomuto rozhodnutiu podali traja sudcovia EŠLP odlišné stanovisko (Dissenting opinion), v ktorom vyjadrili svoj postoj v tom smere, že k porušeniu práva *nemo tenetur* v danom prípade došlo.

Odlišný postoj, a podľa môjho názoru aj správny, zaujal EŠLP v prípade *Saunders proti Spojenému kráľovstvu* (Application no. 19187/91),²⁶ kde dospel k záveru, že došlo k porušeniu zásady *nemo tenetur*. V tomto prípade bola proti pánovi Saundersovi v následnom trestnom konaní použitá výpoveď, ktorú vypovedal v administratívnom konaní. Podľa francúzskeho práva, sú osoby povinné vypovedať pravdu pred inšpektormi ministerstva obchodu a priemyslu, čo majú zabezpečené hrozbou trestnej sankcie, v prípade porušenia tejto povinnosti. EŠLP považuje za neprípustné použitie takto získanej výpovede obvineného v trestnom konaní, ako dôkaz proti nemu, ktorá vyplynula z, napríklad, správneho alebo disciplinárneho konania. Z toho dôvodu, EŠLP vyslovil, že došlo k porušeniu čl. 6 Dohovoru.

Tak, ako to platí v prípade výsluchu obvineného, rovnako by sa malo postupovať aj v prípadoch **aplikácie iných dôkazných prostriedkov**. Obvinený by ani v týchto prípadoch nemal byť donucovaný k sebaobvineniu. Napríklad, nemecké súdy vylučujú donucovanie nielen pri výpovedi obvineného, ale tiež v prípadoch keď sa vyžaduje iná **aktívna** súčinnosť obvineného. V týchto prípadoch si treba rozdeliť dôkazné prostriedky podľa toho, či na ich vykonanie je potrebná aktívna súčinnosť obvineného alebo nie. Obdobne je to upravené aj v § 157 ods. 4 TP.²⁷

Najpresnejšie je súčasné poňatie zásady *nemo tenetur* vyjadrené v **rezolúcii XV. Medzinárodného kongresu trestného práva** (Rio de Janiero, 1994), kde sa píše: „*Nikto nie je povinný prispieť aktívnym spôsobom, priamo či nepriamo, k vlastnému odsúdeniu*“²⁸ Takže

²⁵ *Serves proti Francúzsku*. Dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58103>

²⁶ *Saunders proti Spojenému kráľovstvu*. Dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58009>

²⁷ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/301/20160101#predpis.cast-prva.hlava-siesta>

²⁸ Teoretické a praktické problémy dokazovania, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. december 2008, Bratislava 2008, str. 173-188

rovnako ako to je pri výpovedi obvineného, nemožno obvineného donucovať k sebaobvineniu, ktorého by sa dopustil svojim aktívnym správaním. Ináč povedané, **aktívnu súčinnosť** obvineného možno úplne vylúčiť, nemožno ju vynucovať, ináč by to bolo v rozpore so zásadou *nemo tenetur*.

Rozdielny pohľad na túto problematiku je zo strany, ak ide o pasívne správanie obvineného. Obvinený podľa právnych predpisov množstva štátov je **povinný strpieť výkon niektorých úkonov**, a to z toho dôvodu, že pri vykonávaní týchto úkonov nevystupuje ako aktívny subjekt, ale ako objekt daného úkonu. To sa vzťahuje aj na situácie, ak má byť úkon vykonaný na tele obvineného. Typickým príkladom je prehliadka tela a obdobné úkony podľa § 155 TP. V takej situácii treba odlišiť situáciu či ide o invazívny zásah, alebo neinvazívny zásah do telesnej integrity osoby.

Judikatúra súdov, tak slovenských ako aj zahraničných, rovnako ako právne predpisy týchto štátov, zastávajú rovnaký postoj k danej problematike pokiaľ ide o neinvazívne zásahy. Obvinený (obžalovaný), v širšom poňatí každý, je povinný podrobiť sa, ak treba zistiť, či sú na jeho tele stopy alebo následky trestného činu,²⁹ a to aj pod hrozbou poriadkovej pokuty. Na podloženie uvedieme stanovisko pléna Ústavného súdu ČR: *„Na úkony dle § 114 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, spočívající v sejmutí pachové stopy, odebrání vzorku vlasů a bukálního stěru, jejichž cílem je získání objektivně existujících důkazů pro forenzní vyšetření a které nevyžadují aktivní jednání obviněného či podezřelého, ale toliko strpění jejich provedení, nelze pohlížet jako na úkony, jimiž by byl obviněný či podezřelý donucován k ústavně nepřijatelnému sebeobviňování. K zajištění součinnosti obviněného či podezřelého při opatřování těchto důkazů je tudíž možno užít zákonných donucovacích prostředků' ... 24. Důkazy získané na základě úkonů dle § 114 trestního řádu spadají do kategorie důkazů, které existují nezávisle na vůli podezřelého, tj. těch, jež lze za splnění určitých podmínek v souladu s judikaturou Evropského soudu získat i za pomoci zákonného donucení, aniž by bylo porušeno pravidlo nemo tenetur. Jedná se o postupy, jejichž provedení obviněný (podezřelý) pouze snáší, nejčastěji má toliko povinnost strpět zajištění objektivně existujícího vzorku hmoty. Tělo obviněného (podezřelého) je pasivním objektem ohledání, nevyžaduje se žádná jeho aktivní součinnost. Dostavení se a samotná účast na úkonu za „aktivní jednání“ ve smyslu výše uvedeném považováno není, stejně jako vyko-*

²⁹ §155 ods.1, zákon. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

nání normálních fyziologických funkcí (například při odběru dechu, moči nebo vzorku hlasy).“³⁰

K tejto problematike sa vyjadril aj EŠLP v jednom zo zásadných rozhodnutí. Ide o prípad *Jalloh proti Nemecku* (Application no. 54810/00)³¹, v ktorom EŠLP vymedzil určité hranice, v akých by sa takéto zásahy mali pohybovať, pretože v tomto prípade išlo o invazívny zásah do telesnej integrity osoby. Abu Bakan Jalloh, pouličný predajca drog, bol v roku 1993 zatknutý v súvislosti s predajom drog. Konkrétne bol prichytený pri predaji vrecka, o ktorom sa policajti domnievali, že sú v ňom drogy. Pri zatýkaní, pán Jalloh predmetné vrecko prehltol. Policajné orgány v spolupráci s ošetrovateľom pristúpili k tomu, že mu podali dávidlo. Tento zásah bol veľmi intenzívny, pretože pána Jalloha museli držať 4 policajti, zatiaľ čo mu cez nos bola zavedená trubica až do žalúdka, prostredníctvom ktorej bolo dávidlo podané. Následne došlo k dávivému efektu, pán Jalloh vyvracal predmetné vrecko, v ktorom sa nachádzal kokaín. EŠLP sa vyslovil, že došlo k porušeniu čl. 3 a čl. 6 Dohovoru, pretože takýto postup bol v **rozpore so zákazom mučenia a s právom obvineného na spravodlivý proces**. EŠLP zároveň v odôvodnení rozsudku uviedol, že princíp *nemo tenetur sa ne vzťahuje na získavanie telesných vzoriek, ktoré existujú nezávisle od vôle obvineného, i keď je vykonané istou formou donútenia*. Prípad Jalloh proti Nemecku sa však odlišuje jednak tým, že v tomto prípade nebola získavaná vzorka z tela obvineného ale iný dôkaz - s povahou donútenia, keď sťažovateľovi bol podaný chemický prostriedok spôsobujúci v tele patologickú reakciu a bola mu do tráviaceho mechanizmu zavedená tuba, cez ktorú drogy vyvrátil.

Záver

Zásada *nemo tenetur se ipsum accusare* je súčasťou právneho systému štátov už po storočia. Tak ako je uvedené na začiatku príspevku, táto zásada prešla rôznymi zmenami, spočiatku sa uplatňovala, neskôr došlo k úplnému zabudnutiu, až nakoniec, v aktuálnych právnych úpravách sa znova obnovila jej aplikácia. V príspevku som sa pokúsil poukázať na aplikáciu tohto práva, najmä skrze výpoveď obvineného, rovnako ako aj v situácii, keď obvinený odmietne vypovedať a aké to malo a môže mať následky pre neho.

³⁰ Stanovisko pléna Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS-st. 30/10 z 30.11.2010 (č. 439/2010 Sb.)

³¹ Jalloh proti Nemecku. Dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76307>

V prípade akýchkoľvek dôkazných prostriedkov, ktoré sú vykonané v trestnom konaní, treba odlišovať od aktívneho a od pasívneho správania sa obvineného. Obvinený nesmie byť nútený k akémukoľvek aktívnemu správaniu, ktorým by prispel k svojmu obvineniu. Opačné to je v prípade pasivity obvineného. O tom svedčia tak rozhodnutia EŠLP ako aj rozhodnutia súdov prevažne z Českej republiky. Zásadu *nemo tenetur* tak nemožno brať ako absolútne právo obvineného, ktoré by bolo úplne bez hraníc, vďaka čomu by mohlo dôjsť k ohrozeniu spoločnosti tým, že by páchatelia trestných činov boli úplne krytý proti donúteniu zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdu. Práve naopak, osoby obvinené zo spáchania trestných činov sú povinné strpieť vykonanie určitých dôkazov, na zabezpečenie ochrany spoločnosti, k čomu môžu byť aj **primerane** donútené. Primerané donútenie, ktoré vedie k pasívnemu správaniu obvineného tak nemožno považovať za porušenie zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*.

Použitá literatúra:

1. Ivor J. a kol. : Trestné právo procesné. Bratislava : Iura Edition, 2010
2. Čentéš J. a kol. : Trestný poriadok – Veľký komentár, 2. Aktualizované vydanie, Bratislava: EUROKÓDEX s.r.o., 2015

Právne predpisy

1. zákon. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
2. Stanovisko pléna Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS-st. 30/10 z 30.11.2010 (č. 439/2010 Sb.)
3. Plenárny nález Ústavného súdu ČR sp. Zn. Pl. ÚS 29/2000 (č. 236/2001 Sb.)
4. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/33/contents>
5. Předpis č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
6. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU1997089>
7. <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=212&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Články zo zborníkov a časopisov a internetové zdroje

1. http://www.paneurouni.com/files/sk/fp/konferencie/dieta/zbornik_mahern.pdf - Teoretické a praktické problémy dokazovania, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. december 2008, Bratislava 2008, Prof. JUDr. JAN MUSIL, CSc., Ústavný súd Českej republiky – Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare) , str. 173-188
2. <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a169-skutocne-moze-byt-pachatel-trestneho-cinu-svedkom-vo-svojej-vlastnej-trestnej-veci>
3. <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a167-pravo-neobvinovat-sam-seba-a-pravo-na-obhajobu?>
4. <http://www.epravo.cz/top/clanky/princip-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare-ve-svetle-judikatury-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-92244.html>
5. http://www.ucps.sk/Este_raz_k_vypovedi_pachatela_ako_svedka__niceniu_dokazov_a_z_akazu_donucovania_k_sebaobvineniu

Rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva

1. Jalloh proti Nemecku. Dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76307>
2. Saunders proti Spojenému kráľovstvu. Dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58009>
3. Serves proti Francúzsku. Dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58103>
4. Telfner proti Rakúsku. Dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59347>
5. John Murray proti Spojenému kráľovstvu, dostupné na : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57980>

Restoratívna justícia vo sfére trestného práva hmotného

Norbert Halas*

Abstrakt:

Restoratívna justícia predstavuje koncept, s ktorým sa stretávam nie len vo sfére trestného práva hmotného – v podobe alternatívnych trestov, ale takisto aj v oblasti trestného práva procesného a to konkrétne v podobe tzv. „odklonov“. Príspevok sa zaoberá základnými východiskami restoratívnej justície, ako aj jednotlivými alternatívnymi trestami, s ktorými sa stretávame v podmienkach Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: restoratívna justícia, spravodlivosť, princípy, alternatívne tresty.

Abstract:

Restorative justice is a concept that is encountered in the sphere of criminal law - in the form of alternative sanctions and in process - in the form of so-called „Diversion“. The article deals with the fundamental basis of restorative justice, as well as the individual alternative sanctions in the Slovak Republic.

Keywords: restorative justice, justice, principles, alternative sanctions

---

* recenzent príspevku: doc. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Úvod

Restoratívna justícia - koncept, ktorý bol donedávna neznámy nie len laikom, ale takisto aj odbornej verejnosti, v súčasnosti predstavuje moderný pohľad na trestné právo a trestnú justíciu, a takisto aj prínos nielen pre obeť trestnej činnosti, ale aj pre páchateľov a komunitu. Hlavnou úlohou tohto konceptu je pomôcť problémom, ktoré zužujú trestné právo a s ktorými sa takisto stretávame aj v podmienkach Slovenskej republiky – preplnenosť väzníc, nemožnosť prevýchovy páchateľa na riadneho člena spoločnosti a s tým spojená častá recidíva. Zo súdnej praxe môžeme povedať, že v našom trestnom súdnictve sa častokrát rozumie „spravodlivosťou“ následné potrestanie páchateľa nepodmienečným trestom odňatia slobody. Ak niekto spácha trestný čin, častokrát svoj dlh voči spoločnosti splatí formou pobytu v ústave na výkon trestu odňatia slobody. Na základe týchto skutočností preto dochádza čoraz viac a častejšie k nárastu uväznených osôb a tým pádom k preplňovaniu väzníc. Najväčším problémom je skutočnosť, že sa nedarí splniť primárny cieľ trestu – prevychovať páchateľa na riadneho člena spoločnosť. Dlhší pobyt „za mrežami“ vedie väzňov k prispôsobeniu sa na väzenský systém života, k prerušeniu kontaktu s realitou a spoločnosťou, a po uplynutí trestu k následnej neschopnosti zaradiť sa do bežného života.¹ Na vyriešení tohto problému sa môže podieľať koncept restoratívnej justície, ktorý sa v našich podmienkach uplatňuje predovšetkým v podobe alternatívnych trestov, s ktorými sa stretávame v trestnom práve hmotnom.

1. Teoreticko – metodologické východiska restoratívnej justície

Restoratívna justícia je v súčasnosti často používaný pojem, avšak ako už bolo spomínané vyššie, väčšina, nie len laickej verejnosti, nerozumie jej významu. Pôvod slova „restoratívna justícia“ môžeme nájsť v anglickom „restorative justice“, čo znamená obnovenie, reparácia, čo je aj jej primárnou úlohou. Celkový koncept restoratívnej justície spočíva v zmene súčasného chápania účelu trestného práva. Táto zmena spočíva v zavrnutí myšlienky, že jediným a správnym spôsobom potrestania páchateľa za spáchaný trestný čin je prísna a následná, častokrát neefektívna, snaha napraviť páchateľa daného trestného činu vo väzení.

---

¹ KARABEC, Z.: Koncept restoratívnej justície. In: KARABEC, Z. (ed): Restoratívnej justície. Sborník príspevků a dokumentů. Praha: IKSP, 2003, s. 8.

Restoratívna justícia skôr preferuje snahu odškodnenia obetí a obnovu narušených vzťahov a hodnôt.²

V tomto prípade nehovoríme o absolútnej novinke riešenia spáchanej trestnej činnosti, nakoľko restoratívna justícia sa do formy, v akej ju poznáme dnes, začala formovať v 80. rokoch 20. storočia, keď v USA, v Kanade, ako aj na Novom Zélande začala vznikať ako nový trestno – politický koncept spravodlivosti. Celý koncept sa opiera hlavne o alternatívne riešenie trestných vecí, kedy do úzadia ustupuje nepodmienečný trest odňatia slobody, ktorý má predstavovať krajný prostriedok trestania – *ultima ratio*. Jej východiská sú založené na presvedčení, že pokiaľ má páchatel' prevziať skutočnú osobnú a nie iba formálnu trestnoprávnu zodpovednosť za to, čo svojím trestným činom spôsobil, musí si najprv plne uvedomiť, priznať si a pochopiť svoje konanie v jeho širších sociálnych a faktických súvislostiach, nielen v rýdzo trestnoprávných dôsledkoch.³

Restoratívna justícia sa zameriava na trestný čin a jeho dôsledky v pravom slova zmysle, t. j. na zmierenie obetí, páchatel'ov a ich komunit' tým spôsobom, že sa snaží nachádzať medzi všetkými zainteresovanými subjektmi akceptovateľné, kompromisné riešenie o tom, ako čo najlepšie vyriešiť spáchaný trestný čin. Je ju možné chápať ako jeden zo spôsobov riešenia sociálnych konfliktov, ktoré vznikajú medzi zapojenými subjektmi. V neposlednom rade sa snaží o reintegráciu obeť a páchatel'a do spoločenských komunit' tým, že ozdravuje škody a ujmy spôsobené trestným činom a vďaka vzájomným rozhovorom prispieva tiež k znižovaniu recidívy.⁴

Hlavnou úlohou restoratívnej justície je kladenie dôrazu na obeť trestnej činnosti, ktoré v porovnaní s retributívnym konceptom častokrát bývajú odstavené na „druhú koľaj“. Avšak hlavným problémom, s ktorým sa stretávame vo väčšine prípadov je ten, že obeť trestných činov častokrát požadujú prísnejšie potrestanie páchatel'a. Je dôležité a takisto nutné, aby konkrétnej osobe - obeť - bolo umožnené v restoratívnom postupe vyjadriť všetky svoje požiadavky, vrátane jej túhy po pomste, resp. odplate.⁵ Restoratívna justícia je predovšetkým o oprávnených a rozumných požiadavkách obeť a o hľadani potrebného konsenzu medzi

---

² ZEHR, H., *Changing Lenses : a new focus for crime and justice*. Scottsdale: Herald Press. 1990, s. 181

³ ČERNÍKOVÁ, V.: *Sociální ochrana. Kriminologický pohled na terciární prevenci*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005, s. 132.

⁴ MAXWELL, G., MORRIS, A., HENNESSEY H.: *Conferencing and restorative justice*. 2008. s. 91 – 107

⁵ BENNET, Ch.: *Satisfying the needs and interests of victims*. In: JOHNSTONE, G., VAN NESS, D.: *Handbook of Restorative Justice*. Portland: Willan Publishing, 2007. s. 247 – 267

obeťou a páchatelom.⁶ Základnou myšlienkou restoratívnej justície je tá, že trestná spravodlivosť by mala byť viac zameraná na obnovenie a nápravu škôd, ktoré boli spôsobené ako následok trestného činu, než na spôsobenie „*protiujmy*“ páchatelovi daného trestného činu.⁷ Skutočný koncept vychádza z predpokladaného posunu daného v tom, že nie páchatel zasluhuje trest, ale obeť zasluhuje odškodnenie.⁸

Restoratívna justícia v trestnom práve je chápaná ako nový prístup k riešeniu problémov, ktorý zahŕňa strany konfliktu a komunitu v aktívnom vzťahu s orgánmi trestného súdnictva. Tento koncept však nepredstavuje konkrétny návod alebo program, ktorý by riešil dané problémy. Všetky modely restoratívnej justície sú viazané ku konkrétnej spoločnosti a jej kultúre.⁹ Aj napriek tejto skutočnosti restoratívna justícia obsahuje základné princípy, na ktorých je založená, a ktoré sformuloval hlavný „patrón“ restoratívnej justície Howard Zehr do piatich bodov. Tieto princípy slúžia ako základ, ktorý by sa mal použiť pri každom restoratívnom procese a Zehr zároveň dodáva, že tieto princípy sú založené na konkrétnych hodnotách, ktoré zahŕňajú vzájomné prepojenie, a čo je možno najdôležitejšie - rešpekt. To znamená, že zainteresované strany sú vzájomne prepojené v rámci spoločnosti. Obeť, páchatel a úradníci sú prepojení trestným činom, na základe ktorého prichádza do kontaktu so štátom. Vysvetľuje, že všetky strany nie sú rovnaké, nakoľko majú potreby a túžby, ktoré sú často veľmi odlišné od seba navzájom. Vyžaduje sa, aby v záujme všetkých strán boli obavy vyrovnané.¹⁰ Týmto kľúčovými princípmi sú:

- zameranie sa na škody a následné potreby obeť, ako aj páchatel'a a komunity
- je nutné adresne stanoviť povinnosti, ktoré vyplývajú zo spôsobených škôd
- pomocou strán by mala nastať spolupráca v procese
- zapojenie tých, ktorí majú oprávnený záujem na situácii, t.j. obeť, páchatel'ov a členov spoločnosti

---

⁶ Tamtiež, s. 247 - 67

⁷ ROCHE, D.: The evolving definition of restorative justice. *Contemporary Justice Review*. 2001, Vol 4 (34), s. 186 – 196

⁸ BARNETT, R.: Restitution: a new paradigm of criminal justice. In: JOHNSTONE, G.: A restorative justice reader. Portland: Willan Publishing, 2003. s. 46 – 55

⁹ ZEHR, H.: Úvod do restoratívnej justície. Preklad HASMANOVÁ, Ludmila, OUŘEDNIČKOVÁ, Lenka. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003b, s. 8.

¹⁰ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: Restoratívna justícia, Praha: Leges, 2015, s. 29

- snažiť sa o nápravu spôsobených škôd.¹¹

Na základe týchto skutočností Howard Zehr uvádza: „*Restoratívna justícia je proces, ktorý zahŕňa, pokiaľ je to možné, tých, ktorí majú záujem o konkrétny trestný čin a s možnosťou spoločne ho identifikovať, riešiť spôsobené škody a záväzky, aby sa veci dali do poriadku, ak je to možné.*“¹²

Východiská restoratívnej trestnej spravodlivosti sú založené na presvedčení, že pokiaľ má páchatel' prevziať skutočnú zodpovednosť za to, čo svojim činom spôsobil, musí si najskôr plne uvedomiť, priznať si a porozumieť svojmu jednaniu v jeho sociálnych i individuálnych súvislostiach a z toho prameniacych faktických, nielen trestnoprávnych dôsledkoch.¹³

Restoratívna justícia vs. retributívna justícia

Protistranou restoratívnej justície je tzv. retributívna justícia, alebo inak nazývaná odplatná spravodlivosť, ktorá stále z veľkej časti predstavuje realitu väčšiny právnych systémov, slovenské trestné právo nevynímajúc, pričom trestný čin chápe ako porušenie právnej normy a ako taký je predovšetkým prehreškom voči štátu. Z toho logicky vyplýva, že sa vznik viny spája s porušením zákona a za spravodlivé riešenie sa považuje (často samoučelné) potrestanie páchatel'a, represia, spôsobenie určitej ujmy, nepohodlia páchatel'ovi.¹⁴ Restoratívna justícia, ako aj retributívna predstavujú konkrétnu reakciu spoločnosti na páchanie trestnej činnosti. Ich odlišnosti spočívajú v spôsobe riešenia situácie, ktorá vznikla ako dôsledok spáchania trestného činu. Porovnávanie týchto dvoch koncepcii je v súčasnosti veľmi diskutovanou témou, ktorá má množstvo zástancov, ako aj odporcov na oboch stranách. Hlavnou nevýhodou retributívnej justície, s ktorou sa stretávame aj v našich podmienkach, je zdĺhavosť trestného konania a zahltenosť súdov enormným množstvom prípadov.

Restoratívna justícia sa líši od súčasného trestného práva vo viacerých otázkach. Po prvé: vníma trestné činy komplexnejšie - skôr než definovanie trestného činu ako jednoduché porušovania zákonov uznáva, že páchatelia poškodili obeť, spoločnosť a dokonca aj ich sa-

¹¹ HOWARD, Z.: The little Book of Restorative Justice. PA. Good Books. 2002., s.82

¹² STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: Restoratívna justícia, Praha: Leges, 2015, s. 30

¹³ VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A.: Restoratívni justice – trestní politika pro 21. století?. Trestní právo, 2000, s. 8.

¹⁴ ŠTEFÁNIK, O.: Restoratívna justícia. In: Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2008. Zborník z medzinárodnej konferencie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2008, s. 770.

mých. Po druhé: širšie vníma reakciu na trestnú činnosť - nemožno dávať kľúčovú rolu iba štátu a páchatel'ovi; treba zahrnúť do procesu obeť a rovnako aj spoločnosť. Po tretie: aj úspech sa meria inak - skôr než meranie toho, čo spôsobil trestný čin, meria sa koľko škôd je napravených alebo nahradených a zároveň, ako bolo zabránené páchať ďalšiu trestnú činnosť.¹⁵

Konkrétne rozdiely medzi restoratívnou justíciou a retributívnou justíciou, už spomínaný Howard Zehr, sformuloval do kľúčových bodov, ktorými sa zaoberá každá zo spomenutých koncepcii.¹⁶

Restoratívna justícia

1. Komu vznikla škoda?
2. Aké sú potreby poškodených?
3. Komu vznikajú záväzky a povinnosti?

Retributívna justícia

1. Ako bol porušený zákon?
2. Kto sa dopustil porušenia zákona?
3. Ako sa má potrestať páchatel'?

Howard Zehr takisto sformuloval aj zásady, na základe ktorých môžeme navzájom rozlišovať restoratívnu justíciu a retributívnu justíciu.¹⁷

Restoratívna justícia:

- Trestný čin je porušením vzťahov a záväzkov
- Po porušení nasleduje záväzok páchatel'a
- Obete, páchatel' a komunita sú subjekty, ktoré urovnávajú spory
- Hlavným zameraním sú potreby obeť a zodpovednosť páchatel'a

Retributívna justícia:

- Trestný čin je porušením práva
- Po porušení nasleduje vina páchatel'a
- Štát určuje vinu a ukladá trest páchatel'ovi

¹⁵ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: Restoratívna justícia, Praha: Leges, 2015, s. 37

¹⁶ ZEHR H., GOHAR A.: The Little Book of Restorative Justice, s. 20

¹⁷ Tamtiež, s. 19

- Hlavným zameraním ja potrestanie páchatel'a

2. Restoratívna justícia vo sfére trestného práva hmotného

Restoratívna justícia by nemala odmietat' klasické trestné sankcie, ale práve naopak by mala predstavovat' vhodné doplnenie týchto sankcií hlavne o možnosť aplikovat' ich v podobe alternatívnych trestov, s ktorými sa v podmienkach trestného práva hmotného stretávame nie len v Slovenskej republike. Hlavnou úlohou spomenutých alternatívnych trestov nie je izolovat' páchatel'a od spoločnosti a následne ho potrestať nepodmienečným trestom odňatia slobody, ale udržať ho v spoločnosti.

Zo samotného etymologického významu slova „alternatívne“ vyplýva, že ide o „pripustenie voľby medzi dvomi možnosťami, možnosť výberu, pripúšťanie výberu.“¹⁸ V Slovenských právnych podmienkach rozlišujeme niekoľko druhov alternatívnych trestov, ktoré sú upravené v zákone č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „TZ“). Ide o tresty, ktoré nie sú charakteristické nepodmienečným odňatím slobody a sú pre páchatel'a priaznivejšie v tom zmysle, že nedochádza k izolácii páchatel'a od spoločnosti. Boli zavedené do systému trestnej justície, aby umožnili sudcom a prokurátorom v trestnom konaní viac možností v uplatňovaní spravodlivosti s ohľadom na osobu páchatel'a a spáchaný trestný čin. Uloženie trestov, ktoré nie sú spojené s odňatím slobody, dávalo do budúcnosti páchatel'om nádej, aby sa nedopúšťali ďalšej trestnej činnosti a lepšie sa zapojí do občianskej spoločnosti.¹⁹

Medzi autormi jednotlivých zahraničných ako aj domácich literatúr nedochádza k jednotlivému ustálenému názoru, ktoré tresty môžeme následne zaraďovat' do kategórie alternatívnych. V tomto článku sa budeme bližšie venovat' nasledujúcim alternatívnym trestom:

- podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody (§49 - §50 TZ)
- podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom (§51 - §52 TZ)
- trest domáceho väzenia (§53 TZ)

¹⁸ Dostupné na: http://www.edukos.sk/userfiles/file/alternativne_tresty.pdf, s. 7

¹⁹ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: Restoratívna justícia, Praha: Leges, 2015, s. 219

- trest povinnej práce (§54 - §55 TZ)
- peňažný trest (§56 - §57 TZ)

Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody a podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom

Spomenuté druhy trestov majú podobné znaky²⁰ a predstavujú alternatívu k nepodmienečnému trestu odňatia slobody pri menej závažných trestných činoch. Ich podstata spočíva v tom, že súd síce vynesie odsudzujúci rozsudok a uloží trest, ale jeho výkon odloží pod podmienkou, že odsúdený bude po určitú dobu viesť riadny život a bude dodržiavať aj prípadné obmedzenia, resp. povinnosti, ktoré mu vyplývajú z rozsudku. Súd v oboch prípadoch určí skúšobnú dobu, ktorá je 1 až 5 rokov.

Na rozdiel od typickej „podmienky“, špecifikom „podmienky“ s probačným dohľadom sú isté obmedzenia ako aj povinnosti, ktoré odsúdenému vyplývajú zo zákona.

Obmedzenia spočívajú najmä v zákaze

- a) účasti na určených verejných podujatiach,
- b) požívania alkoholických nápojov a iných návykových látok,
- c) stretávania sa s osobami, ktoré majú na páchatel'a negatívny vplyv alebo ktoré boli jeho spolupáchateľmi alebo účastníkmi na trestnom čine,
- d) vstupu na vyhradené miesta alebo priestory, na ktorých trestný čin spáchal,
- e) účasti na hazardných hrách, hrania na hracích automatoch a uzatvárania stávk,
- f) kontaktu s určenou osobou v akejkol'vek forme vrátane kontaktovania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby alebo inými obdobnými prostriedkami.

Povinnosti spočívajú najmä v príkaze

- a) nepriblížiť sa k určenej osobe na vzdialenosť menšiu ako päť metrov a nezdržiavať sa v blízkosti obydlia určenej osoby alebo v určenom mieste, kde sa takáto osoba zdržuje alebo ktoré navštevuje,

²⁰ Podstatným rozdielom je výška trestu odňatia slobody, ktorá hrozí páchatel'ovi. U prvej „podmienky“ ide o trest neprevyšujúci 2 roky a u „podmienky“ s probačným dohľadom ide o trest neprevyšujúci 3 roky.

- b) vystáhnout sa z bytu alebo domu, v ktorom sa neoprávnené zdržuje alebo ktorý protiprávne obsadil,
- c) nahradiť v skúšobnej dobe spôsobenú škodu,
- d) zaplatiť v skúšobnej dobe dlh alebo zameškané výživné,
- e) osobne alebo verejne sa ospravedlniť poškodenému,
- f) v skúšobnej dobe získať určitú pracovnú kvalifikáciu alebo zúčastniť sa na rekvalifikačnom kurze,
- g) podrobiť sa v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom alebo iným odborníkom programu sociálneho výcviku alebo inému výchovnému programu,
- h) podrobiť sa liečeniu závislosti od návykových látok, ak mu nebolo uložené ochranné liečenie,
- i) podrobiť sa v skúšobnej dobe psychoterapii alebo zúčastniť sa na psychologickom poradenstve,
- j) zamestnať sa v skúšobnej dobe alebo uchádzať sa preukázateľne o zamestnanie,
- k) dostaviť sa v určenom čase na príslušný útvar Policajného zboru určený podľa miesta pobytu, v odôvodnených prípadoch aj opakovane.

V prípade, ak odsúdený viedol v skúšobnej dobe určenej súdom riadny život, dodržiaval podmienky probačného dohľadu a splnil uložené obmedzenia a povinnosti, súd vysloví, že sa osvedčil. V opačnom prípade nariadi nepodmienečný trest odňatia slobody, a to prípadne už v priebehu skúšobnej doby. Ak súd vyslovil, že sa odsúdený v skúšobnej dobe osvedčil, alebo ak sa má za to, že sa osvedčil, hľadá sa na neho, ako keby nebol odsúdený.

Úlohou týchto alternatívnych trestov je snaha o prevychovanie páchatel'a, ktoré je založené na prvkoch kontroly, ako aj následnej pomoci. Probačným dohľadom sa rozumie dlhodobá systematická práca s odsúdeným, v rámci ktorej je odsúdený povinný byť v kontakte s probačným a mediačným úradníkom. Páchatel', ktorému bol uložený probačný dohľad je povinný strpieť nad sebou kontrolu vykonávanú probačným a mediačným úradníkom.²¹ Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom by mal byť ukladaný

---

²¹ Bližšie pozri zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

najmä v prípadoch, keď sa bude vyžadovať prísnejšia kontrola spojená s obmedzeniami a povinnosťami.

Trest domáceho väzenia:

Ako už bolo spomínané, trest domáceho väzenia predstavuje jeden z alternatívnych trestov a jeho úpravu nachádzame v § 53 TZ, ktorý bol zavedený do nášho právneho poriadku rekodifikáciou trestného práva v roku 2005 a ktorý je účinný od 1. 1. 2006. Je zaradený medzi druhy trestov, ktoré nájdeme v § 32 TZ.²²

Trest domáceho väzenia až na dva roky môže súd uložiť páchateľovi prečinu²³, ak

a) vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného prečinu, osobu a pomery páchateľa postačuje uloženie tohto trestu,

b) páchateľ dal písomný sľub, že sa v určenom čase bude zdržiavať v obydlí na určenej adrese a pri výkone kontroly poskytne potrebnú súčinnosť,

c) sú splnené podmienky výkonu kontroly technickými prostriedkami.

Aj počas tohto trestu má odsúdený isté obmedzenia, ktoré upravuje § 53 ods. 2. Tieto obmedzenia spočívajú, že odsúdený po dobu výkonu trestu domáceho väzenia je kumulatívne povinný:

a) v čase, ktorý určí súd, zdržiavať sa vo svojom obydlí vrátane k nemu prináležiacich vonkajších priestorov – „*zavedenie trestu domáceho väzenia bolo vedené po-*

---

²² Za spáchané trestné činy môže súd uložiť páchateľovi, ktorý je fyzickou osobou, len **a)** trest odňatia slobody, **b)** trest domáceho väzenia, **c)** trest povinnej práce, **d)** peňažný trest, **e)** trest prepadnutia majetku **f)** trest prepadnutia vecí, **g)** trest zákazu činnosti, **h)** trest zákazu pobytu, **i)** trest zákazu účasti na verejných podujatiach, **j)** trest straty čestných titulov a vyznamenaní, **k)** trest straty vojenskej a inej hodnosti, **l)** trest vyhostenia.

²³ § 10 ods. 1 TZ - Prečin je: a) trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo b) úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov.

žiadavkou zachovania rodinných a pracovných väzieb páchatela a takisto ekonomickými hľadiskami. ²⁴

- b) viesť riadny život – čím sa má na mysli „*dodržiavanie právnych noriem, plnenie pracovných, rodinných a ďalších občianskych povinností.*“ ²⁵
- c) a podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami – kontrolu bližšie upravuje zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Kontrolu nad výkonom trestu domáceho väzenia vykonáva buď orgán spravujúci technické prostriedky kontroly odsúdeného, alebo mediačný a probačný úradník. V tomto zákone takisto nachádzame vymedzenie pojmu „*technické prostriedky*“ ²⁶

Technickými prostriedkami ²⁷ sú:

- a) osobné identifikačné zariadenie,
- b) zariadenie na kontrolu prítomnosti v mieste výkonu rozhodnutia,
- c) zariadenie na určenie polohy kontrolovanej osoby,
- d) zariadenie varovania blízkosti,
- e) zariadenie kontroly požitia alkoholu,
- f) zariadenie hlasového overenia prítomnosti kontrolovanej osoby,
- g) zariadenie probačného a mediačného úradníka.

Tento druh trestu nebolo možné donedávna uložiť mladistvému, avšak zmena nastala zákonom č. 78/2015 Z. z., ktorým sa novelizoval TZ. Podľa § 116a TZ trest domáceho väzenia môže súd uložiť mladistvému pri splnení podmienok ustanovených týmto zákonom a so súhlasom jeho zákonného zástupcu až na jeden rok – domnievame sa, že zavedenie tohto tres-

²⁴ ŠÁMAL, P.: K úpravě trestních sankcí ve vládní návrhu rekodifikace trestního zákoníku. In: Trestněprávní revue. Praha: C. H. Beck, č. 5, 2005, s. 119

²⁵ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J.: Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 388.

²⁶ § 1 ods. 1 - Predmetom úpravy tohto zákona je úprava technických prostriedkov a podmienok ich použitia pri kontrole výkonu niektorých rozhodnutí

²⁷ Technické prostriedky sú vo vlastníctve štátu. Správcom technických prostriedkov je Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.

tu aj pre mladistvých môže následne pomôcť k ich náprave a prevýchove, pretože len rodina vie, ako správne pôsobiť na mladistvého, aby došlo k jeho prevýchove.

Hlavnou výhodou nie len tohto druhu trestu, ale aj ostatných alternatívnych trestov je skutočnosť, že odsúdený nie je následne izolovaný od spoločnosti a má možnosť zachovať si sociálne, prípadne iné ekonomické väzby. Takisto veľkou výhodou je menšia finančná nákladnosť tohto trestu v porovnaní s trestom odňatia slobody, pričom ušetrené finančné prostriedky môže štát následne použiť v iných potrebách spojených s justíciou.

Tento druh trestu nebol veľmi zaužívaný, nakoľko Slovenská republika nedisponovala potrebným počtom technických prostriedkov potrebných na následný monitoring odsúdených. To sa zmenilo začiatkom roka 2016, kedy Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky obdržalo 2 000 takýchto prostriedkov (z toho približne 1 000 kusmi len na domáce väzenie). Prvé použitie takéhoto prostriedku sme mali možnosť zaznamenať na Okresnom súde v Martine, kde tamojší sudca odsúdil výtržníka na ročný trest domáceho väzenia a zákaz pitia alkoholu.²⁸

Trest povinnej práce

Trest povinnej práce takisto predstavuje ďalšiu alternatívu, môžeme to nazvať „*krátkodobého trestu odňatia slobody*“. Aj podľa čl. 18 Ústavy SR nikoho nemožno poslať na nútené práce alebo nútené služby. Uvedené ustanovenie sa nevzťahuje na práce ukladané podľa zákona osobám vo výkone trestu odňatia slobody alebo osobám vykonávajúcim iný trest, ktorý nahrádza trest odňatia slobody.

Trest povinnej práce môže súd uložiť so súhlasom páchatel'a vo výmere od 40 do 300 hodín, ak ho odsudzuje za prečin, za ktorý zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody, ktorého horná hranica sadzby trestu odňatia slobody nepresahuje päť rokov. Trest povinnej práce je povinný odsúdený vykonať osobne, vo svojom voľnom čase a bez nároku na odmenu. Vykonáva ho odsúdený v obvode okresného súdu, v ktorom má bydlisko. So súhlasom odsúdeného môže byť trest vykonaný aj mimo obvodu tohto súdu.

Výkon tohto trestu upravuje zákon č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce a o doplnení zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých

---

²⁸ Dostupné na: <http://aktualne.atlas.sk/slovensko/spolocnost/prelomove-rozhodnutie-martine-sudca-ako-prvy-pouzil-novy-trest.html> [cit. dňa 29.02.2016]

zákonov v znení neskorších predpisov (zákon o výkone trestu povinnej práce) ako aj § 79 Spravovacieho poriadku. Povinné práce je odsúdený povinný vykonať v rozsahu určenom súdom a v prospech štátu, vyššieho územného celku, obce alebo inej právnickej osoby, ktorá sa zaoberá vzdelávaním, kultúrou, školstvom, ochranou ľudských práv, rozvojom vedy, rozvojom telesnej kultúry, ochranou pred požiarmi, ochranou zvierat, sociálnou pomocou, sociálnymi službami, zdravotnou starostlivosťou, ekologickou činnosťou, náboženskou činnosťou, humanitárnou činnosťou, charitatívnou činnosťou alebo inou verejnoprospešnou činnosťou, ktorá sa nevykonáva na účely dosiahnutia zisku.²⁹

Peňažný trest:

Tento druh alternatívneho trestu je upravený v § 56 a § 57 TZ, a môže ho uložiť súd páchateľovi buď:

1. úmyselného trestného činu, ktorým získal alebo snažil získať majetkový prospech (§ 56 ods. 1), alebo
2. prečinu, ak vzhľadom na povahu spáchaného prečinu a možnosť nápravy páchateľa trest odňatia slobody neukladá (§ 56 ods. 2).

S týmto trestom sme sa na rozdiel trestu domáceho väzenia a trestu povinnej práce mohli stretnúť už aj v zákone č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

Výmera tohto trestu sa pohybuje v rozmedzí od 160 € do 331 930 € a ktorá nemôže byť znižovaná alebo zvyšovaná mimo rozpätia sadzby uvedenej v § 56 ods. 1.³⁰ Tento druh trestu môže podľa § 114 TZ súd uložiť aj mladistvému páchateľovi, avšak len vo výške od 30 € do 16 590 €. Zaplatená suma peňažného trestu pripadá štátu.

Peňažný trest bezprostredne postihuje majetok páchateľa. Preto tento trest je možné uložiť hlavne páchateľovi, ktorý sa dopustil trestného činu s úmyslom získať majetkový prospech.³¹

---

²⁹ Zákon o výkone trestu povinnej práce a o doplnení zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zákon o výkone trestu povinnej práce)

³⁰ Porovnaj R 4/1967

³¹ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J – ZÁHORA, J.: Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 258

Pri ukladaní peňažného trestu súd okrem všeobecných kritérií prihliadne aj na osobné a majetkové pomery páchatel'a. Pri skúmaní tejto podmienky uloženia peňažného trestu treba zisťovať aj záväzky obvineného, predovšetkým rozsah jeho zákonnej vyživovacej povinnosti a rozsah povinnosti na náhradu škody, ktoré zásadne majú prednosť pred zaplatením peňažného trestu.³²

Záver

Ako už z uvedeného príspevku vyplýva, restoratívna justícia vo sfére trestného práva hmotného môže priniesť značný prospech a zmeniť zaužívané princípy v trestnom práve. Jej aplikácia by následne pomohla obetiam, ale aj páchatel'om trestnej činnosti, pri ktorých by následne nedochádzalo k izolácii od spoločnosti a k ich následnej recidíve. Takisto predstavuje veľké plus aj v oblasti súdnictva a prokuratúry, nakoľko by došlo k následnému uľahčeniu práce a k možnosti venovať sa závažnejším trestným činom, ktoré pre spoločnosť predstavujú omnoho väčšie riziko. Restoratívna justícia má takisto pozitívny prínos pre hospodárstvo štátu a jeho finančné prostriedky. Za pomoci riešení, ktoré prináša v podobe alternatívnych trestov, odklonov v trestnom konaní atď. sa môže dosiahnuť, že jednotlivé ústavy slúžiace na výkon trestu odňatia slobody nebudú naďalej preplňované a tým pádom budú ušetrené nemalé náklady, ktoré slúžili na chod týchto ústavov. Ušetrené finančné prostriedky by mohli byť následne použité v iných oblastiach slúžiacich na boj proti kriminalite, ako aj v iných štátnych sférach, nie len v justícii.

Radi by sme spomenuli obecný prínos restoratívnej justície, ktorý spočíva hlavne v aktívnejšom zapojení zúčastnených osôb do následného procesu nie len potrestania páchatel'a za spáchaný trestný čin, ale takisto aj urovnania vzťahov medzi páchatel'om – obeťou – komunitou (spoločnosťou).

Zastávame názor, že využitie restoratívnej justície je širokospektrálne a okrem trestného práva by sa jej reálne uplatnenie dalo využiť aj v správnom práve, predovšetkým pri priestupkoch a iných správnych deliktoch. Je predčasné hovoriť o tom, či sa riešenie problémov za pomoci restoratívnej justície osvedčilo, nakoľko takéto závery bude možné vyniesť až po uplynutí istého časového obdobia

---

³² Porovnaj IVOR, J.: Trestné právo hmotné, Osobitná časť II., Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 380

Použitá literatúra

1. BARNETT, R.: Restitution: a new paradigm of criminal justice. In: JOHNSTONE, G.: A restorative justice reader. Portland: Willan Publishing, 2003. s. 46 – 55
2. BENNET, Ch.: Satisfying the needs and interests of victims. In: JOHNSTONE, G., VAN NESS, D.: Handbook of Restorative Justice. Portland: Willan Publishing, 2007. s. 247 – 267
3. BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J – ZÁHORA, J.: Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 388.
4. ČERNÍKOVÁ, V.: Sociální ochrana. Kriminologický pohled na terciární prevenci. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005, s. 132.
5. IVOR, J.: Trestné právo hmotné, Osobitná časť II., Bratislava: Iura Edition, 2010, s.380
6. KARABEC, Z.: Koncept restoratívnej justice. In KARABEC, Z. (ed): Restoratívnej justice. Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: IKSP, 2003, s. 8.
7. MAXWELL, G., MORRIS, A., HENNESSEY H.: Conferencing and restorative justice. 2008. s. 91 – 107
8. ROCHE, D.: The evolving definition of restorative justice. Contemporary Justice Review. 2001, Vol 4 (3 4),. s. 186 – 196
9. STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: Restoratívna justícia, Praha: Leges, 2015, s. 29
10. ŠÁMAL, P.: K úpravě trestních sankcí ve vládní návrhu rekonstrukce trestního zákoníku. In: Trestněprávní revue. Praha: C. H. Beck, č. 5, 2005, s. 119
11. ŠTEFÁNIK, O.: Restoratívna justícia. In: Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2008. Zborník z medzinárodnej konferencie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2008, s. 770.
12. VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A.: Restoratívnej justice – trestní politika pro 21. století?. Trestní právo, 2000, s. 8.
13. ZEHR, H.: Changing Lenses : a new focus for crime and justice. Scottdale: Herald Press. 1990, s. 181
14. ZEHR, H.: The little Book of Restorative Justice. PA. Good Books. 2002., s.82

15. ZEHR, H.: Úvod do restorativní justice. Preklad HASMANOVÁ, Ludmila, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003b, s.

Zákony:

1. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
2. Zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov
3. Zákon č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce

Analýza práva na osobnú slobodu na vybranom trestnom prípade

Dominika Kučerová*

Abstrakt:

Príspevok sa zaoberá zárukou práva na osobnú slobodu v zmysle Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, nielen z teoretického hľadiska, ale najmä analýzou konkrétneho trestného prípadu. Cieľom tejto práce je priblížiť praktickú aplikáciu práva na osobnú slobodu na konkrétnom, reálnom trestnom prípade. V práci sa teda vysvetľuje praktické chápanie práva na osobnú slobodu, uplatňované slovenskými orgánmi.

Kľúčové slová: základné ľudské práva a slobody, právo na osobnú slobodu, analýza, Európsky súd pre ľudské práva, trestné konanie.

Abstract:

The thesis deals with the guarantee of the right to liberty in the terms of European Convention on Human Rights, not only from a theoretical point of view but it also analyzes one specific criminal case. The aim of this paper is to outline the theoretical adaptation of the right to liberty on real criminal case. The paper outlines practical understanding of the right to liberty, applied by the Slovak authorities.

Keywords: fundamental human rights and freedoms, the right to liberty, analysis, the European Court of Human Rights, criminal proceedings

---

* recenzent príspevku: Mgr. Lucia Berdisová, PhD.

Úvod

Čitatelia môžu mať pocit, že problematika základných ľudských práv a slobôd je tak notoricky známou, že v súčasnosti už nemôže dochádzať k ich porušovaniu, a už vôbec nie v rámci trestného konania.

Opak je však pravdou. Napriek tomu, že žijeme v demokratickom štáte 21. storočia, základné ľudské práva tu boli porušované, sú porušované a domnievame sa, že vždy aj budú. Podľa výročnej správy Amnesty International z roku 2014/2015 mnohé štáty a medzi nimi aj Slovensko porušujú tieto práva výrazným spôsobom a neštítia sa to zakrývať „poplašnými správami“ o bezpečnostných hrozbách.¹

Na ilustráciu faktu, že základné práva a slobody sú porušované, sme sa rozhodli analyzovať prípad, ktorý bol v 90. rokoch označovaný ako „mega proces storočia“, rôzni štátni funkcionári sa vyjadrovali v médiách o tom, ako osoby podozrivé nevyjdú z basy, ako sa oni o to postarajú a podobne. V tomto prípade bol v rámci trestného konania prvýkrát na Slovensku vypočutý chránený svedok prostredníctvom „telemostu“.

V rámci nášho príspevku sa však nebudeme zaoberať „obávanými bossmi podsvetia“ ale zameriame sa na dvoch obvinených – manželov, ktorý boli v závere oslobodení z pod obžaloby v plnom rozsahu. Vzhľadom na dĺžku príspevku sme sa zamerali v prípade na analýzu práva na osobnú slobodu v zmysle Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd konkrétne čl. 5 ods. 1 a ods. 3.

1. Skutková podstata prípadu Kučera proti Slovenskej republike²

Podľa sťažovateľa, 17. decembra 1997 o šiestej hodine ráno mu vtrhlo do bytu niekoľko ozbrojených policajtov v maskách bez jeho súhlasu. Policajti sťažovateľovi a jeho manželke predložili rozhodnutie policajného vyšetrovateľa. Spomínané rozhodnutie zo 17. decembra 1997 ich obviňovalo, okrem iného, z vydierania. Vyšetrovateľ podozrieval obvinených z donútenia majiteľa spoločnosti s ručením obmedzeným k prevedeniu jeho akcií v spoločnosti a jeho auta tretej strane.

---

¹ <http://www.amnesty.sk/wp-content/uploads/2015/02/AIR2014SK.pdf>

² Kučera proti Slovensku, rozsudok, 17.7.2007, č. 48666/99

Sťažovateľa eskortovali na Krajský úrad vyšetrovania v Žiline. Manželke sťažovateľa bolo dovolené odvieť ich dcéru do materskej školy a následne bola taktiež eskortovaná na Krajský úrad vyšetrovania, kde ju a sťažovateľa vypočúvali. Sťažovateľ bol zadržaný v cele do rána do piatej hodiny 18. decembra 1997. V tento deň ho na príkaz štátneho prokurátora prepustili.

19. decembra sťažovateľa opäť zatkla polícia. 20. decembra 1997 ho sudca Krajského súdu v Trenčíne poslal do vyšetrovacej väzby s účinnosťou od 19. decembra 1997. Odkazoval sa na §67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku.³ Sudca považoval zadržanie obvineného za nevyhnutné práve preto, aby sa predišlo vyvíjaniu ďalšieho nátlaku na údajnú obeť.

V priebehu väzby, ktorá dokopy trvala 2 roky, podal sťažovateľ niekoľko žiadostí o prepustenie, tieto všetky boli zamietnuté a na slobodu bol prepustený, až keď uplynula maximálna možná lehota na zadržanie osoby vo väzbe. Počas rozhodovania o jednej zo žiadostí sťažovateľa o prepustenie sa „dala“ sudkyňa OS TN vylúčiť pre jej údajnú zaujatosť vo veci.

Okrem žiadostí o prepustenie sťažovateľ požiadal 16. novembra 1998 Krajskú prokuratúru v Trenčíne zaoberať sa obvineniami proti nemu a jeho manželke v oddelených konaniach podľa §23 ods. 1 Trestného poriadku.⁴ Vysvetlil, že v konaní je vyšetovaných niekoľko ďalších obvinení. Výsledkom bolo, že vo vyšetovaní obvinenia proti sťažovateľovi niekoľko mesiacov nedošlo k žiadnemu pokroku. Neexistoval dôvod na predlžovanie jeho väzby, keďže vyšetovanie obvinenia proti nemu sa skončilo už v októbri 1998.

Následne, 11. mája 1999, sťažovateľ a jeho právny zástupca preskúmali spis. 9. júna 1999 prokurátor obžaloval sťažovateľa, jeho manželku a sedem ďalších osôb na Krajskom súde v Banskej Bystrici. Sťažovateľ a jeho manželka boli obaja obžalovaní z vydierania, ktorého sa mali dopustiť ako členovia organizovanej skupiny. Obžaloba zahŕňala ďalších deväť bodov, ktoré sa sťažovateľa a jeho manželky netýkali.

Sťažovateľ bol z väzby prepustený 19. decembra 1999. Počas trvania jeho väzby nemal povolené žiadne návštevy od svojej manželky až do 29. januára 1999. Pred tým, 6. mája 1998, právny zástupca sťažovateľa a jeho manželky žiadal o povolenie stretnutia svojich klientov, aj

---

³ Obvinený môže byť vzatý do väzby len vtedy, ak sú tu konkrétne skutočnosti, ktoré odôvodňujú obavu, že bude pôsobiť na svedkov alebo spoluobvinených, alebo ináč mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie.

⁴ Na urýchlenie konania alebo z iných dôležitých dôvodov možno konanie o niektorom z trestných činov alebo proti niektorému z obvinených vylúčiť zo spoločného konania.

v prípade prítomnosti vyšetrovateľa. Odvolával sa na utrpenie spôsobené zdĺhavým odlúčením sťažovateľa od svojej manželky a taktiež na skutočnosť, že vyšetrovanie daných trestných činov bolo prakticky ukončené.

Sťažovateľ sa dňa 3. septembra 1998, obrátil so sťažnosťou pre porušenie jeho práv ustanovených v Dohovore na Európsky súd pre ľudské práva, tento rozhodol o prijateľnosti sťažnosti dňa 4. novembra 2003⁵ a tým sa začalo konanie pred ESĽP.⁶

Dňa 28. januára 2000 Krajský súd v Banskej Bystrici oslobodil sťažovateľa a jeho manželku v súlade s §226 písm. c) Trestného poriadku⁷, s odôvodnením, že nebolo preukázané, že by sa vydierania dopustili. Sedem ďalších obžalovaných súd uznal vinnými. Následne sa prokurátor odvolal a konanie sa dostalo na Najvyšší súd.

Dňa 7. februára 2001 Najvyšší súd zrušil príslušnú časť rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 28.1.2000 a sťažovateľa a jeho manželku oslobodil podľa §226 písm. b) Trestného poriadku⁸ s odôvodnením, že sa svojím konaním nedopustili trestného činu.

ESĽP vydal rozhodnutie dňa 17. júla 2007,⁹ ktorým zamietol predbežné námietky vlády, jednomyseľne rozhodol že nedošlo k porušeniu čl. 5 ods. 1 a rovnako jednomyseľne rozhodol, že došlo k porušeniu čl. 5 ods. 3 a 4 a k porušeniu čl. 8 Dohovoru

1.1. Zákonnosť pozbavenia osobnej slobody (článok 5 ods. 1 Dohovoru)

Sťažovateľ (ďalej len „PK“) sa obrátil dňa 3.9.1998 na ESĽP, so sťažnosťou v ktorej namietal okrem iného dvojnásobné porušenie čl. 5 ods. 1 Dohovoru. Jeho porušenie odôvodnil nasledujúcimi tvrdeniami. Dňa 19.12.1997 o 15:40 hodine ho zadržala polícia, keď kráčal po ulici so svojou maloletou dcérou. Následne bol vypočúvaný a dňa 20.12.1997 bol sudcom OS TN vzatý spolu s ďalšími obvinenými do vyšetrovacej väzby v zmysle §67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku. PK videl nezákonnosť jeho vzatia do väzby v neexistencii návrhu proku-

⁵ Sťažnosť č. 48666/99 podaná dňa 3.9.1998

⁶ Sťažovateľ tvrdil, že boli porušené jeho práva podľa čl. 5 ods. 1, 3 a 4, podľa čl. 6 ods. 1 a 3 písm. d), čl. 3 a čl. 8 ods. 1. Súd prijal sťažnosť podľa čl. 5 ods. 1, 3 a 4, a podľa čl. 8

⁷ Súd oslobodí obžalovaného spod obžaloby, ak nebolo dokázané, že tento skutok spáchal obžalovaný

⁸ Súd oslobodí obžalovaného spod obžaloby, ak nie je tento skutok trestným činom

⁹ Kučera proti Slovensku, rozsudok, 17.7.2007, č. 48666/99

rátora na vzatie obvineného do väzby, ktorého podanie je zákonnou podmienkou na rozhodnutie súdu o vzatí osoby do väzby. Nakoľko, keď mu bolo umožnené po ukončení vyšetrovania preskúmať 5.5.1999 spis, všimol si, že tam tento návrh chýba a podal sťažnosť. Až na základe jeho sťažnosti bol návrh do spisu doplnený 10. mája 1999. V tejto súvislosti uviedol, že návrh bol označený pečiatkou, ktorá sa v čase, keď mal byť vzatý do väzby, čiže v decembri 1997 nepoužívala a podpis prokurátora sa nezhodoval s podpismi tohto prokurátora v iných veciach.

Ďalej tvrdil, že jeho väzba bola nezákonná z dôvodu, že o jej predĺžení rozhodol dňa 13.6.1998 nezákonný sudca, nakoľko sudca, ktorý rozhodoval nebol oprávnený v prípade konať, pretože do tohto dátumu ešte nebolo rozhodnuté vo veci žiadosti o vylúčenie sudkyne, na ktorú preskúmanie prípadu pripadlo.¹⁰

Vláda Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“) sa na výzvu ESLP k tvrdeniam PK vyjadrila nasledovne. K tvrdeniu PK týkajúceho sa neexistencie návrhu prokurátora uviedla vo svojom stanovisku z 19.11.2002, že tento návrh bol vydaný 19.12.1997 o 20:05 hodine ako sa uvádzalo aj v rozhodnutí OS TN o vzatí obvineného do väzby. Nakoľko, keby tento neexistoval, nemohol by súd rozhodovať o väzbe, keďže jeho vydanie bolo zákonnou podmienkou vzatia do väzby podľa §68 Trestného poriadku. Do vyšetrovacieho spisu „nebol založený nedopatrením“. Podľa nich teda išlo len o formálnu chybu, ktorá bola po sťažovateľovom upozornení napravená, a vzhľadom na to, že PK mal o danej skutočnosti vedomosť, vláda považovala jeho tvrdenia za zavádzajúce a účelovo vytrhnuté z kontextu.

K tvrdeniu PK, že o predĺžení jeho väzby rozhodol nezákonný sudca, vláda uviedla dve rôzne tvrdenia. Prvým bolo, že po tom, ako sa zákonný sudca pána PK JUDr. Roman H. vzdal funkcie sudcu jeho agenda pripadla JUDr. Eve T. Tá však po obdržaní návrhu prokurátora zo dňa 5.6.1998 na predĺženie väzby, dňa 8.6.1998 oznámila predsedníčke OS TN, že sa cíti byť

---

¹⁰ Skutkové okolnosti prípadu: v tomto období boli na OS TN 3 „trestní“ sudcovia o prvej žiadosti PK o prepustenie z väzby zo dňa 5.3.1998 rozhodoval JUDr. Roman H., ktorý sa neskôr vzdal funkcie sudcu a jeho agenda podľa rozvrhu práce súdu pripadla JUDr. Eve T., a od tohto okamihu boli na OS TN len 2 „trestní sudcovia“. Dňa 5.6.1998 podala Krajská prokuratúra v TN na OS TN návrh na predĺženie lehoty väzby u 5 obvinených vrátane PK. Tento návrh pripadol sudkyňi JUDr. Eve T., ktorá dňa 8.6.1998 v predbežnom konaní informovala predsedu OS TN, že sa považuje za zaujatú, nakoľko jednak pred tým ako advokátka zastupovala poškodeného a tiež sa pozná s obvinením PK a jeho manželkou a súhlasila, aby bola v zmysle §30 ods. 4 Trestného poriadku nahradená iným sudcom. Formálne KS TN požiadala, aby bola vylúčená z prípadu dňa 18.6.1998, KS TN túto žiadosť schválil dňa 7.7.1998. Medzitým však iný sudca OS TN dňa 13.6.1998 predĺžil väzbu PK a ďalších 4 obvinených.

vo veci zaujatá a zároveň dala súhlas na pridelenie veci inému sudcovi. Na podklade tohto oznámenia predsedníčka OS TN predložila spis KS TN dňa 16.6.1998 na rozhodnutie a ten dňa 7.7.1998 rozhodol o vylúčení sudkyne. Na základe týchto skutočností sa sudca Mgr. Štefánik stal zákonným sudcom PK a teda mohol zákonne rozhodnúť o predĺžení väzby obvinených vrátane pána PK dňa 13.6.1998. Na zákonnosť tohto uznesenia nemá žiaden vplyv fakt, že vylúčenie JUDr. Evy T. bolo potvrdené až uznesením zo dňa 7.7.1998.¹¹ V inom stanovisku vláda tvrdila, že o predĺžení väzby pána PK bolo rozhodnuté zákonným sudcom, nakoľko až do okamihu zahájenia trestného konania (ktoré by bolo vedené pod jedným číslom), každé nová žiadosť v tejto veci predstavuje nové podanie na súd a v zmysle rozvrhu práce obdrží nové číslo. A teda návrh prokurátora bol novým podaním, ktoré bolo pridelenie do oddelenia Mgr. Štefánika, vzhľadom na to, že JUDr. Eva T. 8.6.1998 podala námietku zaujatosti a dala súhlas na pridelenie veci inému sudcovi.¹²

ESLP k tvrdeniam PK, že jeho vzatie do väzby bolo nezákonne z dôvodu, že nebolo vydané na základe návrhu prokurátora sa vyjadril tak, že sťažnosť v tejto časti musí v zmysle čl. 35 ods. 3 a 4 Dohovoru zamietnuť. Súd poznamenal, že rozhodnutie OS zo dňa 20.12.1997, na základe ktorého bol vzatý do väzby výslovne uvádza, že bolo vydané na základe návrhu prokurátora, ktorý bol predložený sudcovi dňa 19.12.1997 o 20:05 hod. Toto rozhodnutie bolo preskúmané aj KS TN, ktorý dospel k záveru, že návrh na vzatie obvinených osôb do väzby a rozhodnutie sudcu sú v súlade s príslušným zákonom. Na základe týchto okolností a vzhľadom na to, že pán PK svoje tvrdenie, že návrh prokurátora z 19.12.1997 bol sfaľovaný, nepodložil dôkazmi, súd akceptoval tvrdenie vlády, že nevloženie návrhu do spisu prípadu bolo administratívnym omylom, ktorý nemal vplyv na zákonnosť vzatia pána PK do väzby.

Sťažnosť pána PK, že jeho väzba bola nezákonná z toho dôvodu, že o jej predĺžení rozhodol dňa 13.6.1998 nezákonný sudca vyhlásil v tejto časti za prípustnú, nakoniec však v tejto časti rozhodol, že nedošlo k porušeniu článku 5 ods. 1 Dohovoru. Súd tu prijal vysvetlenie dané predsedom OS TN zo 16.1.2004¹³. Podľa súdu dostupné dokumenty potvrdzovali, že sa

¹¹ Toto vláda tvrdila v stanovisku zo dňa 19.11.2002 a zo dňa 31.3.2003

¹² Toto vláda tvrdila v stanovisku zo dňa 28.4.2004

¹³ Kučera proti Slovensku, rozhodnutie, 17.7.2007, č. 48666/99, §30 – Predseda OS TN podal vysvetlenie, v ktorom uviedol, že sudkyňa JUDr. Eva T. a sudca Mgr. Š. sa zaoberali trestnými vecami. Prokurátorov návrh na predĺženie väzby bol zaznamenaný ako nové podanie, bol pridelený sudcovi Š. pod registračným číslom 4Tp 41/98, o ktorom rozhodol 13.6.1998. pokiaľ ide o sudkyňu T., žiadosť pána PK o prepustenie pripadla jej, spis bol registrovaný pod číslom 3Tp 42/98, po tom čo bola vylúčená na svoju žiadosť z dôvodu zaujatosti, spis pripadol sudcovi Š.

samostatnými podaniami, ktoré vyžadovali rozhodnutie OS vo fáze prípravného konania, zaoberali rôzni sudcovia. Rozhodnutie KS TN zo dňa 7.7.1998 naznačuje, že sudkyňa JUDr. Eva T. požiadala o odstúpenie po tom, ako jej bola pridelená žiadosť pána PK o prepustenie. Podľa súdu nič nenaznačovalo tomu, že sudkyňa bola, alebo by mala byť zapojená do vyšetrovania návrhu na predĺženie jeho väzby, o ktorom bolo rozhodnuté 13.6.1998.¹⁴

K sťažnosti pána PK, týkajúcich sa tvrdení, že došlo k porušeniu čl. 5 ods. 1, tým že bol zbavený osobnej slobody nezákonne, nakoľko chýbal návrh prokurátora na vzatie do väzby máme viacero postrehov. Ak by sme sa aj stotožnili s tvrdením vlády, že išlo len o formálnu chybu, vyvstávajú tu 2 otázky. Ako mohol KS TN rozhodnúť o sťažnosti proti uzneseniu o vzatí do väzby v tom zmysle, že návrh na vzatie obvinených osôb do väzby je v súlade s príslušným zákonom, ak tento návrh nebol nedopatrením súdu vložený do spisu, ako tvrdila vláda. Ak sa nad tým logicky zamyslíme, už KS TN mal upozorniť OS TN, že tu návrh chýba, ten by tento urýchlene doložil, keďže chýbal len nedopatrením a jeho existencia podľa vlády nie je sporná. V opačnom prípade, teda ak si KS TN jeho absenciu nevšimol, znamená to, že sa so sťažnosťou nezaoberal s náležitou starostlivosťou, a iba sucho konštatoval ustanovenia právnych predpisov a „skopíroval“ rozhodnutie prvostupňového súdu. Takéto konanie je potom v rozpore s čl. 5 Dohovoru ako konštatoval ESLP vo svojej judikatúre. Druhá otázka je skôr námetom na zamyslenie, či je možné, aby sa v demokratickej spoločnosti stratil návrh prokurátora na vzatie obvinených do väzby na 17 mesiacov. Napriek tomu, že spis bol niekoľko krát preskúmaný sudcami, minimálne 2 rôznych súdov, minimálne vždy pri posudzovaní žiadosti o prepustenie z väzby a napriek tomu, že existencia tohto návrhu bola zákonnou podmienkou pre vzatia osoby do väzby, ani jeden sudca si túto „formálnu“ chybu nevšimol. Z tohto dôvodu považujeme rozhodnutie ESLP o zamietnutí sťažnosti v tejto časti za chybné.

Aj rozhodnutie ESLP, kde konštatoval, že k porušeniu čl. 5 ods. 1 nedošlo považujeme za nesprávne, ale chápeme ho minimálne z dôvodu veľkej neprehľadnosti tvrdení a vyjadrení účastníkov, týkajúcich sa otázky zákonnosti sudcu, ktorý rozhodol o predĺžení väzby. Jednak považujeme za potrebné poukázať na rozporné tvrdenia vlády, ktorými argumentovali, prečo sudca nemohol byť nezákonným. Je možno len náhodou, že argumentácia vlády sa zmenila vždy, keď sa zmenila osoba zástupcu Slovenskej republiky pred ESLP. Aj v tomto prípade vidíme viacero sporných otázok. Prvou je otázka zaujatosti sudkyne JUDr. Evy T. Tá dňa 8.6.1998 oznámila predsedníčke OS TN, že sa cíti v danej veci zaujatá z dôvodu, že

¹⁴Kučera proti Slovensku, rozhodnutie, 17.7.2007, č. 48666/99, §87-89

v minulosti ako advokátka zastupovala poškodeného R, ktorý figuruje v tomto konaní a tiež že sa poznala s pánom PK a jeho manželkou. Toto mala oznámiť po tom, ako jej bol dňa 5.6.1998 doručený návrh prokurátora na predĺženie väzby 5 obvinených vrátane pána PK.¹⁵ No zároveň v tej istej trestnej veci jej bola doručená žiadosť iného obvineného o prepustenie z väzby a o tejto bez pocitu zaujatosti, z toho že poškodeného R. v minulosti zastupovala ako advokátka, rozhodla tak, že jeho žiadosť zamietla. KS TN potom toto jej rozhodnutie zrušil z dôvodu, že o žiadosti obvineného rozhodovala vylúčená sudkyňa. Za druhú spornú otázku považujeme tvrdenia vlády, o ktoré sa oprel aj EŠLP, a ktoré sa prvý krát objavili až v rámci vysvetlenia predsedu OS TN zo dňa 16.1.2004. Jedna z mála vecí, na ktorých sa vláda so sťažovateľom zhodli bolo, že pán PK podal spolu 5 žiadostí o prepustenie z väzby, ktorým boli pridelené nasledujúce registračné čísla: 1Tp 22/98 zo dňa 12.3.1998, 2Tp 67/98 zo dňa 10.9.1998, 2Tp 98/98 zo dňa 4.12.1998, 2Tp 15/99 zo dňa 16.3.1999 a nakoniec 2Tp 34/99 zo dňa 20.4.1999. Nech sme hľadali akokoľvek usilovne žiadosť 3Tp 42/98, ktoré malo podľa vyjadrenia predsedníčky OS TN zo dňa 16.1.2004, to v ktorom sa sudkyňa JUDr. Eva T. cítila zaujatá a o ktorom následne rozhodol sudca Mgr. Š. sme nenašli. Tu sa podľa nás celá táto situácia veľmi zamotala. Nakoľko aj keby bolo tejto žiadosti neskôr pridelené iné číslo, muselo by sa jednať o žiadosť o prepustenie z väzby podanej pánom PK pred dátumom 8.6.1998, kedy sudkyňa oznámila svoju zaujatosť. Takáto žiadosť bola podaná len jedna, tá bola podaná 5.3.1998 a rozhodol o nej sudca JUDr. Roman H. dňa 12.3.1998, čiže skôr ako oznámeniu sudkyne o zaujatosti došlo. Z toho vyplýva, že jediné konanie, ktoré chronologicky zapadá do daných časových údajov je konanie o návrhu prokurátora na predĺženie väzby obvinených zo dňa 5.6.1998. Či už to bol úmysel, alebo majú slovenské súdy len extrémne neprehľadný systém pridelenia čísel, máme za to, že takýto postup vyjadruje všetky znaky ľubovôle, ktorá je v rozpore s ustanoveniami článku 5. EŠLP vo viacerých svojich rozhodnutiach, týkajúcich sa práva na nestranný súd používa argument, že „spravodlivosť nesmie byť iba vykonávaná, musí byť aj vidieť, že je vykonávaná“¹⁶, čo v tomto prípade nie je splnené.

---

¹⁵ Tvrdenie vlády z jej stanoviska zo dňa 31.3.2003, str. 4

¹⁶ Napr. Nešták proti Slovensku, rozsudok, 27.2.2007, č. 65559/01, §82

1.2. Právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti pozbavenia osobnej slobody (článok 5 ods. 4 Dohovoru)

Sťažovateľ ďalej namietal porušenie článku 5 ods. 4 Dohovoru, konaním štátnych orgánov, kedy tieto urýchlene nerozhodovali o jeho žiadostiach na prepustenie z väzby. Podľa neho išlo konkrétne o žiadosť z 25.2.1998¹⁷, 11.8.1998¹⁸ a 23.11.1998.¹⁹ Sťažovateľ tvrdil, že rozhodnutia boli neoprávnené omeškané, obzvlášť pokiaľ išlo o rozhodnutie KS o jeho sťažnostiach proti zamietnutiu jeho žiadostí o prepustenie, ako aj v doručovaní relevantných rozhodnutí jemu, alebo jeho právnomu zástupcovi. Pričom poukázal aj na ten fakt, že zdĺhavosť týchto rozhodnutí mu bránila v možnosti podať ďalšiu žiadosť o prepustenie z väzby, nakoľko bolo zákonnou podmienkou, že v prípade, ak neuvádza žiadateľ nové dôvody prepustenia z väzby, môže opätovnú žiadosť podať najskôr po 14 dňoch od právoplatnosti posledného rozhodnutia, ktorým bola jeho žiadosť zamietnutá.

Vláda trvala na tom, že dĺžka trvania skúmania sťažovateľových žiadostí o prepustenie nebola za daných okolností prípadu v rozpore s článku 5 ods. 4 Dohovoru. Ďalej vláda vo svojom stanovisku uviedla, že sťažovateľ podal celkom 5 žiadostí o prepustenie, ktoré všetky boli zamietnuté v rozmedzí od 6 dní do 1 mesiaca, pričom v 4 prípadoch podal aj opravný prostriedok, o ktorom bolo druhostupňovým súdom rozhodnuté v rozmedzí od 17 dní do ne-

¹⁷ Túto žiadosť podal sťažovateľ 25.2.1998, dňa 5.3.1998 bola doručená prokuratúre, tá žiadosť nevyhovela a predložila spis OS v ten istý deň. OS uznesením č. 1Tp 22/98 zo dňa 12.3.1998 žiadosť zamietol a toto uznesenie doručil obvinenému 18.3.1998 a jeho právnomu zástupcovi 19.3.1998. Sťažovateľ dňa 23.3.1998 podal proti uzneseniu sťažnosť osobne, a následne aj jeho právny zástupca podal sťažnosť dňa 26.3.1998. Dňa 12.5.1998 KS rozhodol o zamietnutí sťažnosti a toto uznesenie bolo sťažovateľovi doručené dňa 28.5.1998. – celý proces trval 92 dní, čiže 2 mesiace.

¹⁸ Túto žiadosť podal sťažovateľ 11.8.1998, prokuratúra žiadosť nevyhovela a spis predložila dňa 28.8.1998 OS na rozhodnutie. Sudca OS uznesením č. 2Tp 67/98 zo dňa 10.9.1998 žiadosť zamietol a toto uznesenie doručil sťažovateľovi a jeho právnomu zástupcovi dňa 21.9.1998. Sťažovateľ dňa 25.9.1998 a jeho právny zástupca dňa 29.9.1998 podali proti uzneseniu sťažnosť. Sťažnosť bola zamietnutá KS dňa 5.11.1998 o toto uznesenie bolo doručené sťažovateľovi a jeho právnomu zástupcovi dňa 15.2.1999. – celý proces trval 187 dní, čiže 6 mesiacov a 1 deň.

¹⁹ Túto žiadosť podal sťažovateľ 23.11.1998, prokuratúra žiadosť nevyhovela a spis predložila dňa 2.12.1998 OS na rozhodnutie. Sudca OS uznesením č. 2Tp 98/98 zo dňa 4.12.1998 žiadosť zamietol a toto uznesenie doručil sťažovateľovi a jeho právnomu zástupcovi dňa 15.12.1998. Sťažovateľ dňa 18.12.1998 podal proti uzneseniu sťažnosť. Sťažnosť bola zamietnutá KS dňa 9.2.1999 a toto uznesenie bolo doručené sťažovateľovi dňa 25.2.1999. – celý proces trval 93 dní, čiže 2 mesiace a 1 deň.

celých 2 mesiacov. Vzhľadom na tieto skutočnosti sa vláde táto doba nejavila ako neprimeraná vzhľadom na povinnosť súdov opätovne preskúmať trvanie dôvodov väzby sťažovateľa a komplexnosť celej veci, pričom upozornila súd, že požiadavku urýchlenosti v zmysle čl. 5 ods. 4 treba posudzovať podľa konkrétnych okolností prípadu a zároveň, že táto nemôže byť na ujmu povinnosti sudcu vec preskúmať s patričnou starostlivosťou.²⁰ V ďalšom svojom stanovisku sa vláda vyjadrila, že rozhodnutie KS z 5.11.1998 bolo sťažovateľovi doručené po 4 mesiacoch a 10 dňoch a nie po viac ako pol roku ako uvádzal sťažovateľ. Tiež tvrdenia sťažovateľa, že takéto dlhé doručovanie bolo úmyselné z dôvodu, aby mu bolo zabránené podať ďalšiu žiadosť o prepustenie z väzby, označila vláda za tendenčné a v rozpore s ďalšími tvrdeniami sťažovateľa, nakoľko tento podal ďalšiu žiadosť o prepustenie dňa 23.11.1998. Tiež uviedol, že v zmysle §72 ods. 2 Trestného poriadku sa 14-dňová lehota na podanie ďalšej sťažnosti počíta od právoplatnosti rozhodnutia o zamietnutí sťažovateľovej sťažnosti KS. Dátum doručenia rozhodnutia KS, ktorým zamietol sťažnosť sťažovateľa je teda podľa vlády pre tieto účely absolútne irelevantný a nemal vplyv na oprávnenie sťažovateľa podať ďalšiu žiadosť o jeho prepustenie z väzby.²¹

ESLP vo svojom rozhodnutí vypočítal, koľko trvali jednotlivé konania vrátane doručovania a skonštatoval, že tieto obdobia porušili požiadavku urýchleného rozhodovania stanovenú čl. 5 ods. 4 Dohovoru. Tiež uviedol, že z čl. 5 ods. 4 nevyplýva povinnosť, aby v konaní o preskúmaní zákonnosti väzby zriadili druhú úroveň jurisdikcie, ak tak však štát urobí, musí v princípe udeliť zadržovaným rovnaké záruky na žiadosti ako, v prípade keď by mal štát zavedenú len jednostupňovú štruktúru.²² Podľa nášho názoru pomerne „rozhorčene“ uviedol, že nenachádza žiadne ospravedlnenie pre dĺžku rozhodovania odvolacieho súdu. Na záver tiež skonštatoval, že čas trvania doručenia rozhodnutia KS je tiež relevantný, tak ako aj skutočnosť, že sťažovateľ môže podať ďalšiu žiadosť o prepustenie z väzby, v prípade ak neuvádza nové dôvody až po uplynutí 14 dňovej lehoty od právoplatnosti rozhodnutia predchádzajúcej sťažnosti.²³

S uvedenými závermi ESLP sa v plnej miere stotožňujeme, aj keď naše výpočty trvania jednotlivých konaní o prepustení z väzby boli rádovo kratšie o 10 dní oproti výpočtom ESLP. Ani fakt, že konanie o väzbe trvalo neprimerane dlho nepovažujeme za obzvlášť prekvapujú-

²⁰ Stanovisko vlády zo dňa 19.11.2002, str. 16.

²¹ Stanovisko vlády zo dňa 31.3.2003, str. 6

²² Toto súd deklaroval už v prípade Navarra proti Francúzsku, rozsudok, 23.11.1993, č. 273, §28

²³ Kučera proti Slovensku, rozsudok, 7.7.2007, č. 48666/99, §103-112

ce, nakoľko zo skúsenosti vieme, že konania na slovenských súdoch trvajú vo všeobecnosti dlho. Zarazil nás postup vlády, ktorá sa pred významnou zahraničnou inštitúciou akou je ESĽP nebránila prekrúcaniu faktov, resp. zavádzaniu súdu. Konanie o jednotlivých sťažnostiach rozdelila na úseky pred OS a pred KS, do doby trvania konania nezapočítavala doručovanie rozhodnutí, pritom nie je možné, aby sťažovateľ mohol podať ďalšiu žiadosť o prepustenie z väzby, keď nemal vedomosť, že o predchádzajúcej už bolo právoplatne rozhodnuté. Tiež keď súdu uvádzala lehoty, v rámci ktorých rozhodoval súd pomerne rýchlo tieto vyjadřila presným číslom (napr. 6 dní), ale lehoty, ktoré boli dlhé vyjadřila len približne (napr. necelé 2 mesiace). V stanovisku zo dňa 31.3.2003 výslovne klamala, keď uviedla, že doručenie rozhodnutia nemá žiaden vplyv na právo sťažovateľa podať ďalšiu žiadosť o prepustenie z väzby, čoho potvrdením mal byť fakt, že sťažovateľ podal novú žiadosť 23.11.1998 (teda skôr ako mu bolo rozhodnutie o predchádzajúcej doručené). Tu vláda ale neuviedla fakt, že sťažovateľ podal žiadosť pred 23.11.1998, ktorá mu však bola prokuratúrou odmietnutia z dôvodu, že nesplnil zákonnú podmienku, uplynutia 14-dňovej lehoty. Z vyjadrení sťažovateľa potom vyplýva, že novú žiadosť podal len tak, ako zúfalý pokus, bez vedomosti o tom, či bolo alebo nebolo o jeho predchádzajúcej žiadosti právoplatne rozhodnuté. Máme za to, že zvolená stratégia vlády nie je najvhodnejšou, nakoľko vytvára negatívny obraz o fungovaní súdneho systému Slovenskej republiky.

Záver

V rámci trestného konania poznáme tri základné inštitúty obmedzenia práva na osobnú slobodu a to je zadržanie, zatknutie a väzba, pričom posledný spomínaný inštitút predstavuje najzávažnejšie obmedzenie tohto práva, nie len z hľadiska dĺžky ale najmä intenzity vo vzťahu k osobnej integrite jedinca. Bez ohľadu na to, ktorým z týchto inštitútov sa obmedzuje osobná sloboda jedinca, vždy musia byť splnené základné podmienky, ktorými sú obmedzenie slobody len na základe zákona, spôsobom a z dôvodov v zákone predvídaných, tieto dôvody musia byť závažné a z hľadiska dĺžky trvania môže toto právo, ako aj iné práva obmedzené len na nevyhnutne potrebný čas. Všetky tieto podmienky ESĽP skúma s ohľadom na konkrétne osobitosti, toho ktorého prípadu a pri ich interpretácii nie je možné určiť jednotné pravidlo ich výkladu, resp. ak je aj takého pravidlo určené, existujú z neho vždy nejaké výnimky.

Po spracovaní tohto príspevku nedokážeme pochopiť ako je možné, že stále existuje akási ľahostajnosť kompetentných orgánov, ktorých rozhodnutie mení ľudské životy. Je nemysliteľné, resp. až trestu hodné, aby sa len tak stratil návrh prokurátora, na základe ktorého sa má vziať osoba do väzby. Je nemysliteľné, aby bol takýto dokument doplnený do trestného spisu, až na námietku osoby obvinenej, je nemysliteľné, aby súd držal osobu vo väzbe takmer rok po tom, ako v súvislosti s jej osobou prestal robiť procesné úkony, a neodôvodnenú dĺžku väzby ospravedlňoval zložitou veci. Aj keď existuje v trestnom poriadku inštitút vylúčenia obvineného na samostatné konanie.

Záverom by sme chceli poukázať na fakt, že nie každé obmedzenie osobnej slobody je nezákonné. Vzhľadom na to, že sme analyzovali trestné konanie, ktoré sa právoplatne skončilo začiatkom roku 2001, môžeme si dovoliť povedať, že vidíme istý pokrok smerom k lepšiemu. Máme nový Trestný zákon, no najmä Trestný poriadok. Z konaní na ktorých sa zúčastňujeme máme pocit, že práva sú predsa len chránené viac ako to boli pred 15 rokmi.

Použitá literatúra

1. BRÖSTL, A.: Ústavné právo Slovenskej republiky. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeňek, s.r.o., 2010, ISBN 978-80-7380-248-6
2. ČAPEK, J.: Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních slobod, Komentář s judikaturou, Praha: Linde, 2010, ISBN: 978-80-7201-789-4
3. DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky, Komentár, III. vydanie, Šamorín: Heuréka, 2012, ISBN: 80-89122-73-8
4. IVOR, J.: Zaistenie osôb v trestnom konaní, Bratislava: IURA EDITION, 1997, ISBN: 80-88715-34-2
5. KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M.: Evropská úmluva o lidských právech, Komentář, Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN: 978-80-7400-365-3
6. REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo, Prada: Orac, 2002, ISBN: 80-86199-57-6
7. SVÁK, J.: Ochrana ľudských práv, Bratislava: Eurokódex, 2011, ISBN: 978-80-89447-43-5

Právne predpisy

1. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
2. Ústava Slovenskej republiky publikovaná pod č. 460/1992 Z.z.
3. Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
4. Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
5. Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
6. Zákon č. 141/1961 Zb. Zákon o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok)

Judikatúra

1. Kučera proti Slovensku, rozsudok EŠLP, 17.7.2007, č. 48666/99
2. Navarra proti Francúzsku, rozsudok, 23.11.1993, č. 273
3. Nešťák proti Slovensku, rozsudok EŠLP, 27.2.2007, č. 65559/01

Postavenie poškodeného v nemeckom trestnom práve – vzor pre slovenského zákonodarcu?

Barbora Rafajdusová*

Abstrakt:

Hlavným cieľom predloženého príspevku je podrobiť prieskumu a komparácií so slovenským právom, právnú úpravu Nemeckej spolkovej republiky, a to s ohľadom na špecifické inštitúty dotýkajúce sa postavenia poškodeného v trestnom konaní, ktoré v našom právnom poriadku nenachádzame, najmä inštitút súkromnej žaloby.

Kľúčové slová: poškodený, obeť, súhlas poškodeného s trestným stíhaním, prípravné konanie, postavenie poškodeného v Nemeckej spolkovej republike, súkromná žaloba.

Abstract:

Main objective of the presented thesis is to analyze the status of an aggrieved within in slovak legal system and review and comparison of legislation with the Federal Republic of Germany with regard to specific institutes concerning the status of a victim in a criminal proceeding which cannot be found in our legal system, in particular the institute of private prosecution.

Key words: aggrieved, victim, consent of the victim with criminal prosecution, pre-trial proceeding, status of the aggrieved in the Federal Republic of Germany, private prosecution

---

* recenzent príspevku: JUDr. Eva Szabová, PhD.

1. Právne postavenie poškodeného v právnom poriadku Nemeckej Spolkovej republiky

Pre účely spracovania príspevku sme sa rozhodli preskúmať právnu úpravu poškodeného v právnom poriadku Nemeckej spolkovej republiky, a to predovšetkým s ohľadom na tú skutočnosť, že v nemeckom trestnom práve majú v súvislosti s postavením poškodeného svoje osobité miesto špecifické právne inštitúty, ktoré sa v našom právnom poriadku nevyskytujú a ktorých analýza preto môže slúžiť ako inšpirácia pre vypracovanie návrhov de lege ferenda pre slovenského zákonodarcu. Keďže predmetná problematika je značne rozsiahla, rozhodli sme sa v nasledujúcich riadkoch obmedziť svoju pozornosť iba na špecifické vybrané problémy s ňou súvisiace.

1.1. Postavenie poškodeného v systéme prameňov práva

Postavenie poškodeného v nemeckom trestnom konaní upravuje primárne **Nemecký trestný poriadok** (*Strafprozessordnung*, „**StPO**“), ktorý je nielen základným prameňom práva upravujúcim presný procesný postup subjektov trestno - procesných práv a povinností v rámci trestného konania, ale ktorý súčasne v právnej praxi aplikuje, uvádza do života ustanovenia Nemeckého trestného zákona (*Strafgesetzbuch* „**StGB**“). Procesné oprávnenia poškodeného¹ nachádzame v **V. knihe** StPO, rozdelenej na **4 časti**. Prvá časť pojednáva o súkromnej žalobe², druhá časť o vedľajšej žalobe³, tretia sa venuje odškodneniu poškodeného (adhéznemu konaniu)⁴ a štvrtá koncipuje ostatné práva poškodeného v trestnom konaní.⁵

Zmienku o osobe poškodeného nachádzame obsiahnutú tiež v **Trestnom zákonníku** – **StBG** z roku 1871, ktorého ustanovenia § 77 až 77e riešia otázku oprávnenia poškodeného

---

¹ v Nemeckom trestnom poriadku býva poškodený označovaný ako „**der Verletzte**“ (v doslovnom slovenskom preklade ako „**zranený**“), alebo pri zmieri *Täter – Opfer- Ausgleich* podľa § 155a a § 155b StPO ako „**der Opfer**“ („**obet**“)

² „*Privatklage*“ §374-394 StPO

³ „*Nebenklage*“ § 395 – 402 StPO

⁴ „*Entschädigung des Verletzten*“ – 403 – 406c StPO

⁵ „*Sonstige Befugnisse des Verletzten*“ – 406d – 406h StPO

disponovať trestným procesom. Ide pritom konkrétne o tri druhy dispozície poškodeného trestným konaním:

- *podanie trestného návrhu,*
- *udelenie splnomocnenia k trestnému stíhaniu a*
- *podanie žiadosti o potrestanie páchatel'a trestného činu.*

V súvislosti s nemeckým trestným zákonníkom je tiež vhodné uviesť, že pri jednotlivých skutkových podstatách trestných činov obsiahnutých v osobitnej časti StGB nemecký zákonodarca vždy uvádza, či v konkrétnom prípade ide o návrhový delikt. Rozlišuje pritom tiež tú skutočnosť, či ide o tzv. **absolútny návrhový delikt** (kedy medzi poškodeným a páchatel'om TČ nemusí byť žiaden bližší vzťah) alebo **relatívne návrhový delikt** (kedy medzi poškodeným a páchatel'om naopak existuje určitý blízky vzťah).⁶ Okrem uvedených dvoch typov trestných deliktov pozná nemecké trestné právo aj v poradí „*terti druh návrhových deliktov*“, pri ktorých zákonodarca výslovne označuje trestný čin ako návrhový, no súčasne umožňuje, aby bol predmetný skutok stíhaný za určitých okolností **i bez návrhu**. Vtedy hovoríme o tzv. **relatívnych verejnožalobných deliktoch**, v prípade ktorých môžu príslušné vyšetrovacie orgány⁷ začať trestné stíhanie a vzniesť obžalobu⁸ namiesto alebo vedľa poškodeného za splnenia predpokladu, že takýto postup je odôvodnený existenciou verejného záujmu. Trestný zákon však nepriznáva právo podať návrh na začatie trestného stíhania (právo podať žalobu) iba poškodenému – okruh oprávnených osôb totiž rozširuje takým spôsobom, že umožňuje **prechod**⁹ **práva na podanie predmetného návrhu** na osoby poškodenému blízke, pričom ich rozdeľuje do troch skupín, medzi ktorými sa uplatňuje pomer, vzťah subsidiarity.¹⁰ Lehota na uplatnenie popísaného návrhu je **tri mesiace**, pričom zákon ju koncipuje ako lehotu **subjektívnu**. Bližšie povedané, poškodenému začína plynúť uvedená lehota odo dňa, kedy o

---

⁶ § 374 ods. 1 StPO

⁷ Týmto pojmom rozumieme orgány obdobnej povahy, akú vykazujú OČTK v trestnom konaní v podmienkach SR.

⁸ § 376 StPO - **Anklageerhebung bei Privatklagedelikten** – **vznesenie obžaloby pri súkromnožalobných deliktov**- „*Die öffentliche Klage wird wegen der in § 374 bezeichneten Straftaten von der Staatsanwaltschaft nur dann erhoben, wenn dies im öffentlichen Interesse liegt.*“ – „Verejná žaloba = obžaloba (synon..) bude prokuratúrou podaná iba v prípade označených trestných činov podľa § 374, keď tomu zodpovedá verejný záujem.“

⁹ Poškodený ale môže svojím výslovným prejavom vôle za života vylúčiť prechod práva voči týmto osobám

¹⁰ § 77 ods. 2 StGB – *Antragberechtigte* – Osoby oprávnené podať návrh

trestnom čine a o osobe páchatel'a nadobudol vedomosť, teda od okamihu, kedy sa o spáchaní trestného činu dozvedel, resp. mohol dozvedieť. Predmetná lehota vykazuje tiež atribút **prekluzívnosti** – jej zmeškaním totiž dochádza k zániku práva poškodeného na podanie návrhu, pričom súd na túto skutočnosť prihliada ex offo, t.j. aj bez námietky vznesenej zo strany páchatel'a.

Z vyššie popísaného vyvstáva na zamyslenie skutočnosť, že nemecký zákonodarca v prípade návrhových deliktov nestanovili žiadnu **objektívnu lehotu**, teda lehotu, ktorá by objektívne začala plynúť odo dňa spáchania trestného činu a v rámci ktorej by si poškodený mohol uplatniť svoje priznané právo na podanie návrhu na začatie trestného stíhania voči konkrétnemu páchatel'ovi. Vychádzajúc z nastavenia nemeckého trestného poriadku, sme však toho názoru, že za objektívnu lehotu pre poškodeného možno považovať **premlčaciu lehotu** podľa § 78 StGB, konkrétnejšie lehotu vedúcu k premlčaniu trestného stíhania,¹¹ ktorej uplynutie spôsobuje rovnako, ako je tomu i v slovenskom trestnom práve¹², následok v podobe zániku trestnosti spáchaného skutku. Na základe uvedeného sa možno domnievať, že v zmysle nemeckého trestného práva platí, že pokiaľ si poškodený uplatní návrh na začatie konania (žalobu) na súde v rámci subjektívnej trojmesačnej lehoty, no súčasne v danom čase už prišlo k uplynutiu zákonnej objektívnej lehoty (lehoty premlčania trestného stíhania), nebolo by na podklade návrhu poškodeného možné pristúpiť k zahájeniu trestného stíhania, a to z dôvodu jeho neprípustnosti. Povedané inými slovami, v dôsledku uplynutia objektívnej lehoty by v prípade spáchania relatívneho verejnožalobného deliktu už nebolo možné trestnú zodpovednosť voči páchatel'ovi vyvodzovať. Pre podoprenie nami vyslovenej domnienky dodávame, že nemecké premlčacie lehoty sú výrazne dlhšie, ako premlčacie lehoty zakotvené v slovenskom trestnom práve, v dôsledku čoho možno voči páchatel'ovi vyvodzovať trestnú zodpovednosť aj napriek tomu, že od spáchania trestného činu uplynula pomerne značná doba – týmto nastavením právnej úpravy nemecký zákonodarca súčasne posilnil postavenie poško-

---

¹¹ Trestné činy vraždy podľa § 211 StGB sa nepremlčujú.

Pokiaľ ide o zastavenie trestného stíhania pre premlčanie, je premlčacia lehota **tridsať rokov** za činy, ktoré sú postihnutelné na doživotie, **dvadsať rokov**, ak ide o TČ, ktorých horná hranica sadzby trestu je viac ako desať rokov, **desať rokov**, ak ide o TČ, ktorých horná hranica sadzby trestu je viac ako päť rokov a menej ako 10 rokov, **päť rokov** za TČ, ktorých horná hranica sadzby trestu je viac ako jeden rok a menej ako päť rokov, **tri roky** pre bežné trestné činy.

¹² § 96 TZ

deného, pokiaľ ide o jeho právo vzniesť žalobu v prípade spáchania relatívne verejnožalobného deliktu.¹³

V kontexte všetkých vyššie uvedených skutočností považujeme za potrebné dodať, že podobne ako náš, tak i nemecký trestný proces¹⁴ je vybudovaný a ovládaný zásadami **oficiality a legality**. K ich prelomeniu dochádza v rámci nemeckého trestného práva v súvislosti s tzv. „drobnými“ trestnými činmi, kedy štátny zástupca disponuje diskrečným oprávnením nechať rozhodnutie o začatí, resp. nezačatí trestného stíhania na samotnom poškodenom. Deje sa tak pritom za pomoci nami už spomínaných právnych nástrojov: trestného návrhu, splnomocnenia k trestnému stíhaniu a žiadosti o potrestanie.¹⁵

1.2. Definícia poškodeného a jeho základné práva a povinnosti

V súvislosti s otázkou zadefinovania pojmu poškodený v nemeckom trestnom práve je potrebné na prvom mieste uviesť, že priama legálna definícia tohto pojmu v Nemeckom trestnom poriadku absentuje. Vzhľadom na túto skutočnosť krajské sudy Nemeckej spolkovej republiky formulovali niekoľko krát vo svojich rozsudkoch nasledovné poňatie predmetného pojmu: „*Za poškodeného v nemeckom trestnom konaní sa považuje každý, kto bol spáchaným činom bezprostredne zasiahnutý na svojich právach, hmotných právach alebo právom chráneným záujmoch.*“¹⁶ Rozhodujúce kritérium determinujúce, či konkrétna osoba má alebo nemá status subjektu poškodeného trestným činom, sa zisťuje prostredníctvom prvku v podobe *bezprostrednosti spôsobenej ujmy*. V prípade niektorých trestných činov obsiahnutých v StGB sú však osoby požívajúce status poškodeného výslovne vypočítané.

Poškodený v nemeckom trestnom systéme, rovnako ako i v podmienkach slovenského práva, zaujíma v trestnom konaní pozíciu samostatného subjektu a disponuje vlastnými procesnými právami. Spomedzi všetkých práv poškodeného možno spomenúť iba niektoré: napr. právo byť informovaný príslušnými orgánmi o stave a výsledku konania, právo nahliadať do

¹³ § 77b ods. 2 StGB – *Antragfrist* – Lehota na podanie návrhu

¹⁴ Strafprozessverfahren

¹⁵ RŮŽIČKA, M.- PŮRY, F. - ZEZULOVÁ, J.: *Poškozený a adhézní řízení v České republice*. 1 vyd. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 650

¹⁶ BEULKE, W.: *Strafprozessrecht*. 12. prepracované vyd. Heidelberg : C.F. Müller Verlag, 2012 , s. 174

spisu a so súhlasom príslušných subjektov si zadovážiť kópie a odpisy konkrétnych materiálov, či právo nechať sa zastupovať advokátom počas prebiehajúceho trestného konania.¹⁷

V rámci komparácie možno poukázať aj na rozdiely, ktoré vykazuje nemecké právo v porovnaní s trestným právom SR – v nemeckom právnom poriadku sa totiž vyskytuje ďalší, pre slovenské podmienky nepoznaný inštitút a to „**konanie o vynútení (verejnej) žaloby**“ (*Klaagerzwingungsverfahren*).¹⁸ Tento inštitút je postavený na tzv. **trojstupňovitosti** vykonávaných krokov. V prvom kroku sa pre uplatnenie konania o vynútení verejnej žaloby vyžaduje splnenie podmienky, že poškodený **podal trestné oznámenie** alebo **podal návrh** na začatie trestného stíhania. Za splnenia tejto podmienky má poškodený v súvislosti s uvedeným inštitútom právo, aby ho prokurátor oboznámil s dôvodmi zastavenia konania voči páchatelovi, pokiaľ k nemu príde. V druhej fáze zákon priznáva poškodenému právo **podat' sťažnosť** proti rozhodnutiu o zastavení konania prokurátorom¹⁹, a to v lehote **dvoch týždňov** odo dňa, kedy bolo oznámenie o zastavení trestného stíhania poškodenému doručené. O tejto sťažnosti rozhoduje generálna prokuratúra (ako odvolací orgán). Pokiaľ využitie odvolacieho práva nebolo pre poškodeného úspešné, t.j. obžaloba proti páchatelovi nebola podaná, disponuje poškodený v tretej fáze analyzovaného inštitútu oprávnením podať návrh na Najvyšší krajinový súd Nemecka (*Oberlandesgericht*) o vydanie rozhodnutia v danej veci, ktoré môže uplatniť v lehote **jedného mesiaca** odo dňa oznámenia rozhodnutia generálnej prokuratúry, o nevyhovení poškodenému. Predmetné právo však môže poškodený využiť iba prostredníctvom svojho právneho zástupcu. Súd v danej veci môže buď návrh poškodeného zamietnuť a rozhodnutie generálnej prokuratúry potvrdiť, alebo nariadiť prokurátorovi, aby podal na súd obžalobu voči osobe páchatela.²⁰ Zákon zároveň v tejto súvislosti ráta aj s výnimkou, keď ustanovuje, že využitie predmetného práva zo strany poškodeného je neprípustné v prípade, keď k rozhodnutiu o zastavení trestného stíhania prišlo z dôvodu uplatnenia **princípu oportunity** (upustenie od trestného stíhania pre bezvýznamnosť, upustenie od trestného stíhania

¹⁷ STOČESOVÁ, S.: Poškozený v německém trestním řízení. In *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha : Leges, 2012. s. 95

¹⁸ § 172 StPO

¹⁹ § 172 StPO - Sťažnosť proti rozhodnutiu prokurátora o zastavení trestného stíhania môže podať iba osoba, ktorá bola trestným činom bezprostredne poškodená.

²⁰ LAUDON. RECHTSANWALT. STRAFVERTEIDIGER. *Ermittlungs- und Klageerzwingung*. [online].[cit. 2016-02-23] Dostupné na internete: <<http://www.strafverteidiger-hamburg.com/strafverfahren-anwalt/ermittlungsverfahren/ermittlungserzwingungsverfahren-klageerzwingungsverfahren/>>

pri možnom upustení od potrestania, čiastočné zastavenie trestného stíhania pri viacerých trestných činoch...²¹

1.3. Súkromná žaloba – základná charakteristika

Za primárny účel zavádzania súkromných žalôb do právnych poriadkov členských krajín EÚ možno prioritne označiť úmysel zákonodarcu poskytnúť svojim občanom v obmedzenom rozsahu právomoc podať obžalobu, a to v prípadoch výskytu trestných činov menšej závažnosti zasahujúcich výlučne (alebo takmer výlučne) do ich zákonnom vymedzených práv. Pre úplnosť výkladu dodávame, že inštitút súkromnej žaloby pozná nielen nami analyzovaná právna úprava Nemeckej spolkovej republiky, ale v súčasnosti je využívaný tiež v krajinách Rakúska, Francúzska, Belgicka či Španielska.²² Pozitívnym aspektom, ktorý pre poškodeného z uplatnenia predmetného inštitútu plynie, je tá skutočnosť, že pri určitých deliktach je oprávnený žalovať páchatel'a z vlastnej iniciatívy, rovnako tak ako verejný žalobca. V nasledujúcej časti práce budeme venovať pozornosť použitiu a jednotlivým podmienkach uplatnenia súkromných žalôb v Nemecku.

1.3.1. Súkromná žaloba v podmienkach Nemeckej spolkovej republiky

Súkromná žaloba, ako uvádzajú príslušné ustanovenia StPO, môže byť poškodenou osobou vznesená v prípade spáchania niektorého zo súkromnožalobných deliktov. Taxatívny výpočet týchto trestných činov podáva StPO v § 374 ods. 1. Väčšinou ide o trestné činy formulované nemeckým zákonodarcom v StGB, no súčasťou predmetného výpočtu sú tiež trestné činy obsiahnuté v zákone proti nekalej súťaži, v patentovom zákone, v zákone o ochranných známkach, či v autorskom zákone. K súkromnožalobným deliktom podľa StGB pritom patrí porušovanie domovej slobody, urážka na cti, porušovanie listového tajomstva, ublíženie na zdraví, vyhrážanie, podplácanie a prijímanie úplatku v obchodnom styku, poškodzovanie cudzej veci.

---

²¹ § 172 StPO

²² PRÍBELSKÝ,P.: Zamyslenie nad niektorými možnými novými prvkami v slovenskom trestnom procese. In: *Justičná revue*. 2004, roč. 56, č. 2, s. 148 – 160 .

Poškodený vystupuje v trestnom konaní vedenom vo veci spáchania všetkých vymenovaných trestných činov ako **súkromný žalobca** a preberá na seba **oprávnenia prokurátora**. Ako už bolo vyššie uvedené, pri súkromnoprávných deliktoch²³ môže vzniesť verejnú žalobu (obžalobu) tiež štátny zástupca, a to buď namiesto poškodeného alebo popri ňom, ak je súčasne splnená podmienka dotknutého verejného záujmu, a vtedy súkromnožalobné delikty nadobúdajú podobu tzv. relatívnych verejnožalobných deliktoch.²⁴ Prokurátor ale nemôže byť nútený k účasti v konaní začatom na základe súkromnej žaloby poškodeného. V prípade, ak súd pri prejednávaní veci dospeje k záveru, že tu existujú dôvody pre prevzatie žaloby prokurátorom, navrhne mu prevzatie žaloby.²⁵ Prevzatie žaloby uskutočňuje prokurátor výslovným vyhlásením, pričom zákon stanovuje, že tak môže urobiť až dovtedy, kým rozhodnutie nadobudne právoplatnosť. Ak sa prokurátor rozhodne pristúpiť k prevzatiu žaloby, získava týmto úkonom súčasne oprávnenie podať proti neskôr prijatému rozsudku **riadny opravný prostriedok** vo forme **odvolania** – v tejto súvislosti je dôležité zdôrazniť, že v opačnom prípade prokurátor týmto právom (pri súkromnoprávných deliktoch) nedisponuje.²⁶

1.3.1.1. Podmienky podania súkromnej žaloby

Poškodený je oprávnený uplatniť na súde súkromnú žalobu pre trestné činy zákonodarcom výslovne pomenované ako trestné činy návrhové, teda pre delikty, pre ktoré možno trestné stíhanie začať výlučne z iniciatívy oprávneného poškodeného, resp. z iniciatívy osôb, na ktoré právo na iniciovanie trestného stíhania prešlo z poškodeného v dôsledku jeho smrti. Avšak v prípadoch niektorých súkromnoprávných deliktov²⁷ zákon okrem uvedeného vyžaduje, aby najskôr na súde prebehlo zmierovacie konanie. Žaloba môže byť následne podaná iba za splnenia predpokladu, že **zmierovacie konanie** nebolo medzi stranami úspešné, t.j. nedošlo medzi nimi k uzavretiu zmieru a následnému zastaveniu konania.²⁸ Ďalšou procesnou podmienkou, ktorej splnenie súd preskúmava v rámci svojho rozhodovania o pripustení poško-

---

²³ Privatklage

²⁴ § 376 StPO

²⁵ § 377 ods. 1 StPO

²⁶ § 377 ods. 2 StPO

²⁷ Ide o trestné činy porušovania domovej slobody, urážky na cti, porušenia listového tajomstva, ublíženia na zdraví, vydierania a poškodzovania cudzej veci

²⁸ § 380 StPO - Sühneverfahren

deného do konania o súkromnoprávnej žalobe je skutočnosť, či si poškodený splnil svoju povinnosť v podobe poskytnutia istiny na úhradu nákladov spojených s podanou žalobou, ako aj zloženia zálohu na súdne poplatky.²⁹

V súvislosti s vymedzením podmienok uplatnenia súkromnej žaloby vyznieva zaujímavou skutočnosť, že **zastúpenie** poškodeného advokátom pri podávaní tejto žaloby a rovnako aj pri úkonoch hlavného pojednávania zákon obligatórne nevyžaduje. Ak sa však poškodený predsa len rozhodne nechať sa v konaní zastúpiť, jeho osobná účasť v konaní nebude povinná, s výnimkou prípadu, kedy by to súd výslovne nariadil.

Z hľadiska formálneho musí byť žaloba podaná písomne alebo ústne do protokolu a musí spĺňať zákonné náležitosti, ktoré zákon pre tento úkon výslovne ustanovuje.³⁰ Takto riadne spracovanú žalobu následne po jej podaní **súd doručuje obvinenému** s určením **lehoty na jej vyjadrenie**. Obvinený má právo sa proti takto vznesenej súkromnej žalobe brániť tzv. **vzájomnou žalobou** – o oboch žalobách sa pritom rozhoduje v spoločnom konaní.

Okrem práva podať žalobu disponuje poškodený i ďalšími dispozičnými oprávneniami, ako je právo **vziať žalobu späť** v ktorejkoľvek fáze konania³¹ a v rovnakom rozsahu uplatňovať **opravné prostriedky** ako verejný žalobca.³² Na podklade nami všetkých uvádzaných skutočností možno vyjadriť, že priebeh konania na podklade súkromnoprávnej žaloby zo strany poškodeného sa zásadne nelíši od priebehu súdneho konania začatého po obžalobe prokurátorom. Jedinú výnimku možno spozorovať v priebehu dokazovania, kedy súd nie je povinný ex offo z úradnej moci vykonať dôkazy, ktoré sú nevyhnutne pre rozhodnutie, ako je to v prípade žaloby podanej prokurátorom, t.j. súd nie je preto v tomto smere viazaný vyhľadávacou zásadou.

---

²⁹ § 377 – 377a StPO

³⁰ § 200 ods. 1 StPO

³¹ **Súhlas obvineného** so späťvzatím žaloby sa obligatórne vyžaduje, ak už začal jeho **výsluch na hlavnom pojednávaní** na súde prvého stupňa. Zákon ďalej stanovuje, že ak bola žaloba **vzatá späť**, nie je možné je podať opätovne nanovo.

³² Návrhy, ako i opravné prostriedky v prospech obvineného podľa právnej teórie podať nemožno. KLEIN-KNECHT, T., MEYER-GROSSNER, K.: *Strafprozessordnung mit GVG und Nebengesetzen*. 57. vydanie. Mníchov: C.H.Beck Verlag, 2014, s. 1217

1.3.2. Úvahy nad možným zavedením súkromnej žaloby do slovenského právneho poriadku

V závere tejto časti príspevku považujeme za vhodné zamyslieť sa nad prípadným uplatnením súkromných žalôb v slovenskom trestnom procese. Ako už bolo nami nejdenn krát zdôrazňované, slovenské trestné konanie je vybudované na zásade legality, ktorej výrazom je výhradné právo prokurátora stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa prokurátor dozvedel pri vykonávaní svojej činnosti. Zakotvením predmetnej zásady prišlo súčasne k eliminovaniu možnosti, aby občania brali spravodlivosť a vymožitelnosť svojich práv do vlastných rúk. Predmetná zásada vychádza de facto z **prezumpcie**, že občania, resp. obyvatelia štátu sa vzdali práva na vlastný, svojpomocný výkon spravodlivosti a toto oprávnenie preniesli výlučne na štát, resp. na jeho príslušné zložky, štátne orgány. Právo vyvodzovať zodpovednosť a trestať sa tak na podklade legality stáva atribútom štátnej moci a prejavom suverenity a zvrchovanosti štátu. Možno preto vysloviť konštatovanie, že štát sa zavedením predmetnej zásady zaviazal stíhať všetky trestné činy, ktoré budú na jeho území spáchané.

Aby sme získali komplexný pohľad na myšlienku dotýkajúcu sa vhodnosti, resp. nevhodnosti zavedenia súkromnej žaloby do trestného práva Slovenskej republiky, považujeme za vhodné poukázať na prvom mieste na to, v čom je postup spojený s inštitútom súkromnej žaloby odlišný od postupu uplatňovaného v slovenskom trestnoprávnom poriadku.

Pri uplatňovaní súkromnoprávných žalôb sa najvýznamnejším spôsobom zasahuje do zásady oficiality a zásady vyhľadávacej – uvedené konštatovanie možno vyabstrahovať aj z postupu príslušných orgánov pôsobiacich na úseku trestného konania, ktoré v prípade súkromných žalôb nekonajú z úradnej povinnosti. Pokiaľ preto tieto orgány zistia, že spáchaný skutok spadá do enumeračnej klauzuly, a ide tak o súkromnožalobný delikt, osobu oprávnenú na podanie súkromnej žaloby iba upovedomia a poučia o jej práve podať žalobu v stanovenej lehote. Konanie o súkromnej žalobe tak príslušné štátne orgány nezačínajú z úradnej povinnosti - ex offio, ako je tomu v slovenskom právnom poriadku, v ktorom možno preto všetky trestné činy označiť za delikty verejnožalobné. Okrem uvedeného je potrebné zdôrazniť, že v právnych systémoch uplatňujúcich inštitút súkromnej žaloby platí obdobné pravidlo tak pre orgány vyšetrujúce spáchaný skutok, ako aj pre súdy – tie totiž tiež (v prípade spáchania súkromnoprávneho deliktu) postupujú ex offio až po podaní žaloby poškodeným, dovedy žiadne procesné úkony z vlastnej iniciatívy nevykonávajú.

Primárny účel sledovaný zavádzaním súkromnoprávných žalôb spočíva predovšetkým v tom, že príslušné vyšetrojúce orgány sú v dôsledku **nenariad'ovania prípravného konania**^{33 34} v značnej miere odbremenené, čím sa docieľuje ich kvalitnejšia príprava, pokiaľ ide o vykonávanie procesných úkonov v prípadoch závažnejšej trestnej činnosti, a rovnako tiež podstatné zrýchlenie a zhospodárnenie celého trestného konania. S touto myšlienkou sa možno z väčšej miery stotožniť, najmä v prípade, kedy zákonodarca uvážene koncipuje v trestných kódexoch trestné činy s nižšou spoločenskou nebezpečnosťou, ktorých stíhanie je iniciované prostredníctvom súkromnej žaloby poškodeného a na ktorých objasnenie nie je potrebné viesť procesne náročné a nákladné dokazovanie. Keď však vychádzame zo skutočnosti, že v prípade uvedených trestných činov sa prípravné konanie nevykonáva, v praxi sa môže vyskytnúť aj situácia, kedy bude potrebné zaistiť dôkazy a vykonať neodkladné a neopakovateľné úkony v dôsledku návrhu súkromného žalobcu uskutočneného na hlavnom pojednávaní - o takomto návrhu pritom musí súd bezodkladne rozhodnúť. Popísaným spôsobom v konečnom dôsledku dochádza de facto k tomu výsledku, že príslušné orgány a súd nebudú v porovnaní s klasickým priebehom trestného konania odbremenené až v tak zásadnej miere, ako to bolo načrtnuté vyššie, čím sa zákonite popiera základný zmysel a účel inštitútu súkromnej žaloby poškodeného.

Ďalšia oblasť, na ktorú by sme chceli v súvislosti s inštitútom súkromnej žaloby poukázať a pri ktorej by sme sa chceli zastaviť, je činnosť prokuratúry. Jednou z hlavných úloh tohto orgánu je zabezpečovať od štádia zahájenia trestného stíhania až do podania obžaloby (v prípravnom konaní) výkon spravodlivosti a dodržiavanie zákonnosti.³⁵ V súvislosti s uvedeným poslaním prokuratúry sa preto zákonite naskytá otázka, v ktorom štádiu trestného konania sa uplatní táto právomoc prokurátora v prípade konania vedeného na podklade súk-

³³ Ako možno vyabstrahovať z ustanovení pojednávajúcich o súkromnej žalobe, konkrétne z **§ 383 StPO, prípravné konania sa pri súkromnožalobných deliktoch nenariad'uje**. Uvedené ustanovenie § 383 ods. 1 StPO uvádza: *Po vyjadrení sa obvineného ku súkromnej žalobe podanej poškodeným, alebo po márnom uplynutí lehoty, v ktorej je obvinený oprávnený podať k žalobe poškodeného vyjadrenie, rozhoduje súd o tom, či hlavné pojednávanie otvorí, alebo súkromnú žalobu zamietne, podľa predpisov, ktoré sú pri priamo vznesenej obžalobe prokuratúrou aplikované. V uznesení, ktorým sa hlavné pojednávanie nariad'uje sa označí obžalovaný a trestný čin podľa § 200 ods.1 StPO.*

³⁴ § 383 ods. 2 StPO- Ak je vina páchatel'a nepatrná, tak súd môže trestný proces zastaviť. Zastavenie trestného stíhania je tiež dovolené ešte **aj pri hlavnom pojednávaní**. Uznesenie o zastavení konania môže byť okamžitou sťažnosťou napadnuté. --- táto posledná veta predmetného ustanovenia zároveň odkazuje na použitie inštitútu **konania o vynútení (verejnej) žaloby**“ *Klaagerzwingungsverfahren* podľa § 172 StPO.

³⁵ § 230 ods. 1 a 2 TP

romnej žaloby, keďže pri súkromnožalobných deliktoch sa prípravné konanie nenariaďuje? Nemecký trestný poriadok pre tieto prípady stanovil, že štátny zástupca sa môže do konania na výzvu súdu intervenovať, a to za účelom pedanta zákonitosti. Môže tak buď trestné stíhanie začať sám, alebo ho prevziať, a to v prípadoch, v ktorých bol intenzívnejšie zasiahnutý verejný záujem. K zamysleniu však zostáva, o aké konkrétne prípady pôjde v praxi, keďže výklad spojenia „**intenzívnejšie zasiahnutý verejný záujem**“ môže byť do značnej miery ovplyvnený subjektívnym vnímaním posudzujúcej osoby – pravdepodobne aj z tohto dôvodu absentuje jednotná, všeobecnejšie akceptovateľná definícia uvedeného spojenia, pojmu aj v rámci právnej teórie. Je preto vysoko pravdepodobné, že inštitút súkromnej žaloby by mohol do aplikačnej praxe vniesť značný zmätok, keďže by nebolo možné úplne vylúčiť **svojvoľnosť** súdov v rámci ich výkladovej činnosti. I napriek týmto možným, naznačeným aplikačným problémom však zastávame názor, že inštitút súkromnej žaloby je potrebné vnímať ako prínosný právny nástroj, o čom vypovedajú pozitívne skúsenosti s jeho uplatňovaním v tak vyspelých krajinách ako je Francúzsko, Rakúsko ale i Španielsko.³⁶

V platnom Trestnom poriadku možno azda najbližšie pripodobniť súkromnej žalobe **inštitút súhlasu poškodeného s trestným stíhaním**. Predmetný inštitút je postavený na zásade, v zmysle ktorej je trestné stíhanie pri taxatívne vymenovaných trestných činov, resp. jeho začatie a pokračovanie podmienené súhlasom poškodeného.³⁷ Domnievame sa, že určitá obdoba medzi uvedenými inštitútmi spočíva v tej skutočnosti, že tak ako pri súhlase poškodeného s trestným stíhaním, tak i pri inštitúte súkromnej žaloby je výlučne na vôli poškodeného, či protiprávne konanie páchatel'a bude alebo nebude podrobené trestnému stíhaniu. Ďalšiu obdobu možno vidieť v tej skutočnosti, že v prípade oboch inštitútov prichádza do úvahy ich **späťvzatie** – poškodený totiž môže vziať späť svoj súhlas s trestným stíhaním a rovnako môže postupovať aj v prípade podanej súkromnoprávnej žaloby.

Vychádzajúc zo všetkých vyššie uvedených skutočností považujeme za vhodné formulovať otázku, do akej miery je náš, slovenský právny poriadok pripravený na zavedenie tohto európsky aprobovaného právneho nástroja. Sme tej mienky, že súkromná žaloba povahou svojho účelu čiastočne „nabúrava“ podstatu niektorých základných zásad trestného procesu, na ktorých je vybudovaný systém trestného práva Slovenskej republiky. Preto, pokiaľ by sa v budúcnosti objavili tendencie smerujúce k zavedeniu tohto inštitútu do slovenského právne-

³⁶ TIBITANZLOVÁ, A.: *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení*. [online]. [cit. 2016-02-25] Dostupné na internete < <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni> >

³⁷ Inštitút súhlasu poškodeného je v členských krajinách EÚ ojedinelý, s výnimkou Českej republiky.

ho poriadku, mal by podľa nášho presvedčenia zákonodarca veľmi starostlivo zvážiť jeho pravdepodobný dopad na všetky oblasti práva, resp. to, či právny poriadok Slovenskej republiky možno vôbec vyhodnotiť ako vyhovujúci, spĺňajúci podmienky jeho uplatňovania, pričom v neposlednom rade by mal zvážiť aj váhu benefitov z neho plynúcich, konkrétne uľahčenie a odbremenenie súdnictva, ako aj zlepšenie postavenia subjektov zúčastnených na trestnom konaní.

Domnievame sa, že v súčasnom období by bolo efektívnejšie sledovať cestu **prepracovania súhlasu poškodeného** o návrhy de lege ferenda, t.j. uvažovať o legislatívnom rozšírení osôb, voči ktorým by poškodený mohol odoprieť súhlas s trestným stíhaním o inštitút blízkej osoby. Išlo by o osoby vo vzťahu k obvinenému v rodinnom alebo obdobnom pomere, ktoré by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, pociťovali ako ujmu sebe vlastnú.³⁸ Rovnako súčasne riešením by mohla byť modifikácia existujúceho ustanovenia zákona, konkrétne zavedenie podmienky v podobe aplikácie inštitútu súhlasu poškodeného na jeden alebo maximálne dva prípady trestnej činnosti jednej a tej istej osoby páchatel'a.

Na záver dodávame, že hoci v súčasnosti právna úprava de lege lata, resp. platný TP inštitút súkromnej žaloby nepozná, nemožno uviesť, že by tento pojem bol trestnému právu procesnému uplatňovanému na našom území úplne neznámy. S inštitútom súkromného žalobcu totiž rátať už právny poriadok Rakúsko - Uhorska³⁹ a po vzniku I. Československej republiky i právny poriadok československý⁴⁰.

1.4 Vedľajšia žaloba podľa Nemeckého trestného poriadku

Nemecké trestné procesné právo sa v aplikačnej praxi neuspokojuje iba s posilnením postavenia poškodeného pri realizácii svojho práva podať na súd súkromnú žalobu, ale značné benefity a výhody sú mu garantované a priznávané aj v pozícii **vedľajšieho žalobcu**.

---

³⁸ § 127 ods. 4 TZ

³⁹ Rakúsky trestný poriadok z roku 1873

⁴⁰ V roku 1918 bol do právneho poriadku I. ČSR recipovaný *Rakúsky trestný poriadok* z roku 1873, ktorý bol zrušený až v roku 1950 Socialistickým trestným poriadkom

I v tomto prípade musíme žiaľ, s konštatovaním poznamenať, že s takouto formou žaloby náš súčasný TP neráta.

Pred samotnou analýzou vedľajšej žaloby považujeme na začiatok žiaduce uviesť aspoň základné odlišujúce znaky so žalobou súkromnou. Ich podstatný rozdiel možno sledovať predovšetkým v tom, že súkromná žaloba má slúžiť k odbremeneniu trestnej justície pri stíhaní menej závažných trestných činov, ktoré sú prenechané poškodenému ako súkromnému žalobcovi, na rozdiel od žaloby verejnej, ktorej dôraz je kladený na záujem poškodeného na spravodlivom potrestaní páchatel'a, a preto mu umožňuje na strane štátneho zástupcu **trestný proces podporovať**, čím sa zároveň reflektuje osobné zadosťučinenie a náhradu škody alebo inej ujmy⁴¹, ktorá bola poškodenému spôsobená trestným činom.

Inštitút vedľajšej žaloby, ktorý je upravený v § 395 – 402 StPO umožňuje poškodenému, aby sa **pripojil k verejnej žalobe** (obžalobe), ktorá bola podaná na súde prokurátorom. Preto v porovnaní so súkromnou žalobou poškodený nie je oprávnený sám iniciovať trestné stíhanie, pretože vedľajšia žaloba **má akcesorickú povahu** voči obžalobe podávanej prokurátorom. Avšak pri výkone svojich práv spojených s vedľajšou žalobou je poškodený nezávislý na postavení prokurátora, čím v konaní zaujíma miesto samostatného subjektu, v dôsledku čoho mu vznikajú i samostatné práva účastníka konania, akým je napr. právo klásť po zvolení súdu otázky vyslúchaným osobám, alebo navrhovať dôkazy, vyjadrovať sa k dôkazom pre jeho nárok rozhodným, ako aj právo záverečnej reči.

Trestné činy, pri ktorých k stíhaniu je možné zo strany obete pripojiť vedľajšiu žalobu, nám opätovne taxatívne, ako tomu bolo i v prípade súkromnej žaloby, vymenúva StPO, konkrétne ustanovenie § 395 ods. 1. Ide o trestné činy z StGB, t.j. trestné činy sexuálne, trestné činy ublíženia na zdraví, ťažkého ublíženia na zdraví, vystavenia nebezpečenstva, obchodovania s ľuďmi, obmedzovania osobnej slobody, trestné činy vraždy a zabitia v štádiu pokusu. Vymenované sú tiež trestné činy podľa zákona proti nekalej súťaži, podľa patentového zákona, zákona o ochranných známkach, autorského zákona, zákona o polovodičoch.

1.4.1 Osoby oprávnené podať vedľajšiu žalobu, práva vedľajšieho žalobcu

⁴¹ Od vedľajšej žaloby musí byť odlišené adhézne konanie, pri ktorom ide o uplatnenie občiansko-právneho nároku na odškodnenie z trestného činu v rámci trestného konania, na rozdiel od vedľajšej žaloby, ktorá spočíva na inej zásade, pri ktorej je cieľ trestnoprávne odsúdenie obžalovaného.

V prvom rade má oprávnenie podať vedľajšiu žalobu osoba, ktorá bola niektorým z nami vymenovaných trestných činov poškodená na svojich právach - poškodený.⁴² Ak poškodený v dôsledku trestného činu zomrel, jeho práva môžu uplatňovať ako vedľajší žalobcovia jeho rodičia, deti, súrodenci, manžel alebo registrovaní partneri.⁴³ Právo podať žalobu môže poškodený, príp. iná oprávnená osoba **v ktorejkoľvek fáze konania**, a tak sa ku konaniu začatému ex offio príslušnými vyšetrovacími orgánmi pripojiť, a to i po vynesení rozsudku v prípade, ak má záujem podať odvolanie.

Vedľajší žalobca má predovšetkým právo zúčastniť sa hlavného konania, jeho postavenie v ňom je však čiastočne oklieštené samotným priebehom konania, keďže na jeho priebeh nemôže akokoľvek vplývať, s výnimkou nami už skôr uvádzaných priznaných práv, ktorými v konaní disponuje. Ďalšie právo, ktoré si v konaní môže uplatniť, je možnosť nechať sa **zastúpiť advokátom**. V prípadoch, ktorých to odôvodňuje jeho sociálna spoločenská úroveň má nárok na bezplatnú právnu pomoc.

Ako posledné z práv, pri ktorom sa zastavíme, je dispozičné oprávnenie poškodeného podávať nezávisle na prokurátorovi **opravné prostriedky**.⁴⁴ Uvádzame, že zákon i preto tento prípad podmienil situácie, kedy sa poškodenému toto právo nepriznáva. Pôjde o situáciu, kedy poškodený nemôže napadnúť odvolaním rozsudok vo výroku o vine a treste v tom rozsahu, ak by žiadal od odvolacieho súdu rozhodnúť o prísnejšom potrestaní alebo uložení ďalších sankcií pre páchatel'a, s odkazom na zásadu **reformatio in peius**. Nemôže taktiež podať opravný prostriedok ani v prospech obžalovaného.

Použitá literatúra

KNIHY/ MONOGRAFIE

1. BEULKE, W.: *Strafprozessrecht*. 12. prepracované vyd. Heidelberg : C.F. Müller Verlag, 2012, 423 s., ISBN 978-3-8114-9848-8.

---

⁴² § 395 ods.1 StPO

⁴³ § 395 ods. 2 StPO

⁴⁴ § 401 ods. 1 StPO

2. KLEINKNECHT, T., MEYER-GROSSNER, K.: *Strafprozessordnung mit GVG und Nebengesetzen*. 57. vydanie. Mníchov: C.H.Beck Verlag, 2014. 2367 s. ISBN 978-3-406-66043-6.
3. RŮŽIČKA, M.- PŮRY, F. - ZEZULOVÁ, J.: *Poškozeneý a adhézní řízení v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007, 730 s. ISBN 978-80-7179-559-9.

PERIODIKÁ

1. PRÍBEL-SKÝ, P.: 2004. Zamyslenie nad niektorými možnými novými prvkami v slovenskom trestnom procese. In: *Justičná revue*. ISSN 1335- 6461, 2004, roč. 56, č. 2, s. 148 – 160.

ZBORNÍKY

1. STOČESOVÁ, S. 2012. Poškozený v německém trestním řízení. In *Poškozeneý a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha : Leges, 2012, s. 92-107. ISBN-978-80-87576-39-7.

PRÁVNE PREDPISY

1. zákon č. 300/2005 Z.z. - *Trestný zákon* v aktuálnom znení
2. zákon č. 301/ 2005 Z.z. *Trestný poriadok* v aktuálnom znení
3. *Strafprozessordnung* - StPO (Nemecký trestný poriadok) zo dňa 12.09. 1950
4. *Strafgesetzbuch* – StGB (Nemecký trestný zákon) zo dňa 15.05. 1871

ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY

1. LAUDON. RECHTSANWALT.STRAFVERTEIDIGER. *Ermittlungs- und Klageerzwingung*. [online].[cit. 2016- 02-23] Dostupné na internete:

<<http://www.strafverteidiger-hamburg.com/strafverfahren-walt/ermittlungsverfahren/ermittlungserzwingungsverfahren-klageerzwingungsverfahren/>>

an-

2. TIBITANZLOVÁ, A.: *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení*. [online]. [cit. 2016-02-25] Dostupné na internete < <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni> >

Dôkazné prostriedky (nezákonné dôkazy)

Lucia Svitaničová*

Abstrakt:

Práca reflektuje problematiku dôkazných prostriedkov a použitia nezákonných dôkazov na základe zhrnutia a analýzy právnej teórie a judikatúry. V prvej kapitole autor uvádza do problematiky, definuje základné pojmy, dôkaz, dôkazné prostriedky, zákonnosť dôkazu. Druhá kapitola sa zaoberá hodnotením dôkazov. V poslednej kapitole autor sa sústreďí na nezákonné dôkazy v prospech obvineného a úvahy de lege ferenda v danej oblasti.

Kľúčové slová: dôkaz, dôkazné prostriedky, prípustnosť, nezákonnosť, obvinený.

Abstract:

The thesis reflects the issues of proof and use the illegal evidence on the basis of the summary and analysis of the legal theory and jurisprudence. In the first chapter author describes states to the problems, defines basic terms, evidence, proof, legality of evidence. In the last chapter author focuses on the illegal evidence and in favor on the accused and the consideration de lege ferenda in this field.

Key words: evidence, means of evidence, admissability, accused, illegality.

---

* recenzent príspevku: doc. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD

1. Úvod do problematiky

Dôkaz a dôkazné prostriedky rozlišuje zákon č. 301/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Trestný poriadok (TP) v § 119 ods. 2, kde sú tieto pojmy definované. „*Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.*” Táto definícia dôkazu plyne prechádza v definíciu dôkazného prostriedku v druhej vete §119 ods. 2 TP, kde máme demonštratívny výpočet vymenované, čo je dôkazným prostriedkom. „*Dôkaznými prostriedkami sú najmä výsluch obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, preverka výpovede na mieste, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, obhliadka, veci a listiny dôležité pre trestné konanie, oznámenie, informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov alebo prostriedkov operatívno-pátracej činnosti.*”

Formulácia „za dôkaz môže slúžiť všetko” má svojich odporcov, pretože napr. dôkaz z druhej ruky (hearsay evidence) by mal byť neprípustný. Je to z toho dôvodu, že jeho preskúmateľnosť v kontradiktórnom konaní je nemožná.

Dôkaz môže byť neprípustný (neúčinný) kvôli svojej povahe alebo preto, že nebol obstaraný alebo vykonaný v súlade s právom.¹ V tejto práci sa budeme zaoberať predovšetkým druhou skupinou. Najprv si, ale vysvetlíme prípustnosť a nezákonnosť dôkazu. Prípustnosť dôkazov je v literatúre označovaná aj ako zákonnosť dôkazov.² Mathern používa súčasne oba tieto termíny. Aj keď tvrdí, že nezákonný dôkaz je neprípustný, zákonnosť a neprípustnosť nestotožňuje.³ Nett rovnako tvrdí, že „nezákonný dôkaz je vždy neprípustný.”⁴ Podľa Burdu „nezákonné získaný dôkaz nemôže byť v zásade prípustný v trestnom konaní, pokiaľ jeho nezákonnosť nie je odstrániteľná a následne i odstránená (tzv. relatívne neurčité dôkazy).”⁵ Syrový za určitých okolností pripúšťa použitie aj nezákonne získaného dôkazu. Argumentuje § 119 ods. 4 TP, ktoré vylučuje prípustnosť dôkazu získaného nezákonným spôso-

¹ JALČ, J. 2008. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava: EUROUNION, 2008. 24 s. ISBN 978-80-89374-02-1.

² IVOR, J. a kol. 2010. *Trestné právo procesné*. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. 443 s. ISBN 9788080783099.

³ MATHERN, V. 1994. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. Bratislava: Obzor, 1994. 107 s.

⁴ NETT, A. 1997. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 9 - 45. ISBN 80-210-1524-1

⁵ BURDA, E. Nezákonne získaný dôkaz v prospech obvineného. In *Teoretické a praktické problémy dokazovania - pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. 23 s. ISBN 978-80-89363-17-9.

bom, ale nie každého. Nezákonnosť dôkazu musí byť daná súčasne s donútením alebo s hrozbou donútenia. Samotná nezákonnosť preto a priori nevylučuje prípustnosť dôkazu.⁶ Avšak v tomto prípade by napr. odpočúvaním mobilného telefónu, hovorov, bez súhlasu, došlo k získaniu nezákonného dôkazu, bol by tento dôkaz prípustný, ak by k jeho získaniu nedošlo donútením, resp. hrozbou donútenia. Ak by došlo k prípustnosti takéhoto dôkazu, nedochádzalo by k zneužívaniu právomoci orgánov činných v trestnom konaní na úkor všetkých osôb? Ak by sme zastávali v súčasnosti najrozšírenejší názor, že každý nezákonným spôsobom získaný dôkaz, ak sa nedá jeho nezákonnosť odstrániť je neprípustný, zamedzujeme tomuto zneužitiu, pretože orgány činné v trestnom konaní musia dbať na zákonnosť postupov, aby mohlo dôjsť k potrestaniu páchatel'a. Sankciou, ak nebude dodržaný spôsob určený zákonom, je neprípustnosť dôkazu. Ak by sme túto sankciu nemali, mohlo by dôjsť k narušeniu, porušovaniu základných práv a slobôd (napr. práva na ochranu súkromia, ochranu listového tajomstva), na ktorých je budovaný demokratický a právny štát. Práve je potrebné dať na misky váh, či má vyššiu hodnotu záujem na ochrane základných práv a slobôd osôb a na nerozširovaní právomoci orgánov činných v trestnom konaní čo by mohlo viesť v extrémnom prípade až k ideám policajného štátu, alebo záujem spoločnosti, štátu na potrestaní páchatel'a s využitím nezákonného dôkazu. Základné práva a slobody, a ich ochrana, predstavujú nepochybne vyššiu hodnotu, pretože bez nich by nebolo možné ani spravodlivé potrestanie páchatel'a. Podľa Viktoryovej na absolútne neúčinné dôkazy nemožno prihliadať a nemožno ich v konaní použiť, bez ohľadu na to, či sú v prospech alebo neprospech obvineného.⁷ Podľa nášho názoru, v prípade nezákonného dôkazu preukazujúceho nevinu, by to tak ale nemalo byť, veď ako môže štát rešpektovať a doržovať idey právneho štátu, základné práva a slobody, ak by odsúdil nevinného.

Zákonnosť dôkazu nezávisí však len od spôsobu získania dôkazu, ale aj na základe iných aspektov:

- a) či bol získaný z prameňa, ktorý stanovuje alebo pripúšťa zákon
- b) či bol získaný a vykonaný oprávneným procesným subjektom
- c) či bol získaný a vykonaný v procesnom štádiu, v ktorom je príslušný procesný subjekt oprávnený podľa zákona získavať a vykonávať dôkazy v procesnom zmysle, t. j. dôkazy, ktoré môžu byť podkladom pre rozhodnutie v trestnom stíhaní

---

⁶ SYROVÝ, I. 2007. Použitie nezákonne získaného dôkazu v trestnom konaní. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2007, č. 3. s. 7 - 14. ISSN 1335-1079.

⁷ VIKTORYOVÁ, J. 2006. Dokazovanie. In: *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura edition, 2006. 445 s.

- d) či sa týka predmetu dokazovania v danom procese, t. j. či sa týka skutku, kvôli ktorému sa konanie vedie, prípadne otázok, o ktorých možno a je potrebné v súvislosti s týmto skutkom v konaní rozhodnúť
- e) či bol získaný a vykonaný spôsobom, ktorý stanovuje, resp. pripúšťa zákon.⁸

Nezákonnosť dôkazu nemá vždy rovnaký účinok. Práve preto rozlišujeme neúčinnosť a neexistenciu dôkazu. Dôkaz trpiaci podstatnou právnou vadou síce existuje, ale je právne neúčinný (neplatný). Je treba naň hľadiť akoby neexistoval, nemožno ho použiť na dokazovacie účely. V právnej teórii a praxi sa na tento procesný prostriedok niekedy hľadí tak, že nezákonný dôkaz nie je dôkazom v procesnom zmysle, čiže nie je dôkazom v zmysle Trestného poriadku.⁹

Podľa stupňa nezákonnosti rozlišujeme absolútne neúčinné a relatívne neúčinné dôkazy. V trestnom konaní nesmú byť použité ako dôkazy poznatky získané síce procesným dokazovaním, ale pri ich získavaní alebo vykonávaní došlo k porušeniu právneho predpisu, ktoré predstavuje podstatnú vadu konania. Dôkazy s podstatnou vadou konania sú absolútne neúčinné. Trestný poriadok okrem § 119 ods. 4 výslovne neuvádza, kedy sa porušenie predpisov o dokazovaní považuje za podstatnú vadu konania, ktorá je neodstrániteľná. To je potrebné posúdiť podľa konkrétnych okolností, t. j. charakter vady konania, jej vplyv na konkrétny dôkaz a význam dôkazu v konaní. Je potrebné odmietnuť dôkazy získané na základe neúčinných dôkazov. Napr. ak bol obvinený násilím donútený k výpovedi a na základe údajov uvedených v tejto výpovedi boli získané ďalšie vecné či iné dôkazy, alebo keď takéto dôkazy boli nájdené a obstarané na základe nezákonnej domovej prehliadky či nezákonným zabraním veci.¹⁰ Relatívne neúčinné dôkazy obsahujú tiež podstatnú vadu, ale odstrániteľnú. Napr. ak sa uskutoční výsluch svedka napriek zákazu výsluchu podľa § 129 TP a dodatočne bude zbavený povinnosti zachovávať utajovanú skutočnosť alebo mlčanlivosť. V tomto prípade sa orgány činné v trestnom konaní a súdy budú môcť oprieť o tento dôkaz.

Ako dôkazy v trestnom konaní nesmú byť použité poznatky získané procesným dokazovaním, ak pri ich zabezpečovaní alebo vykonávaní došlo k porušeniu právneho predpisu, ktoré by malo povahu podstatnej vady konania. Takouto vadou by bolo najmä získanie dôka-

---

⁸ JALČ, J. 2008. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava, EUROUNION, 2008, 23 s. ISBN 978-80-89374-02-1.

⁹ Nett, A. - Zezulová, J. - Vlček, E. - Draštík, A. 2000. *Trestní právo procesní. Obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. 284 s. 65. ISBN 80-210-2275-2.

¹⁰ ŠÁMAL, P. 1999. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999. 302 s. ISBN 80-85963-89-2.

zu nezákonným donútením alebo hrozbou takéhoto donútenia, zabezpečenie dôkazu pri vykonávaní nezákonného procesného úkonu (získanie listiny či iného vecného dôkazu pri nepovolennej domovej prehliadke, obstaranie magnetofónových záznamov rozhovorov osôb v rozpore so zákonom, získanie a použitie záznamu o odpočúvaní telefonických rozhovorov v rozpore s § 115 TP), použitie poznatkov získaných z dôkazov, ktoré súd využil ako podklad pre svoje rozhodnutie na hlavnom pojednávaní, ale ktoré na ňom neboli vykonané vôbec alebo neboli riadne vykonané, získanie výpovede obvineného s použitím kapciózných a sugestívnych otázok, vykonávanie dôkazov ku skutku, pre ktoré nebolo začaté trestné stíhanie, a to vo vzťahu aj k inému spoluobvinenému, výsluch obvineného v čase, keď nemá obhajcu, i keď sa jedná o prípad povinnej obhajoby a výsluch nie je úkonom, ktorý nemožno odložiť, výkonie výsluchu obvineného za okolností vytvorených zámerne, ktoré výrazne nepriaznivo ovplyvňujú jeho psychický stav, vykonanie dôkazu orgánmi prípravného konania po podanie obžaloby, vyhlásenie svedka po prečítaní zápisnice o výpovedi iného svedka, že táto výpoveď má byť považovaná za jeho vlastnú.¹¹

Procesnou sankciou pri porušení zákonnosti pri obstarávaní alebo vykonávaní dôkazov je ich neúčinnosť (nulita, vylúčenie). Právna úprava účinnosti dôkazov by mala byť jedným z pilierov, na ktorých by mal byť vybudovaný spravodlivý proces. Trestný poriadok XXXIII/1896 vymedzil dôvody zakladajúce neúčinnosť samostatne u každého druhu. Neplatnosť stanovenú zákonom bol súd povinný rešpektovať ex offo. Napr. pribratie nespôsobilého znalca spôsobilo neplatnosť znaleckého posudku alebo výsluch duchovných osôb o tom, čo im bolo zverené „pod pečaťou mlčanlivosti duchovného“ spôsobilo neplatnosť výpovede. Ak súd nerešpektoval neplatnosť ex offo, bolo možné použitie zmätočnej sťažnosti. Neplatnými úkonmi mohli byť len tie, ktoré spadali do príslušnosti vyšetrojúceho sudcu, t. j. výsluch svedka, obvineného, obhliadka a domová prehliadka, úkony vyšetrojúceho sudcu v zákone, zmätočnou sťažnosťou výslovne ohrozené.¹² V súčasnosti to však nemáme, okrem spomínaného § 119 ods. 4 TP donútenia hrozby donútenia nemáme. Takže súd nemusí rešpektovať nezákonnosť dôkazu ex offo. Avšak poškodený by sa mohol domáhať nezákonnosti dôkazu v odvolacom konaní ako aj mimoriadnom, na Ústavnom súde SR ako aj na medzinárodných inštanciách, pretože by došlo k porušeniu jeho práva na spravodlivý proces, ako aj s porušením iného ľudského práva alebo slobody súvisiacej s použitím, získaním tohto dôkazu.

¹¹ JALČ, J. 2008. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava, EUROUNION, 2008, s. 22 - 23. ISBN 978-80-89374-02-1.

¹² JALČ, J. 2008. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava, EUROUNION, 2008. 28 s. ISBN 978-80-89374-02-1.

2. Hodnotenie nezákonných dôkazov

Kontinentálne právne systémy sú založené na princípe voľnosti dokazovania, kým v americkom systéme common law existujú presné pravidlá pre prípustnosť dôkazov.¹³ Môžeme konštatovať, že posudzovanie prípustnosti dôkazov i hodnotenie ich závažnosti a pravdivosti je v kompetencii vnútroštátnych súdov. Avšak kontrola spôsobu zadováženia a vykonávania dôkazov musí byť v súlade s čl. 6 Dohovoru, požiadavkou spravodlivého procesu, čo je v kompetencii štrasburských orgánov.

Pri hodnotení dôkazov sa orgány činné v trestnom konaní a súd riadia svojím vnútorným presvedčením založeným na uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivito i vo vzájomnej súvislosti, bez ohľadu na to, či ich obstarali oni alebo niektorá zo strán. Vnútorné presvedčenie hodnotiaceho subjektu nie je prejavom subjektívnej ľubovôle či slobody alebo sympatií, ale prísne logický proces, opierajúci sa o právny poriadok, všestranné, hlboké a logické zhodnotenie dôkazov i vzájomných súvislostí prípadu. Vyúsťuje do presvedčenia, či sa skutok stal a ako ho právne vyhodnotiť. Mimoriadny význam má aj posudzovanie vierohodnosti či pravdivosti hodnoteného dôkazu, či jeho obsah je v súlade s objektívnou realitou. Hodnovernosť pravdivosti výpovede vypočúvanej osoby sa hodnotí aj podľa takých faktorov ako gestikulácia, nervozita, pohotovosť odpovede.¹⁴

Významným kritériom prípustnosti dôkazu je aj zákonnosť jeho získania. V odbornej verejnosti sú na túto problematiku 2 názory:

- Podľa prvého nie každá nezákonnosť znamená neprípustnosť, čiže súd nemôže in abstracto vylúčiť prípustnosť určitého dôkazu, ktorý bol získaný nezákonným spôsobom. Argumentuje sa tu čl. 69 ods. 7 Štatútu Medzinárodného trestného súdu (MTS): „*dôkazy získané spôsobom v rozpore so Štatútom alebo v dôsledku porušenia medzinárodne uznaných ľudských práv sú neprijateľné, ak porušenie vážne ohrozuje vierohodnosť dôkazov, alebo prijatie dôkazu by mohlo zdiskreditovať konanie a vážne narušiť jeho integritu.*”¹⁵

¹³ REPÍK, B. 1999. *Ľudské práva v súdnom konaní*. Bratislava: MANZ, 1999, 235 s. ISBN 80-85719-. 24-X.

¹⁴ PROKEINOVÁ, M. 2009. *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Právnická fakulta UK v Bratislave, 2009, s. 25 - 26. ISBN 978-80-7160-279-8.

¹⁵ čl. 69 ods. 7 Štatútu Medzinárodného trestného súdu. Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu z roku 1998.

- Druhá skupina zas zastáva rozdielny názor, podľa nich každý dôkaz získaný porušením procesných práv, ako aj dôkaz z neho odvodený, je neplatný.¹⁶

Stotožňujeme sa s názorom prvej skupiny, pretože Slovenská republika je povinná dodržiavať svoje záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv. Tým pádom je pre ňu spomínaný čl. 6 ods. 7 Štatútu MTS záväzný. Na základe neho je prijateľnosť dôkazov stanovená kumulatívnymi podmienkami. Prvú predstavuje získanie dôkazov v rozpore so Štatútom alebo v dôsledku porušenia medzinárodne uznaných práv a druhú, že takéto porušenie vážne ohrozuje vierohodnosť dôkazov alebo prijatie dôkazu by mohlo zdiskreditovať konanie a vážne narušiť jeho integritu. Na základe uvedeného, ak nedôjde k naplneniu druhej podmienky nemôžeme považovať dôkaz získaný síce v rozpore so Štatútom alebo porušením medzinárodne uznaných ľudských práv za neprijateľný.

Požiadavka zákonne získaných dôkazov je vnútroštátnej právnej úprave vyjadrená nasledovne. V § 2 ods. 12 TP v zásade voľného hodnotenia dôkazov: „*Orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v súhrne nezávisle od toho, či ich obstaral súd, orgány činné v trestnom konaní alebo niektorá zo strán.*” Dôraz sa kladie na zákonne získanie a vykonanie dôkazov a prípustnosť použitia dôkazov v konaní.¹⁷ Podľa uvedeného ustanovenia orgány činné v trestnom konaní a súdy môžu zvažovať len dôkazy, ktoré sú získane zákonným spôsobom ktorýmkoľvek subjektom zákonom oprávneným. Keďže sa jedná o základnú zásadu trestného konania v jej intenciách je potrebné vykladať konkrétnejšie ustanovenia TP zaoberajúce sa dokazovaním.

Podľa judikátu Najvyššieho súdu SR R 38/2003 (ešte podľa starého TP) za zákonný spôsob získania dôkazu v zmysle § 89 ods. 2 TP treba považovať jednak splnenie formálnych, t.j. procesných podmienok vyžadovaných TP na vykonanie konkrétneho dôkazu, a jednak splnenie obsahových (materiálnych) podmienok, t.j. aby úkon - použitý dôkazný prostriedok na vykonanie dôkazu - bol zameraný na zistenie tých skutočností, na ktoré zameraný a použitý môže byť, čiže na objasnenie trestného činu. Ak by došlo k naplneniu procesných podmienok, ale obsahových nie napr. výsluch na polygrafe, išlo by o nezákonný dôkaz. Výsluch na polygrafe na základe ustálenej súdnej praxe nie je možné v trestnom konaní použiť ako dôkaz. Používanie polygrafu pri výsluchu je potrebné odmietnuť, pretože sloboda vôle osoby vypo-

¹⁶ Rezolúcia XVI. Medzinárodného kongresu trestného práva

¹⁷ MINÁRIK, Š. a kol. 2006. *Trestný poriadok - stručný komentár*. Bratislava: Iura edition, 2006. 40 s.

ISBN 80-8078-085-4.

vedat' je tu obmedzená, pretože aj keď vypočúvaný počas testu mlčí, svoje reakcie nie je schopný ovládať. Tým pádom, aj keď nechce, nepriamo odpovedá fyziologickou reakciou svojho organizmu. Proti použitiu polygrafu svedčí aj skutočnosť, že test zákonite musí obsahovať aj určité kapciózne či sugestívne prvky pri kladení otázok. Zároveň odpovedá na otázky, ktoré nesúvisia s trestným činom, len pomáhajú analyzovať jeho fyziologické reakcie, čo sa dá považovať za nesplnenie obsahových podmienok, ako aj porušovanie jeho práva na súkromie.

Najpodstatnejšie ustanovenie týkajúce sa neprípustnosti nezákonne získaného dôkazu je § 119 ods. 2 TP: *„Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.“* V danom ustanovení síce máme zakotvenú prípustnosť dôkazov získaných z dôkazných prostriedkov na základe zákona, ale čo robiť v prípade ak náležitému objasneniu veci by pomohol nezákonne získaný dôkaz? Ak by práve taký dôkaz dokázal nevinu obvineného, podľa môjho názoru by sa dostali opozície nepoužiť nezákonný dôkaz s ideu spravodlivosti obsiahnutou rovnako v zákone. Idea spravodlivosti by mala byť prvoradá, veď na nej je stavaný celý právny systém. V neprospech páchatel'a by však nezákonný dôkaz nemal byť nikdy uplatniteľný, pretože tým sa predchádza negatívnym aspektom, ako vynútené priznanie, čo je výslovne upravené aj v trestnom poriadku.

Výslovný zákaz použitia nezákonne získaného dôkazu je v § 119 ods. 4 TP: *„Dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takého donútenia sa nesmie použiť v konaní okrem prípadu, keď sa použije ako dôkaz proti osobe, ktorá také donútenie alebo hrozbu donútenia použila.“* Môže sa jednať o dôkaz získaný násilím, hrozbou násillia alebo inej ťažkej ujmy, ktorá nemá oporu v zákone. Prípustné je však zákonné donútenie v zmysle zabezpečenia nositel'a dôkazu pre účel vykonania dôkazného prostriedku, napr. predvedenie svedka alebo získania dôkazu, relevantnej informácie z dôkazného prostriedku, resp. jeho prostredníctvom, napr. upozornenie nositel'a dôkazu na negatívne zákonné následky jeho úmyselného správania, ktorým by znemožnil alebo podstatne sťažil vykonanie dôkazu (upozornenie svedka na negatívne následky krivej výpovede). § 119 ods. 4 TP je logický, pretože nezákonný dôkaz je zároveň aj nedôveryhodný. Keďže donucovaním k poskytnutiu nejakej informácie (fyzické mučenie alebo hrozba neustálej neodôvodnenej „policajnej buzerácie“) často sa stáva, že taká informácia je potom vymyslená alebo skreslená. Donucovaný subjekt sa chce oslobodiť, zbaviť sa tlaku na neho pôsobiaceho od donucovateľom, a tak radšej povie čo chcú počuť.

Z hľadiska hodnovernosti situácie by bol problematickejší únos dieťaťa a policajné orgány by si vymlátili od obvineného miesto, kde sa dieťa nachádza. Síce by to dieťa zachránilo život, ale aj tento prípad napĺňa znaky § 119 ods. 4 TP, a teda proti únoscovi nemôže byť udanie miesta použité ako dôkaz a rovnako ani kriminalistické stopy z miesta činu, keďže tie boli získané na základe dôkazu získaného nezákonne.

Podľa čl. 6 Európskeho dohovoru o ochrane základných práv a slobôd z 4. 11. 1950, ak je nezákonne získaný dôkaz použitý v neprospech obvineného jedná sa o porušenie práva na spravodlivý proces. Dohovor síce zaručuje v uvedenom čl. 6 ods. 1 právo na spravodlivý proces, ale neupravuje dokazovanie ako také, najmä neupravuje otázku prípustnosti dôkazov a ich dôkaznú silu. To prenecháva vnútroštátnemu právu. Nie je preto úlohou Európskeho súdu pre ľudské práva skúmať, či domáce súdy pripustili dôkazy v súlade s domácim právom, a či vykonané dôkazy správne zhodnotili, ale posúdiť, či dôkazy v prospech i v neprospech obžalovaného boli vykonané v súlade s právom na spravodlivý proces.

V prípade Schenk proti Švajčiarsku¹⁸ z 12. júla 1988 väčšina senátu Európskeho súdu pre ľudské práva konštatovala, že čl. 6 Dohovoru nestanovuje žiadne pravidlá „*prípustnosti dôkazu ako takého, preto je táto otázka v prvom rade vecou národnej legislatívy*“. Európsky súd rozhodol, že nemôže „*z principiálneho hľadiska a čisto teoreticky, vylúčiť, že nezákonne získaný dôkaz daného druhu by smel byť prípustný*“ a že „*jeho úlohou je iba zistiť, či bol súdny proces ako celok spravodlivý.*“ V danom prípade šlo o zvukový záznam neoprávnene vyhotovený súkromnou osobou a predložený súdu ako dôkaz. V rozhodnutí sa konštatovalo, že sporný zvukový záznam sám o sebe nie je zakázaný dôkazný prostriedok. Pri hľadaní rovnováhy medzi záujmami a právami, rozdiel medzi povoleným vyhotovením zvukového záznamu a nedovoleným nebol sám o sebe postačujúci na to, aby priznal väčšiu dôležitosť ochrane privatej sféry ako verejného záujmu spočívajúcemu v odhalení osoby vinnej zo spáchania závažného trestného činu a že „*prostriedky použité v tomto prípade zostali v medziach toho, čo je prijateľné na účely boja s trestnou činnosťou.*“ Iný názor vyslovila menšina rozhodujúcich sudcov, ktorá sa nezhodla s názorom väčšiny, lebo podľa ich názoru dodržiavanie zákona pri zabezpečovaní dôkazu nie je teoretickou ani formálnou požiadavkou. Naopak, považujú túto skutočnosť za najdôležitejšiu pre spravodlivosť trestného konania a preto žiaden súd nemôže bez ujmy na náležitom výkone spravodlivosti opierať svoj názor o dôkaz, ktorý bol nielenže získaný nečestnými prostriedkami, ale predovšetkým nezákonne. Ak tak urobil, súdne kona-

¹⁸ Rozhodnutie z 1. júla 1988, séria A č. 140, s. 29

nie podľa znenia Dohovoru nemôže byť spravodlivé. Samotné vzatie do úvahy nezákonne získaného dôkazu poškodzuje riadny výkon spravodlivosti.

Rezolúcia XV Medzinárodného kongresu trestného práva kategoricky uvádza, že každý dôkaz získaný porušením základného práva, ako i dôkazy z neho odvodené, sú neplatné a nemožno ich vziať do úvahy v žiadnom štádiu konania.¹⁹

Stotožňujeme sa s názorom v uvedenom rozhodnutí, pretože nemôžeme jednotlivé prípady zovšeobecňovať, na každý treba hľadiť v súvislostiach a zohľadňovať záujem spoločnosti, či preváži záujem na použití alebo nepoužití nezákonne získaného dôkazu. Nemôžeme všeobecne povedať, že nezákonne získaný dôkaz vždy vážne naruší výkon spravodlivosti, napr. nezákonný dôkaz o nevine obvineného, ktorý nie je páchatelom trestného činu.

2.1. Podľa procesného štádia

Trestný poriadok vymedzuje činnosť orgánov činných v trestnom konaní po podaní trestného oznámenia veľmi reštriktívne. Stanovuje, že doplnenie trestného oznámenia je možné vykonať výsluchom oznamovateľa alebo vyžiadaním písomných listín (§ 62, § 196 ods. 2 TP). De facto sa teda neumožňuje pred začatím trestného stíhania za účelom doplnenia trestného oznámenia vykonať výsluch svedkov. Výnimkou je neodkladný, resp. neopakovateľný úkon s cieľom zistiť, či je daný dôvod na začatie trestného stíhania. Do spisu je možné zadovážiť len listinné dôkazy alebo s oznamovateľom spísať zápisnicu o doplnení trestného oznámenia. Uznesenie o začatí trestného stíhania, prípadne uznesenie podľa § 197 TP, môže byť podložené iba uvedenými dôkazmi. Môžeme sa stretnúť s postupom, že niektoré orgány činné v trestnom konaní to obchádzajú, tak že osoby vypočujú, spíšu o vypočutí záznam o doplnení trestného oznámenia, ktorý má však už charakter listinného dôkazu a nie charakter procesne vykonaného výsluchu. Síce takýto postup má určitú informačnú hodnotu, ale jeho dôkazná sila je minimálna, keďže nebol vykonaný podľa ustanovení TP. Z procesného hľadiska by sa tento postup dal označiť ako obchádzanie zákona, ak nie je zdôvodnený vykonaním neodkladného alebo neopakovateľného úkonu.²⁰

¹⁹ REPÍK, B. 1999. *Ludské práva v súdnom konaní*. Bratislava: Manz, 1999, 238 s. ISBN 80-85719-24-X.

²⁰ JALČ, A. 2007. Niektoré nové trestnoprocesné prvky v procese dokazovania v predsúdnom štádiu trestného konania v SR. In *Státní zastupitelství: odborný časopis pro státní zástupce*. 2007, roč. 7, č. 8. 64 s.

Príkladmi neopakovateľného alebo neodkladného úkonu sú prípady, kedy sú policajti privolaní na miesto spáchania trestného činu a tam vykonajú procesný úkon (napr. obhliadku miesta činu), ktorým sa spravidla začína trestné stíhanie. Aby nevznikli pochybnosti, či takýmto úkonom bolo začaté trestné stíhanie a aby bolo zrejmé o aký trestný čin sa jedná, zákon ustanovuje policajtovi, aby ihneď po zrealizovaní daného úkonu vydal uznesenie o začatí trestného stíhania. Uznesenie by malo byť formulované tak, aby bolo zrejmé akým úkonom bolo začaté trestné stíhanie: „Podľa § 199 ods. TP som začal trestné stíhanie vykonaním neodkladného, neopakovateľného, zaistovacieho úkonu ... pre prečin/zločin ...“. Zápisnica o takom úkone je potom akceptovateľná súdmi ako riadny a zákonný dôkazný prostriedok, ak pri nej boli dodržané ďalšie zákonné požiadavky. Jediným procesným úkonom zrealizovaným po začatí trestného stíhania, na ktorý nemožno prihliadať, stráca svoju procesnú silu, je výsluch svedka, voči ktorému bolo neskôr v tej istej veci vznesené obvinenie.²¹

Kým pred začatím trestného stíhania bolo možné vykonať len niektoré procesné úkony a po začatí bol tiež do určitej miery okruh obmedzený, po vznesení obvinenia sa jedná už o plnohodnotné štádium trestného konania z hľadiska vykonávania dôkazov, využívania dôkazných prostriedkov a procesných úkonov. Všetky dôkazy z tohto štádia sú súčasťou spisového materiálu, na základe ktorého príslušný orgán činný v trestnom konaní alebo súd rozhoduje. Kládne sa však dôraz na zachovanie procesných práv pri vykonávaní dôkazov.

2.2. Podľa spôsobu získania a vykonania

Obvinenému musí byť pred prvým výsluchom objasnená podstata obvinenia a musí byť poučený o svojich právach, významu priznania, pričom orgány činné v trestnom konaní a súdy sú povinné poskytnúť mu možnosť ich uplatniť. Absencia, resp. nesprávnosť, neúplnosť tohto procesného úkonu má za následok neplatnosť vykonaných dôkazných prostriedkov.

Obvinený môže využiť právo nevypovedať stanovené v § 121 ods. 2 TP a nesmie byť nezákonným spôsobom nútený k výpovedi ani priznaniu podľa § 121 ods. 1 TP.²² To však neplatí pri svedeckej výpovedi, ku ktorej bol svedok donútený uložením poriadkovej pokuty

²¹ JALČ, J. 2008. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava: EUROUNION, 2008, s. 70 - 71. ISBN 978-80-89374-02-1.

²² PROKEINOVÁ, M. 2009. *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Právnická fakulta UK v Bratislave, 2009, s. 22 - 23. ISBN 978-80-7160-279-8.

za podmienok § 70 TP alebo bol predvedený v súlade s § 128 TP, pretože tieto spôsoby sú dovolené k plneniu povinnosti svedčiť. Tiež predvedenie obvineného v súlade s § 120 TP neslúži na to, aby bol nútený k výpovedi, ale preto, aby sa dostavil pred orgán činný v trestnom konaní a súd, čo je jeho zákonnou povinnosťou. Ak si obvinený zvolí obhajcu, ten sa môže v rámci prípravného konania zúčastniť (s výnimkou skráteného vyšetrovania) vykonávania takmer všetkých úkonov, ktorými sa vykonávajú dôkazy. Ak obhajca uvedie, že žiada, aby ho vyšetrovateľ upovedomil o vykonaní úkonov, napr. o pripravovanom výsluchu svedkov, policajt je povinný obhajcu o plánovaní takeého úkonu vopred upovedomiť a umožniť mu, aby sa aktívne zúčastnil. Ak by to obhajcovi nebolo umožnené, môže to byť dôvod na opakovanie úkonu, inak by bol vykonaný dôkaz absolútne neúčinný.²³

Podľa R 25/1990-II Sb. rozh. tr. za absolútne neúčinný dôkaz, ktorý nie je možné v trestnom konaní použiť je výsluch obvineného, ktorý nie je neodkladným v čase, kým obvinený nemá obhajcu, hoci sa jedná o prípad povinnej obhajoby. Obvinený vyhlásením, že súhlasí s výsluchom bez obhajcu nemôže túto chybu zahojiť. Aj R 2/2003-I Zb. rozh. tr. sa uvádza, že takúto chybu nie je možné napraviť ani vyhlásením obvineného, že súhlasí s výsluchom bez účasti obhajcu.

Obvinený v rámci svojej obhajoby môže aj klamať. Nemôže byť preto stíhaný pre trestný čin krivej výpovede a krivej prísahy podľa § 346 TZ. *„Za prípadnú nepravdivú výpoveď nemôže byť obvinený trestne zodpovedný, a to ani vtedy, keď v tom istom konaní pred tým, než mu bolo vznesené obvinenie, vypovedal vo veci spoluobvineného ako svedok“*.²⁴ V našom TP obvinený nie je v postavení svedka ani pred výsluchom neskladá žiadnu prísahu. Kým v anglo-americkom právnom systéme obžalovaný, ak sa rozhodne vypovedať, vypovedá ako svedok pod prísahou, že bude hovoriť celú pravdu, nič iba pravdu. Výnimkou je ak obvinený nepravdivo obviní inú osobu zo spáchania trestného činu v úmysle privodiť jej trestné stíhanie, to môže zakladať skutkovú podstatu trestného činu krivého obvinenia podľa § 345 TZ.²⁵

Dôkazy sa nesmú získavať nezákonným spôsobom (násilím, hrozbou násilia) podľa R38/2003-I Zb. rozh. tr. za zákonný spôsob získania dôkazov podľa § 119 ods. 2 TP považujú

²³ JALČ, J. 2008. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava: EUROUNION, 2008, s. 71 - 72. ISBN 978-80-89374-02-1.

²⁴ ČENTÉŠ, J. a kol. 2006. *Trestný poriadok s komentárom*. Bratislava: Eurokódex Poradca podnikateľa, 2006. 263 s. ISBN 80- 88931-47-9.

²⁵ PROKEINOVÁ, M. 2009. *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Právnická fakulta UK v Bratislave, 2009, s. 30 - 31. ISBN 978-80-7160-279-8.

jeme splnenie formálnych, t. j. procesných podmienok požadovaných Trestným poriadkom na vykonanie konkrétneho dôkazu a zároveň splnenie obsahových (materiálnych) podmienok, t. j. aby úkon použitý ako dôkazný prostriedok na vykonanie dôkazu bol zameraný na zistenie týchto skutočností, na ktoré zameraný a použitý môže byť. Prehliadka „iných priestorov“ (napr. osobného motorového vozidla) vykonaná v rozpore so zákonom je úkon neopakovateľný a ako dôkaz je nepoužiteľný pre jeho rozpor s prvou vetou § 119 ods. 2 TP, v zmysle ktorej za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Taký dôkaz je absolútne neúčinný a môže sa použiť len v konaní proti osobe, ktorá takéto donútenie alebo hrozbu donútenia použila. Máme to zakotvené v § 119 ods. 4 TP.

Podľa R 25/1990-III Sb. rozh. tr. vykonávanie výsluchu obvineného za zámerne vytvorených okolností výrazne nepriaznivo ovplyvňujúcich jeho psychický stav ako je napr. výsluch bezprostredne nasledujúci po dlhodobej eskorte obvineného uskutočňovaný dlho i v nočných hodinách za aktívnej účasti väčšieho počtu vypočúvajúcich, je nedovoleným nátlakom na obvineného a môže byť označený za podstatnú chybu, takže by sa jednalo o dôkaz absolútne neúčinný. V § 55 ods. 2 TP je zakotvené, že úkony vykonávajú orgány činné v trestnom konaní a súd zásadne medzi 7:00 - 20:00 a v úradných miestostiach. Zákon v odôvodnených prípadoch, ale pripúšťa vykonať úkony i mimo týchto hodín a mimo úradných miestností.

Obvinený je ale povinný strpieť úkony na zistenie totožnosti, podrobiť sa prehliadke tela na zistenie stôp trestného činu, strpieť odber krvi na vykonanie dôkazu. K splneniu týchto povinností možno obvineného donútiť poriadkovou pokutou podľa § 70 TP. Oproti tomu obvineného nemožno donucovať k výpovedi, priznaniu, ...aby napísal určitý počet slov, ak treba zistiť pravosť jeho rukopisu, ...²⁶ Keď obvinený výzve nevyhovie je treba porovnávací materiál získať iným spôsobom.²⁷ Je ale nelogické, že TP umožňuje a predpokladá donútenie pri získavaní ukážok písma od obvineného a na ďalšej strane žiadnym spôsobom neumožňuje a nezabezpečuje získavanie skúšok písma, ktoré sú pre písomznaleckú expertízu dôležité.

Nielen porušenie práv obvineného môžu spôsobiť nezákonnosť dôkazu, ale aj iných osôb. Znalec musí byť poučený o význame znaleckého posudku z hľadiska všeobecného záujmu a trestných následkoch vedome nepravdivého znaleckého posudku. Absencia tohto pou-

²⁶ MINÁRIK, Š. 2006. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. 378 s. ISBN 80-8078-085-4.

²⁷ ČENTĚŠ, J. a kol. 2006. *Trestný poriadok s komentárom*. Bratislava: Eurokódex Poradca podnikateľa, 2006, s. 266. ISBN 80- 88931-47-9.

čenia spôsobuje nepoužiteľnosť znaleckého posudku ako i výsluchu znalca. Podľa judikátu R 53/1991 Zb. rozh. tr. znalecký posudok nemá chybu, ak znalec ešte pred poučením vyšetrí zdravotný stav obvineného, resp. vykoná iné úkony nevyhnutné na prípravu a spracovanie posudku.²⁸

3. Nezákonný dôkaz v prospech obvineného

V praxi sa však môžu vyskytnúť prípady, v ktorých je nezákonne získaný dôkaz, svedčiaci v prospech obvineného, teda predstavuje tzv. ospravedlňujúcim dôkazom. Slovenská trestnoprávna teória zastáva názor, že nezákonne získaný dôkaz je neprípustný.²⁹

Otázkou ostáva ako sa majú orgány činné v trestnom konaní a sudy vysporiadať, právne a následne aj morálne so situáciou, ktorá by vznikla ak by všetky zákonne získané dôkazy jasne svedčili v neprospech obvineného, ale ospravedlňujúci dôkaz (ktorý by mohol usvedčujúce vyvrátiť) je nezákonný? Napr. výpoveď bez poučenia o práve odoprieť výpoveď, ak by tá preukázala, že vraždu spáchala iná osoba ako tá proti ktorej smerujú zákonné usvedčujúce dôkazy; nezákonný odposluch telekomunikačnej prevádzky. Je v danom prípade povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní a súdov obviňovať a následne odsúdiť človeka; i keď na základe nezákonného dôkazu vedľa, že je nevinný? Čo by sa stalo, ak by bol nezákonný dôkaz zverejnený a celá krajina by vedela, že tento skutok určitý človek nespáchal, ale orgány činné v trestnom konaní a súd zaslepené formalizmom by naďalej viedli trestné stíhanie a odsúdili by ho? Aký vplyv by to malo na verejnú mienku, na vieru v demokratický a právny štát, na vnímanie spravodlivosti?

Istý spôsob nápravy by mohol predstavovať inštitút milosti prezidenta. Nič to ale nemení na tom, že nevinný by bol uznaný vinným z trestného činu a odsúdeným. Práve preto by mali orgány činné v trestnom konaní a sudy predchádzať tomu, aby kvôli nemožnosti použitia takéhoto dôkazu bol nevinný človek odsúdený za trestný čin, ktorý nespáchal. Najlepším riešením v danom prípade by bolo to, aby:

- a) sa snažili výsledky zákonného dokazovania spochybnit', relativizovať, a tak by bolo možné použiť zásadu *in dubio pro reo* (v pochybnostiach v prospech obžalovaného)

²⁸ PROKEINOVÁ, M. 2009. *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Právnická fakulta UK v Bratislave, 2009. 50 s. ISBN 978-80-7160-279-8.

²⁹ VIKTORYOVÁ, J. 2006. Dokazovanie. In: *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura edition, 2006. 445 s.

b) sa snažili nájsť spôsob ako by do konania dostali nezákonný dôkaz v prospech obvineného.

V praxi by sa uplatnila najskôr prvá možnosť, keďže táto sa uplatní jednoduchšie, ako prelozenie základnej zásady dokazovania, či celého trestného konania, ktorej význam je vo všeobecnosti nespochybniteľný. Pri prvej možnosti je, ale riziko tvorby veľmi nelogických rozhodnutí, ktoré nemôžu presvedčiť nikoho uvažujúceho, iba zainteresovaných v prípade a poznajúcich nezákonný dôkaz.³⁰

3.1. Použitie nezákonného dôkazu

Ak by orgány činné v trestnom konaní alebo súd chcel použiť nezákonný dôkaz určite by sa nemohol oprieť o ustanovenia o dokazovaní v VI. hlave I. časti TP. V danom prípade by sme sa, ale mohli oprieť o základné zásady trestného konania.

S použitím extenzívneho výkladu by bolo možné použiť § 2 ods. 2 TP zásadu primeranosti a zdržanlivosti: *„Do základných práv a slobôd osôb v prípadoch dovolených zákonom možno zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie.“* Pričom použitie už existujúceho dôkazu čisto v prospech obvineného nezasahuje negatívne do nikoho práv, nenarušilo by dôstojnosť osoby ani jej súkromie. Slúžilo by to len k dodržaniu účelu trestného konania i samotného hmotnoprávneho predpisu, Trestného zákona, ktorým je spravodlivé potrestanie páchatel'a.

Zásada prezumpcie neviny v § 2 ods. 4 TP: *„Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu.“* Ak sa obvinený považuje za nevinného, kým nie je právoplatne odsúdený, o to väčší záujem by mal byť na tom, aby nebol odsúdený niekto, kto daný skutok nespáchal.

Zásada zistenia skutkového stavu veci v § 2 ods. 10 TP hovorí, aby orgány činné v trestnom konaní postupovali tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti. Napriek tomu, že nezákonne získaný dôkaz nemá byť vôbec pripustený k zvažovaniu skutkového stavu veci, avšak ak už existuje je podľa môjho názoru schopný ovplyvniť mienku zvažujúcich. Tým pádom je schopný vyvolať ich dôvodné pochybnosti, aj keď sa nemožno na daný dôkaz odvolávať.

³⁰ BURDA, E. Nezákonne získaný dôkaz v prospech obvineného. In *Teoretické a praktické problémy dokazovania - pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. 28 s. ISBN 978-80-89363-17-9.

Najdôležitejšími ustanoveniami, z ktorých môžeme vyvodit' prípustnosť nezákonne získaného dôkazu sú nasledovné. V § 2 ods. 7 TP je obsiahnutá zásada práva na spravodlivý proces: „Každý má právo, aby jeho trestná vec bola spravodlivo a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom v jeho prítomnosti tak, aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom, ak tento zákon neustanovuje inak.“ Druhým ustanovením TP, z ktorého môžeme vyvodit' požiadavku prípustnosti nezákonne získaného dôkazu v prospech obvineného je § 1 TP: „Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.“ Prípustnosť nezákonne získaného dôkazu v prospech obvineného môžeme oprieť o požiadavku spravodlivého potrestania páchatel'a a spravodlivého prejednaní veci. Ak existujú faktické pochybnosti o vine obvineného alebo inej súvisiacej okolnosti bolo by v rozpore so spravodlivosťou, ak by takéto pochybnosti neboli zohľadnené pri zvažovaní viny alebo inej súvisiacej okolnosti. Zastávam názor, že cez uvedené ustanovenia je možné do trestného konania pripustiť nezákonne získaný dôkaz v prospech obvineného, bez toho, aby sme porušovali kohokoľvek práva, keďže nezákonne získaný dôkaz už existuje. Samozrejme je potrebné klásť dôraz na jeho hodnovernosť.

Ak by bol nezákonne získaný dôkaz v neprospech páchatel'a, tu už v zásade platí jeho neprípustnosť v trestnom konaní, pretože v danom prípade by to mohlo zasiahnuť do práv páchatel'a a rovnako je problém v otázke jeho hodnovernosti.

Prípustnosť nezákonne získaného dôkazu v prospech páchatel'a by bolo možné uplatniť aj na základe čl. 6 Európskeho dohovoru o ochrane základných práv a slobôd z 4. 11. 1950: „Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo...prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne ... o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.“ Európsky súd pre ľudské práva síce doposiaľ odmieta použitie nezákonne získaného dôkazu, ale doposiaľ išlo len o prípady dôkazov svedčiacich v neprospech páchatel'a.

3.2. Úvaha de lege ferenda

Ak by sme do trestného konania pripustili nezákonne získaný dôkaz v prospech obvineného, ostáva nám otázka do akej miery a akú váhu by mal takýto dôkaz. Základom je, aby sme vychádzali z Trestného poriadku, z § 2 ods. 12, aby sme ich hodnotili jednotlivo a záro-

veň v súhrne, čiže vo vzájomnej súvislosti. Takže ani jeden z dôkazov nemôžeme považovať za absolútny, lebo každý jeden je iba jedným z celej sústavy dôkazov.

Ďalším aspektom je § 119 ods. 4 TP, ktorý výslovne zakazuje dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou tohto donútenia, ani ak by to bolo v prospech obvineného. Tu je jediné výslovné zakázanie dôkazu v TP. Dôvodom je určite aj jeho nehodnovnosť. Práve preto by mal zostať zachovaný.

Nezákonne získaný dôkaz, ktorý obsahuje informácie v prospech jedného obvineného, ale v neprospech iného, by sa mohol použiť iba v prospech obvineného.

Hodnovnosť nezákonne získaného dôkazu v prospech obvineného by sa musela skúmať pri hodnotení dôkazov a ich hodnovnosti, skúmala by sa tu aj hodnovnosť z pohľadu porušenia práva pri získavaní určitého dôkazu a závažnosti tohto porušenia. Uplatní sa tu zásada voľného hodnotenia dôkazov.

Na dané prípady by bolo vhodné prijať nové ustanovenie v TP v znení: „Ak bol dôkaz získaný nezákonným spôsobom, nejde o dôkaz podľa ods. 4 a je dôvodnený predpoklad, že bude svedčiť v prospech obvineného, orgány činné v trestnom konaní alebo súd ho môžu použiť ako dôkaz v trestnom konaní. Takýto dôkaz môže byť použitý iba v prospech obvineného.”

Každý systém trestného práva sa snaží o dosiahnutie vyváženosti procesného práva, ktoré má zaistiť pravdivé zistenie skutkového stavu veci zahŕňajúc vypátranie a usvedčenie skutočného páchatel'a trestného činu a súčasne ochrániť nevinné osoby, aby neboli odsúdené, a to celé pri rešpektovaní ľudskej dôstojnosti. Práve z týchto dôvodov by mala byť zavedená nová právna úprava.

Kriminálna geografia ukladania alternatívnych trestov v Bratislave a Košiciach

Olga Aleksandrovna Talyzina*

Abstrakt:

V uvedenom príspevku **Kriminálna geografia ukladania alternatívnych trestov v Bratislave a Košiciach** sa zaoberáme problematikou kriminálnej geografie a ukladanie jednotlivých alternatívnych trestov v Bratislavskom a Košickom kraji Slovenskej republiky. Príspevok je zameraný na koncept kriminálnej geografie a poskytuje prehľad o vývoji alternatívnych trestov v rámci Košického a Bratislavského kraja, systematizuje údaje o alternatívnych trestoch a ich tendencii ukladania.

Kľúčové slová: kriminálna geografia, alternatívne tresty, územná koncentrácia, priestorová diferenciacia.

Abstract:

The aim of the article **Geographies of imposing alternative punishments in Bratislava and Košice** is an explanation and analysis of the concept geografie of crime in the Slovak Republic. The article focuses on the concept of criminal geography and provides an overview of the development of alternative punishments in the Košice and Bratislava, systematize data on crime in those regions.

Key words: criminal geography, alternative punishments ,territorial concentration , spatial differentiation.

---

* recenzent príspevku: prof. PhDr. Gustáv Dianiška, CSc.

Istou vecou je, že trestná činnosť bola aj bude vždy prítomným elementom ľudskej spoločnosti. To však nevyklučuje, že táto trestná činnosť sa na určitom území líši nie len svojou úrovňou, ale aj koncentráciou.

Z názvu nášho výskumu vyplýva dvojitosť problematiky. Na jednej strane sa zaoberáme obsahom pojmu „kriminálna geografia“, a na druhej strane výskum prebieha v ďalších dvoch rovinách: **po prvé**, - analýza aktuálneho stavu kriminality na Slovensku, **po druhé**, - analýza ukladania alternatívnych trestov na Slovensku, a osobitne vo vybraných regiónoch - Bratislavskom a Košickom kraji.

V zahraničnej literatúre sa stretávame s definíciou kriminálna geografia ako s pojmom „geographies of crime“. Pod týmto rozumieme analýzu kriminality na určitom území, rovnako aj vplyv na ňu za určitých podmienok. Spolu s nimi pozorujeme osobnosť páchatel'a, ako aj obeť. Na Slovensku táto problematika nie je dostatočne zastúpená a svedčí o najmenej rozpracovaných témach v oblasti kriminológie a trestného práva. Výskumom sa zaoberá Gabriela Lubelcová¹, Anton Michálek², Juraj Rychtárik.³ S príspevkami uvedených autorov sa stretávame najviac. Spoločným menovateľom pre tieto výskumy je hľadanie príčin a súvislostí kriminality v porovnaní s rôznymi javmi a podmienkami života. Autori prispievajú k vysvetleniu vzťahu medzi úrovňou celkovej kriminality a jej osobitných druhov, s rôznymi príčinami jej podmienenosti.

Ako sme naznačili, otázka kriminálnej geografie nie je často diskutovaným fenoménom, avšak závery, ku ktorým spomenutí autori prispievajú môžu poskytnúť viacero nových

---

¹ LUBELCOVÁ, G. 2005. Alternatívne tresty v kontexte stratégie spoločenskej regulácie kriminality. In *Sociológia*. ISSN 0049 – 1225, 2005, roč.37, č.1 s. 33-58.

² MICHÁLEK, A. 1996. Koncentrácia a dynamika majetkovej kriminality v trinástych miestach SR. In *Sociológia*. ISSN 0049 – 1225, 1996, roč.28, č.4, s.343-352.

MICHÁLEK, A. 1999. Teoreticko-metodologické aspekty migrácie páchatel'ov v mestách. In *Kriminalistika*. ISSN 1210-9150, 1999, roč.32, č.2, s.121-131.

MICHÁLEK, A. 2000. Vývoj a regionálna distribúcia kriminality na Slovensku. In *Kriminalistika*. ISSN 1210-9150, 2000, roč. 32, č.4, s.326-334.

MICHÁLEK, A. 2009. Priestorová diferenciácia kriminality. In *Geografický časopis*. ISSN 1335-1257, 2009, roč.61, č.2, s. 111-120.

³ RYCHTÁRIK, J.2013. Analýza priestorovej diferenciácie kriminality a jej využitie pre potreby prevencie. In *Prevenca sociálnych deviací – práni, naděje a realita*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2013. ISBN 978-80-905443-0-7, s.7-17.

poznatkov a informácií o rizikových javoch a ich vplyve na kriminalitu . Môžu byť použité pri tvorbe sociálnej, bezpečnostnej, regionálnej, a hlavne kriminálnej prevencie. Tieto získané poznatky vedú k prevencii kriminality v konkrétnom prostredí a na určitom území.

Kriminalita na Slovensku nemá chaoticky nenáhodný charakter, čo dokazujú príspevky uvedených vyššie spomenutých autorov. Kriminalita bola aj bude charakteristická a zvláštna pre každý konkrétny okres a mesto. Keď sa dozvieme, prečo sa konkrétny okres líši úrovňou kriminality a druhmi trestnej činnosti od iného, vtedy môžeme posúdiť jej podmienenosť a hľadať príčiny, ktoré ju ovplyvňujú.

Prikláňame sa k názoru , že predpokladom úspešnej prevencie je poznanie príčin a okolností , za ktorých dochádza k vzniku javu, ktorému sa snažíme predísť.

V rámci charakteristiky kriminálnej geografie nižšie definujeme tie oblasti, ktoré priamo tvoria jej štruktúru. Zaraďujeme sem prinajmenšom výskum v týchto oblastiach:

1. ako na kriminalitu vplýva úroveň ekonomického rozvoja krajiny (regiónu, územnosprávnej jednotky); ide o ukazovatele, medzi ktoré patrí priemyselný potenciál, úroveň rozvoja výrobných síl, ako aj aktuálna výrobná základňa,
2. ako na kriminalitu vplývajú osobitosti obyvateľstva daného regiónu; patria sem také ukazovatele ako zamestnanosť obyvateľstva, úroveň príjmov, výskyt zjavnej a latentnej nezamestnanosti a podobné javy,
3. ako na kriminalitu vplýva vymožitelnosť prirodzených a ústavných práv a slobôd obyvateľstva, sem patrí aj fungovanie a počet vzdelávacích, kultúrnych, spoločenských, voľno-časových, zdravotníckych a vedeckých zariadení,
4. ako na kriminalitu vplývajú politicko-geografické faktory, medzi ktoré patrí rozloha mesta, či spôsob jeho administratívneho členenia.

Keď hovoríme o praktickom význame kriminálnej geografie, môžeme definovať nasledovne:

Po prvé: kriminálna geografia charakterizuje súčasné špecifiká regionálnej kriminality a s nimi spojenú kriminogénnu situáciu v rôznych oblastiach Slovenska ⁴, čo poskytuje možnosť rôznych typov prístupu pri organizácii boja s kriminalitou v rôznych regiónoch (vrátane úpravy regionálnej politiky v tejto oblasti).

---

⁴ pozn. autora: budeme sa venovať mestám Bratislava a Košice

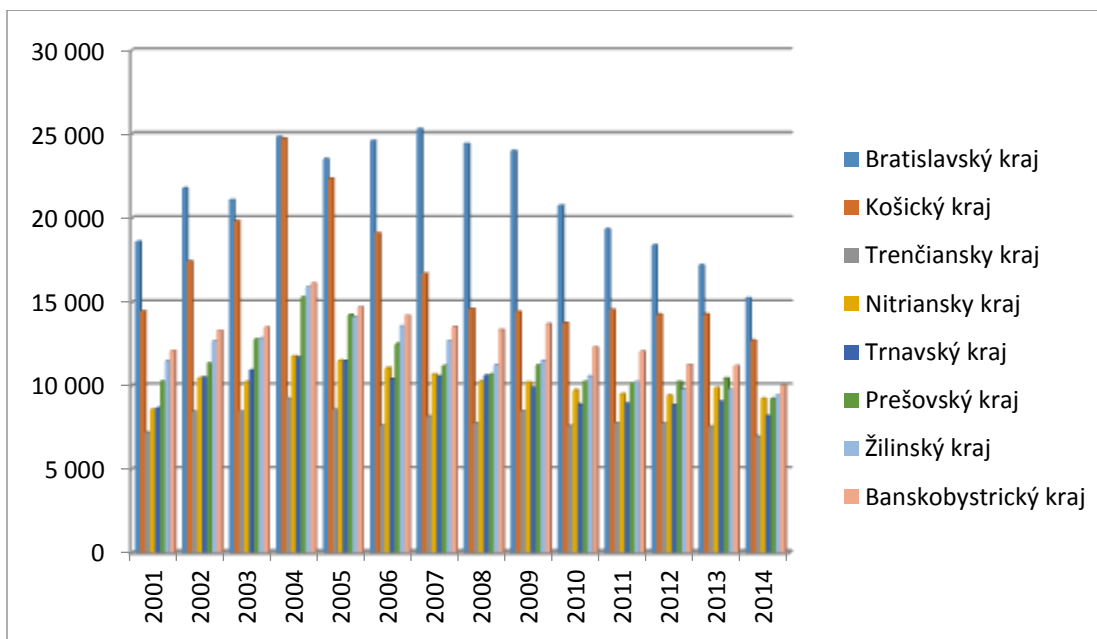
Po druhé: poskytuje možnosť vypracovať kriminologickú charakteristiku regiónov Slovenska, a tak vo výsledku pomáha sformulovať všeobecné odporúčania, ktoré sa vzťahujú na regionálnu stratégiu prevencie kriminality. Tiež poskytuje možnosť vypracovať rozhodnutia správnych orgánov spojené s právnym, organizačným, materiálnym a ďalším zabezpečením prevencie zločinnosti a boja s kriminalitou v rôznych regiónoch Slovenska.

Keď analyzujeme špecifiká územnej kriminality, je vhodné venovať pozornosť analýze sociálnych skupín a osobnostných charakteristík obyvateľstva a zároveň sledovať:

- osobitosti sociálnej oblasti v rôznych regiónoch krajiny v pred-reformnom období, ako aj v období uplatňovania reforiem,
- zmenu sociálneho prostredia a typov osobností a tiež zmenu charakteristiky rôznych sociálnych skupín v rôznych regiónoch.

Pri regionálnej analýze kriminality je nevyhnutné skúmať závislosť medzi úrovňou kriminality a prevahou určitých sociálno-ekonomických skupín v rámci obyvateľstva, charakteristických zvýšenou kriminogénnosťou (mladiství vo veku 14 - 17 rokov, muži vo veku 25 - 29 rokov, mestskí obyvatelia s nízkou úrovňou vzdelania, iní ako miestni obyvatelia, utečenci a iné podobné kategórie).

Ak charakterizujeme koncentráciu kriminality na Slovensku na základe absolútnych hodnôt, môžeme vidieť, že väčšina celkovej kriminality sa už dlhodobo koncentruje v dvoch krajoch – a to je Bratislavský a Košický. Práve preto sme sa rozhodli analyzovať a pozorovať tieto kraje Slovenskej republiky.

Ako môžeme vidieť z údajov grafu 1 *Vývoj počtu trestných činov od roku 2001*, v Slovenskej republike sa kriminalita v období rokov 2000 - 2014 v jednotlivých krajoch pohybovala v pásme od 12 717 do 25 330 trestných činov ročne.

V Bratislavskom kraji bol zaznamenaný najväčší počet trestných činov v roku 2007, kedy ich bolo celkovo evidovaných 25 330. V rokoch 2004, 2006, 2008 a 2009 sledujeme stabilitu trestnej činnosti, pričom počet trestných činov sa pohybuje od 24 003 do 24 853. Najnižší počet trestných činov zaznamenávame v období rokov 2012 až 2014, kedy počet trestných činov predstavoval 15 260 – 18 415. Trestná činnosť v roku 2014 dosiahla 15 260 trestných činov, čo hodnotíme ako pozitívny pokles kriminality v Bratislavskom kraji.

Košický kraj dosiahol najvyšší počet trestných činov v roku 2004 počtom 24 750 trestných činov. V období rokov 2010 – 2014 tu sledujeme pomerný pokles trestnej činnosti. Trestná činnosť v Bratislavskom kraji dosiahla najväčší rozsah v období rokov 2010 – 2012. Po roku 2012 hovoríme o pozitívnom poklese majetkových trestných činov.

V Košickom kraji dokážeme určiť dve najväčšie vlny trestnej činnosti: 2000 – 2005 a 2010 – 2012.

Môžeme konštatovať, že v rámci Slovenskej republiky má Bratislavský kraj najvyššiu trestnú činnosť. Tá predstavuje za predchádzajúcich 14 rokov až 299 299 trestných činov. V porovnaní s Košickým krajom, kde za toto obdobie celkový počet trestných činov dosahuje 233 393, je kriminalita v Bratislavskom kraji vyššia o 7,8%.

Uvedená charakteristika trestnej činnosti nám umožnila postup k analýze ukladania alternatívnych trestov v Bratislavskom a Košickom kraji.

Rekodifikáciou trestného zákona a trestného poriadku v roku 2005 boli zavedené prvky restoratívnej politiky, avšak vidíme z fenomenologických výskumov, že súdy k alternatívnym formám trestania pristupujú veľmi opatrne. Na základe uvedených štatistik, zverejnených na stránke Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky⁵ možno sledovať rastúcu tendenciu ukladania alternatívnych trestov slovenskými súdmi.

Pozorujeme fenomenológiu ukladania v dvoch časových horizontoch: prvé referenčné obdobie je od roku 2007 -2009, druhé referenčné obdobie od roku 2012 -2014.

**Počet osôb, ktorým bol uložený trest domáceho väzenia a trest povinnej práce za rok
2007- 2009**

Kraj	Trest domáceho väzenia	Trest povinnej práce	Trest domáceho väzenia	Trest povinnej práce	Trest domáceho väzenia	Trest povinnej práce
Rok	2007		2008		2009	
Bratislavsky	0	0	1	4	0	16
Trnavsky	0	43	0	54	0	104
Trenčiansky	0	10	0	25	0	23
Nitriansky	0	3	1	10	1	28
Žilinský	0	55	0	108	0	156
Banskobystrický	17	46	19	89	33	184

⁵ <http://www.justice.gov.sk/stat/statr.htm>

Prešovský	3	76	1	124	7	178
Košický	5	116	6	164	10	141

Trest domáceho väzenia. Ako vidíme z uvedených údajov v roku 2007 bolo na Slovensku uložených 25 trestov domáceho väzenia, a najviac ich bolo uložených v Banskobystrickom kraji (17 trestov). Žiaden trest domáceho väzenia nebol za tri roky uložený v Trnavskom, Trenčianskom a Žilinskom kraji. V Bratislavskom a Nitrianskom kraji bol za tri roky uložený len jeden trest domáceho väzenia. Predpokladáme, že dôvodom, prečo sa sudy za uvedené obdobie neaktívne pristupovali k ukladaniu trestu domáceho väzenia, môže byť práve neexistencia osobitného predpisu, ktorý by komplexne upravoval spôsob výkonu trestu domáceho väzenia a ako aj výkon dohľadu nad jeho dodržiavaním. Avšak aj napriek tomu možno sledovať rastúcu tendenciu pri ukladaní trestu domáceho väzenia, napríklad v Banskobystrickom kraji.

Trest povinnej práce bol súdmi ukladaný častejšie ako trest domáceho väzenia, na čo má zrejme vplyv aj prijatie osobitného zákona č. 528/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov o výkone trestu povinnej práce, ktorý upravuje podmienky výkonu trestu, identifikuje subjekty vykonávajúce kontrolu nad jeho výkonom, premenu trestu na trest odňatia slobody a mnohé ďalšie nevyhnutné okolnosti jeho výkonu. Opäť môžeme od roku 2007 sledovať rastúcu tendenciu ukladania trestu povinnej práce. V roku 2007 bolo trestov povinnej práce uložených 349 celkovo a najviac v Košickom kraji. V roku 2008 ich počet stúpol na 578 a najviac ich bolo opäť uložených v Košickom kraji. V roku 2009 bol trest povinnej práce uložený v 830 prípadoch a najviac ich bolo uložených v Banskobystrickom kraji.

Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest, podmienený trest odňatia slobody, nepodmienený trest odňatia slobody za rok 2007- 2009

Kraj	2007			2008			2009		
	P T	NE PO	P O	P T	NE PO	PO	PT	NE- PO	P O
Bratislavský	2 77	712	1 988	3 43	814	2 301	33 0	992	2 520
Trnavský	9 3	567	1 736	1 40	530	1 994	10 1	615	2 110
Trenčiansky	6 6	503	1 457	1 03	469	1 696	82	581	1 907

Nitriansky	9 9	680	2 393	1 02	717	2 180	12 8	725	2 596
Žilinský	2 27	519	1 791	3 94	453	1 794	43 7	524	2 038
Banskobystrický	1 02	763	2 659	2 04	804	3 356	23 1	898	3 456
Prešovský	1 64	797	2 714	1 79	761	2 818	22 3	762	2 906
Košický	1 55	859	2 617	2 10	835	3 152	16 0	824	3 147

Peňažný trest. Postupný nárast ukladania peňažného trestu súdmi SR možno sledovať na uvedenej tabuľke. V roku 2007 bolo uložených 1183 peňažných trestov, ktoré tvorili zhruba 4,5 % zo všetkých uložených trestov. V roku 2008 možno sledovať mierny nárast uložených peňažných trestov. Ich výška sa pohybovala okolo 1681, čo tvorilo zhruba 7% z celkového počtu uložených trestov. V roku 2009 bolo súdmi Slovenskej republiky uložených 1708 peňažných trestov, čo v percentuálnej miere v pomere k celkovému počtu uložených trestov tvorilo okolo 7 %.

Na základe skúmaného **prvého referenčného obdobia** nemožno sledovať jednoznačný vzrast ukladania peňažných trestov ako je to v prípade trestu domáceho väzenia a trestu povinnej práce. Jednoznačne však treba konštatovať, že súdy SR pristupujú najčastejšie k ukladaniu podmienenému trestu odňatia slobody ako alternatívy k nepodmienečnému trestu odňatia slobody, ktorý vo všetkých troch skúmaných rokoch, tvorí viac ako dve tretiny z celkového počtu všetkých ukladaných trestov.

Pri skúmaní údajov **druhého referenčného obdobia** budeme tak isto analyzovať situáciu na základe tabuliek, uvedených nižšie.

Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest, podmienený trest odňatia slobody, nepodmienečný trest odňatia slobody za rok 2012- 2014

Kraj	2012			2013			2014		
	PT	NEPO	PO	PT	NEPO	PO	PT	NEPO	PO

Bratislavský	281	1 023	2 737		247	870	3 007		220	951	2 629
Trnavský	116	605	1 971		140	583	2 104		151	609	2 134
Trenčiansky	103	640	1 968		102	553	2 073		70	514	1 866
Nitriansky	139	641	2 408		118	525	2 383		122	523	2 089
Žilinský	156	576	2 199		160	520	2 309		156	531	2 064
Banskobystrický	209	757	2 921		187	599	2 959		158	629	2 928
Prešovský	219	717	3 056		167	588	2 994		176	649	2 869
Košický	232	931	3 863		222	862	4 658		149	895	3 823

Na základe skúmaného **druhého referenčného obdobia** sledujeme jednoznačný vzrast ukladania podmieneného trestu odňatia slobody. Ako aj v charakteristike prvého referenčného obdobia možno vidieť, že súdy obľubujú tento trest a ukladajú ho predovšetkým najviac.

Pre skúmané obdobie 3 rokov môžeme rovnako hovoriť o stabilite ukladania peňažného trestu, ako aj nepodmieneného trestu odňatia slobody súdmi všetkých krajov. Výrazný pokles registrujeme len v Košickom kraji. Predpokladáme, že väčšie množstvo peňažných trestov je ukladaných predovšetkým v ekonomicky silnejších regiónoch, kam Košický kraj pravdepodobne nepatrí.

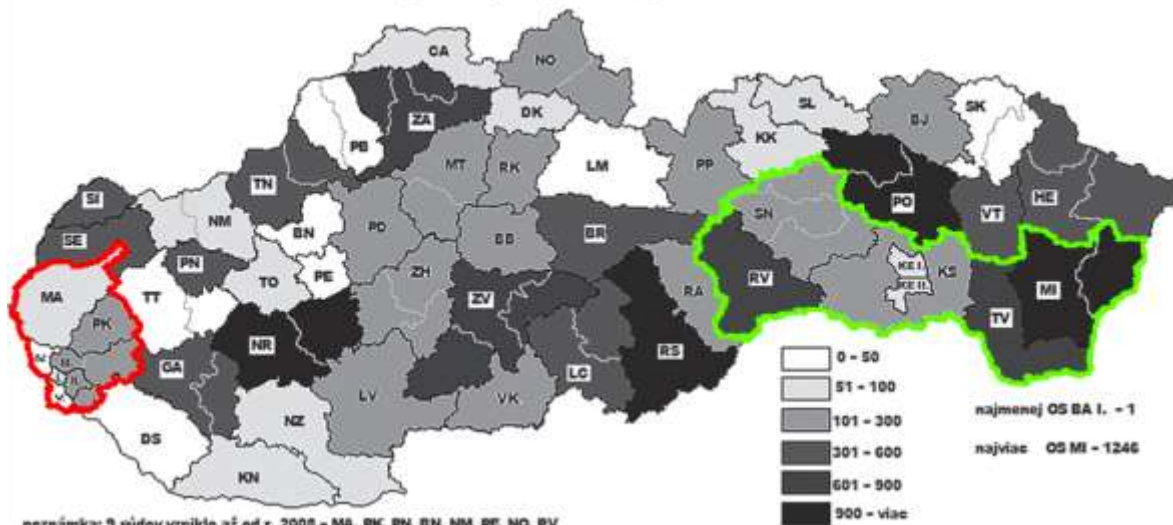
Pre znázornenie záverov, ku ktorým sme dospeli v rámci výskumu sme sa obrátili na MS SR. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky nezaobstará tvorbu kriminálnych máp a poskytuje len číselné údaje, z ktorých sa dajú tieto mapy zostaviť. Kontaktovali sme Ministerstvo, ale v tomto smere nám Ministerstvo nebolo nápomocné na tvorbu vlastných máp. Práve preto použijeme pre ilustráciu mapy vytvorené a zverejnené v príspevku autorov z medzinárodnej konferencie.⁶

⁶ STRÉMY, T. DONEVOVÁ A. Ukladanie alternatívnych trestov z hľadiska kriminalnej geografie. *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, 2015, s.216 - 229

MAPA OKRESNÉ SÚDY

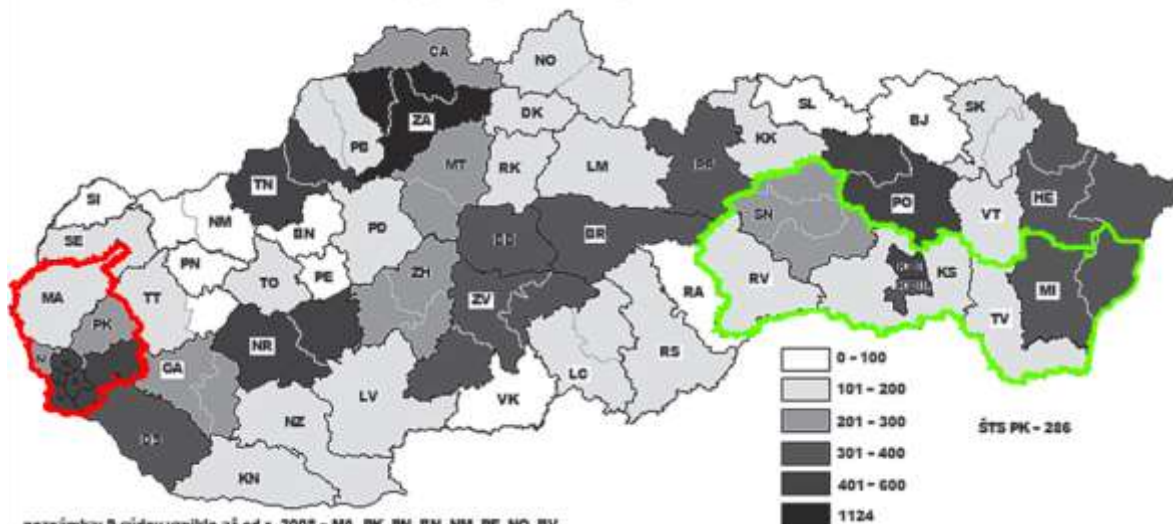
súhm uložených trestov povinnej práce za roky 2006-2014

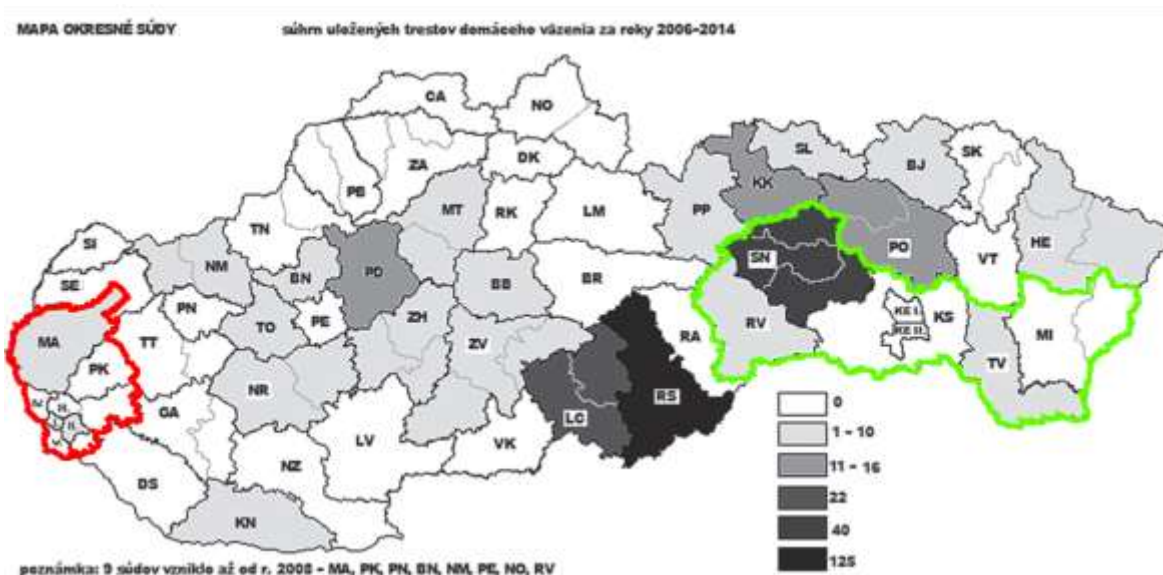
poznámka: 9 súdov vzniklo až od r. 2005 - MA, PK, PN, BN, NM, PE, NO, RV

MAPA OKRESNÉ SÚDY

súhm uložených peňažných trestov za roky 2006-2014 - ako tresty samostatne uložené

poznámka: 9 súdov vzniklo až od r. 2005 - MA, PK, PN, BN, NM, PE, NO, RV

Pri výskume sme došli k nasledujúcim záverom:

1. Z uvedených štatistík celkovo konštatujeme, že z hľadiska geografie ukladania alternatívnych trestov sú najviac ukladané súdmi v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji.

2. V sledovanom období bolo uložených najmenej **trestov povinnej práce** v Bratislavskom, Trenčianskom a Nitrianskom kraji; a najväčší počet dosiahol Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj. Tesne za nimi nasleduje Žilinský kraj. V porovnaní s inými krajmí značne najmenší počet týchto trestov bolo uložených v Bratislavskom kraji.

3. **Peňažný trest** patrí medzi jeden z troch najčastejšie ukladaných trestov. Z celkového počtu uložených peňažných trestov vyplýva, že najviac týchto trestov bolo v

sledovanom období uložených v Žilinskom a Bratislavskom kraji. Za nimi nasleduje Košický, Prešovský a Banskobystrický kraj. Najmenej peňažných trestov bolo v sledovaných rokoch uložených v Nitrianskom, Trnavskom a Trenčianskom kraji. Zo všetkých krajov výrazne najviac peňažných trestov bolo uložených v Žilinskom a Bratislavskom kraji.

4. **Trest domáceho väzenia** v Trnavskom a Žilinskom kraji nebol uložený ani v jednom prípade. Tento trest bol uložený len raz, resp. dvakrát v Trenčianskom, Bratislavskom a Nitrianskom kraji. V počte uložených trestov **domáceho väzenia** v každom roku, a aj celkovo lídrom, je Banskobystrický kraj. Košice v štatistikách tohto trestu absentujú.

5. Bratislavský kraj považujeme za ekonomicky úspešný (z hľadiska príjmov a životnej úrovne obyvateľstva) v porovnaní napríklad s Košickým krajom, kde je priemerný príjem obyvateľstva dlhodobo najnižší. Aj keď **trest povinnej práce** je možné uložiť len so súhlasom páchatel'a, z určitého pohľadu by sa teda mohlo zdať, že v Bratislavskom kraji, kde je ekonomická sila obyvateľ'a vyššia, je uprednostňovaný peňažný trest.

Použitá literatúra

3. LUBELCOVÁ, G. 2005. Alternatívne tresty v kontexte stratégie spoločenskej regulácie kriminality. In *Sociológia*. ISSN 0049 – 1225, 2005, roč.37, č.1 s. 33-58.
4. MICHÁLEK, A. 1996. Koncentrácia a dynamika majetkovej kriminality v trinástych miestach SR. In *Sociológia*. ISSN 0049 – 1225, 1996, roč.28, č.4, s.343-352.
5. MICHÁLEK, A. 1999. Teoreticko-metodologické aspekty migrácie páchatel'ov v mestách. In *Kriminalistika*. ISSN 1210-9150, 1999, roč.32, č.2, s.121-131.
6. MICHÁLEK, A. 2000. Vývoj a regionálna distribúcia kriminality na Slovensku. In *Kriminalistika*. ISSN 1210-9150, 2000, roč. 32, č.4, s.326-334.
7. MICHÁLEK, A. 2009. Priestorová diferenciácia kriminality. In *Geografický časopis*. ISSN 1335-1257, 2009, roč.61, č.2, s. 111-120.
8. RYCHTÁRIK, J. 2013. Analýza priestorovej diferenciácie kriminality a jej využitie pre potreby prevencie. In *Prevenca sociálnych deviací – práni, naděje a realita*. Praha: Masarykova česká sociologická spoločnosť, 2013. ISBN 978-80-905443-0-7, s.7-17.
9. STRÉMY, T. DONEVOVÁ A. Ukladanie alternatívnych trestov z hľadiska kriminalnej geografie. *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi*. Zborník z medzinarodnej vedeckej konferencie, 2015, s.216 - 229

